

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**Η συμβολή των δεξαμενών σκέψης (think tanks) των Η.Π.Α. στην
εξωτερική πολιτική της διακυβέρνησης του προέδρου Ronald Reagan
(1981-1989).**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Καλλιόπη Θ. Σταυροπούλου

Αθήνα, 2018

Τριμελής Επιτροπή

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Κωνσταντίνος Υφαντής Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Δημήτρης Καιρίδης Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Καλλιόπη Σταυροπούλου, 2017.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διατριβής, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διατριβής για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση διδακτορικής διατριβής από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δε δηλώνει αποδοχή των γνωμών του συγγραφέα.

Αν θέλεις να λήγεις ανθρωπος

Αν θέλεις να λήγεις ανθρωπος
δεν θα πάψεις ούτε στιγμή ν' αγωνίζεσαι για την ειρήνη και
για το δίκαιο.
Θα βγείς στους δρόμους, θα φωνάξεις, τα χείλη σου
θα ματώσουν απ' τις φωνές
το πρόσωπό σου θα ματώσει από τις σφαίρες – μα ούτε βήμα πίσω.
Κάθε κραυγή σου μια πετριά στα τζάμια των πολεμοκάπηλων
Κάθε χειρονομία σου σα να γκρεμίζει την αδικία.
Και πρόσεξε: μη ξεχαστείς ούτε στιγμή.
Έτσι λίγο να θυμηθείς τα παιδικά σου χρόνια
αφήνεις χιλιάδες παιδιά να κομματιάζονται την ώρα που παίζουν ανύποπτα στις
πολιτείες
μια στιγμή αν κοιτάξεις το ηλιοβασίλεμα
αύριο οι άνθρωποι θα χάνονται στη νύχτα του πολέμου
έτσι και σταματήσεις μια στιγμή να ονειρευτείς
εκατομμύρια ανθρώπινα όνειρα θα γίνουν στάχτη κάτω από τις οβίδες.
Δεν έχεις καιρό [...]
Θα γράψεις στον τοίχο την ημερομηνία, τα αρχικά του ονόματος σου και μια λέξη:
Ειρήνη
σα ν' άγραφες όλη την ιστορία της ζωής σου.

Τάσος Λειβαδίτης

Στη νέα μου οικογένεια, που γέμισε με αγάπη

και ευτυχία τη ζωή μου!

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

GNP: Gross National Product

ΔΒΠ: Δηπειρωτικός Βαλλιστικός Πύραυλος

ICBM: Intercontinental Ballistic missile

ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

IMF: International Monetary Fund

ΟΒΣ: Οργανισμός Βορειοατλαντικής Συμμαχίας

NATO: North Atlantic Treaty Organization

ΟΑΣΕ: Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη

OSCE: Organization for Security Co-Operation in Europe

ΔΑΣΕ: Διάσκεψη για την Ασφάλεια και Συνεργασία στην Ευρώπη

CSCE: The Congress of the Commission on Security and Co-operation in Europe

Ο.Η.Ε: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

U.N: United Nations

ΣΑΠ: Στρατηγική Αμυντική Πρωτοβουλία

SDI: Strategic Defense Initiative

ΔΠΕΥ: Δηπειρωτικοί Πύραυλοι Εκτόξευσης από Υποβρύχια

SLBM: Submarine-Launched Ballistic Missile

ΣΜΣΠΟ: Συνθήκη για τη Μείωση των Στρατηγικών Πυραυλικών Όπλων

START: Strategic Arms Reduction Talks

ΣΕΠΙ: Συνθήκη Ενδιάμεσης Πυρηνικής Ισχύος

INF: Intermediate-range Nuclear Forces

ΕΣΑ: Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας

NSC: National Security Council/NSC

ΕΣΜΠ: Ενδιάμεση Συμφωνία Μείωσης Πυρηνικών

SALT I: Strategic Agreements Limitation Talks I

ΣΑΣ: Συνθήκη Αντιπυραυλικών Συστημάτων

ABM: Anti-Ballistic Missiles

KMY: Κεντρική Μυστική Υπηρεσία των Η.Π.Α.

CIA: Central Intelligence Agency

ΕΣΣΔ: Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών

USSR: Union of Soviet Socialist Republics

ΕΠΚ: Επιτροπή Παρόντος Κινδύνου

CPD: Committee on Present Danger

ΕΠΑ: Επιτροπές Πολιτικής Δράσης

PACS: Political Actions Committees

ΟΓΕ: Ομοσπονδιακό Γραφείο Ερευνών

FBI: Federal Bureau of Investigation

ΕΠΚΕ : Νόμος για την Ελεύθερη Πρόσβαση σε Κυβερνητικά Έγγραφα

FOIA: Freedom of Information Act

ΕΑΑΚΕ: Εθνικό Αρχείο Απόρρητων Κυβερνητικών Εγγράφων

NSA: National Security Archive

ΕΚΥΕΑ: Η Εκτίμηση των κρατικών Υπηρεσιών επί ζητημάτων Εθνικής Ασφάλειας

NIE: National Intelligence Estimate

ΜΥΑ: Μυστική Υπηρεσία Άμυνας

DIA: Defense Intelligence Agency

ΑΕΚ: Αμοιβαία Εξασφαλισμένη Καταστροφή

MAD: Mutual Assured Destruction

ΟΕΟΣ: Οργανισμός για την Ευρωπαϊκή Οικονομική Συνεργασία

ΟΕΕC: Organization for European Economic Co-Operation

ΓΣΔΕ: Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου

GATT: General Agreement Tariffs and Trade

ΟΑΚ: Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών

OAS: Organization of American States

ΚΟΜΕΚΟΝ Οικονομικό Συμβούλιο Αμοιβαίας Βοήθειας

COMECON: Council for Mutual Economic Assistance

ΟΣΝΑ: Οργανισμός Συμφωνιών Νοτιοανατολικής Ασίας

SEATO: South East Asia Treaty Organization

ΟΚΣ: Οργανισμός Κεντροανατολικής Συμφωνίας

CENTO: Central Eastern Treaty Organization

ΟΕΠΧ: Οργανισμός Εξαγωγών Πετρελαιοπαραγωγών Χωρών

OPEC: Organization of the Petroleum Exporting Countries
ΥΕΑΕ: Υπηρεσία Ελέγχου και Αφοπλισμού των Εξοπλισμών
ACDA: Arms Control and Disarmament Agency
ΟΣΑ: Οργανισμός για τη Συλλογική Ασφάλεια
CSTO: Collective Security Treaty Organization

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την ολοκλήρωση μιας διδακτορικής διατριβής απαιτείται μια μεγαλόπνοη και συνάμα δύσκολη προσπάθεια η οποία καταβάλλεται από τον υποψήφιο διδάκτορα, που μοχθεί για να φέρει εις πέρας το έργο το οποίο ανέλαβε. Πέραν όμως της προσωπικής του κατάθεσης υπάρχει και η επικουρία άλλων ανθρώπων, που συνδράμουν για την εκπλήρωση της διατριβής κατά τη διάρκεια της φοίτησής του. Αυτή τη κατάσταση βίωσα κι εγώ. Για την ολοκλήρωση της διδακτορικής διατριβής μου, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές ευχαριστίες μου σε όλους όσους συνέβαλαν ουσιαστικά, άμεσα ή έμμεσα στην ολοκλήρωσή της.

Αρχής γενομένης, οφείλω να ευχαριστήσω το δάσκαλό μου κ. Μάριο Ευρυβιάδη για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε και δέχτηκε να αναλάβει την αρχική επίβλεψη της διατριβής μου. Εν συνεχεία, τον κ. Χαράλαμπο Παπασωτηρίου που ανέλαβε τη συνέχιση της επίβλεψης της διατριβής μου μετά την αποχώρηση του κ. Ευρυβιάδη. Η συνεχής στήριξή του, με ακαδημαϊκές συμβουλές συνέβαλλαν στην επιτυχή ολοκλήρωση του πονήματος.

Επίσης, ευχαριστίες οφείλω και στα δυο μέλη της εποπτικής επιτροπής τους καθηγητές κ. Κωνσταντίνο Υφαντή και κ. Δημήτριο Καιρίδη. Η εποικοδομητική κριτική που ασκούσαν αποτέλεσε βαρόμετρο για την εξέλιξη του έργου μου, ενώ οι κατευθύνσεις, οι υποδείξεις τους και η άμεση ανταπόκρισή τους στους προβληματισμούς μου, αποτέλεσαν σημαντικό εργαλείο και αναντικατάστατο στήριγμα σε όλη τη διάρκεια της προσπάθειάς μου.

Εν συνεχεία είμαι ιδιαίτερα ευγνώμων και στους καθηγητές μου από το πανεπιστήμιο Keele της Μεγάλης Βρετανίας, κ. Christopher Bailey και κ. Jon Herbert για την υποστήριξή τους και τη συμβολή τους στην επιλογή του θέματος της διατριβής. Τέλος, οι προτάσεις και οι συμβουλές των καθηγητών κ. Πέτρου Λιάκουρα, κ. Αθανασίου Πλατιά και του κ. Παναγιώτη Ήφαιστο κατά το τελικό στάδιο μου ήταν χρήσιμες και ουσιαστικές.

Επίσης ευχαριστίες θα ήθελα να εκφράσω σε μέλη των δεξαμενών σκέψης προς έρευνα Heritage Foundation, Brookings Institute και Institute for Policy Studies για τη προθυμία τους να θέσουν στη διάθεσή μου έγγραφα, εκθέσεις και μελέτες χρήσιμες στην τεκμηρίωση της έρευνας. Επιπλέον ευχαριστώ τους εκπροσώπους των θεσμικών

οργάνων όπως στο Εθνικό Αρχείο της Ουάσινγκτον (NSA) που έθεσαν υπόψη μου δημόσια έγγραφα της κυβέρνησης των Η.Π.Α. καθώς και της βιβλιοθήκης του προέδρου των Η.Π.Α. Ρέιγκαν στη πολιτεία της Καλιφόρνιας καθότι η διατριβή μου έδωσε τη δυνατότητα να μελετήσω το υλικό που μου διέθεσαν.

Ευχαριστώ ακόμη, τους φίλους μου για το ενδιαφέρον, τη συμβολή και τον χρόνο που διέθεσαν για τη πραγματοποίηση του παρόντος έργου. Ευχαριστώ τις φίλες μου και συναδέλφους μου Ήλια Ξυπολιά και Άλκηστις Νταή για τις πολύτιμες συμβουλές τους και για την ηθική υποστήριξή τους.

Τέλος, όλες μου τις ευχαριστίες εκφράζω στους γονείς μου, για την αμέριστη υποστήριξή τους όλη αυτή τη χρονική περίοδο. Εξίσου σημαντική ήταν και η συντροφιά από τα αδέρφια μου και τους φίλους που γέμισαν την περίοδο αυτή με διάθεση, ζωντάνια και δύναμη για να φέρω εις πέρας την έρευνα για την εκπόνηση της διατριβής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Αν θέλεις να λέγεις άνθρωπος</i>	2
<i>Στη νέα μου οικογένεια, που γέμισε με αγάπη</i>	3
<i>και ευτυχία τη ζωή μου!</i>	3
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	4
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	7
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	9
ΣΥΝΟΨΗ	13
Abstract	16
ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Τα κίνητρα για την εκπόνηση της διατριβής.....	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο προσδιορισμός της έρευνας και η μεθοδολογία	22
1.1 Το αντικείμενο της διατριβής.....	22
1.2 Ο προσδιορισμός του αντικειμένου της έρευνας.	28
1.2.1 Ο ορισμός για τις δεξαμενές σκέψης, («think tanks»).....	28
1.2.2 Η συμβολή των εμπειρογνομόνων και των διανοουμένων στην πολιτική ζωή.....	29
1.2.3 Η φυσιογνωμία των δεξαμενών σκέψης.....	32
1.3 Η μεθοδολογία: Οι επιλεγθείσες δεξαμενές σκέψης, οι πηγές της έρευνας και οι περιπτωσιολογικές μελέτες (case studies).....	35
1.3.1 Η μεθοδολογία.....	35
1.3.2. Οι επιλεγθείσες δεξαμενές σκέψης.....	37
1.3.3 Οι πηγές της έρευνας.....	39
1.3.4 Οι περιπτωσιολογικές μελέτες (case studies).....	39
1.4 Η βιβλιογραφία.....	41
1.5 Η μεθοδολογική και αποδεικτική πορεία της διατριβής.....	41
1.6 Σύνοψη-Συμπεράσματα Κεφαλαίου.....	43
Κεφάλαιο 2: Η θεωρία των διεθνών σχέσεων. Το θεωρητικό και ερευνητικό πλαίσιο.....	44
2.1 Ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου του πολιτικού ρεαλισμού.....	44
2.2 Η θεώρηση του πολιτικού ρεαλισμού για το διεθνές σύστημα.....	49
2.3 Η θεωρία του κλασικού ρεαλισμού.....	52
2.4 Ο δομικός ρεαλισμός (νεορεαλισμός)	54
2.4.1 Η κριτική του νεοκλασικού ρεαλισμού κατά του νεορεαλισμού.....	60
2.5 Ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου του νεοκλασικού ρεαλισμού.....	63
2.6 Νεοκλασικός ρεαλισμός και δεξαμενές σκέψης (think tanks).....	79
2.7 Η σύνοψη του κεφαλαίου – Συμπεράσματα	86

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Το θεσμικό πλαίσιο η ιστορία και η εξέλιξη των δεξαμενών σκέψης στο πολιτικό σύστημα των Η.Π.Α.	91
3.1 Οι διαφορές των δεξαμενών σκέψης από άλλους πολιτικούς και κοινωνικούς οργανισμούς. Τα δίκτυα που δρουν πολιτικά και κοινωνικά στο πλαίσιο του πολιτικού συστήματος των Η.Π.Α. ..	91
3.2 Το θεσμικό πλαίσιο: Η ιδιαιτερότητα του πολιτικού συστήματος των Η.Π.Α. και ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης.	97
3.3 Η ιστορική εξέλιξη των δεξαμενών σκέψης των Η.Π.Α.	103
3.3.1 Η προοδευτική εποχή: Οι πρώτες δεξαμενές σκέψης, «Universities without Students».	103
3.3.2 Η δεύτερη γενιά: Η μεταπολεμική περίοδος και οι δεξαμενές σκέψης «Government Contractors».....	106
3.4 Το νομοθετικό και φορολογικό πλαίσιο των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων των Η.Π.Α.	113
3.5 Η χρηματοδότηση και η δημιουργία ερευνητικών κέντρων για την άσκηση προπαγάνδας.	114
3.6 Η ακμή των δεξαμενών σκέψης και οι Νεο-συντηρητικοί. Ο πόλεμος του Βιετνάμ επηρέασε αρνητικά τη πολιτική τους εξέλιξη.	116
3.6.1 Η τρίτη γενιά: Η άνοδος των «advocacy think tanks».....	120
3.6.2 Η τέταρτη γενιά: «legacy based think tanks».....	123
3.7 Σύνοψη του κεφαλαίου - συμπεράσματα.....	124
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Οι δεξαμενές σκέψης και η επιρροή τους στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α.....	127
4.1 Η συμβολή των δεξαμενών σκέψης στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α.	127
4.2 Οι τρόποι και τα μέσα «προώθησης» των προτάσεων/ιδεών των δεξαμενών σκέψης στους διαμορφωτές της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α.	130
4.3 Η επιρροή των δεξαμενών σκέψης στους διαμορφωτές της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. .	135
4.3.1 Το κογκρέσο.....	136
4.3.2 Η εκτελεστική εξουσία.	139
4.3.3 Η ομοσπονδιακή γραφειοκρατία.	143
4.3.4 Η κοινή γνώμη και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης-MME (Media).	144
4.4 Η σύνοψη του κεφαλαίου - συμπεράσματα.	146
ΚΕΦΑΛΑΙΟ: 5 Ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης κατά την περίοδο 1981-1989. Το προφίλ των δεξαμενών σκέψης: Heritage Foundation, Brookings Institute, Institute for Policy Studies. Η υπόθεση IRAN Contras – Sandinistas: ο ρόλος του Reagan και των δεξαμενών σκέψης.	149
ΕΝΟΤΗΤΑ 1	149
Ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης κατά την περίοδο 1981-1989. Το προφίλ των δεξαμενών σκέψης: Heritage Foundation, Brookings Institute και Institute for Policy Studies	149
5.1 Ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης κατά την περίοδο 1981-1989.....	149

5.2 Το προφίλ των δεξαμενών σκέψης: Heritage Foundation, Brookings Institute και Institute for Policy Studies.	158
5.2.1 Το Heritage Foundation.	158
5.2.2 Το Brookings Institute.	163
5.2.3 Το Institute for Policy Studies - IPS.	165
ΕΝΟΤΗΤΑ 2	168
Η υπόθεση IRAN Contras- Sandinistas: ο ρόλος του Reagan και των δεξαμενών σκέψης.	168
5.3 Ιστορική προσέγγιση.	168
5.3.1 Η πολιτική του Reagan στη Νικαράγουα.	168
5.4 Η περίοδος (1982-1984): Οι τροπολογίες Boland I, II.	170
5.4.1 Η τροπολογία Boland I.	170
5.4.2 Η τροπολογία Boland II.	170
5.4.3 Η περίοδος 1985-1986.	171
5.5 Η απελευθέρωση των ομήρων και οι συναλλαγές με το Ιράν.	173
5.6 Ο ρόλος του προέδρου Reagan και των δεξαμενών σκέψης στην υπόθεση Ιράν-Contras.	174
5.6.1 Ο ρόλος του προέδρου Reagan.	174
5.6.2 Ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης.	176
5.7 Η σύνοψη του κεφαλαίου - συμπεράσματα.	186
ΓΡΑΦΗΜΑ 1.	190
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Η πυρηνική απειλή, η προώθηση των πυρηνικών εξοπλισμών και των πολιτικών ελέγχου και «παγώματος» του πυρηνικού οπλοστασίου των Η.Π.Α κατά την περίοδο 1981-1989. Ο ρόλος του Reagan και των δεξαμενών σκέψης.	191
6.1 Ιστορική προσέγγιση.	191
6.1.1 Η διακυβέρνηση Reagan-η πολιτική της στους πυρηνικούς εξοπλισμούς.	191
6.1.2 Η προώθηση των πυρηνικών εξοπλισμών, θέσεις και δράσεις για τον έλεγχο των εξοπλισμών και του «παγώματος».	193
6.2 Η προώθηση των εξοπλισμών και οι Συνθήκες.	194
6.2.1 Η προμήθεια των πυραύλων MX.	194
6.2.2 Οι Συνθήκες SALT και START.	195
6.3 Η πολιτική του «Zero-Option» ενόψει της διαπραγμάτευσης για τη Συνθήκη Ενδιάμεσης Πυρηνικής Ισχύος INF (Intermediate-range Nuclear Forces).	196
6.4 Η προώθηση του στρατηγικού προγράμματος «Πρωτοβουλία Στρατηγικής Άμυνας» («Strategic Defense Initiative» SDI).	197

6.5 Η εγκατάσταση των πυραύλων Pershing II και Cruise στη Δυτική Ευρώπη και η μη αποδοχή της καταρχήν Συμφωνίας της διαπραγμάτευσης της Γενεύης.	198
6.6 Οδεύοντας στη Τελική Συμφωνία ανάμεσα σε Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ. για τη μείωση των πυρηνικών όπλων με την υπογραφή της Συνθήκης INF.	199
6.6.1 Η Σύνοδος Κορυφής της Γενεύης.	199
6.6.2 Η Σύνοδος Κορυφής στο Reykjavik, « <i>grand compromise</i> ».	200
6.6.3 Η υπογραφή της συνθήκης INF στην Ουάσιγκτον το 1987.	201
6.7 Ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης.	205
6.8 Η σύνοψη του κεφαλαίου - συμπεράσματα.	223
ΓΡΑΦΗΜΑ 2.	226
ΓΡΑΦΗΜΑ 3.	227
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.	229
ΠΗΓΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.	240
Πρωτογενείς πηγές.	240
Δευτερογενείς πηγές.	240
Ηλεκτρονικές διευθύνσεις.	269
Παράρτημα.	271
ΠΙΝΑΚΑΣ 1.	271
ΠΙΝΑΚΑΣ 2.	273

ΣΥΝΟΨΗ

Λέξεις-κλειδιά: δεξαμενές σκέψης, εξωτερική πολιτική, Ιράν Κόντρας, πυρηνικοί εξοπλισμοί.

Η παρούσα διατριβή ερευνά την επιρροή που άσκησαν οι «δεξαμενές σκέψης» στη διαμόρφωση συγκεκριμένων πολιτικών θέσεων και πολιτικών επιλογών στις Η.Π.Α., στα χρόνια της προεδρίας του Ronald Reagan (1981-1989). Επιλέγοντας τρεις δεξαμενές σκέψης: το Heritage Foundation, το Brookings Institute και το Institute for Policy Study. Εξετάστηκαν η φυσιογνωμία και ο ρόλος που διαδραμάτισαν ως παράγοντες διαμόρφωσης, υποστήριξης και προώθησης των πολιτικών θέσεων και των πολιτικών επιλογών του Αμερικανού προέδρου, καθώς και ως παράγοντες επιρροής του δημοσίου βίου.

Για τη διεκπεραίωση της έρευνας μελετήθηκαν, εξετάστηκαν και αναλύθηκαν πρωτογενείς πηγές, όπως για παράδειγμα επίσημα έγγραφα σχετικά με την περίοδο διακυβέρνησης του R. Reagan, τα οποία ήταν κυρίως διαθέσιμα από το National Security Archive (NSA) και το National Security Council (NSC). Επιπλέον πραγματοποιήθηκε επισταμένη έρευνα και αναζήτηση στο διαδίκτυο, με στόχο την εύρεση ακαδημαϊκών άρθρων, εκθέσεων αναφοράς (reports), ενημερωτικών δελτίων (newsletters) και σύντομων ενημερωτικών άρθρων (op-ted) των συγκεκριμένων δεξαμενών σκέψης. Τέλος, εξετάστηκαν άρθρα από εφημερίδες και περιοδικά (π.χ. «New York Times», «Washington Post» κ.ά.) και υπήρξε συχνή αλληλογραφία με διευθυντικά στελέχη των συγκεκριμένων δεξαμενών σκέψης, προς επίρρωση των συμπερασμάτων της έρευνας.

Για να αναδειχθεί και να αξιολογηθεί η επιρροή των συγκεκριμένων δεξαμενών σκέψης στη διαμόρφωση των θέσεων και των βασικών αξόνων της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α., αναλύθηκαν δυο περιπτώσεις: αφενός η υπόθεση Ιράν/Contras στη Νικαράγουα, αφετέρου οι πολιτικές προώθησης, ελέγχου και «παγώματος» των πυρηνικών εξοπλισμών στις Η.Π.Α., επί των ημερών του προέδρου Reagan.

Η επισταμένη έρευνα μιας σειράς δεδομένων σχετικών με την υπόθεση Contras στη Νικαράγουα κατέδειξε τα εξής: πρώτον, την ιδεολογική-πολιτική πλαισίωση και υποστήριξη της επέμβασης στη Νικαράγουα από την προεδρία Reagan, υπό την επιρροή συγκεκριμένων δεξαμενών σκέψης. Δεύτερον, την με κάθε μέσο παράβαση των κανόνων

νομιμότητας των Η.Π.Α. και των διεθνών κανόνων του Ο.Η.Ε., που βαθμιαία οδήγησε στην κατάλυση της ανεξαρτησίας στη Νικαράγουα, προκειμένου να εξυπηρετηθεί η στρατηγική ανάσχεσης της Ε.Σ.Σ.Δ. στη Λατινική Αμερική. Τρίτον, την ανάδειξη της Μέσης Ανατολής σε χώρο κεφαλαιώδους σημασίας για τα γεωστρατηγικά συμφέροντα των Η.Π.Α. και ένα καθεστώς διαχρονικών παρεμβάσεων, αφού η περιοχή είναι ζώνη άντλησης πλουτοπαραγωγικών πηγών.

Αλλεπάλληλες, ωστόσο, μπορούν να θεωρηθούν και οι παρεμβάσεις των δεξαμενών σκέψης, προκειμένου να ασκήσουν επιρροή στις πολιτικές προώθησης, ελέγχου και «παγώματος» του πυρηνικού οπλοστασίου των Η.Π.Α. Οι παρεμβάσεις αυτές απέβλεπαν στην ενίσχυση της στρατηγικής του προέδρου Reagan για την αποκατάσταση της ισορροπίας δυνάμεων μεταξύ Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ., σε μια περίοδο έντονου ανταγωνισμού. Παρέβλεπαν βέβαια τις έντονες διαφωνίες της αντιπολίτευσης των Η.Π.Α. και της κοινής γνώμης, καθώς και τις διεθνείς κινητοποιήσεις κατά των πυρηνικών εξοπλισμών. Σε πρώτο χρόνο, οι δεξαμενές σκέψης λειτούργησαν ως υπέρμαχος για περαιτέρω πυρηνικά εξοπλιστικά προγράμματα, ενισχύοντας ιδεολογικά, πολιτικά και τεχνοκρατικά την καταϊγιστική ρητορική του Αμερικανού προέδρου. Στη συνέχεια, όμως, διαφοροποιήθηκαν και διαφώνησαν σφοδρά, διότι συνδέονταν με συγκεκριμένα δίκτυα πολιτικών και επιχειρηματικών συμφερόντων στις Η.Π.Α., τα οποία δεν εξυπηρετούσε η συμφωνία των δύο ηγετών – Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ. – που στο μεταξύ είχε επιτευχθεί.

Ωστόσο, οι παρεμβάσεις των Η.Π.Α. υπηρετούσαν ένα στρατηγικό πλαίσιο που καθόρισε την εθνική στρατηγική της χώρας, όπως αυτή είχε καταγραφεί στην απόφαση του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας NSC-68 του 1950. Το πλαίσιο αυτό προσδιόριζε τη στάση, τις πρωτοβουλίες και τις αποφάσεις του προέδρου Reagan και φυσικά τη βασική του στρατηγική επιδίωξη, δηλαδή την αποκατάσταση της ισορροπίας δυνάμεων στο διεθνές σύστημα του διπολισμού. Τέλος, βασική προγραμματική θέση της διακυβέρνησης Reagan υπήρξε και το «σχέδιο δράσης» «Mandate for Leadership», το οποίο συνέταξαν τα μέλη της συντηρητικής δεξαμενής σκέψης Heritage Foundation.

Αναμφισβήτητα, οι θέσεις των δεξαμενών σκέψης ήταν ανάλογες των επιδιώξεών τους και της ταυτότητάς τους. Είχαν επιρροή αλλά δεν καθόριζαν τις εξελίξεις. Οι αποφάσεις του προέδρου ήταν σημαντικές αλλά μπορούσαν να ληφθούν και να

υλοποιηθούν μόνο στο πλαίσιο του συγκεκριμένου συσχετισμού δυνάμεων που ο ίδιος εκπροσωπούσε, τόσο στη χώρα όσο και στο διεθνές σύστημα.

Η παρούσα διατριβή φιλοδοξεί να συμβάλει στην έρευνα της πολιτικής επιστήμης μέσα από μία επισταμένη μελέτη, ανάλυση και τεκμηρίωση της παρέμβασης των δεξαμενών σκέψης. Ακολουθήθηκε μία ισορροπία στη θεματολογία της διατριβής ως προς το εύρος, το βάθος και την έκταση των δεξαμενών σκέψης στη διάρκεια της θητείας του προέδρου Reagan, αλλά και ως προς τις υπέρτερες δυνάμεις που συνέβαλαν στη μετάβαση προς έναν πιο ειρηνικό πλανήτη.

Δεύτερος στόχος της διατριβής αυτής είναι να συμβάλει στον τομέα των διεθνών σχέσεων, με την ανάπτυξη, μέσα από το πρίσμα της ρεαλιστικής θεωρίας, μιας ολιστικής θεώρησης και έρευνας στα κρίσιμα ζητήματα του διεθνούς συστήματος, όπως είναι ο διπολισμός, ο ανταγωνισμός των υπερδυνάμεων, καθώς και η στρατηγική ανάλυσης, τόσο στις ζώνες κυριαρχικής επιρροής, όσο και στις εσωτερικές δυναμικές των δυο πόλων που επηρέασαν τις εξελίξεις. Αναμφισβήτητα, προγραμματική στόχευση της μελέτης αυτής αποτελεί η εξέταση, μέσα από το πρίσμα της θεωρίας του νεοκλασικού ρεαλισμού, των δεξαμενών σκέψης ως βασικών παραγόντων που συνέβαλαν αποφασιστικά στη διαμόρφωση των ιδεολογικών και πολιτικών θέσεων του Αμερικανού προέδρου, καθώς και των αντίστοιχων αποφάσεών του, με κυρίαρχη επιδίωξη πάντα τη διαμόρφωση όρων ηγεμονίας και επικράτησης έναντι του λεγόμενου ανατολικού μπλοκ, στην υπηρεσία της αρχής του ηγεμονισμού μέσα από την ισχύ.

Συμπερασματικά, δεξαμενές σκέψεις και προσωπικότητες του δημόσιου βίου εκφράζουν θέσεις και προγραμματικές στοχεύσεις, που οι δεξαμενές σκέψης τις επεξεργάζονται και τις αναλύουν, ενώ οι πολιτικές προσωπικότητες τις εφαρμόζουν ως πολιτικές.

The U.S. think tanks contribution during the last period of the Cold War and the bipolar foreign policy of the Ronald Reagan administration.

Calliope Stavropoulou

Abstract

This thesis examines the extent of the influence of think tanks in the shaping of policies by Ronald Reagan administration, 1981-1989. Three think tanks were chosen: the Heritage Foundation, the Brookings Institute and the Institute for Policy Study. Their nature and their role as factors of shaping, supporting and promoting policies and their influence in the public affairs were analyzed.

Primary sources, such as state documents during the Reagan administration that were mainly available from the National Security Archive (NSA) and the National Security Council (NSC) were examined. Furthermore, academic articles, reports, newsletters, op-eds from these think tanks retrieved online were meticulously studied and analyzed. Articles from newspapers and magazines were also examined. Additionally, correspondence with senior researchers and directors of these think tanks shed further light into the arguments this thesis puts forward.

Two cases studies, the Iran-Contras affair in Nicaragua and the promotion of the USA nuclear arsenal were analyzed in order to assess the influence of the think tanks in the shaping of USA foreign policy.

Analyzing documents regarding the Iran-Contras affair we reached three important conclusions. First, the ideological and political support of these think tanks to Reagan's policies was illustrated. Second, the by all-means violation of international law and legitimacy by USA until the cease of Nicaragua's independence, in order to pursue the strategic goal of containment of the USSR in the Latin America was also laid out. Finally, the significance of Middle East for the USA's geostrategic interests as it is rich in resources was set out.

Like in the case of promoting the US nuclear arsenal think tanks were constantly intervening in order to increase their influence. Initially, think tanks were in favor of

promoting more nuclear programs supporting ideologically, politically and technically President's rhetoric. Later, when the leaders of the Cold War superpowers made an agreement, the conservative think tanks were strongly disagreeing because of particular political and business interests in the USA.

The expression of their positions was representing their goal and identities. The main argument of this thesis is that they had significant influence but they did not shape the events. The decisions of President Reagan were important but within a specific balance of powers both in the USA politics and in the bipolar international system of the Cold War. The interests of the one superpower had specific geopolitical axes that constrained the room for maneuvers in the decision making process.

This thesis contributes to the political science as it meticulously studies and analyses the think tanks. In particular, in examining their influence this thesis explores them in an extensive and original manner. This thesis also contributes in the International Relations field as it develops a holistic approach through realist theory in the following crucial issues of the international system: the bipolarity; the completion between the superpowers; the strategy of containment in zones of influence and dominance; and the internal forces that influenced the developments. Furthermore, it examines think tanks as ideological mechanism in the political system of the USA.

To sum up, both think tanks and public personalities are expressing positions and specify programmatic commitments that the former process and analyze and the latter implement as policies.

Keywords: think tanks, foreign policy, Iran-Contras, nuclear weapons.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Τα κίνητρα για την εκπόνηση της διατριβής.

Οι εξελίξεις και οι μεταβολές σε παγκόσμια αλλά και σε περιφερειακή κλίμακα συνδέονται με ποικίλες δυνάμεις και επιδιώξεις, σε ένα αλληλοεξαρτώμενο διεθνές σύστημα κρατών. Από αυτές τις σχέσεις αλληλεξάρτησης προκαλούνται γεγονότα και προκύπτουν δεδομένα για έρευνα, ερμηνεία και αντιμετώπιση. Συγκεκριμένα, η συνεχής δράση και οι αντιδράσεις των κύριων αλλά και των δευτερευόντων δρώντων του διεθνούς συστήματος έχουν γίνει αντικείμενο επιστημονικής ανάλυσης και ερμηνείας από πολλούς ειδήμονες, ακαδημαϊκούς και ερευνητές.

Πεδίο προβληματισμού και αναζήτησης απαντήσεων για την διατριβή αυτή αποτέλεσαν οι «δεξαμενές σκέψης» («think tanks»)¹, η διαδικασία λήψης αποφάσεων σε επίπεδο ηγεσίας, καθώς και η μερική εφαρμογή τους, κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Ronald Reagan στις Η.Π.Α. Ιδιαίτερης έρευνας χρήζουν οι παράγοντες και οι συντελεστές που έπαιξαν ρόλο στην επιλογή των κατευθυντήριων γραμμών για τη διαμόρφωση και τη λήψη των αποφάσεων, αλλά και για τα μέτρα και την επιλογή πολιτικής, όπως η ανάλυση και η βάση θεμελίωσης των πολιτικών γεγονότων και εξελίξεων και τα κέντρα εξουσίας.

Η περίοδος που ερευνάται αφορά τα πολιτικά γεγονότα και τις εξελίξεις πριν το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Αναμφισβήτητα πρόκειται για μία περίοδο όξυνσης του στρατιωτικού ανταγωνισμού των δυο υπερδυνάμεων Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ., για την επικράτηση ισχύος τους, την εξισορρόπηση άλλων αντίπαλων δυνάμεων, την ενίσχυση της ασφάλειάς τους και την επικράτησή τους σε παγκόσμιο επίπεδο². Εξάλλου, στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο τίθενται πολλά ερωτήματα, όπως για παράδειγμα αν οι ηγεσίες και τα δίκτυα επιρροής αποτελούν τους καθοριστικούς παράγοντες των εξελίξεων.

Η διαδικασία λήψης αποφάσεων σε ηγετικό επίπεδο και η εφαρμογή συγκεκριμένων πολιτικών επιλογών και μέτρων βρίσκονται σε σχέση διαλεκτική. Καθορίζονται από: α) το πλαίσιο αρχών και θέσεων που διαμορφώνεται σε ιδεολογική και πολιτική βάση,

---

¹ Βλ. παρακάτω, το υποκεφάλαιο 1.2.1.

² Τα κράτη επιδιώκουν την απόκτηση «ισχύος». Η ισχύς συνιστά μέσο άσκησης πολιτικής. Τα κράτη ακολουθούν τη στρατηγική της εξισορρόπησης: για να ενισχύσουν την ασφάλειά τους, πρέπει να εξισορροπήσουν τους αντιπάλους τους. Αυτές οι μονομερείς προσπάθειες εξισορρόπησης δημιουργούν ένα αυτορυθμιζόμενο σύστημα ισορροπίας δυνάμεων το οποίο συμβάλλει στη διατήρηση της ειρήνης (αρχή της ισορροπίας ισχύος). Βλ. και παρακάτω, το υποκεφάλαιο 1.3.1.

καθώς και την προγραμματική διακήρυξη των κυβερνώντων. Όλα αυτά μαζί αποτελούν την πλατφόρμα για τη συναίνεση της κοινωνίας των πολιτών³ και του εκλογικού σώματος σε ό,τι αφορά την εκλογή του όποιου ηγέτη· β) τις πάγιες στρατηγικές επιδιώξεις κάθε χώρας με βάση τα συμφέροντά της, τα οποία με τη σειρά τους καθορίζονται από την εθνική της στρατηγική για το ρόλο που θέλει να διαδραματίσει στο διεθνές σύστημα ισχύος· γ) τον πρωταγωνιστικό ρόλο των λαών, τις ανάγκες των κοινωνιών και των χωρών· δ) τον συσχετισμό συμφερόντων (γεωπολιτικών, γεωστρατηγικών, οικονομικών, ισχύος) ο οποίος διαμορφώνει την εκάστοτε κυρίαρχη πολιτική· ε) την προσωπικότητα, τις αρετές και τις αδυναμίες του ηγέτη, όπως λ.χ. την ευρεία γνώση των σύνθετων προβλημάτων, τις εύστοχες ή μη επιλογές του, τη συμβολή του στη διαμόρφωση και στον καθορισμό των εξελίξεων, την αποφασιστικότητα και αποτελεσματικότητά του στη διαχείρισή τους· ε) τέλος, τον συσχετισμό των δυνάμεων και τις προϋποθέσεις που δίνουν τη δυνατότητα για την εφαρμογή των αποφάσεων.

Ο Ιταλός διανοητής Antonio Gramsci υποστήριξε ότι τόσο στην πολιτική επιστήμη όσο και στην στρατιωτική τέχνη υπάρχει ο «πόλεμος θέσεων» και ο «πόλεμος ελιγμών». Αν συμμεριστούμε τη σκέψη του Gramsci, ο «πόλεμος θέσεων» στην πολιτική απαιτεί υπέρμετρες θυσίες από αθρόα σύνολα πληθυσμού. Γι' αυτό θεωρείται αναγκαία μία δυναμική μορφή διακυβέρνησης που να εμπνέει όραμα, να ασκεί πειθώ, να έχει αποδοχή και να είναι «παρεμβατική», προκειμένου να αναλαμβάνει ανοιχτά την επίθεση εναντίον των αντιπάλων και να οργανώνει ακατάπαυστα το «αδύνατο» της εσωτερικής διάλυσης, λ.χ. μέσα από ελέγχους κάθε είδους, πολιτικούς, διοικητικούς κ.ά., ή με την ενίσχυση των ηγεμονικών «θέσεων» της κυρίαρχης ομάδας κτλ. Αυτονόητο, λοιπόν, είναι ότι έχει συντελεστεί όχι μόνο η απαρχή αλλά και η κορύφωση μιας ιστορικοπολιτικής φάσης, στην οποία ο «πόλεμος θέσεων» γίνεται για τη νίκη και μάλιστα την ολοκληρωτική νίκη!

Ο «πόλεμος θέσεων» γίνεται όταν οι ηγεσίες στερούνται δυνατοτήτων και προϋποθέσεων να υλοποιήσουν αποφάσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της ψυχροπολεμικής εποχής είναι η προώθηση του προπαγανδιστικού πλαισίου για την «αυτοκρατορία του κακού», που το 1983 αποτελούσε τη μόνιμη επωδό του προέδρου

---

³ Με τον όρο «κοινωνία των πολιτών» εννοούμε όλες τις μορφές κοινωνικής δράσης ατόμων ή ομάδων, οι οποίες δεν απορρέουν από το κράτος και δεν ελέγχονται από αυτό.

Reagan για την Ε.Σ.Σ.Δ., αλλά και οι διαρκείς ισχυρισμοί του, ότι η Ε.Σ.Σ.Δ. πλεονεκτούσε έναντι των Η.Π.Α. σε στρατιωτικούς εξοπλισμούς⁴.

Σε αντίθεση με τον «πόλεμο θέσεων», ο «πόλεμος ελιγμών» αφορά στρατηγικές άμεσης, βίαιης και ταχείας αντιπαράθεσης. Όπως αναφέρει ο Gramsci: «Στην πολιτική διατηρείται ο πόλεμος των κινήσεων (ελιγμών) όσο πρόκειται για την κατάκτηση μη αποφασιστικών θέσεων και επομένως, δεν κινητοποιούνται όλοι οι πόροι της ηγεμονίας του κράτους. Αλλά, όταν για τον ένα ή τον άλλο λόγο, οι θέσεις αυτές έχουν χάσει την αξία τους και μόνο οι αποφασιστικές έχουν σημασία, τότε περνάμε στον πόλεμο πολιορκίας που είναι πεισματικός, δύσκολος και για τον οποίο απαιτούνται εξαιρετικές ικανότητες υπομονής και εφευρετικού πνεύματος. Στην πολιτική, η πολιορκία είναι αμοιβαία, παρά τα φαινόμενα, και το γεγονός και μόνο ότι ο κυρίαρχος πρέπει να κάνει επίδειξη όλων των δυνατοτήτων του δείχνει πόσο υπολογίζει τον αντίπαλο»⁵.

Ο «πόλεμος πολιορκίας» γίνεται όταν οι κυβερνώντες διαθέτουν τις επιλογές, τις δυνατότητες και τις προϋποθέσεις να προκαλούν γεγονότα και εφόσον το επιτρέπει ο συσχετισμός δυνάμεων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν ο αντιθεσμικός και ανορθόδοξος εξοπλισμός των Contras, με αποφάσεις και ενέργειες του Reagan, για την αποσταθεροποίηση των Santinistas στη Νικαράγουα⁶, καθώς και η μεταστροφή της πολιτικής του Reagan παρά τις αντίθετες θέσεις του επιτελείου του και ορισμένων συμμάχων των Η.Π.Α.⁷. Μολονότι δηλαδή στην αρχή διεξήγαγε καταγιστική πολεμική εναντίον της Ε.Σ.Σ.Δ., στην πορεία υπέγραψε με τον Gorbachev συμφωνία για την ειρηνική λήξη του Ψυχρού Πολέμου⁸.

Για τη διαμόρφωση των θέσεων αλλά και για την επεξεργασία και την επιρροή τους σε πολιτικό και θεσμικό επίπεδο, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τα επιτελεία των κομμάτων και οι δεξαμενές σκέψης, καθώς και οι διάφοροι φορείς και οργανώσεις. Οι ειδήμονες των δεξαμενών σκέψης επεξεργάζονται σχέδια και θέσεις και διαμορφώνουν εναλλακτικά σενάρια, με βάση τις εξελίξεις και τα δεδομένα. Το ζητούμενο είναι να συμβάλουν στην επίτευξη του στόχου που είναι η επιδιωκόμενη επιρροή και οι επιτυχείς αποφάσεις και πολιτικές. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι ιστορικές εξελίξεις κυοφορούνται με

⁴ Βλ. παρακάτω στο υποκεφάλαιο 6.1.1.

⁵ Ibid: 43.

⁶ Βλ. παρακάτω, κεφάλαιο 5.

⁷ Βλ. παρακάτω, κεφάλαιο 6.

⁸ Βλ. παρακάτω, στο υποκεφάλαιο 6.6.2.

τη σύλληψη των ιδεών αλλά πραγματώνονται με τη δύναμη του κοινωνικού και οικονομικού γίνεσθαι σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Αναντίρρητα, η γνώση έχει κατά καιρούς αξιοποιηθεί τόσο για ωφέλιμους όσο και για βλαβερούς σκοπούς⁹. Είναι δυνατόν να τεθεί στην υπηρεσία των κοινωνιών και του κοινού συμφέροντος αλλά και στην εξυπηρέτηση ιδίων συμφερόντων. Όταν η γνώση στρατεύεται προς ίδιον όφελος, η ιστορική εξέλιξη έχει αποδείξει ότι κράτη, λαοί και κοινωνίες υφίστανται τις συνέπειες αποφάσεων που στερούνται δικαίου και νομιμότητας, ακριβώς επειδή έχουν ληφθεί με βάση την αρχή της ισχύος και της ιδιοτέλειας. Κατά παράβαση των κανόνων του διεθνούς δικαίου και στο όνομα της παραπάνω αρχής, έχουν κατά καιρούς επιβληθεί αναρίθμητα ολοκληρωτικά συστήματα, καταστρατηγώντας κάθε δημοκρατική αξία. Λαμβάνοντας υπόψη τη δύναμη και τις τεράστιες επιπτώσεις της γνώσης σε κάθε πεδίο ανθρώπινης δραστηριότητας και συνακόλουθα και στο πεδίο του ανταγωνισμού, είναι λογικό οι δεξαμενές σκέψης, οι οποίες αποτελούν πόλο προώθησης ιδεών, αρχών και συστηματικών ερευνών, να υπηρετούν τις αρχές της αμεροληψίας, της αντικειμενικότητας και του επιστημονικού κύρους. Τεκμήριο ότι υπηρετούν τέτοιες αρχές αποτελεί η αυτόνομη λειτουργία τους και η αποδέσμευσή τους από διάφορες εξαρτήσεις και προδιαγεγραμμένους σχεδιασμούς στράτευσης.

Συνοψίζοντας, οι δεξαμενές σκέψης αποτέλεσαν διαβαθμισμένο παράγοντα επιρροής και διαμόρφωσης θέσεων και απόψεων των κρατικά υπευθύνων, αλλά και του συνόλου της δημόσιας ζωής των Η.Π.Α. Καθοριστικός ήταν ο ρόλος τους στις αποφάσεις και στις ενέργειες του προέδρου Reagan, άλλοτε για την τεκμηρίωση της ορθότητάς τους κι άλλοτε για την αναίρεσή τους. Για παράδειγμα, στα χρόνια του Ψυχρού Πολέμου, οι παρεμβάσεις και η επιρροή τους σχετίζονταν με ζητήματα του διεθνούς συστήματος, την αναμέτρηση των δυο υπερδυνάμεων, τον διπολισμό, ενώ επί των ημερών του Reagan αφορούσαν τις πολιτικές προώθησης, ελέγχου και «παγώματος» των πυρηνικών εξοπλισμών στις Η.Π.Α.¹⁰ αλλά και στην επέμβαση στη Νικαράγουα.¹¹

---

⁹ Για παράδειγμα το επιστημονικό επίτευγμα του Αϊνστάιν, ο οποίος προσδοκούσε να αποτελεί η ατομική ενέργεια μέσο για ειρηνικούς σκοπούς και αξιοποιήθηκε όμως και για καταστροφικούς σκοπούς. Όπως επίσης, η αλματώδης εξέλιξη στις τεχνολογίες επικοινωνίας που αποβαίνει επ'ωφέλεια των ανθρώπων αλλά ορισμένες υπηρεσίες και μηχανισμοί τις χρησιμοποιούν κατά παράβαση των προσωπικών δεδομένων και των δικαιωμάτων των πολιτών.

¹⁰ Βλ. παρακάτω, κεφάλαιο 6.

¹¹ Βλ. παρακάτω, κεφάλαιο 5.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο προσδιορισμός της έρευνας και η μεθοδολογία

1.1 Το αντικείμενο της διατριβής

Η παραγωγή επιστημονικής σκέψης είναι προϊόν έρευνας, μελέτης, σύγκρισης, ανάλυσης, κρίσης και καταγραφής απόψεων και ιδεών. Τα στοιχεία αυτά συμβάλουν στη δημιουργία ενός ακαδημαϊκού έργου. Στο πλαίσιο αυτό εμπίπτει και η διδακτορική διατριβή.

Σε μια διδακτορική διατριβή, η επιλογή της μελέτης και της έρευνας με επιστημονικό αντικείμενο τα διεθνολογικά ζητήματα γενικότερα και τις διακρατικές σχέσεις ειδικότερα, είναι υπόθεση με υψηλό ενδιαφέρον όσον αφορά το γνωστικό αντικείμενο αλλά και την περαιτέρω προώθηση της επιστήμης στον συγκεκριμένο τομέα. Η θέση αυτή πηγάζει και από το γεγονός ότι τα διεθνή ζητήματα είναι στενά συνδεδεμένα με την εξέλιξη της ανθρωπότητας, με τη διεθνή κοινότητα και με την ίδια τη ζωή και την εξέλιξη των ανθρώπων και των πολιτών που δρουν σε κρατικές οντότητες στον πλανήτη. Όπως επισημαίνει ο Schwarzenberger, στις αρχές του 20ού αιώνα, οι διεθνείς σχέσεις συνιστούσαν ένα ειδικό κομμάτι της κοινωνιολογίας, που επικεντρωνόταν στα φαινόμενα τα οποία επηρέαζαν ουσιωδώς τη διεθνή κοινότητα¹². Κατά τους Jackson and Sorensen, ο κύριος λόγος που μελετάμε τις διεθνείς σχέσεις είναι το γεγονός ότι σε παγκόσμια κλίμακα οι ανθρώπινοι πληθυσμοί διαιρούνται σε διαφορετικές εδαφικές πολιτικές κοινότητες ή ανεξάρτητα κράτη, τα οποία επηρεάζουν τον τρόπο ζωής τους¹³. Τέλος, ο Hoffmann ορίζει τη σύγχρονη θεωρία των διεθνών σχέσεων ως τη «...*συστηματική μελέτη παρατηρήσιμων φαινομένων, η οποία προσπαθεί να ανακαλύψει τις κύριες μεταβλητές, να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά και να αποκαλύψει τους χαρακτηριστικούς τύπους των σχέσεων που έχουν δημιουργηθεί μεταξύ εθνικών ομάδων...*»¹⁴.

Όμως η γνώμη του κάθε πολίτη για τα πολιτικά δρώμενα είναι τόσο υποκειμενική όσο και αντικειμενική, στο βαθμό που βασίζεται σε δεδομένα. Ωστόσο, μια πιο

---

¹² Schwarzenberger George, *Power Politics: An Introduction to the Study of International Relations and Post-War Planning*, London U.K.: Jonathan Cape, 1941, σ. 25.

¹³ Robert Jackson & Georg Sorensen, *Introduction to International Relations*, Oxford: Oxford University Press, 1999), σ. 2.

¹⁴ Hoffmann Stanley, "Theory and International Relations," ed. Rosenau N. James, New York: The Free Press, 1969, σ. 30.

ολοκληρωμένη και τεκμηριωμένη κρίση έχει ως βάση το θεωρητικό υπόβαθρο. Για αυτόν ακριβώς το λόγο, ο στόχος ενός επιστημονικού πονήματος είναι να συμπληρώνει και να εμπλουτίζει τη θεωρία και να συσχετίζει, με τρόπο επιστημονικό και ακριβή, τα εμπειρικά γεγονότα με τη θεωρητική ανάλυση. Μια βάση ανάλυσης των παρατηρήσιμων φαινομένων στο διεθνές σύστημα είναι η λεγόμενη «ρεαλιστική θεώρηση», η οποία δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στις έννοιες «ισχύς» και «συμφέρον» και αποτελεί τη θεωρητική βάση ανάλυσης στη διατριβή αυτή.

Όσο για το αντικείμενο της διατριβής αυτής, εστιάζει σε δυο θέματα που βρίσκονται σε αλληλουχία και σε διαλεκτική σχέση μεταξύ τους. Το ένα αφορά στη μελέτη της συμβολής και του βαθμού επιρροής των δεξαμενών σκέψης στη λήψη αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής, κατά τη διακυβέρνηση Reagan (1981-1989). Το δεύτερο αφορά στη μελέτη του ρόλου του προέδρου Reagan, ως παράγοντα λήψης αποφάσεων και διαμόρφωσης των γεγονότων.

Η αξία μιας διατριβής είναι συνάρτηση της καινοτομίας που αυτή εισάγει. Στην παρούσα διατριβή, παρουσιάζεται το φαινόμενο των δεξαμενών σκέψης, που τις τελευταίες δεκαετίες έχει γνωρίσει σημαντική ανάπτυξη διεθνώς, διεκδικώντας όλο και πιο ενεργό ρόλο στις πολιτικές εξελίξεις. Η επιλογή της συγκεκριμένης περιόδου για τη μελέτη μας ενισχύεται από το γεγονός ότι στις αρχές της δεκαετίας του 1980, η άνοδος του αριθμού των δεξαμενών σκέψης ήταν σημαντική.

Οι Η.Π.Α. αποτελούν τη χώρα-λίκο των δεξαμενών σκέψης. Πάνω από εκατό δεξαμενές σκέψης ιδρύθηκαν στην Washington D.C. και πολλές εκατοντάδες γενικά στις Η.Π.Α., ενώ παρουσιάστηκε μεγάλος αριθμός ινστιτούτων με εξειδίκευση στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, εξαιτίας του διευρυνόμενου ρόλου των Η.Π.Α. ως ηγεμονικής δύναμης μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ένας δεύτερος λόγος είναι ότι η πολιτική ελίτ στις Η.Π.Α. αναζητούσε εμβάθυνση και νέα εργαλεία πολιτικής ανάλυσης και τεκμηρίωσης, καθώς και νέες ιδεολογικές προσεγγίσεις, για τη διαμόρφωση της ηγεμονικής τους ισχύος κατά την μεταπολεμική περίοδο.

Ο βασικός στόχος της διατριβής είναι η δημιουργία επιστημονικού έργου που θα πληρεί τα κριτήρια εκείνα που θέτει η επιστημονική κοινότητα του πεδίου έρευνάς της. Οι επιμέρους στόχοι, όπως αυτοί αναφέρονται στις επόμενες παραγράφους, είναι εξίσου

σημαντικοί για την ολοκλήρωση της διατριβής και η επίτευξή τους θα συμβάλει στην εκπόνησή της.

Η παρούσα διατριβή στοχεύει στην ανάλυση του πώς και σε πιο βαθμό οι δεξαμενές σκέψης επηρέασαν τις αποφάσεις του προέδρου Reagan στην εξωτερική του πολιτική. Ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης στο αμερικανικό πολιτικό σύστημα προκαλεί το ενδιαφέρον, δεδομένου ότι ως επιστημονικές κοινότητες παρέχουν ανάλυση, επεξεργασία, τεκμηρίωση, εκτιμήσεις, γνώσεις και συμβουλές για ποικίλα ζητήματα. Με τον τρόπο αυτό, συμβάλλουν σημαντικά στη διαμόρφωση θέσεων, κατευθύνσεων και προτάσεων, στη λήψη αποφάσεων για την υιοθέτηση πολιτικών μέτρων και επιλογών. Απ' την εποχή του προέδρου Woodrow Wilson (1913-1921), πρόεδροι και υποψήφιοι πρόεδροι επιζητούσαν τις συμβουλές ειδικών πολιτικών επιστημόνων που συμμετείχαν σε δεξαμενές σκέψης, για να λάβουν σημαντικές πολιτικές αποφάσεις. Έκτοτε, οι επιστήμονες συνεχίζουν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της πολιτικής ατζέντας του εκάστοτε αμερικανού προέδρου.

Κατά την περίοδο διακυβέρνησης Reagan, οι δεξαμενές σκέψης Heritage Foundation, Brookings Institute και Institute for Policy Studies, προέβαιναν σε ανάλυση, επεξεργασία, συγκρότηση θέσεων και δημόσιες τοποθετήσεις, σε ζητήματα εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής. Στόχευαν να επηρεάσουν τόσο την πολιτική και κοινωνική ελίτ όσο και στη διαμόρφωση αντιλήψεων στη κοινή γνώμη. Επίσης, ανάλογα με το ιδεολογικό και πολιτικό τους προσανατολισμό υποστήριζαν ή αντιτάσσονταν στις ενέργειες και τις δράσεις του επιτελείου του προέδρου Reagan. Επιπλέον, οι φίλα προσκείμενες δεξαμενές σκέψης και ορισμένα από τα στελέχη τους απέστειλαν ανεπίσημα κείμενα (που δημοσιεύτηκαν εκ των υστέρων), υπομνήματα και οδηγίες για την άσκηση πολιτικών στον πρόεδρο, στο Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας (National Security Council - NSC) και σε μέλη της κυβέρνησης. Επίσης, ορισμένα στελέχη αυτών των δεξαμενών σκέψης αποτέλεσαν ταυτόχρονα μέλη των κυβερνήσεων Reagan αλλά και του NSC. Τέλος, είχαν διασυνδέσεις με κύκλους των επιχειρήσεων αλλά και με κύκλους του στρατιωτικού και βιομηχανικού συμπλέγματος των Η.Π.Α¹⁵.

---

¹⁵ Το 1961 ο πρόεδρος των Η.Π.Α. Αϊζενχάουερ στην αποχαιρετιστήρια ομιλία του χαρακτήρισε το όλο σύστημα της στρατογραφειοκρατίας των Η.Π.Α. ως «το στρατιωτικο-βιομηχανικό σύμπλεγμα» - «the military industrial complex». Σήμερα η φράση έχει διευρυνθεί και συμπεριλαμβάνει και τα πανεπιστημιακά ιδρύματα και τις δεξαμενές εγκεφάλων. Βλ. παρακάτω, στο κεφάλαιο 4

Ως εκφραστής της συντηρητικής πτέρυγας του ρεπουμπλικανικού κόμματος, ο Reagan αποτελούσε βασικό φορέα των κατευθυντήριων γραμμών τις οποίες υπηρέτησε κατά τη διάρκεια της θητείας του. Πρόκειται: α) για το προγραμματικό σχέδιο διακυβέρνησης που συνέταξε το Heritage Foundation με τίτλο «*Mandate for Leadership*», πριν ο Reagan συμμετάσχει στη προεκλογική εκστρατεία ως υποψήφιος πρόεδρος· β) για το δόγμα του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας των Η.Π.Α. – NSC 68¹⁶ το έτος 1950 – που αφορούσε

---

¹⁶ Το 1950, με την απόφαση του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας NSC-68, οι Η.Π.Α. διαμόρφωσαν το γεωστρατηγικό τους δόγμα το οποίο δέσμευε τις πολιτικές ηγεσίες της χώρας όχι μόνο μεσοπρόθεσμα αλλά στο διηνεκές. Μεσοπρόθεσμα, οι Η.Π.Α.: 1) Καθόρισαν τη στρατηγική τους στον Ψυχρό Πόλεμο. Τη στρατηγική της «ανάσχεσης» (containment) για τον περιορισμό της επεκτατικής πολιτικής της Ε.Σ.Σ.Δ. Με τη δημιουργία συμμαχιών, οι Η.Π.Α. αποσκοπούσαν στην περικύκλωση και συγκράτηση των επεκτατικών βλέψεων της Ε.Σ.Σ.Δ. πέραν των όσων είχαν συμφωνηθεί στις διασκέψεις της Τεχεράνης, της Γιάλτας και του Potsdam. 2) Αυτοανακηρύχθηκαν ως η μοναδική χώρα που μπορεί να προστατεύσει τους ελεύθερους θεσμούς παγκοσμίως. 3) Ανέλαβαν τη διατήρηση της ισορροπίας ισχύος. Το 1949, με την ανάληψη της εξουσίας της Κίνας από το Κομμουνιστικό Κόμμα της χώρας, η ισορροπία ισχύος είχε μετατοπιστεί και ως εκ τούτου, οι Η.Π.Α. πραγματοποίησαν το 1950 την επέμβαση στην Κορέα, για την αποκατάστασή της. 4) Θεωρούσαν ότι ο εθνικισμός αποτελούσε την αχίλλειο πτέρνα της Σοβιετικής Ένωσης τόσο στο εσωτερικό της όσο και στα σύνορά της στην Ανατολική Ευρώπη. 5) Εκτιμούσαν ότι η Σοβιετική Ένωση θα συνέχιζε την επιδίωξή της για τον έλεγχο της Ανατολικής Ευρώπης.

Το 1949, το Α.Ε.Π. των Η.Π.Α. ήταν τετραπλάσιο από το Α.Ε.Π. της Ε.Σ.Σ.Δ. Ο George Kennan θεωρούσε ότι οι Η.Π.Α. θα έπρεπε να δράσουν ασύμμετρα μόνο όπου απειλούνταν ζωτικά συμφέροντα, όταν οι συνθήκες ήταν ευνοϊκές και υπήρχαν τα μέσα. Αντίθετα, σύμφωνα με το NSC-68, απαιτούνταν η ικανότητα ευέλικτης αντίδρασης, που σήμαινε το συνδυασμό των διπλωματικών διαπραγματεύσεων με τα κατάλληλα μέσα.

Η αμερικανική στρατηγική της ανασχεσης αποσκοπούσε στην κατάρρευση του Σοβιετικού συστήματος που επικρατούσε στη Σοβιετική Ένωση και στην Ανατολική Ευρώπη, καθώς και στην αποτροπή κομμουνιστικών κινημάτων και επαναστάσεων σε τρίτες χώρες, μέσω της δημιουργίας συμμαχιών. Οι συμμαχίες αποτελούσαν σημαντικό παράγοντα, καθώς συνέδεαν το Βορειοατλαντικό Σύμφωνο (Ν.Α.Τ.Ο.) με το Σύμφωνο της Βαγδάτης, τον Οργανισμό Συμφώνου Νοτιοανατολικής Ασίας (South East Asia Treaty Organization-SEATO) και τον Οργανισμό Κεντροανατολικού Συμφώνου (Central Eastern Treaty Organization-CENTO)

Με το NSC-68, οι Η.Π.Α. καθόρισαν και τις επιδιώξεις τους στο διηνεκές: 1) Στο πλαίσιο των ηθικών αρχών, επεσήμαναν ότι τα εθνικά τους συμφέροντα ήταν παγκόσμια. Καμία ισχυρή ηπειρωτική δύναμη δεν έπρεπε να κυριαρχήσει στην περιοχή της Ευρασίας. Για το λόγο αυτό, η διασφάλιση της ισορροπίας ισχύος στην περιοχή ήταν απαραίτητη. 2) Η προστασία των γεωστρατηγικών συμφερόντων προέχει έναντι των πολιτικών συμφερόντων. 3) Η στρατηγική ανασχεσης έναντι της Σοβιετικής Ένωσης ακολουθήθηκε και υλοποιήθηκε από όλους τους Προέδρους των Η.Π.Α. από το 1950 έως το 1989. Από τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου μέχρι και σήμερα, η στρατηγική των Η.Π.Α. χαρακτηρίζεται από επαναπροσδιορισμούς και επανατοποθετήσεις στο γεωστρατηγικό και γεωπολιτικό επίπεδο αλλά έναντι άλλων δυνάμεων και χωρών. Υλοποιήθηκαν οι βασικοί στόχοι του δόγματος ανασχεσης, τόσο για τη διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ. και του Ανατολικού μπλοκ, όσο και για την ανατροπή του κοινωνικού και οικονομικού συστήματος και των μονοκομματικών καθεστώτων. 4) Η λογική της αυτοανακήρυξης των Η.Π.Α. ως μοναδικής χώρας που θεωρούσε ότι αναλαμβάνει την ευθύνη για τις εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο, πέραν από το στοιχείο της διακήρυξης προφανώς και προσέβλεπε πάντα και στην προώθηση των αμερικανικών συμφερόντων, John Lewis Gaddis, “Comments on General Trends of U.S. Foreign Policy,” *Review on Current Trends: U.S. Foreign Policy* (New York, 20 August, 1984), σ. 67. John Lewis Gaddis, “Strategies of Containment,” *Review on Current Trends: U.S. Foreign Policy* (New York, 24 February, 1984): σ. 57. James S. Lay, *A Report to the National Security Council- NSC 68, Foreign Relations* (Washington D.C., April 12, 1950).

Η στρατηγική του NSC των Η.Π.Α. εμπεριείχε την αντίληψη της «Pax Americana». Ο όρος «Pax Americana» («Αμερικανική Ειρήνη») εμφανίστηκε σε έντυπη μορφή τον Αύγουστο του 1894 με θέμα

την ανάσχεση και στην περικύκλωση της Ε.Σ.Σ.Δ., με την οικονομική, στρατιωτική και πολιτική εξάντληση της. Στα πλαίσια του δόγματος αυτού, η κυβέρνηση Reagan επιχείρησε να διαμορφώσει στην κοινή γνώμη των Η.Π.Α. την πεποίθηση ότι η επεκτατική πολιτική της Ε.Σ.Σ.Δ. αποτελούσε καθοριστική απειλή για την ασφάλεια τόσο της χώρας όσο και σε διεθνές επίπεδο. Χρησιμοποιούσε την επωδό ότι η Ε.Σ.Σ.Δ. βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση στρατιωτικά έναντι των Η.Π.Α.¹⁷

Ο πρόεδρος Reagan καθόρισε τη στρατηγική της κυβέρνησής του, η οποία προέβλεπε την ανάπτυξη και την υλοποίηση νέων εξοπλιστικών προγραμμάτων, με τον ισχυρισμό ότι οι Η.Π.Α. υπολείπονται της Ε.Σ.Σ.Δ. σε ό,τι αφορά το πυρηνικό οπλοστάσιο. Διατήρησε αποφασιστική στάση και επέβαλε την ισορροπία στο πεδίο των πυρηνικών εξοπλισμών. Προέβαινε σε δαπανηρά προγράμματα εξοπλισμού των Η.Π.Α. και οδηγούσε ταυτόχρονα την Ε.Σ.Σ.Δ. σε αντίστοιχη κούρσα εξοπλισμών, προωθώντας μια καταγιστική ρητορική στρατιωτικού ανταγωνισμού. Ταυτόχρονα, στα πλαίσια της στρατηγικής της ανάσχεσης, συνέχιζε την πολιτική των προκατόχων του, οργανώνοντας επεμβάσεις σε τρίτες χώρες και στηρίζοντας δικτατορικά καθεστώτα. Τέλος, σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση και στην εφαρμογή της πολιτικής του διαδραμάτιζε και η αντιμετώπιση της οικονομικής ύφεσης που οφειλόταν στην πετρελαϊκή κρίση, των αναγκών της αμερικάνικης κοινωνίας και των κυρίαρχων κύκλων συμφερόντων¹⁸.

Ο βαθμός επιρροής των δεξαμενών σκέψης σε ορισμένα θέματα ήταν σημαντικός, σε άλλα μέτριος και σε άλλα ελάχιστος. Ο ρόλος του προέδρου Reagan ήταν σημαντικός και αποφασιστικός σε κρίσιμες αποφάσεις, όπως η αύξηση των πυρηνικών εξοπλισμών, η συμφωνία με τον Gorbachev και η επέμβαση στη Νικαράγουα. Ωστόσο, ο ρόλος του προέδρου Reagan και οι αποφάσεις του, πέρα από τις ιδεολογικές και πολιτικές πεποιθήσεις του, καθορίζονταν και από κινητήριες δυνάμεις σχετικές με τα δομικά φαινόμενα της περιόδου και του διεθνούς συστήματος: η αναμέτρηση των δυο υπερδυνάμεων, η κούρσα των πυρηνικών εξοπλισμών, η διαίρεση της Ευρώπης και οι

συζήτησης: «Η αληθινή αιτία για αγγαλίαση είναι το καθολικό ξέσπασμα του πατριωτισμού για την υποστήριξη της έγκαιρης και θαρραλέας δράσης του Προέδρου Grover Cleveland στη διατήρηση της υπεροχής του δικαίου σε όλο το μήκος και το πλάτος της γης, τον καθορισμό της Pax Americana». Το Ιούλιο του 1898, οι Η.Π.Α. προσάρτησαν τη Χαβάη, με τη Συνθήκη Newlands. Ο όρος προέρχεται από τον όρο Pax Romana της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, Pax Britannica της Βρετανικής Αυτοκρατορίας και Pax Mongolica της Μογγολικής Αυτοκρατορίας Steel Ronald, *Pax Americana*, New York: Viking Press, 1967.

¹⁷ Βλ. παρακάτω, κεφάλαιο 6.

¹⁸ Βλ. παρακάτω, κεφάλαιο 6.

επεμβάσεις σε τρίτες χώρες. Με βάση αυτά τα δομικά στοιχεία, η θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού μας οδηγεί στην αποτύπωση της κατανομής ισχύος, της στρατηγικής εξισορρόπησης των αντιπάλων, της ισορροπίας ισχύος, της αναδιανομής της ισχύος, της επιδίωξης για εθνική ασφάλεια, της ανταγωνιστικότητας του διεθνούς συστήματος, του διλήμματος ασφαλείας, της αρχής του ορθολογισμού στη συμπεριφορά των κρατών, δηλαδή των δύο υπερδυνάμεων. Με λίγα λόγια, η απουσία ρυθμιστικής εξουσίας στο διεθνές σύστημα καθόριζε και τη συμπεριφορά των δυο υπερδυνάμεων.

Πέραν της θεωρίας του πολιτικού ρεαλισμού, σύμφωνα με τους νεοκλασικούς ρεαλιστές, η εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. δεν ερμηνεύεται μόνο μέσω των συστημικών παραγόντων, όπως είναι η κατανομή της ισχύος μεταξύ των κρατών. Σημαντικούς και ως έναν βαθμό καθοριστικούς παράγοντες αποτελούν και οι αντιλήψεις των πολιτικών ηγετών αλλά και η ισχύς του κρατικού μηχανισμού της χώρας και της κοινωνίας που συναποτελεί το κράτος.

Στόχος της έρευνας αυτής είναι τα συμπεράσματα που θα εξαχθούν να μπορούν σε ένα επίπεδο να χρησιμοποιηθούν ως εργαλεία ανάλυσης παρόμοιων διεθνολογικών αναλύσεων σε διαφορετικό χώρο και χρόνο από το συγκεκριμένο περιβάλλον, κατά τη φιλοσοφία που επισημαίνει ο Θουκυδίδης στο έργο του: «...θα είμαι ικανοποιημένος αν το έργο μου κριθεί ωφέλιμο από όσους θελήσουν να έχουν ακριβή γνώση των γεγονότων που συνέβησαν και εκείνων που πρόκειται να συμβούν στο μέλλον, τα οποία από την πλευρά της ανθρώπινης φύσης θα είναι όμοια ή παραπλήσια. Έγραψα την Ιστορία μου για να μείνει αιώνιο κτήμα των ανθρώπων και όχι σαν έργο επίκαιρου διαγωνισμού για ένα πρόσχαρο ακροατήριο...»¹⁹.

Επιπρόσθετα, η παρούσα εργασία επιχειρεί έναν συγκεκριασμό θεωρητικής ανάλυσης και εμπειρικής πραγματικότητας. Πρώτα διατυπώνονται και αναλύονται οι θεωρίες που έχουν επιλεγεί για να ερμηνεύσουν τις διεθνείς εξελίξεις μεταξύ Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ. και έπειτα συντελείται μια μετάβαση από τη θεωρία στην πρακτική, με τις περιπτωσιολογικές μελέτες της υπόθεσης Ιράν-Contras και των πολιτικών προώθησης, ελέγχου και «παγώματος» των εξοπλισμών των Η.Π.Α. Με άλλα λόγια, ελέγχεται η θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού που αφορά τη συγκρουσιακή φύση των σχέσεων

---

¹⁹ Θουκυδίδης, *Θουκυδίδου Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου*, Εκδόσεις Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα 1998 α: 29, Α: σ. 22.

Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ. σε ένα γενικό πλαίσιο, στο πεδίο της διεθνούς πολιτικής· και στη συνέχεια, ελέγχεται η θεωρία του νεοκλασικού ρεαλισμού στις ειδικές περιπτώσεις που αναφέραμε, σε ό,τι αφορά τη λήψη αποφάσεων στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής.

1.2 Ο προσδιορισμός του αντικείμενου της έρευνας.

1.2.1 Ο ορισμός για τις δεξαμενές σκέψης, («think tanks»).

Το γνωστικό αντικείμενο με το οποίο θα καταπιαστεί αυτή η διατριβή είναι οι δεξαμενές σκέψης. Στις παραγράφους που ακολουθούν, παρουσιάζεται περιληπτικά το αντικείμενο αυτό. Παράλληλα, θεωρούμε απαραίτητη τη θεωρητική αποσαφήνιση του επιστημονικού χώρου που θα απασχολήσει το παρόν μελέτημα, καθώς η διεργασία αυτή θα συμβάλει στην εισαγωγική αποσαφήνιση του ορισμού.

Οι δεξαμενές σκέψης («think tanks») απασχολούν πολλά διαφορετικά πεδία έρευνας και ανάλυσης, με πολλαπλούς αποδέκτες. Η ακαδημαϊκή και επιστημονική κοινότητα, στην προσπάθειά της να προσδιορίσει τον χαρακτήρα, τη φυσιογνωμία και την ταυτότητα των οργανισμών αυτών, συνάντησε ποικίλα εννοιολογικά εμπόδια, καθώς είναι από τη φύση τους πολυδιάστατοι και σύνθετοι. Για το ζήτημα αυτό, έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί εντελώς διαφορετικές απόψεις, με κυρίαρχη εκείνη που περιγράφει τις δεξαμενές σκέψης ως «ανεξάρτητα ινστιτούτα πολιτικής έρευνας».

Οι δεξαμενές σκέψης, αποτελούν σε μεγάλο βαθμό δίκτυα, οργανισμούς του 20ού αιώνα, που συμβάλουν στη διαμόρφωση και τη λήψη πολιτικών αποφάσεων. Ασφαλώς, παρόμοιες οργανώσεις όπως και «ειδικούς» σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και δημόσιας διοίκησης συναντούμε στην πολιτική και κοινωνική ιστορία σε όλες τις εποχές. Με την πνευματική τους εργασία, οι «επαΐοντες» συνέβαλαν και συμβάλλουν στην επεξεργασία σύνθετων θεμάτων, καθώς και στην τεκμηρίωση τους στο δημόσιο βίο και στις πολιτικές διαδικασίες, για περισσότερο από δύο χιλιετίες.

Οι πολιτικοί σύμβουλοι στη Δύση ξεκίνησαν με τους διάσημους δασκάλους που δίδασκαν τους νέους άρχοντες και τους προετοίμαζαν για την ηγεσία όπως τον Αριστοτέλη ο οποίος δίδαξε τον νεαρό Αλέξανδρο, και τον Σενέκα, που δίδαξε τον Νέρωνα²⁰.

---

²⁰ Paul Cartledge, *Η Αρχαία Ελληνική Πολιτική Σκέψη στην Πράξη*, μτφ. Μ. Οικονομίδου, Λιβάνης, Αθήνα 2011.

1.2.2 Η συμβολή των εμπειρογνώμων και των διανοουμένων στην πολιτική ζωή.

Οι εμπειρογνώμονες και οι διανοούμενοι ήταν πάντα κάτι περισσότερο από δάσκαλοι του υποψήφιου ηγεμόνα ή προέδρου. Συχνά εργάζονταν ως γραφείς, φύλακες αρχείων ή υπάλληλοι του ανωτάτου δικαστηρίου και του υπουργείου οικονομικών, υπηρετώντας τα στοιχειώδη συμβουλευτικά όργανα και παρέχοντας τις πληροφορίες που χρειάζονταν οι κυβερνήτες στη λήψη αποφάσεων. Για παράδειγμα, ο Niccolo Machiavelli και ο Francesco Guicciardini χρησιμοποίησαν την εμπειρία τους στην κυβέρνηση της Φλωρεντίας κατά την συγγραφή των έργων τους «Ο ηγεμών» και «Οι καθρέφτες των ηγεμόνων» αντίστοιχα, που έχουν χρησιμεύσει ως πρακτικά εγχειρίδια για πολλές γενιές επίδοξων πολιτικών²¹.

Αρκετές φορές, με την ισχύ που είχαν αποκτήσει, οι εμπειρογνώμονες αμφισβητούσαν τις θεσμοθετημένες εξουσίες και συνήθως επηρέαζαν και καθοδηγούσαν τη γνήσια έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας. Στην ελληνική αρχαιότητα, ο φιλόσοφος Σωκράτης σατιρίζεται από τον Αριστοφάνη (423 π.Χ.) στην κωμωδία του «Νεφέλαι»²². Λίγες δεκαετίες αργότερα, η Ακαδημία του Πλάτωνα (η σχολή που ίδρυσε τη δεκαετία του 380 π.Χ. σε ένα δημόσιο άλσος αφιερωμένο στον ήρωα Ακάδημο), μαθητή του Σωκράτη, είχε καθιερωθεί ως ένα είδος πρώιμης «δεξαμενής σκέψης». Στην πλατωνική «Πολιτεία» τίθεται το δίλημμα: «Οι διανοούμενοι και οι εμπειρογνώμονες μπορούν ή να δραστηριοποιηθούν στο παρασκήνιο, και να συνδράμουν τον ισχυρό, που δρα στο προσκήνιο, στη λήψη αποφάσεων, ασκώντας (έμμεσα και άμεσα) πολιτική εξουσία, ή να εξυπηρετήσουν τον ισχυρό, ενισχύοντας και αιτιολογώντας τις αποφάσεις ενός καθεστώτος»²³.

²¹ James Smith, *The Idea Brokers: Think Tanks and the Rise of the New Policy Elite*, New York: The Free Press, 1991, σ. xvii.

²² Το 423 π.Χ., παρουσιάστηκε στα Μεγάλα Διονύσια το έργο «Νεφέλαι», που αποτελεί μια σάτιρα για τις (τότε) μοντέρνες παιδαγωγικές ιδέες του Σωκράτη. Αυτή η κωμωδία για τον Σωκράτη αποτέλεσε πρότυπο για διάφορους Ευρωπαίους συγγραφείς της κλασικής και της ρομαντικής εποχής (Lessing, Goethe κ.ά.). Ο μεγάλος κωμωδιογράφος εκθέτει τις αρνητικές συνέπειες που είχε η σύγχρονη σοφιστική κίνηση σε ιδιωτικό επίπεδο και τις επιδράσεις της σοφιστικής επιχειρηματολογίας στον χώρο της οικογένειας. Παρουσιάζει την υπονόμευση των πατροπαράδοτων ηθών και κανόνων, αναλύοντας την κρίση της ηθικής και της πολιτικής στην αθηναϊκή κοινωνία, την παρακμή του παλαιού εκπαιδευτικού συστήματος και την πάλη των δύο γενεών. Η κωμωδία σατιρίζει τους σοφιστές και τον Σωκράτη, που διαφθείρει υποτίθεται τους νέους με τη διδασκαλία του, παρόλο που ο Σωκράτης δεν δίδαξε ποτέ τη σοφιστεία. Τάσος Αποστολίδης, *Νεφέλες - Οι Κωμωδίες Του Αριστοφάνη 3*, Μέδουσα, Αθήνα 2000.

²³ Paul Cartledge, ό.π., σ. 208 και Peter Brunt, *Studies in Greek History and Thought*, New York: Oxford University Press, 1993 (κεφάλαιο 10).

Το 1628, ο Βρετανός φιλόσοφος Francis Bacon επισήμανε την «αδιάσπαστη σύνδεση των συμβούλων με τους βασιλείς». Ήταν από τους πρώτους που πρόβλεψε ένα σύγχρονο ερευνητικό κέντρο, τον λεγόμενο «Οίκο της σοφίας του Σολομώντα», το οποίο περιέγραψε στην ατελή πραγματεία του με τον τίτλο «Νέα Ατλαντίδα»²⁴.

Σε πιο πρόσφατα χρόνια, ο Gramsci, στο έργο του «Οι διανοούμενοι», διαχωρίζει τους διανοούμενους σε δυο μεγάλες κατηγορίες: τους «οργανικούς» και τους «παραδοσιακούς». Υποστηρίζει ότι «κάθε κοινωνική ομάδα [...] δημιουργεί, οργανικά, ένα ή περισσότερα στρώματα διανοουμένων, που τις δίνουν ομοιογένεια και συνείδηση της λειτουργίας της όχι μόνο στον οικονομικό τομέα αλλά και στον κοινωνικό και πολιτικό: ο καπιταλιστής²⁵ επιχειρηματίας δημιουργεί μαζί με τον εαυτό του, τον τεχνικό της βιομηχανίας, ο πολιτικός επιστήμονας τον οργανωτή της νέας κουλτούρας ή του νέου δικαίου». Για παράδειγμα, σε μια καπιταλιστική κοινωνία, «οργανικοί» διανοούμενοι είναι ο βιομήχανος, ο τραπεζίτης, ο επιχειρηματίας, ο χρηματιστής. Οι «οργανικοί» διανοούμενοι που δημιουργεί κάθε νέα τάξη καθώς εξελίσσεται, είναι οι μεγαλύτερες δυνατές «εξειδικεύσεις» ορισμένων μορφών πρωταρχικής δραστηριότητας του νέου κοινωνικού τύπου.

Αντίθετα, οι «παραδοσιακοί» διανοούμενοι προέρχονται από την οργανική διανοήση της κυρίαρχης τάξης ή κατάστασης του παρελθόντος. Πρόκειται για κατηγορίες διανοουμένων που έφτασαν στη νέα εποχή από το παρελθόν, ξεπερνώντας τις διάφορες κοινωνικές ανακατατάξεις, επιβιώνοντας και αποκτώντας μια διαχρονικότητα. Η πιο τυπική από αυτές τις κατηγορίες είναι η κατηγορία των λεγόμενων «εκκλησιαστικών»²⁶. Η κατηγορία αυτή ήταν παλαιότερα οργανικά δεμένη με την αριστοκρατία της γης και νομικά ίση με την αριστοκρατία της φεουδαρχίας, ενώ απολάμβανε τα κρατικά προνόμια που απέρρεαν από την ιδιοκτησία. Ακολούθησε η γέννηση άλλων κατηγοριών, που ευνοήθηκαν από την ισχυρή εξουσία του μονάρχη, στην απολυταρχία. Με τον τρόπο

²⁴ Francis Bacon, *New Atlantis* (London: H3Ewald, 1928). Ο Σολομών είχε δηλώσει, ότι οι «σκοποί στερεώνονται διά της συμβουλής». Θεόδωρος, Αξιώτης *Ατλαντίδα* (Γεωργιάδης-Βιβλιοθήκη των Ελλήνων, 2003).

²⁵ Ο καπιταλισμός είναι ένα κοινωνικό και οικονομικό σύστημα όπου η ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και διακίνησης προϊόντων, όπως και οι επενδύσεις σε οικονομικά αγαθά, παραγωγή, κατανομή, το εμπόριο και υπηρεσίες, κατέχονται από ιδιώτες, με κυρίαρχο κίνητρο/στόχο το κέρδος.

²⁶ Από την κατηγορία των «εκκλησιαστικών» προέρχεται η γενική έννοια «διανοούμενος» (intellectual) ή «ειδικός» (specialist) της λέξης κληρικός, σε πολλές νεολατινικές γλώσσες ή έντονα επηρεασμένες από τις νεολατινικές, δια μέσου της λατινικής της εκκλησίας, και η αντίστοιχη «λαϊκός» με την έννοια «αμαθής» και «μη ειδικός». Antonio Gramsci, *Οι διανοούμενοι*, Στοχαστής, Αθήνα 2005.

αυτό, σχηματίστηκε η λεγόμενη «αριστοκρατία της τηβέννου», με τα προνόμιά της, μια κατηγορία διαχειριστών, επιστήμονες, θεωρητικοί, μη εκκλησιαστικοί φιλόσοφοι κ.ο.κ.²⁷.

Συμπερασματικά, κατά τον Gramsci, όλοι οι άνθρωποι είναι διανοούμενοι αλλά μέσα στην κοινωνία δεν έχουν όλοι λειτουργία διανοούμενου. Δεν υπάρχει ανθρώπινη δραστηριότητα από την οποία να μπορούμε να αποκλείσουμε κάθε διανοητική παρέμβαση, ούτε μπορούμε να ξεχωρίσουμε τον homo faber από τον homo sapiens²⁸. Ο παραδοσιακός και σύμφωνος με τη λαϊκή αντίληψη τύπος διανοούμενου εκπροσωπείται απ' τον λόγιο, τον φιλόσοφο και τον καλλιτέχνη, που τοποθετούνται στην πιο υψηλή βαθμίδα, ενώ σε πιο χαμηλή βαθμίδα τοποθετούνται οι κατώτεροι «διαχειριστές» και διαφημιστές του συσσωρευμένου και ήδη υπάρχοντος παραδοσιακού πνευματικού πλούτου²⁹.

Στις Η.Π.Α., από την εποχή του προέδρου Woodrow Wilson (1913-1921), πρόεδροι και υποψήφιοι πρόεδροι επιζητούσαν τις συμβουλές ειδικών πολιτικών επιστημόνων, οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις προέρχονταν από τα πανεπιστήμια, από ομάδες προβληματισμού και από επαγγελματικές και επιχειρηματικές ενώσεις. Ολοένα και περισσότερο βασίζονταν σε μελετητές από δεξαμενές σκέψης ή ινστιτούτα πολιτικής έρευνας, για να εντοπίσουν, να αναπτύξουν, να σχηματίσουν και μερικές φορές να εφαρμόσουν πολιτικές ιδέες, ή για να τους βοηθήσουν σε κρίσιμα πολιτικά ζητήματα³⁰. Ο C. Wright Mills, στο βιβλίο του «*The Power Elite*», αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «από τον 19^ο αιώνα, όταν η διοίκηση εκτόπισε την πολιτική, οι σημαντικές αποφάσεις δεν στηρίζονταν στη λογική, αλλά επικαλούνταν το Θεό, τους 'ειδικούς' και στηρίζονταν σε άνδρες όπως ο κ. Wilson». Ο μετέπειτα πρόεδρος Woodrow Wilson, στις αρχές του 1880, προέβλεπε την αυξανόμενη ανάπτυξη των εμπειρογνομώνων ως μια μακροπρόθεσμη απειλή για τον θεσμό της δημοκρατίας και ένα πιθανό εμπόδιο για τον

---

²⁷ Ibid, σσ. 55-56.

²⁸ Οι συγκεκριμένοι όροι χρησιμοποιούνται στις ανθρωπιστικές επιστήμες για τον ορισμό των βασικών σταδίων εξέλιξης του ανθρώπου. Ο homo faber έχει την ικανότητα να κατασκευάζει εργαλεία ενώ ως homo sapiens ορίζεται το όν εκείνο που έχει την ικανότητα να σκέφτεται (άνθρωπος) δηλαδή ο σημερινός άνθρωπος θεωρείται homo sapiens (εδώ και 40.000 χρόνια). Ωστόσο, υπάρχει μια διαλεκτική αλληλεξάρτηση ανάμεσα στη χρήση εργαλείων και στη σκέψη και κατά συνέπεια ανάμεσα στο homo faber και τον homo sapiens.

²⁹ Antonio Gramsci, ό.π., σσ. 58-59.

³⁰ Donald Abelson, *A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy* (Canada: McGill-Queen's University Press, 2006).

ανοιχτό πολιτικό διάλογο. Ομοίως ισχυριζόταν ότι μια κυβέρνηση από επιτροπές και οργανισμούς μπορούσε στο τέλος να υπονομεύσει τους εκλεγμένους αξιωματούχους και τους θεσμούς που υπηρετούσαν³¹. Παρ' όλα αυτά, οι δεξαμενές σκέψης συνεχίζουν μέχρι και σήμερα να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της πολιτικής ατζέντας του προέδρου των Ηνωμένων Πολιτειών.

Κατά τις δυο τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα, τα δίκτυα αυτά γνώρισαν αξιοσημείωτη εξάπλωση, ως αποτέλεσμα της εξελισσόμενης παγκοσμιοποίησης, της ύφεσης την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου και των κρίσιμων διεθνών προβλημάτων. Στο αξιοσημείωτο βιβλίο του «*The Idea Brokers: Think Tanks and the Rise of the New Policy Elite*», ο James Smith καταγράφει την άνοδο των «ειδικών» («experts») της πολιτικής στις πολιτικές ελίτ των Η.Π.Α. κατά τον 20ό αιώνα, και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «οι ειδικοί έχουν γίνει αναπόσπαστο τμήμα της Αμερικανικής κυβέρνησης»³². Ωστόσο, αντίθετη άποψη εκφράζει στην αυτοβιογραφία του ο Dean Acheson, όπου ως υπουργός εξωτερικών του προέδρου Harry Truman, αναφέρει για τον ίδιο τον Truman: «ήταν ένας χαρισματικός ηγέτης, μελετούσε τα προς επίλυση ζητήματα και λάμβανε αυτοβούλως τις πολιτικές αποφάσεις»³³. Την άποψη αυτή ενισχύει και ο στρατηγός Marshall, θεωρώντας την ικανότητα αυτή του προέδρου Truman, ως το σπανιότερο χάρισμα που μπορούσε να έχει κάποιος.

1.2.3 Η φυσιγνωμία των δεξαμενών σκέψης.

Οι μελετητές τοποθετούν τις δεξαμενές σκέψης μεταξύ ακαδημαϊκών συνήθως από τον τομέα των κοινωνικών επιστημών, κυβέρνησης και πολιτικών κομμάτων και εστιάζουν στη διερεύνηση των μεταβολών που έχουν συντελεστεί ως προς τη συμβολή εμπειρογνομόνων στην πολιτική ζωή των Η.Π.Α. Οι πρώτες δεξαμενές σκέψης, λίγο μετά τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο, τοποθετούνται κυρίως στον αγγλοσαξονικό κόσμο: Η.Π.Α., Ηνωμένο Βασίλειο, Καναδάς, Αυστραλία. Στις Η.Π.Α., αξιοσημείωτες δεξαμενές σκέψης ήταν φορείς όπως το Brookings Institute, το Russell Foundation και το Council on Foreign Relations (CFR). Ωστόσο, όπως συμβαίνει συνήθως, ο όρος «δεξαμενές σκέψης» δημιουργήθηκε αργότερα, στη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου

³¹ C. Wright Mills, *The Power Elite*, Oxford University Press, 1956, σ. 90 .

³² James Smith, *ό.π.*, σσ. 8-10.

³³ Dean Acheson, *Present at the Creation My Years in the State Department*, Doubleday & Company, New York, 1969, σ. 731.

πολέμου. Χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει ασφαλείς και «σφραγισμένους χώρους» («sealed environments»), όπου οι ειδικοί σε στρατιωτικά θέματα συγκεντρώνονταν για να συσκεφθούν (όπως η RAND Corporation). Αυτοί οι χώροι πρόσφεραν το ασφαλές περιβάλλον που ήταν απαραίτητο για τη χάραξη της στρατηγικής του πολέμου³⁴.

Ορισμένοι μελετητές υποστηρίζουν ότι η ατζέντα των ινστιτούτων έρευνας αποφασίζεται από τις επιτροπές έρευνας των οργανισμών και σπανίως επηρεάζεται από εξωτερικά συμφέροντα. Μάλιστα, προσθέτουν ότι στις πολιτικές επιστήμες, αρχικό κίνητρο των ερευνητικών ιδρυμάτων ήταν η έρευνα και όχι το κέρδος. Έτσι, οι James Smith³⁵ και David Ricci³⁶ χαρακτηρίζουν τις αμερικανικές δεξαμενές σκέψης ως «ιδιωτικές, μη κερδοσκοπικές ερευνητικές ομάδες διαμόρφωσης πολιτικής, συνήθως σε κρατικό επίπεδο». Συνάμα η καθηγήτρια Diana Stone, περιγράφει τις δεξαμενές σκέψης ως «ανεξάρτητα, μη κερδοσκοπικά ερευνητικά ινστιτούτα με πολιτικό προσανατολισμό». Ομοίως, οι Hames και Feasey³⁷ υποστηρίζουν ότι οι δεξαμενές σκέψης αποτελούν «μη κερδοσκοπικά ερευνητικά ινστιτούτα για τη δημόσια πολιτική, με σημαντικές οργανωτικές αρχές». Οι Samantha Durst και James Thurber³⁸ παρατηρούν ότι «στην πλειοψηφία τους πρόκειται για μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και έχουν ελάχιστες κυβερνητικές χορηγίες, αφού συχνά τις απορρίπτουν για λόγους αρχής». Τέλος, ο James McGann, διευθυντής του ερευνητικού προγράμματος του Foreign Policy Research Institute (μιας μικρής δεξαμενής σκέψης στη Φιλαδέλφεια των Η.Π.Α.), τάσσεται υπέρ της άποψης ότι «τα ανεξάρτητα ινστιτούτα που διεξάγουν πολιτική έρευνα, είναι από τους σημαντικότερους καταλύτες ιδεών και δράσης στις κοινωνίες των πολιτών παγκοσμίως»³⁹.

Ωστόσο, μια άλλη ομάδα ερευνητών διατυπώνουν την άποψη ότι οι δεξαμενές σκέψης αποτελούν μέρος της δομής εξουσίας του έθνους, επηρεάζοντας τους διαμορφωτές της

---

³⁴ Alex Abella, *Soldiers of Reason The RAND Corporation and the Rise of the American Empire*, Harcourt, 2008, σ. 67.

³⁵ James Smith, ό.π.

³⁶ James Ricci, *The Transformation of American Politics*, Yale university Press, New Heaven and London, 1993.

³⁷ T.Hames, R.Feasey, *Anglo-American Think Tanks Under Reagan and Thatcher*, ed. T. Adonis, A., Hames Manchester University Press, Manchester 1994, σσ. 200-210.

³⁸ Samantha Durst & Thurber, *Bridging the Border Transforming Mexico-U.S. Relations*, Rowman and Littlefield, Boston 1997, σ. 144.

³⁹ James, McGann *Comparative Think Tanks, Politics and the Public Policy*, Edward Elgar Publishing, 2006.

πολιτικής και τον Τύπο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η παραδοχή του Martin Anderson, μέλους του Ινστιτούτου Hoover και πολιτικού συμβούλου του προέδρου Reagan, που αναφέρει ότι «όταν το 1981 ο Ronald Reagan ανέλαβε την εξουσία, το σχέδιο δράσης για το πρόγραμμα διακυβέρνησης και για τον τρόπο άσκησης της εξουσίας υπήρχε ήδη»⁴⁰. Από την πλευρά του, ο Thomas Dye αποδίδει στις δεξαμενές σκέψης κεντρικό ρόλο, καθώς αναφέρεται σ' αυτές με τον όρο «οργανισμοί σχεδιασμού πολιτικής» («policy planning organizations»), σε σχέση με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων στις Η.Π.Α. Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούν οι δεξαμενές σκέψης, περιλαμβάνουν την προώθηση και ανάδειξη κάποιων συγκεκριμένων προσώπων στην ομοσπονδιακή κυβέρνηση, τη γενικότερη άσκηση πίεσης ή τη συμμετοχή τους στη διαμόρφωσή της συγκεκριμένης πολιτικής. Όπως επισημαίνει ο Peschek, «αυτές οι ομάδες παίζουν κυρίαρχο ρόλο στην διαδικασία διαμόρφωσης εθνικής πολιτικής»⁴¹. Φορείς με τέτοια δραστηριότητα είναι η λεγόμενη Τριμερής Επιτροπή (1970) (Trilateral Commission) και η CPD (Committee of Present Danger)⁴².

Συνήθως, τα μέλη των δεξαμενών σκέψης είναι εξω-πολιτικά, πολιτικοί επήλυδες⁴³. Αρκετοί από αυτούς είχαν κάποτε εκλεγεί σε πολιτικές θέσεις και ορισμένοι υπήρξαν για μικρά διαστήματα στελέχη κρατικών υπηρεσιών. Στο μεγαλύτερο μέρος της σταδιοδρομίας τους, όμως, εργάστηκαν έξω από τον κυβερνητικό τομέα και την πολιτική και από άποψη οικονομική ή επαγγελματική, συνδέονται στενά με τον κόσμο των εταιριών. Οι υπόλοιποι ανέπτυξαν δραστηριότητα σε ποικίλους «επαγγελματικούς» τομείς. Σύμφωνα με τον Sanders, από τα «fora» αυτά αντλούνται ιδέες και έμπυχο υλικό για τη στελέχωση του κυβερνητικού μηχανισμού⁴⁴.

Ομοίως, ο Howard Wiarda, ανώτερος επιστημονικός συνεργάτης της δεξαμενής σκέψης Center for Strategic and International Studies (CSIS), υποστηρίζει τα εξής: «οι δεξαμενές σκέψης είναι φορείς έρευνας και μάθησης, που αρχικά επικεντρώθηκαν σε

---

⁴⁰ Martin Anderson, *Revolution The Reagan Legacy*, Hoover Press Publication, 1988.

⁴¹ Joseph Peschek, *Policy Planning Organizations: Elite Agendas and America's Rightward Turn*, Temple University Press, Philadelphia 1987, σ. 3.

⁴² Jerry Sanders, *Peddlers of Crisis: The Committee on the Present Danger*, South end Press, 1983. σ.138.

⁴³ Πολιτικός επήλυς (The political outsider) ονομάζεται εκείνος που σταδιοδρόμησε κυρίως έξω από καθαρά πολιτικές οργανώσεις, αλλά τον επέλεξαν να εισέλθει σε αυτές ή ανάγκασε τους άλλους να τον δεχτούν στη στελέχωση των πολιτικών στρατηγικών τους ή έχει τη δυνατότητα να «μπαινεί και να βγαίνει» σε αυτές. C.Wright, *The Power Elite*, σ. 228.

⁴⁴ Jerry Sanders, *ό.π.*, σ. 147.

καίρια θέματα της δημόσιας πολιτικής· πρώτα σε κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα και πιο πρόσφατα σε τομείς όπως της άμυνας, της ασφάλειας και της εξωτερικής πολιτικής. Επιδιώκουν να επηρεάσουν τον πολιτικό διάλογο, σύμφωνα με τις αντιλήψεις τους, και να προσφέρουν λύσεις στα πολιτικά προβλήματα. Επίσης, και διαμορφώνουν πολιτικές, αφού συμμετέχουν στη ρύθμιση της δημόσιας πολιτικής ατζέντας και στον προσδιορισμό θεμάτων». Επιπλέον, ο Andrew Rich καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «οι δεξαμενές σκέψης παραμένουν η κύρια πηγή πληροφοριών και εμπειρογνομόνων για τους διαμορφωτές πολιτικής αλλά και για τους δημοσιογράφους. Οι μελέτες τους και οι εκθέσεις τους στοχεύουν στην καθοδήγηση και την ενίσχυση του Κογκρέσου με άτομα και στην ενημέρωση των δημοσιογράφων»⁴⁵.

Τέλος, ο Dror Yehezkel χαρακτηρίζει τις δεξαμενές σκέψης ως χώρους έρευνας και προβληματισμού και στη συνέχεια τις διαιρεί σε δυο κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται οι δεξαμενές σκέψης που δίνουν έμφαση στη διεπιστημονική έρευνα για πολιτικά ζητήματα, από έναν επαρκή αριθμό διακεκριμένων επιστημόνων. Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνεται και η δεξαμενή σκέψης έρευνας και ανάπτυξης RAND Corporation (Research and Development). Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται οι δεξαμενές σκέψης που χαρακτηρίζονται ως ινστιτούτα, όπου εξέχοντα πρόσωπα εργάζονται σε πολιτικά ζητήματα. Τμήματα του Ιδρύματος Brookings και του Κέντρου Woodrow Wilson συνιστούν παραδείγματα αυτού του τύπου. Το ίδρυμα Brookings και η RAND Corporation αποτελούν τη σύγχρονη μορφή δεξαμενών σκέψης στις Η.Π.Α⁴⁶

1.3 Η μεθοδολογία: Οι επιλεγθείσες δεξαμενές σκέψης, οι πηγές της έρευνας και οι περιπτώσιολογικές μελέτες (case studies).

1.3.1 Η μεθοδολογία.

Η μεθοδολογική διεργασία απαιτεί απαντήσεις στα ερωτήματα του τύπου «πόσο», «πώς», «γιατί», «ποιος» και «με ποιο τρόπο»⁴⁷. Με βάση την κατηγοριοποίηση του Van

---

⁴⁵ Andrew Rich, *U.S. Think Tanks and the Intersection of Ideology, Advocacy, and Influence*, Policy Community, 2001.

⁴⁶ Dror Yehezkel, *Η Ικανότητα Της Διακυβέρνησης*, Ι.Σιδέρης, Αθήνα 2008, σ. 230. Για μια διαφορετική άποψη για τις δεξαμενές σκέψης, παραπέμπουμε το βιβλίο της: Diane Stone, *Capturing the Political Imagination Think Tanks and the Policy Process*, Frank Cass, 1996.

⁴⁷ Περισσότερα για τη μεθοδολογική διατύπωση των ερωτημάτων στους κλάδους των κοινωνικών επιστημών βλ. Lasswell D. Harold and Kaplan Abraham, *Power and Society*, Yale University Press, New Haven, Connecticut: 1950.

Evera για την αποστολή που μπορεί να έχει μια διατριβή⁴⁸, η συγκεκριμένη εργασία αποτελεί μια μελέτη ποιοτικού χαρακτήρα που βασίζεται στην εξέταση πρωτογενούς και δευτερογενούς ερευνητικού υλικού.

Η ερμηνεία των κοινωνικών και, συνεπώς, των διεθνών φαινομένων πραγματοποιείται στη βάση τριών διαφορετικών επιπέδων ανάλυσης. Τα επίπεδα ανάλυσης αποτελούν μεθόδους κατηγοριοποίησης των δρώντων και ερμηνείας των μεταξύ τους σχέσεων στο διεθνές σύστημα. Για την ανάλυση της εξωτερικής πολιτικής των κρατών και της στρατηγικής τους συμπεριφοράς, τα τρία αυτά επίπεδα αντιστοιχούν σε τρεις κατηγορίες⁴⁹. Το πρώτο επίπεδο είναι το συστημικό-παγκόσμιο, στο οποίο λαμβάνονται υπόψη οι συστημικοί παράγοντες επιρροής των αποφάσεων των κρατών, δηλαδή οι οπτικές του διεθνούς συστήματος, όπως π.χ. η πρωτοκαθεδρία των διακρατικών πολέμων και η ύπαρξη εκτεταμένης οικονομικής αλληλεξάρτησης, η δομή και η μορφή του συστήματος, η κατανομή ισχύος. Το δεύτερο επίπεδο είναι το κρατικό ή εσωτερικό, στο οποίο σημαίνουντα ρόλο για την ερμηνεία της εξωτερικής πολιτικής έχουν οι εσωτερικοί παράγοντες του κράτους: πολιτικό σύστημα, κοινωνικές επιλογές της κυβέρνησης, οικονομικές σχέσεις, λαός και κοινή γνώμη, πολιτικά κόμματα. Το τρίτο επίπεδο είναι το ατομικό, όπου τον καθοριστικό ρόλο για την ανάλυση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων σε θέματα εξωτερικής πολιτικής έχουν οι προσωπικοί παράγοντες: γνώρισμα και προσωπικότητα του ηγέτη, ιδεολογία και χαρακτήρας των ατόμων που αποφασίζουν, προσωπικές επιθυμίες⁵⁰. Τα τρία αυτά επίπεδα επηρεάζουν τις αποφάσεις ταυτόχρονα, ανάλογα όμως με την περίπτωση το ειδικό βάρος του καθενός συνήθως εξαρτάται συνθήκες που επικρατούν τη στιγμή της απόφασης⁵¹.

Για να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις για την ανάλυση των θεμάτων της διατριβής αυτής, μελετήθηκαν επίσημα κρατικά και κυβερνητικά έγγραφα, με σκοπό την άντληση πληροφοριών όσον αφορά τις αποφάσεις, τα προγράμματα και τα στρατηγικά σχέδια της προεδρίας Reagan στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής.

---

⁴⁸ Stephen Van Evera, *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης*, εκδ. Ποιότητα, 2000.

⁴⁹ Βλ. παρακάτω, το Σχεδιάγραμμα 1.

⁵⁰ Μια θεωρία εξωτερικής πολιτικής επιχειρεί να εξηγήσει τη «μηχανική» της λήψης αποφάσεων από έναν δρώντα, τα κίνητρα που κρύβονται πίσω τους, πώς ένα κράτος αντιλαμβάνεται το διεθνές περιβάλλον και πώς αυτό επηρεάζει όσους λαμβάνουν αποφάσεις. Για τον Waltz, «σε μια μικρο-θεωρία, τα κίνητρα των δρώντων υποτίθενται, παρά περιγράφονται». Για μια διευκρίνιση του διαχωρισμού των τριών επιπέδων, βλ. Kenneth Waltz N., *Theory of International Politics*, Addison-Wesley, London 1979), σ. 91.

⁵¹ Kegley and Wittkopf, 1999, σ. 45

Η βιβλιογραφία και το υλικό για την επιρροή των δεξαμενών σκέψης σε πολλούς τομείς ήταν εκτεταμένα, στον τομέα όμως της εξωτερικής πολιτικής της προεδρίας Reagan ήταν περιορισμένη, με λιγοστές αναλυτικές αναφορές και χωρίς ικανοποιητική εξέταση. Από τη διαθέσιμη βιβλιογραφία προέκυψε ότι κυριαρχούσαν δυο αντίθετες σχολές σκέψης και δύο διαφορετικές απόψεις των αναλυτών: η μία υποστήριζε ότι οι δεξαμενές σκέψης έπαιζαν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής της προεδρίας Reagan⁵², ενώ η άλλη υποστήριζε ότι η επιρροή των δεξαμενών σκέψης ήταν περιορισμένη και ασήμαντη στη λήψη των τελικών αποφάσεων κατά την ίδια περίοδο⁵³.

1.3.2. Οι επιλεγθείσες δεξαμενές σκέψης.

Στο πλαίσιο αυτής της εργασίας, για τη διερεύνηση της συμβολής και των δραστηριοτήτων των δεξαμενών σκέψης επιλέγησαν οι εξής δεξαμενές σκέψης: το Heritage Foundation, το Brookings Institution και το Institute of Policy Studies (IPS). Ένας από τους λόγους που επιλέχθηκαν οι συγκεκριμένες δεξαμενές σκέψης συνδέεται με το γεγονός ότι καθεμία από αυτές καταλαμβάνει διαφορετική θέση σε ιδεολογικό και πολιτικό επίπεδο, με αποτέλεσμα τη συλλογή συμπερασμάτων από ένα ευρύτερο ιδεολογικό-πολιτικό φάσμα:

Αριστερή ιδεολογία	Μετριοπαθής αριστερή ιδεολογία	Κέντρο	Μετριοπαθής δεξιά ιδεολογία	Δεξιά ιδεολογία
Institute for Policy Studies	Brookings Institution	-	-	Heritage Foundation

Ο δεύτερος λόγος που επιλέχθηκαν οι συγκεκριμένες δεξαμενές σκέψης συνδέεται με το γεγονός ότι καθεμία από αυτές τοποθετείται σε ξεχωριστή γενιά εξέλιξης των δεξαμενών σκέψης⁵⁴. Προκαλεί έτσι ενδιαφέρον να εξετάσουμε την δράση των

⁵² Βλ. παρακάτω, το υποκεφάλαιο 4.2.

⁵³ Βλ. παρακάτω, το υποκεφάλαιο 4.1.

⁵⁴ Λεπτομέρειες για τις γενιές εξέλιξης των δεξαμενών σκέψης, βλ. παρακάτω, στο υποκεφάλαιο 2.3.

δεξαμενών σκέψης που δημιουργούνται σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, με διαφορετικά κίνητρα και ανάγκες, στην περίοδο της διακυβέρνησης Reagan (1981-1989).

Το Brookings Institute αντιπροσωπεύει την πρώτη γενιά εξέλιξης των δεξαμενών σκέψης, με την ονομασία «Universities without Students». Η σύστασή του έγινε με πρωτοβουλία του επιχειρηματία και φιλάνθρωπου Robert Brookings, το 1927. Είναι απόρροια της συγχώνευσης τριών διαφορετικών δεξαμενών σκέψης: του Institute of Economics, του Robert Brookings Graduate School και του Institute for Government Research.

Το Institute for Policy Studies (IPS) ιδρύθηκε το 1963 και ανήκει στην δεύτερη γενιά των δεξαμενών σκέψης. Αμέσως μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ο εμπλουτισμός της συλλογικής συνείδησης με αισθήματα αντιπολεμικά αλλά και κοινωνικές ευαισθησίες προκάλεσε έντονες και εκτεταμένες αναταραχές εντός και εκτός Η.Π.Α., με αποτέλεσμα την ίδρυση πολλών «φιλελεύθερων» δεξαμενών σκέψης όπως το IPS, που δημιουργήθηκαν για να προσφέρουν στους ακαδημαϊκούς έναν χώρο διαβούλευσης και αμφισβήτησης των κινήτρων της εσωτερικής και της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. Ωστόσο, το IPS δεν μεταφέρει τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης γενιάς δεξαμενών σκέψης, που συχνά λειτούργησαν ως σύμβουλοι της κυβέρνησης («government contractors»). Η ιδιάζουσα μορφή που έλαβε ο χώρος αυτών των δεξαμενών σκέψης κατά την περίοδο μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, περιλαμβάνει ινστιτούτα πολιτικής έρευνας που είχαν συμβάσεις με την εκάστοτε κυβέρνηση των Η.Π.Α. και αντλούσαν το μεγαλύτερο μέρος των πόρων τους από αυτή.

Τέλος, το Heritage Foundation ιδρύθηκε το 1973 και ανήκει στην τρίτη γενιά εξέλιξης των δεξαμενών σκέψης, που δημιουργήθηκαν για την προάσπιση («advocacy») συγκεκριμένων αρχών. Πρόκειται για έναν συντηρητικό οργανισμό και η ίδρυσή του είναι αποτέλεσμα της ιδεολογικής και πολιτικής υστέρησης που διακατείχε τις συντηρητικές ακαδημίες έναντι της ανόδου των φιλελεύθερων ιδεών στο χώρο της διανόησης. Πράγματι, η δημιουργία των φιλελεύθερων δεξαμενών σκέψης ήταν συνέπεια της μεταπολεμικής περιόδου, του Ψυχρού πολέμου, του πολέμου του Βιετνάμ και της ύφεσης της δεκαετίας του 1970. Οι νεο-συντηρητικοί, επιδιώκοντας την απόκτηση αντιστοίχου ιδεολογικού οπλοστασίου, καθώς και την ιδεολογική και πολιτική υποστήριξη των πολιτικών τους στρατηγικών, στόχευσαν στην δημιουργία ανάλογων

δεξαμενών σκέψης. Το Heritage Foundation είναι μια από τις πέντε δεξαμενές σκέψης που σύμφωνα με πολλούς μελετητές, όπως ο Donald Abelson, αποτέλεσαν τη ναυαρχίδα της συντηρητικής σκέψης με το σχέδιο δράσης «Mandate for Leadership»⁵⁵.

1.3.3 Οι πηγές της έρευνας.

Για τη διεκπεραίωση της έρευνας μελετήθηκαν, εξετάστηκαν και αναλύθηκαν πρωτογενείς πηγές, όπως κρατικά έγγραφα και τεκμήρια από την περίοδο της διακυβέρνησης Reagan, διαθέσιμα από ποικίλους φορείς όπως από το National Security Archive (NSA), το Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας των Η.Π.Α. (National Security Council), τη βιβλιοθήκη του ίδιου του προέδρου Reagan, ακροάσεις (hearings) και εκθέσεις επιτροπών (committees reports) του κογκρέσου, έγγραφα από αρχεία των στελεχών του προέδρου Reagan, υπομνήματα από την Central Intelligence Agency (CIA) κτλ.

Παράλληλα, πραγματοποιήθηκε επισταμένη έρευνα στο διαδίκτυο, με στόχο την εύρεση ακαδημαϊκών άρθρων, αναφορών (reports), ενημερωτικών δελτίων (newsletters) αλλά και σύντομων ενημερωτικών άρθρων (op-ted) των συγκεκριμένων δεξαμενών σκέψης, που είχαν σημαντική επίδραση στην εξωτερική πολιτική του προέδρου Reagan. Εξετάστηκαν, επίσης, αποσπάσματα από το προσωπικό ημερολόγιο του προέδρου Reagan, καθώς και από βιογραφικές μελέτες, με στόχο την άντληση περαιτέρω στοιχείων για τις προσωπικές του απόψεις και θεωρήσεις. Τέλος, εξετάστηκαν άρθρα από εφημερίδες και περιοδικά (π.χ. «New York Times», «Washington Post»). Ταυτόχρονα, υπήρξαν πολλαπλές επικοινωνίες και αλληλογραφία με υψηλόβαθμα στελέχη των συγκεκριμένων δεξαμενών σκέψης, για την ενίσχυση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

1.3.4 Οι περιπτωσιολογικές μελέτες (case studies).

Όσον αφορά τις περιπτωσιολογικές μελέτες (case studies) επιλέχθηκαν δύο: η πρώτη αναφέρεται στο σκάνδαλο και τις συνέπειες της υπόθεσης Ιράν/Contras⁵⁶ και στον ρόλο των παραπάνω δεξαμενών σκέψης στις πολιτικές αποφάσεις για το ζήτημα αυτό· η δεύτερη εστιάζει στην αμοιβαία μείωση των πυρηνικών εξοπλισμών Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ. και στην παρέμβαση των συγκεκριμένων δεξαμενών σκέψης σε αυτές τις πολιτικές.

⁵⁵ Λεπτομέρειες για το συγκεκριμένο σχέδιο, βλ. παρακάτω, το υποκεφάλαιο 4.3.

⁵⁶ Λεπτομέρειες για την υπόθεση Ιράν-Contras, βλ. παρακάτω, στο κεφάλαιο 5.

Η υπόθεση Ιράν/Contras επιλέχθηκε επειδή συνιστά επέμβαση της ηγεσίας των Η.Π.Α. σε μια περιφερειακή χώρα, τη Νικαράγουα, η οποία είχε τότε δεσμούς με την Ε.Σ.Σ.Δ. και ταυτόχρονα βρίσκεται στη Λατινική Αμερική, όπου οι Η.Π.Α. είχαν και έχουν στρατηγικά συμφέροντα. Η επέμβαση αυτή πραγματοποιήθηκε κατά παράβαση του αμερικανικού συντάγματος και των αποφάσεων της γερούσιας, γεγονός που την καθιστά ενδιαφέρουσα από ερευνητικής πλευράς. Συμπερασματικά, στην υπόθεση αυτή καταδεικνύεται η πιο ήπια μορφή επιρροής των δεξαμενών σκέψης, εφόσον αφορά μια περιφερειακή επέμβαση και όχι μια αναμέτρηση ανάμεσα σε Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ., η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει σε παγκόσμια σύρραξη.

Εν προκειμένω, κατά τη διάρκεια της υπόθεσης των Contras, το 1986, ο υπουργός άμυνας του Ιράν Hassan Rouhani, είχε συνάψει μυστική συμφωνία με τον πρόεδρο Reagan. Παρά το εμπάργκο των Η.Π.Α. σε βάρος του Ιράν από το 1981, οργάνωνε την παραλαβή φορτίων όπλων μέσω του Ισραήλ και των Η.Π.Α. Ένα μέρος του οπλισμού αυτού χρησιμοποιήθηκε για τον εξοπλισμό των ενόπλων δυνάμεων του Ιράν προκειμένου να ανατραπεί η ισορροπία υπέρ του Ιράκ, στον πολυετή πόλεμο Ιράν-Ιράκ (1980-1988).

Ο Hassan Rouhani, πρόεδρος του Ιράν το 2013, είκοσι πέντε σχεδόν χρόνια μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, πρωτοστάτησε με τον πρόεδρο Obama για την επίτευξη – έπειτα από πολύμηνες μυστικές διαπραγματεύσεις – της προσωρινής Συμφωνίας της Γενεύης των P5+1, προκειμένου να υπάρξει διεθνής έλεγχος του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν, με ταυτόχρονη άρση του εμπάργκο. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το Ιράν είναι η τέταρτη πετρελαιοπαραγωγός χώρα στο κόσμο και δεύτερη στην παραγωγή φυσικού αερίου.

Η δεύτερη περιπτωσιολογική μελέτη, της προώθησης, του «παγώματος» και του ελέγχου των εξοπλισμών, επιλέχθηκε επειδή καταδεικνύει τον παρεμβατικό ρόλο των δεξαμενών σκέψης σε μία υπόθεση στην οποία το σύνολο των ζητημάτων που διαπραγματευόταν η κυβέρνηση Reagan αφορούσε την όξυνση της αντιπαράθεσης των δυο υπερδυνάμεων, ενώ διακυβευόταν η παγκόσμια ειρήνη.

Πιο συγκεκριμένα, το 1982, ο πρόεδρος Reagan αποφάσισε να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις με την Ε.Σ.Σ.Δ. για τη Συνθήκη START, που στόχευε στη συνολική

μείωση του αριθμού των κεφαλών των βαλλιστικών πυραύλων⁵⁷. Το 1985, στη Σύνοδο της Γενεύης, Reagan και Gorbachev διατύπωσαν από κοινού νέες προτάσεις. Η Συνθήκη τελικά υπογράφηκε το 1991, ανάμεσα στον πρόεδρο Bush και τον Gorbachev και ανανεώθηκε το 2010, με τη συμφωνία μεταξύ του προέδρου Obama και του Μεντβέντερ, χωρίς φυσικά να εξαφανίσει τα πυρηνικά οπλοστάσια.

Οι σχέσεις ανάμεσα στις ηγεσίες του Ιράν και των Η.Π.Α. για κρίσιμα θέματα του διεθνούς συστήματος εξοπλισμών, πυρηνικών όπλων, συμμαχιών και περιφερειακών συγκρούσεων, αποτυπώνονται σε μια διαχρονική εξέλιξη τόσο κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου όσο και είκοσι πέντε χρόνια μετά. Ανάλογη είναι η διαχρονικότητα των διαπραγματεύσεων για τον περιορισμό των πυρηνικών κεφαλών των βαλλιστικών πυραύλων, με την υπογραφή και την ανανέωση της Συνθήκης START, κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, και στη συνέχεια, ανάμεσα στις Η.Π.Α. και την Ρωσία, μια εικοσαετία μετά τον Ψυχρό Πόλεμο.

1.4 Η βιβλιογραφία.

Στο πλαίσιο του κυρίως μέρους της διατριβής αυτής, μελετήθηκε βιβλιογραφία με δύο βασικές κατευθύνσεις: πρώτα η βασική βιβλιογραφία για τις δεξαμενές σκέψης και έπειτα η πιο εξειδικευμένη βιβλιογραφία, που σχετίζεται με την επιρροή των δεξαμενών σκέψης στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής του προέδρου Reagan, τόσο αυτή που υποστηρίζει την ισχυρή τους επιρροή όσο και μέρος της βιβλιογραφίας που υποστηρίζει τη σχετική αυτονομία του προέδρου Reagan στη λήψη των πολιτικών αποφάσεων.

1.5 Η μεθοδολογική και αποδεικτική πορεία της διατριβής.

Συνοπτικά, η πορεία της μεθοδολογικής απόδειξης στα κεφάλαια που ακολουθούν, θα έχει την παρακάτω μορφή:

Στην εισαγωγή παρουσιάστηκαν ήδη τα κίνητρα για τη συγγραφή αυτής της διατριβής. Στο Κεφάλαιο 1, επιχειρήθηκε μια περιγραφική παρουσίαση του επιστημονικού αντικειμένου και η αποσαφήνιση του ορισμού του, ενώ παρουσιάστηκαν τα ζητήματα που πρόκειται να πραγματευτεί η διατριβή. Επισημάνθηκε η διαχρονική συμβολή των εμπειρογνομόνων και των διανοουμένων στην πολιτική ζωή, καθώς και η

---

⁵⁷ Λεπτομέρειες για την εξέλιξη των εξοπλισμών, βλ. παρακάτω, στο κεφάλαιο 6.

φυσιογνωμία των δεξαμενών σκέψης. Επίσης, αναλύθηκε η μεθοδολογία της έρευνας και παρουσιάστηκαν οι δεξαμενές σκέψης και οι περιπτωσιολογικές μελέτες που επιλέχθηκαν, καθώς και οι πηγές της έρευνας και η βιβλιογραφία που μελετήθηκε για τις ανάγκες της διατριβής.

Στο Κεφάλαιο 2, παρουσιάζεται το θεωρητικό και ερευνητικό πλαίσιο της διατριβής. Εξηγείται η επιλογή της θεωρίας του πολιτικού ρεαλισμού για να ερμηνευθεί η σύγκρουση των δυο υπερδυνάμεων και επιβεβαιώνεται ότι αποτελεί μια θεωρία ικανή να ερμηνεύει τη διεθνολογική δράση και τις διακρατικές συγκρούσεις. Ακολούθως, αιτιολογείται η επιλογή της θεωρίας του νεοκλασικού ρεαλισμού ως απαραίτητου θεωρητικού εργαλείου για την ερμηνεία των περιπτωσιολογικών μελετών.

Το Κεφάλαιο 3 αφορά το θεσμικό πλαίσιο της ιστορίας και της εξέλιξης των δεξαμενών σκέψης στο πολιτικό σύστημα των Η.Π.Α. Περιγράφονται οι διαφορές των δεξαμενών σκέψης από άλλους πολιτικούς και κοινωνικούς οργανισμούς, καθώς και τα δίκτυα που δρουν σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο, εντός του αμερικανικού πολιτικού συστήματος. Αναλύεται, επίσης, η ιδιαιτερότητα αυτού του πολιτικού συστήματος, καθώς και ο ρόλος που διαδραματίζουν μέσα σ' αυτό οι δεξαμενές σκέψης. Εξετάζεται το νομοθετικό και το φορολογικό πλαίσιο των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων των Η.Π.Α., αναφέρονται οι τρόποι χρηματοδότησης των δεξαμενών σκέψης, η ακμή τους, το ρεύμα του νεο-συντηρητισμού και ο πόλεμος στο Βιετνάμ, παράγοντες που συνέβαλαν στην πολιτική τους εξέλιξη.

Το Κεφάλαιο 4 εξετάζει την επιρροή και τη συμβολή των δεξαμενών σκέψης στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. Επίσης, γίνεται αναφορά στους τρόπους και τα μέσα με τα οποία προωθούν τις ιδέες και τις προτάσεις τους σε όσους τελικά διαμορφώνουν την εξωτερική πολιτική. Αμέσως μετά, στο Κεφάλαιο 5, εξετάζεται ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης στην εξωτερική πολιτική του προέδρου Reagan. Ειδικότερα, δίνεται μία εικόνα των συγκεκριμένων δεξαμενών σκέψης που έχουν επιλεγεί (Heritage Foundation, Brookings Institute και Institute for Policy Studies) και διερευνάται η σχέση του προέδρου Reagan με αυτές. Παρουσιάζεται, επίσης, η πρώτη περιπτωσιολογική μελέτη, που αφορά την υπόθεση Ιράν/Contras. Έπειτα από μία σύνοψη της πολιτικής κατάστασης στη Νικαράγουα, ακολουθεί η μελέτη του ρόλου του προέδρου Reagan στην υπόθεση. Τέλος διερευνάται και ο ρόλος των συγκεκριμένων δεξαμενών σκέψης.

Στο Κεφάλαιο 6, παρουσιάζονται σύντομα οι πολιτικές εξελίξεις σε σχέση με την πυρηνική απειλή, την προώθηση των πυρηνικών εξοπλισμών και τις πολιτικές ελέγχου και «παγώματος» του πυρηνικού οπλοστασίου στα χρόνια 1981-1989. Διερευνάται ο ρόλος του προέδρου Reagan αλλά και των συγκεκριμένων δεξαμενών σκέψης στη λήψη πολιτικών αποφάσεων των κυβερνήσεων Reagan στα συγκεκριμένα ζητήματα.

Εκτός όλων των παραπάνω, η διατριβή περιέχει ερμηνευτικά σχεδιαγράμματα και πίνακες παρουσίασης στοιχείων. Τέλος, περιλαμβάνονται βιβλιογραφικές παραπομπές για τις πηγές της έρευνας.

1.6 Σύνοψη-Συμπεράσματα Κεφαλαίου

Στο πρώτο αυτό κεφάλαιο παρουσιάστηκαν τα εισαγωγικά στοιχεία που είναι απαραίτητα για την εκπόνηση αυτής της διατριβής. Επιχειρήθηκε μια πρώτη επαφή με το θεωρητικό αντικείμενο, τις δεξαμενές σκέψης, που στη συνέχεια θα αναλυθεί σε βάθος. Παράλληλα, προσδιορίστηκε το αντικείμενο της μελέτης και η φυσιολογία των δεξαμενών σκέψης. Ακολούθως, εκφράστηκε η συμβολή των εμπειρογνομόνων και των διανοούμενων στην πολιτική ζωή και έγιναν μεθοδολογικής φύσεως επισημάνσεις και διευκρινίσεις, αφού αυτές αποτελούν τη βάση του οικοδομήματος μιας ακαδημαϊκής εργασίας. Αναφέρθηκαν οι δεξαμενές σκέψης και οι περιπτωσιολογικές μελέτες που επιλέχθηκαν και αιτιολογήθηκε η επιλογή αυτή. Τέλος, αναφέρθηκαν οι πηγές της έρευνας και η αντίστοιχη βιβλιογραφία.

Κεφάλαιο 2: Η θεωρία των διεθνών σχέσεων. Το θεωρητικό και ερευνητικό πλαίσιο.

2.1 Ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου του πολιτικού ρεαλισμού.

Με αφετηρία το κεφάλαιο αυτό, θα αναπτύξουμε τα βασικά σημεία της θεώρησης του πολιτικού ρεαλισμού, που αποτελεί το κύριο θεωρητικό πλαίσιο της διατριβής. Η επιστήμη των διεθνών σχέσεων αξιοποιεί τις αρχές του για την ανάλυση των διεθνών εξελίξεων και του διεθνούς συστήματος. Ο πολιτικός ρεαλισμός αποτελεί την κυρίαρχη προσέγγιση στη θεωρία των διεθνών σχέσεων από την αρχαιότητα έως σήμερα. Η θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού αποδεικνύεται χρήσιμη, καθώς απαντά σε βασικά ερωτήματα των διεθνών σχέσεων όπως τα εξής: ποια είναι η δομή του διεθνούς συστήματος, ποια τα κύρια αίτια της στρατηγικής συμπεριφοράς των κρατών, πώς επιβιώνουν τα κράτη σε ένα περιβάλλον ανταγωνιστικό και κάτω από ποιες συνθήκες μπορεί να αναπτυχθεί συνεργασία και να κυριαρχήσει η ειρήνη στις σχέσεις τους⁵⁸; Στη συνέχεια, θα παρουσιάσουμε τις θεωρίες του κλασικού ρεαλισμού και του δομικού ρεαλισμού αλλά και την κριτική που έχει ασκηθεί από τη θεωρία του νεοκλασικού ρεαλισμού κατά του δομικού ρεαλισμού.

Η ανάλυση των περιπτώσιολογικών μελετών που επιχειρούμε στηρίζεται στο θεωρητικό εργαλείο του νεοκλασικού ρεαλισμού. Η επιρροή ασκείται και μέσα από δευτερογενείς παράγοντες, όπως είναι οι δεξαμενές σκέψης και ο ρόλος του προέδρου για τη λήψη συγκεκριμένων πολιτικών αποφάσεων. Τα θεωρητικά εργαλεία του νεοκλασικού ρεαλισμού αναφέρονται στους δευτερογενείς παράγοντες. Πιο συγκεκριμένα, μελετούν την επιρροή της εσωτερικής πολιτικής και των αντιλήψεων των πολιτικών ηγετών και των ηγετικών ελίτ στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους. Ο νεοκλασικός ρεαλισμός αποτελεί μια θεωρία για την εξωτερική πολιτική των κρατών. Αξίζει να επισημανθεί ότι δεν αμφισβητείται ο ρεαλισμός ως βασική θεώρηση ερμηνείας των συγκρουσιακών σχέσεων στο διεθνές σύστημα, αλλά κρίνεται η όποια ανεπάρκεια των εργαλείων του να συμβάλλουν στην ερμηνεία δεδομένων που αφορούν σε θεσμούς και σε εσωτερικές κρατικές λειτουργίες.

---

⁵⁸ Αθανάσιος Πλατιάς, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη*, Εστία, Αθήνα 1999.

Η ύπαρξη θεωρητικών κανόνων για τη διατύπωση επιστημονικών συμπερασμάτων είναι, βέβαια, απαραίτητη. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο LeRoy «...χωρίς τη θεωρία η μελέτη των Διεθνών Σχέσεων και της διεθνούς οργάνωσης δεν εμπεριέχει την αίσθηση της κατεύθυνσης που πρέπει να χαρακτηρίσει κάθε μελέτη των κοινωνικών φαινομένων. Είναι βεβαίως γεγονός ότι η θεωρία παρέχει την απλουστευμένη και περιεκτική απεικόνιση της πραγματικότητας, η οποία όμως είναι απαραίτητη για την εξήγηση των σύνθετων παγκόσμιων φαινομένων...»⁵⁹.

Η θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού καταγράφεται στα κείμενα του Κινέζου φιλοσόφου Μενγκ Τσε και σε εκείνα του Θουκυδίδη, καθώς και στη θεωρία του λεγκαλισμού. Οι ρεαλιστές αναλύουν το διεθνές σύστημα με τις κομβικές έννοιες της ασφάλειας και της ισχύος⁶⁰. Ιστορικά, ο παραδοσιακός ρεαλισμός του Θουκυδίδη και του νεότερου εκφραστή του Niccolo Machiavelli αποτέλεσαν την απαρχή της θεωρίας του ρεαλισμού. Οι παραδοσιακοί ρεαλιστές στηρίζουν την ανάλυσή τους στην ιστορία και αμφιβάλουν για τη δυνατότητα γενικεύσεων, οι οποίες αποτελούν προϋπόθεση της θεωρίας. Ξεκινούν την ανάλυσή τους με την εξέταση της «ανθρώπινης φύσης», η οποία έχει την τάση να επιδίδεται σε μία αδιάκοπη προσπάθεια για αύξηση και επέκταση της ισχύος, οδηγώντας στον ανταγωνισμό, τον επεκτατισμό και τη διεξαγωγή πολέμων. Συνεπώς, κύριο αίτιο των εξελίξεων είναι η ανθρώπινη φύση⁶¹.

Ο Hans Morgenthau, πιθανότατα ο κορυφαίος στοχαστής του ρεαλισμού στον 20ό αιώνα, θεωρούσε ότι «η πολιτική αποτελεί έναν αγώνα για την απόκτηση εξουσίας και όποιος κι αν είναι ο απώτερος στόχος της, η εξουσία αποτελεί πάντα την άμεση προτεραιότητα. Ο δε τρόπος απόκτησης, διατήρησης και άσκησης της εξουσίας καθορίζει και τη μέθοδο πολιτικής δράσης»⁶². Πράγματι, οι Θουκυδίδη, Machiavelli, Hobbes και όλοι οι κλασικοί ρεαλιστές συμερίζονταν ως έναν βαθμό αυτή την άποψη. Η απόκτηση εξουσίας, τα μέσα και η άσκησή της βρίσκονται στο επίκεντρο της ανθρώπινης δραστηριότητας. Για τους θεωρητικούς αυτούς, λοιπόν, η διεθνής πολιτική

---

⁵⁹ LeRoy Bennet, *International Organizations: Principles and Issues* (New Jersey: Prentice-Hall, 1991): 20.

⁶⁰ Jack Donnelly, *Realism and International Relations* (London U.K.: Cambridge University Press, 2000): 30.

⁶¹ Το πιο αντιπροσωπευτικό σύγχρονο έργο της παραδοσιακής προσέγγισης είναι του Hans J. Morgenthau, *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace* (New York: Alfred Knopf, 1948, 1978, 5th ed.).

⁶² Morgenthau J. Hans, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Brief Edit (New York: McGraw-Hill Incorporation, 1993).

είναι μια πολιτική ισχύος (power politics): μια αρένα αντιπαραθέσεων, συγκρούσεων και πολέμων ανάμεσα στα κράτη, όπου το ζήτημα της υπεράσπισης του εθνικού συμφέροντος και της διαίωνισης του κράτους ανακύπτει διαρκώς. Ο βασικός σκοπός της εξωτερικής πολιτικής είναι να υπερασπίζεται τα εθνικά συμφέροντα σ' αυτή τη διεθνή αρένα.

Υπάρχει μια σημαντική διάκριση στη ρεαλιστική θεωρία των διεθνών σχέσεων, μεταξύ κλασικού και σύγχρονου ρεαλισμού. Ο κλασικός ρεαλισμός είναι μια απ' τις παραδοσιακές προσεγγίσεις των διεθνών σχέσεων, που είχε κυριαρχήσει στις θεωρητικές αντιπαραθέσεις των δεκαετιών 1950 και 1960. Αποτελεί ουσιαστικά μια αξιακή προσέγγιση και εστιάζει στις βασικές πολιτικές αξίες της εθνικής ασφάλειας και επιβίωσης. Οι κλασικοί ρεαλιστές έχουν ζήσει σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους, από την αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα μέχρι σήμερα.

Από την άλλη, ο σύγχρονος ρεαλισμός αποτελεί μια βασική επιστημονική προσέγγιση που εστιάζει στη δομή του διεθνούς συστήματος. Οι νεορεαλιστές βασίζονται στη σύγχρονη μεθοδολογία των κοινωνικών επιστημών (όπως για παράδειγμα τη μαθηματική λογική, τα θεωρητικά μοντέλα, τη συστημική προσέγγιση), που πηγάζει στη φιλοσοφία της επιστήμης και με τις θεωρίες τους ερμηνεύουν τη διεθνή πολιτική με κύριο αίτιο των εξελίξεων το διεθνές σύστημα⁶³. Σύγχρονος εκφραστής της νεορεαλιστικής προσέγγισης υπήρξε ο πολιτικός ρεαλιστής Kenneth Waltz, με το βιβλίο του «Θεωρία της Διεθνούς Πολιτικής». Η συνεισφορά από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και έπειτα είναι σημαντική για την επιστήμη των διεθνών σχέσεων. Όπως επισημαίνει ο Waltz, κυρίαρχη επιδίωξη των κρατών δεν είναι τόσο να μεγιστοποιήσουν την ισχύ τους όσο να διατηρήσουν τη θέση τους στο σύστημα.

Στο έργο του Waltz αναδεικνύονται και οι βασικές αρχές του πολιτικού ρεαλισμού οι οποίες μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

1. Απουσία ρυθμιστικής εξουσίας στο διεθνές σύστημα που να καθορίζει τη συμπεριφορά των κρατών και τη σταθερότητα ή την αστάθεια του συστήματος (άναρχο διεθνές σύστημα).

---

⁶³Kenneth Waltz, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής* (Αθήνα: Ποιότητα, 2010). Kenneth Waltz N., *Theory of International Politics*, 1st ed. (Illinois: Waveland Pr Inc, 2010).

2. Εξαιτίας αυτού του κενού εξουσίας, οι σχέσεις των κρατών είναι κατά βάση ανταγωνιστικές και πολλές φορές συγκρουσιακές.

3. Σε ένα ανταγωνιστικό σύστημα τα κράτη μεριμνούν από μόνα τους για την ασφάλειά τους (η αρχή της αυτοβοήθειας).

4. Αναγκασμένα να λαμβάνουν μέτρα για την ασφάλειά τους σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα, τα κράτη συμβάλλουν στην αύξηση της ανασφάλειας των άλλων κρατών («δίλημμα ασφάλειας»). Πράγματι, η έλλειψη μιας παγκόσμιας υπερκρατικής εξουσίας προκαλεί ανταγωνιστικές σχέσεις μεταξύ κρατών, τα οποία εκ των πραγμάτων αναπτύσσουν αμυντικά συστήματα εξοπλισμών και ασφάλειας. Τα μέτρα αυτά προκαλούν μείωση στην ασφάλεια άλλων κρατών και με τον τρόπο αυτό διαμορφώνεται το δίλημμα της ασφάλειας, δηλαδή η ανατροφοδότηση της ασφάλειας και του ανταγωνισμού (χαρακτηριστικό της κούρσας των εξοπλισμών ανάμεσα σε Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ. αλλά και μεταξύ άλλων κρατών σε περιφερειακό επίπεδο).

5. Οι ρεαλιστές θεωρούν τα κράτη βασικούς δρώντες του διεθνούς συστήματος και συνεπώς βασική μονάδα ανάλυσης των διεθνών σχέσεων.

6. Η συμπεριφορά των κρατών διέπεται από την αρχή του ορθολογισμού.

7. Κυρίαρχος στόχος του κράτους είναι η κατοχύρωση της ασφάλειάς του, δηλαδή η επιβίωση, η διατήρηση της εδαφικής κυριαρχίας και της εθνικής ανεξαρτησίας/αυτονομίας (το εθνικό συμφέρον).

8. Τα κράτη επιδιώκουν να αποκτήσουν «ισχύ». Η ισχύς συνιστά μέσο άσκησης πολιτικής, π.χ. στον έλεγχο των πόρων, ως προς την επιρροή και ως προς τα αποτελέσματα. Η στρατιωτική δύναμη είναι μέσο απόκτησης ελέγχου σε μια περιοχή και όχι μέσο άσκησης ελέγχου εντός της περιοχής. Η στρατιωτική ισχύς δεν επιφέρει τον πολιτικό έλεγχο (πρόσφατη επιβεβαίωση η εισβολή των Η.Π.Α. στο Ιράκ και το Αφγανιστάν).

9. Τα κράτη ακολουθούν τη στρατηγική της εξισορρόπησης: για να αυξήσουν την ασφάλειά τους, πρέπει να εξισορροπήσουν τους αντιπάλους τους. Η εξισορρόπηση από την επιβολή ενός αντιπάλου κράτους μπορεί να επιτευχθεί με δυο κατευθύνσεις: με την εσωτερική εξισορρόπηση (αύξηση αμυντικών δαπανών, εξοπλιστικά προγράμματα, κινητοποίηση των πολιτών) και με την

εξωτερική εξισορρόπηση (δημιουργία συμμαχιών, προσπάθεια αποσταθεροποίησης των συμμαχιών του αντιπάλου). Η επιδίωξη των κρατών για ασφάλεια μέσω της ισχύος δημιουργεί αποσυσπειρώσεις άλλων κρατών και η όλη εξέλιξη οδηγεί στην αρχή της ισορροπίας ισχύος.

10. Οι επιμέρους προσπάθειες εξισορρόπησης δημιουργούν ένα αυτορυθμιζόμενο σύστημα ισορροπίας δυνάμεων που συμβάλλει στη διατήρηση της ειρήνης (αρχή της ισορροπίας ισχύος). Η κατανομή ισχύος στο διεθνές σύστημα συμβάλλει στη σταθερότητα ή την αστάθεια του συστήματος⁶⁴. Καθοριστικό ζήτημα στη θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού και της διεθνούς πολιτικής αποτελεί η θεωρία της ισορροπίας ισχύος, ότι δηλαδή στη δομή και στη λειτουργία του διεθνούς συστήματος οφείλονται οι συνεργασίες, οι ανταγωνισμοί, οι συγκρούσεις και η ειρήνη μεταξύ των κρατών.

Η αναδιανομή ισχύος μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων στο διεθνές σύστημα, με πόλεμο, ειρήνη ή με οικονομικές σχέσεις, διαμορφώνει τους όρους σταθερότητας, τους οποίους επηρεάζει η κατανομή της ισχύος. Στη βάση αυτή διαμορφώνονται συστήματα διπολισμού, όπως στη περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, όπου παρά τους ανταγωνισμούς η συνεργασία επιτυγχάνεται με τον προσδιορισμό των κανόνων ανάμεσα στους δύο συνασπισμούς, με τις ζώνες επιρροής και με τη συνεργασία σε θέματα περιορισμού των εξοπλισμών. Μεταξύ άλλων, όμως, διαμορφώνονται όροι κυριαρχίας και επιβολής εντός των συνασπισμών.

Περαιτέρω αναδιανομή της ισχύος μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων ή και των αναδυόμενων δυνάμεων αποτελεί το πολυπολικό σύστημα (η εξέλιξή του βαίνει κλιμακούμενη μετά τον Ψυχρό Πόλεμο). Η διατήρηση της ισορροπίας δυνάμεων στο πολυπολικό σύστημα είναι πιο δυσχερής, μπορεί πρόσκαιρα να δημιουργήσει στρατηγική αστάθεια όσον αφορά στους διεθνείς και πολυμερείς κανόνες και συνθήκες, τις άμεσες και έμμεσες απειλές (π.χ. ISIS, θέματα ειρήνης και ασφάλειας στην Ευρώπη με αφορμή το ζήτημα της Ουκρανίας), τις αμφισβητήσεις (π.χ. αμφισβήτηση της κυριαρχίας νήσων του αρχιπελάγους ανάμεσα στην Ιαπωνία και την Κίνα, στη νότια σινική θάλασσα), τους ανταγωνισμούς αλλά και την προσδοκώμενη αναδιανομή της ισχύος. Σε ένα πολυπολικού χαρακτήρα διεθνές σύστημα, οι εξελίξεις επηρεάζονται και από

---

⁶⁴ Kenneth Waltz, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής* (Αθήνα: Ποιότητα, 2010).

θεσμοθετημένους διεθνείς θεσμούς κοινά αποδεκτούς και αναγνωρισμένους (π.χ. ΟΗΕ και Συμβούλιο Ασφαλείας, Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου-ΠΟΕ [World Trade Organization-WT]), διακρατικές συμφωνίες σε διμερές ή σε πολυμερές επίπεδο (π.χ. Η.Π.Α.-ΕΕ, Η.Π.Α.-Κίνα, BRICS [Brazil, Russia, India, China, South Africa]), καθώς και τις νεο-εμφανιζόμενες οικονομικές πολυμερείς συμφωνίες (π.χ. η Συμφωνία Ελεύθερου Εμπορίου-TTP [Trans Pacific Partnership]).

Με βάση τη θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού, τα κράτη επιδιώκουν να αυξήσουν την ισχύ τους. Για τους νεορεαλιστές η ισχύς αποτελεί εργαλείο άσκησης πολιτικής με στόχο την επιβίωση, την ασφάλεια και τη διατήρηση της θέσης στο σύστημα. Σε αντίθεση με τους νεορεαλιστές, οι παραδοσιακοί ρεαλιστές δεν επιδιώκουν την ισχύ μόνο ως μέσο αλλά και ως σκοπό. Η νεορεαλιστική σχολή έχει ως βάση την εξής άποψη: όταν η επιδίωξη ισχύος γίνεται αυτοσκοπός, οδηγεί το διεθνές σύστημα σε διατάραξη της αρχής της ισορροπίας ισχύος. Είναι ευδιάκριτη η διαφορά ανάμεσα στην επιδίωξη της ασφάλειας από τον στόχο της επικράτησης και της κυριαρχίας, που οδηγεί σε ανατροπή της ισορροπίας ισχύος.

Οι νεορεαλιστές αποδίδουν τα αίτια των συγκρούσεων και των ανταγωνισμών στην ανάλυση του διεθνούς συστήματος και όχι στην ανθρώπινη φύση. Εξάλλου, στο ίδιο το διεθνές σύστημα μπορούν να αναζητηθούν τα μέσα και οι μηχανισμοί αποφυγής των συγκρούσεων και η εξασφάλιση της εξισορρόπησης και της διατήρησης της ισορροπίας ισχύος, καθώς και της ειρήνης.

2.2 Η θεώρηση του πολιτικού ρεαλισμού για το διεθνές σύστημα.

Στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, το διεθνές σύστημα μελετήθηκε και αξιολογήθηκε με τη θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού, που ερμηνεύει τις διεθνείς εξελίξεις με τρόπο πιο ικανοποιητικό συγκριτικά με άλλες θεωρήσεις⁶⁵. Ο Fozouni προσδιορίζει τη θεωρητική και επιστημολογική δομή του κλασικού ρεαλισμού, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύονται και προβλέπονται τα διεθνή γεγονότα. Επιπλέον, καταδεικνύει τη

---

⁶⁵ Οι θεωρήσεις είναι ομαδοποιήσεις αξιωμάτων που εκφράζουν απόψεις για τη λειτουργία μιας κοινωνικής σχέσης και συνιστούν φιλοσοφική θέση και ανάλυση δογματικής φύσεως, που δεν υπόκειται στο κριτήριο της διαψευσιμότητας από την εμπειρική παρατήρηση. Βλ. Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις* (Αθήνα: Βιβλιοθήκη Θεωρίας Πολιτικής Φιλοσοφίας των Διεθνών Σχέσεων και Φιλοσοφίας του Δικαίου, Ποιότητα, 2004): 57. Επομένως, η θεώρηση του πολιτικού ρεαλισμού εκφράζει μια φιλοσοφική αντίληψη για τη λειτουργία του διεθνούς συστήματος των κρατών και δεν υπόκειται στο κριτήριο της διαψευσιμότητας.

μεθοδολογική δύναμη του πολιτικού ρεαλισμού ως ισχυρού επιστημονικού εργαλείου⁶⁶. Επιπροσθέτως, ο Keohane επισημαίνει ότι «...ο ρεαλισμός, καθώς αναπτύχθηκε μέσα από μια μακρά παράδοση ξεκινώντας από τον Θουκυδίδη, συνεχίζει να παρέχει την βάση για μια πολύτιμη έρευνα στις διεθνείς σχέσεις...»⁶⁷.

Κατά την ερμηνεία των διεθνών ζητημάτων, «...είναι αδύνατο να αναπτυχθεί μια και μοναδική θεωρία των διεθνών σχέσεων, μια και μοναδική εξήγηση, και συνεπώς μια συνταγή που θα προκύψει λογικά από μια σωστή διάγνωση...»⁶⁸. Για το λόγο αυτό, η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται σε μια από τις κρατούσες θεωρήσεις, αυτή του πολιτικού ρεαλισμού για την εξήγηση και την ανάλυση της σύγκρουσης των δυο υπερδυνάμεων Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ., λαμβάνοντας φυσικά υπόψη ότι με αυτό τον τρόπο παραλείπονται τα ερμηνευτικά εργαλεία των άλλων θεωρήσεων, που θα συνέβαλλαν στη διευκόλυνση της ανάλυσης σε ορισμένα σημεία. Οποιαδήποτε όμως άλλη θεώρηση η οποία επιχειρεί να αναλύσει τις σχέσεις δυο κρατών εκτός του πλαισίου του πολιτικού ρεαλισμού, προσκρούει στο μειονέκτημα ότι δεν αντιμετωπίζει τα κράτη ως μονάδες που δρουν για να βελτιώσουν τη θέση τους στο διεθνές σύστημα.

Το θεωρητικό υπόβαθρο στη μελέτη σχετικά με τη σύγκρουση Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ. ορίζεται με βάση τρεις παρατηρήσεις του Gilpin. Πρώτον, η βασική μονάδα διεθνούς οργάνωσης στη σύγχρονη εποχή είναι το έθνος-κράτος. Δεύτερον, βασικό γνώρισμα στις σχέσεις αυτών των μονάδων είναι ο συγκρουσιακός τους χαρακτήρας, εξαιτίας της άναρχης μορφής του διεθνούς συστήματος, όπου καθοριστικό ρόλο στην πολιτική δράση διαδραματίζει η ισχύς. Τρίτον, τα κυριότερα κίνητρα των ανθρώπων – και κατ' επέκταση των οργανωμένων συνόλων – που προσδιορίζουν και τη συμπεριφορά τους, είναι η ισχύς και η ασφάλεια⁶⁹.

Η επιλογή του ιδεολογικού ρεύματος του ρεαλισμού ως θεωρητικού υποβάθρου οφείλεται στο γεγονός ότι στην παρούσα διατριβή μελετάται η συγκρουσιακή μορφή (ανταγωνιστικές σχέσεις) δυο δυνάμεων που λειτουργούν ως έθνη-κράτη. Πράγματι,

---

⁶⁶ Fozouni Bahman, “Confutation of Political Realism,” *International Studies Quarterly* 39, no. 4 (1995): 479–510.

⁶⁷ Robert O. Keohane, *Theory of World Politics: Structural Realism and Beyond*, ed. Finifter W. Ada, *The American Political Science Association* (Washington D.C., 1983): 520.

⁶⁸ Holsti J. Kalevi, “The Necrologists of International Relation,” *Canadian Journal of Political Science* 18, no. 4 (1985): 675–95 σελ. 694-695.

⁶⁹ Robert Gilpin, “The Richness of the Tradition of the Political Realism,” *International Organization* 38, no. 2 (1984): 287–304, σελ. 290.

στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου έχουμε δυο βασικές μονάδες διεθνούς οργάνωσης (Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ.) που βρίσκονται σε πλαίσιο σύγκρουσης για την απόκτηση ισχύος και ασφάλειας.

Τη βάση του ανταγωνισμού των δυο υπερδυνάμεων που διένυσε δεκαετίες, αποτέλεσε η διαχρονική τους συγκρότηση κατά τη διάρκεια της ψυχροπολεμικής περιόδου, με σοβαρές επιπτώσεις στη διεθνή σταθερότητα και ασφάλεια, τον έλεγχο των πυρηνικών εξοπλισμών και την ειρήνη. Σημαντικός παράγοντας ήταν η στρατηγική της ισχύος ως μέσο άσκησης πολιτικής τόσο στο πλαίσιο του διπολισμού όσο και για την κυριαρχία στο εσωτερικό του συνασπισμού που καθεμία από τις δύο δυνάμεις είχε συγκροτήσει.

Η επεκτατική πολιτική και οι επεμβάσεις στο εσωτερικό των χωρών των δυο συνασπισμών καθώς και έναντι τρίτων χωρών, αποτελούν κλασική περίπτωση των ζωνών επιρροής. Οι δυο συνασπισμοί εφάρμοσαν τη στρατηγική της εξισορρόπησης, αυξάνοντας τις αμυντικές δαπάνες και ακολουθώντας μια κούρσα εξοπλιστικών προγραμμάτων, με υπέρογκες δημόσιες δαπάνες. Επίσης, παρά τις περιφερειακές εμπόλεμες συρράξεις, την καταστολή εξεγέρσεων, την επιβολή στρατιωτικών δικτατοριών καθώς και την προσπάθεια διάλυσης των συμμαχιών της αντίθετης πλευράς (όπως για παράδειγμα η υπόθεση των Contras στη Νικαράγουα), δημιούργησαν συμμαχίες όπως το Ν.Α.Τ.Ο. και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Η κατά περιόδους πόλωση εξαιτίας του διαχρονικά διαμορφωμένου διπολικού συστήματος λειτουργούσε στα πλαίσια της εξισορρόπησης και των κανόνων ασφαλείας ανάμεσα στους δρώντες. Τα στοιχεία αυτά διαμόρφωναν μία πλασματική σταθερότητα στο διεθνές σύστημα και συνέβαλαν στην αποφυγή ενός γενικευμένου πολέμου. Οι προσεγγίσεις και η συνεργασία σε θέματα περιορισμού των εξοπλισμών αποτελούσαν το πλαίσιο αποτροπής της σύγκρουσης και διασφάλισης της παγκόσμιας ειρήνης (εξαίρεση αποτελεί η περίοδος διακοπής των διπλωματικών σχέσεων μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων, με αφορμή τη σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν, το 1979).

Το διεθνές σύστημα, η ισορροπία ισχύος, η διεθνής ασφάλεια και οι ανταγωνισμοί των δύο πλευρών αποτελούσαν μέρος της επιδίωξης για παγκόσμια κυριαρχία, την επικράτηση του ενός συνασπισμού σε βάρος του άλλου και την ανατροπή της ισορροπίας ισχύος. Ωστόσο, το διεθνές σύστημα παρείχε δικλείδες ασφαλείας για αποφυγή της παγκόσμιας σύρραξης.

Μετά την κατάρρευση της Ε.Σ.Σ.Δ., δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για την αναδιανομή ισχύος ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις στο διεθνές σύστημα. Ύστερα από ανακατατάξεις και ανακατανομές ισχύος στις υπόλοιπες μεγάλες δυνάμεις του διεθνούς συστήματος, για μια σύντομη χρονική περίοδο, οι Η.Π.Α. αποτέλεσαν μονοπολική δύναμη. Στην πορεία, η ανάδυση νέων δυνάμεων στο γεωπολιτικό και στο γεωοικονομικό πεδίο διαμόρφωσε τα δεδομένα για τον καταρχήν σχηματισμό ενός πολυπολικού διεθνούς συστήματος.

2.3 Η θεωρία του κλασικού ρεαλισμού.

Το έργο του Θουκυδίδη αποτελεί την αφετηρία της προσέγγισης του κλασικού ρεαλισμού με νεότερους εκφραστές τους Hobbes, Machiavelli, Carr και Morgenthau⁷⁰. Ο κλασικός ρεαλισμός στηρίζεται στις εξής βασικές αρχές:

1. Τα κράτη αποτελούν τους πιο σημαντικούς παίκτες στην παγκόσμια πολιτική. Άρα, κύριο εργαλείο για την ανάλυση των διεθνών σχέσεων είναι το κρατικοκεντρικό παράδειγμα⁷¹. Όλοι οι άλλοι φορείς του διεθνούς συστήματος δεν επηρεάζουν τις αποφάσεις των κυρίαρχων παικτών αλλά αποτελούν εργαλεία της κρατικής δράσης.
2. Τα κράτη συμπεριφέρονται ορθολογικά. Η παγκόσμια πολιτική μπορεί να αναλυθεί σαν να ήταν τα κράτη οι μοναδικοί λογικοί δρώντες, που υπολογίζουν το κόστος των εναλλακτικών σχεδίων δράσης και επιδιώκουν τη μέγιστη χρησιμότητά τους· κι αυτό, παρά την αβεβαιότητα που προκαλεί η έλλειψη πληροφοριών για τις εναλλακτικές λύσεις και η έλλειψη γνώσης για μια πλήρη αναθεώρηση όλων των πιθανών σχεδίων δράσης τους⁷².

---

⁷⁰ Carr H. Edward, *The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, Second Edition (London: The Macmillan Press and Harper Publisher, 1946). Machiavelli Niccolo, *The Discourses on the First Decade of Levy*, ed. Bernard Crick Leslie J. Walker (London: Penguin Books, 1970). Morgenthau J. Hans, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Brief Edition McGraw-Hill (New York: Incorporation, 1993). Hobbes Thomas, *Leviathan*, ed. Turk Richard (Revised Student Edition, Cambridge: Cambridge University Press, 1996).

⁷¹ Krasner D. Stephen, *Defending the National Interest: Raw Materials Investments and U.S. Foreign Policy* (Princeton: Princeton University Press, 1978).

⁷² Keohane O. Robert, *Theory of World Politics: Structural Realism and Beyond*, Finifter W Ada, *Political Science: The State of the Discipline*, (Washington D.C.: The American Political Science Association, 1983): 510.

3. Τα κράτη αναζητούν και υπολογίζουν το συμφέρον τους ανάλογα με τη σχετική ισχύ τους έναντι των άλλων κρατών στο διεθνές σύστημα. Σε ένα ανταγωνιστικό σύστημα, η ασφάλεια των κρατών αποτελεί εθνικό συμφέρον και επιτυγχάνεται με την απόκτηση ισχύος. Η ισχύς ταυτίζεται με την επιβίωση.

4. Το διεθνές σύστημα είναι άναρχο, καθώς απουσιάζει μια αποτελεσματική εξουσία πάνω από τα κράτη, που να διασφαλίζει τη συμμόρφωση των παικτών ως προς τις μεταξύ τους συμφωνίες και τους κανόνες. Κάθε κράτος υπολογίζει μόνο στις δικές του δυνάμεις για την επικράτηση της ασφάλειάς του και των συμφερόντων του⁷³.

5. Οι κανόνες του διεθνούς δικαίου που θεσπίζονται από τους ισχυρούς, δεν παίζουν κανένα ρόλο στις σχέσεις των κρατών, παρά εξυπηρετούν μόνο τα συμφέροντα των δυνατών, ενώ οι αδύναμοι τους επικαλούνται για προστασία⁷⁴.

Σύμφωνα με τη θεωρία του κλασικού ρεαλισμού, τα κράτη είναι οι μοναδικές μονάδες που δρουν στο άναρχο διεθνές σύστημα. Η αναζήτηση της ισχύος αποτελεί αυτοσκοπό για την εξασφάλιση τόσο της επιβιώσής τους όσο και της ασφάλειάς τους.

Η πολιτική έχει τις ρίζες της στη μόνιμη και αμετάβλητη ανθρώπινη φύση η οποία είναι εγωκεντρική και ιδιοτελής⁷⁵. Η υπόθεση στην οποία βασίζεται ο κλασικός ρεαλισμός είναι ότι τα κράτη οδηγούνται από την ανθρώπινη φύση. Ο άνθρωπος επιθυμεί τη συνεχόμενη απόκτηση ισχύος, με σκοπό την κατάκτηση της παγκόσμιας ηγεμονικής θέσης στο διεθνές σύστημα⁷⁶. Επιπλέον, τα κράτη βρίσκονται σε διαμάχη, αφού αναζητούν οποιαδήποτε ισχύ θα τους επέτρεπε να επιτύχουν τον στόχο τους (το εθνικό συμφέρον).

Βασικός παράγοντας της ανθρώπινης συμπεριφοράς είναι η ιδιοτέλεια, αφού οι άνθρωποι έχουν ως ελάχιστο συμφέρον την ασφάλεια και την επιβίωση. Η διεθνής πολιτική σκηνή μετατρέπεται έτσι σε μια αρένα, στην οποία κάθε κράτος επιδιώκει την ικανοποίηση των συμφερόντων του, πράγμα που αναπόφευκτα οδηγεί σε σύγκρουση. Σύμφωνα με τον Morgenthau, τα συμφέροντα δεν είναι δεδομένα και μεταβάλλονται.

⁷³ Aron Raymond, "The Anarchical Order of Power," *Daedalus* 95, no. 2 (1966) σ. 483-484.

⁷⁴ Θουκυδίδης, *Θουκυδίδου Ιστορία Του Πελοποννησιακού Πολέμου* (Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1998) Τόμοι Α' (α), Β' (β), Γ' (γ) και Δ' (δ): γ 74Ε.

⁷⁵ Morgenthau J. Hans, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Thompson K (New York: McGraw-Hill Incorporation, 1993) σ. 4.

⁷⁶ Mearsheimer J. John, *The Tragedy of Great Powers Politics* (New York: W.W. Norton and Company, 2001) σ. 19.

Συνεπώς, ο ρεαλισμός αποτελεί ένα δόγμα που ανταποκρίνεται στη μεταβολή της πολιτικής πραγματικότητας⁷⁷.

Επιπροσθέτως, για τον κλασικό ρεαλισμό δεν υπάρχουν συστημικοί παράγοντες οι οποίοι αναλύουν τα φαινόμενα, παρά μόνο το κρατικό ή το προσωπικό επίπεδο ανάλυσης. Από την άλλη πλευρά, ο δομικός ρεαλισμός αποτελεί μια αμιγώς συστημική θεωρία.

2.4 Ο δομικός ρεαλισμός (νεορεαλισμός)

Με το βιβλίο του «*Theory of International Politics*» (1979), ο Kenneth Waltz θεμελίωσε μια διαφορετική ρεαλιστική θεωρία, εμπνευσμένη από τις επιστημονικές φιλοδοξίες του συμπεριφορισμού. Η θεωρία του αποκαλείται συνήθως «νεορεαλισμός» και έχει ως στόχο να διατυπώσει «νόμους» με επιστημονική εγκυρότητα για τις διεθνείς σχέσεις.

Ο όρος «νεορεαλισμός» καθιερώθηκε επειδή η θεώρηση του Waltz αποτελεί μιαν απόπειρα βελτιστοποίησης του κλασικού ρεαλισμού. Παράλληλα, όμως, αποκαλείται και «δομικός ρεαλισμός», επειδή η δομή του συστήματος αποτελεί τη βάση της θεώρησης.

Ο δομικός ρεαλισμός εστιάζει στην ανάλυση του διεθνούς συστήματος και στη δομή του, αγνοώντας τη φυσική κατάσταση και την έννοια της ηθικής των κρατών⁷⁸. Προσθέτει στην ανάλυση των διεθνών σχέσεων τη δομή του συστήματος στο οποίο δρουν τα κράτη, καθώς και τη δράση του οικονομικού παράγοντα που επηρεάζει τις αποφάσεις των παικτών. Αποδέχεται την έννοια της ισχύος ως μέσο για την πραγματοποίηση του εθνικού συμφέροντος όχι όμως και ως αυτοσκοπό του κράτους, όπως ο κλασικός ρεαλισμός. Υποστηρίζει ότι όλοι οι άλλοι φορείς διεθνούς δράσης επιδρούν στις αποφάσεις των κρατών, χωρίς όμως να αμφισβητεί την πρωτοκαθεδρία του κράτους. Τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά της θεωρίας του δομικού ρεαλισμού είναι τα εξής⁷⁹:

1. Τα κράτη είναι οι σημαντικότεροι δρώντες στο διεθνές σύστημα.

---

⁷⁷ Morgenthau J. Hans, *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Thompson K (New York: McGraw-Hill Incorporation, 1993) σ. 10-12.

⁷⁸ Michael Doyle W., *Ways of War and Peace: Realism, Liberalism and Socialism* (New York: W.W. Norton and Company, 1997), σ. 45-48. Robert Jackson & Georg Sorensen, *Introduction to International Relations* (Oxford: Oxford University Press, 1999) σ. 85.

⁷⁹ James Patrick, "Structural Realism and the Causes of War," *Mershon International Studies Review* 39, no. 2 (1995) p. 181-208.

2. Οι σχέσεις των κρατών εξελίσσονται σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα⁸⁰.
3. Η έννοια του συμφέροντος έχει βαρύνουσα σημασία για τα κράτη και η δράση τους στοχεύει στην εξασφάλιση του εθνικού τους συμφέροντος (από την απλή επιβίωση ως και την επέκταση).
4. Τα κράτη επιδιώκουν την απόκτηση ισχύος για να εξασφαλίσουν το εθνικό τους συμφέρον.
5. Οι σχέσεις των κρατών είναι ανταγωνιστικές και βρίσκονται σε σύγκρουση, αφού προσπαθούν να εξασφαλίσουν το εθνικό τους συμφέρον μέσα σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα.
6. Ως ορθολογικοί δρώντες, τα κράτη δραστηριοποιούνται ανάλογα με το κόστος και το όφελος που επωμίζονται. Σύμφωνα με τον Waltz, η θεωρητική υπόθεση του ορθολογισμού του κράτους εξηγεί τη δράση του αλλά δεν περιγράφει με ακρίβεια την πραγματικότητα⁸¹. Η πραγματικότητα μπορεί να είναι διαφορετική, καθώς πριν τη λήψη της απόφασης το κράτος δεν μπορεί να γνωρίζει αν τα αποτελέσματα θα είναι θετικά ή αρνητικά. Επομένως, η σταθμισμένη σχέση κόστους-οφέλους και όχι οι συνθήκες προσφέρει στο κράτος την καλύτερη κρίση για τη λήψη της απόφασης.

Ο δομικός ρεαλισμός υποθέτει ότι τα κράτη προθυμοποιούνται να αναλάβουν υψηλό κόστος και μεγάλο ρίσκο ώστε να προστατέψουν τα κεκτημένα τους, παράλληλα όμως καταβάλλουν μικρή προσπάθεια και δεν διακινδυνεύουν πολύ για μια καλύτερη θέση στο διεθνές σύστημα⁸².

Τίθεται, λοιπόν, το ερώτημα: πώς συμπεριφέρονται τα κράτη στο διεθνές σύστημα και σε ποιο βαθμό αναζητούν ικανοποίηση μέσα από την ισχύ; Προσφέρονται δυο εξηγήσεις στο ερώτημα αυτό. Η πρώτη προέρχεται από τον **επιθετικό δομικό ρεαλισμό**, οι υποστηρικτές του οποίου θεωρούν ότι το κράτος που έχει ένα σημαντικό πλεονέκτημα ισχύος έναντι του αντιπάλου συμπεριφέρεται πιο επιθετικά απ' ό,τι αν είχε να

---

⁸⁰ Για την ανάλυση της έννοιας της αναρχίας στις διεθνείς σχέσεις, βλ. Bull Hedley, *Η Αναρχία Κοινωνία: Μελέτη της Τάξης στην Παγκόσμια Πολιτική*, Αθήνα, Ποιότητα, 2001.

⁸¹ Kenneth Waltz N., *Man the State and War: A Theoretical Analysis* (New York: Columbia University Press, 2001) σ. 1-17 και 117-119 .

⁸² Schweller L. Randal, "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In," *International Security* 19, no. 1 (1994) σ. 85.

αντιμετωπίσει έναν εξίσου ισχυρό αντίπαλο⁸³, εφόσον έχει τη δυνατότητα αλλά και το κίνητρο να πράξει με αυτόν τον τρόπο⁸⁴.

Η θεωρία του επιθετικού ρεαλισμού στηρίζεται στις εξής τρεις βασικές υποθέσεις:

1) Η συμπεριφορά των ισχυρών εθνών-κρατών διαμορφώνεται σύμφωνα με τις δομές της διεθνούς πολιτικής. Οι ηγέτες των κρατών στρέφονται στην επεκτατική πολιτική, καθώς καλούνται να αναλάβουν ορισμένες υποχρεώσεις, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ανασφάλεια στα λιγότερο ισχυρά κράτη και να τα οδηγεί στην αναζήτηση συμμαχιών, δηλαδή σε συνεργασία με τα ισχυρότερα κράτη.

2) Μια δύναμη χαρακτηρίζεται «μεγάλη» όταν έχει ισχυρή οικονομία και έναν ισχυρό κρατικό μηχανισμό που να μπορεί να ελέγξει και να διαχειριστεί αυτή την οικονομία. Πέρα από τη σημασία του ισχυρού οικονομικού τομέα, ο λαός της χώρας θα πρέπει να αποδέχεται τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής. Η ομοιογένεια στις απόψεις της κοινής γνώμης σχετικά με την εξωτερική πολιτική μιας χώρας, είναι πολύ σημαντική.

3) Το σύνθημα φαινόμενο της εμφάνισης νέων δυνάμεων δεν αποτελεί απαραίτητα αιτία σύγκρουσης. Οι δυνάμεις αυτές είναι λιγότερο ισχυρές και σε αδύναμη οικονομική κατάσταση, επομένως έχουν μηδενικές υποχρεώσεις στο διεθνές σύστημα. Τέλος, δεν υπάρχει λόγος σύγκρουσης εφόσον η μετάβασή τους πραγματοποιείται σταδιακά και ομαλά⁸⁵.

Κύριος εκπρόσωπος της θεωρίας του επιθετικού ρεαλισμού είναι ο John J. Mearsheimer. Υποστηρίζει ότι η επιδίωξη της απόκτησης της μέγιστης ισχύος ενός κράτους αποτελεί το μόνο μέσο για την επίτευξη της εθνικής ασφάλειας. Οι μεγάλες δυνάμεις δεν στοχεύουν στη διατήρηση του υπάρχοντος status quo ούτε είναι ικανοποιημένες με όσα έχουν στη διάθεσή τους. Το διεθνές σύστημα προσφέρει κίνητρα και δυνατότητες στις μεγάλες δυνάμεις, που τους επιτρέπουν να επιβάλλουν την ισχύ

---

⁸³ Snyder H. Glenn, "Mearsheimer's World - Offensive Realism and the Struggle for Security," *International Security* 27, no. 1 (2002): 149–73 σ. 154.

⁸⁴ Mearsheimer J. John, *The Tragedy of Great Powers Politics* (New York: W.W. Norton and Company, 2001) σ.37.

⁸⁵ Ibid σ. 86.

τους σε άλλα κράτη. Χρησιμοποιούν τις δυνατότητες αυτές, καθώς έχουν απώτερο σκοπό την ανάδειξή τους σε ηγεμόνες του διεθνούς συστήματος⁸⁶.

Η συμπεριφορά αυτή των μεγάλων δυνάμεων είναι αποτέλεσμα του άναρχου και ανταγωνιστικού διεθνούς συστήματος. Απουσιάζει η κεντρική εξουσία που θα μπορούσε να επιβληθεί και να περιορίσει οποιαδήποτε δύναμη ενεργούσε με στόχο την ανατροπή του συστήματος, παρέχοντας ασφάλεια στα κράτη.

Επίσης, κεντρική ιδέα του επιθετικού ρεαλισμού είναι ότι τα πολυπολικά συστήματα που περιλαμβάνουν μια μεγάλη δύναμη, έναν δυνητικό ηγεμόνα, προσφέρουν περισσότερες πιθανότητες συγκρούσεων⁸⁷.

Η δεύτερη εξήγηση προέρχεται από τη θεωρία του **αμυντικού δομικού ρεαλισμού**, που εμφανίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1970, με την παρουσίαση του βιβλίου *Theory of International Politics* του Waltz. Σε αντίθεση με τον Morgenthau, ο Waltz θεωρεί ότι οι μεγάλες δυνάμεις δεν είναι εγγενώς επιθετικές αλλά ότι όλα τα κράτη επιζητούν απλώς επιβίωση και ασφάλεια.

Ο Waltz υποστηρίζει ότι η δομή του διεθνούς συστήματος υποχρεώνει τις μεγάλες δυνάμεις να παρατηρούν προσεκτικά την ισορροπία ισχύος. Πιο συγκεκριμένα, η αναρχία που επικρατεί στο διεθνές σύστημα υποχρεώνει τα κράτη που επιζητούν την ασφάλειά τους να ανταγωνίζονται μεταξύ τους για ισχύ, γιατί η ισχύς είναι το καλύτερο μέσο επιβίωσης. Ενώ στη θεωρία του Morgenthau η βαθύτερη αιτία για τον ανταγωνισμό ασφάλειας είναι η ανθρώπινη φύση, στη θεωρία του Waltz τον ρόλο αυτό διαδραματίζει η αναρχία⁸⁸. Ο Waltz θεωρεί ότι η αναρχία ενθαρρύνει τα κράτη να συμπεριφέρονται αμυντικά και να διατηρούν μάλλον παρά να ανατρέπουν την ισορροπία ισχύος. «Η πρώτη έννοια των κρατών είναι να διατηρήσουν τη θέση τους στο σύστημα»⁸⁹. Όπως

---

⁸⁶ John J. Mearsheimer, *Η Τραγωδία Της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων* (Αθήνα: Ποιότητα, 2011) σ. XIV.

⁸⁷ Ibid σ.17-18.

⁸⁸ Οι δομικές θεωρίες επισημαίνουν ότι η διαμόρφωση του διεθνούς συστήματος περιορίζει έντονα τη συμπεριφορά των μεγάλων δυνάμεων και τις υποχρεώνει να ενεργούν με παρόμοιο τρόπο. Έτσι, στο άναρχο διεθνές σύστημα θα πρέπει να αναμένουμε κοινά πρότυπα συμπεριφοράς των μεγάλων δυνάμεων. Ωστόσο, το ίδιο το άναρχο διεθνές σύστημα μπορεί να διαμορφώνεται διαφορετικά, ανάλογα με τον αριθμό των μεγάλων δυνάμεων και την μεταξύ τους κατανομή ισχύος. Mearsheimer J. John, *The Tragedy of Great Powers Politics* (New York: W.W. Norton and Company, 2001) σ.58.

⁸⁹ Joseph M. Grieco, "Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism," *International Organization* 42, no. 3 (1988): 485–507.

επισημαίνει ο Randall Schweller, θεωρητικός των διεθνών σχέσεων, στη θεωρία του Waltz υπάρχει μια «προκατάληψη υπέρ του status quo»⁹⁰.

Ο Waltz αναγνωρίζει ότι τα κράτη έχουν κίνητρο να αποκτήσουν ισχύ σε βάρος των ανταγωνιστών τους και ότι από στρατηγική άποψη μπορεί να ενεργήσουν με βάση αυτό το κίνητρο την κατάλληλη στιγμή. Τονίζει ότι όταν οι μεγάλες δυνάμεις συμπεριφέρονται επιθετικά, τα δυνητικά θύματα συνήθως εξισορροπούν τον επιτιθέμενο και καταρρίπτουν τις προσπάθειές του να αποκτήσει ισχύ⁹¹. Με λίγα λόγια, για τον Waltz, η εξισορρόπηση αναστέλλει την επίθεση⁹². Επιπλέον ο Waltz, θεωρεί ότι οι μεγάλες δυνάμεις θα πρέπει να προσέχουν ώστε να μην αποκτήσουν πολύ μεγάλη ισχύ, επειδή η «υπερβολική δύναμη» λογικά θα κάνει τα άλλα κράτη να ενώσουν τις δυνάμεις τους εναντίον τους, οδηγώντας τις μεγάλες δυνάμεις κατ' αυτό τον τρόπο σε χειρότερη θέση απ' ό,τι θα ήταν αν δεν είχαν επιζητήσει επιπλέον ισχύ⁹³.

Ο Waltz και οι υποστηρικτές του αμυντικού ρεαλισμού θεωρούν ότι όταν το κράτος ισορροπήσει την ισχύ έναντι του αντιπάλου δεν επιδιώκει τη μεγιστοποίησή της⁹⁴. Από τη στιγμή που το κράτος εξασφαλίζει την ισορροπία έναντι του αντιπάλου και επιτύχει το βαθμό ασφάλειας που επιθυμεί, δεν χρειάζεται να συγκεντρώσει επιπλέον ισχύ⁹⁵.

Σύμφωνα με τον J. Snyder και τον S. Van Evera ο αμυντικός ρεαλισμός βασίζεται σε τρεις υποθέσεις:

- 1) Οι ηγέτες των κρατών στρέφονται σε μια επιθετική πολιτική όταν αναγνωρίσουν εξωτερικές απειλές. Δεν έχουν κανένα λόγο να ακολουθήσουν επιθετική διπλωματία και στρατηγική αν δεν θεωρούν ότι απειλούνται από κάποιον εξωτερικό παράγοντα ο οποίος προκαλεί ανασφάλεια στο κράτος.
- 2) Αν υπάρξει εξωτερική απειλή, η κυβέρνηση οργανώνει ταχέως την οικονομική, στρατιωτική και ανθρώπινη ισχύ της. Ο ηγέτης κρίνει το μέγεθος και

---

⁹⁰ Randall L. Schweller, "Neorealism's Status-Quo Bias: What Security Dilemma?," *Security Studies* 5, no. 3 (1996): 90–121.

⁹¹ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics* (London U.K.: Addison-Wesley, 1979), κεφ. 6 και 8. Το άλλο σημαντικό έργο που τονίζει το ότι τα κράτη εμφανίζουν μια έντονη τάση να εξισορροπούν τους επιτιθέμενους είναι το Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances* (Ithaca, Ny: Cornell University Press, 1987).

⁹² Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics* (London U.K.: Addison-Wesley, 1979), κεφ. 8 και Walt, "Origins of War".

⁹³ Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances* (Ithaca, Ny: Cornell University Press, 1987)

⁹⁴ Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics* (London U.K.: Addison-Wesley, 1979) σ. 127.

⁹⁵ Glenn, "Mearsheimer's World - Offensive Realism and the Struggle for Security" σ. 154.

το είδος του κινδύνου, για να πραγματοποιήσει αυτές τις ενέργειες. Σε κάθε περίπτωση, είναι προετοιμασμένος ώστε να υπερασπιστεί τα εθνικά συμφέροντα.

3) Τέλος, αν ένα κράτος κατέχει ένα συγκεκριμένο πλεονέκτημα έναντι του άλλου, στρέφεται στην αναγνώριση αυτού του προνομίου⁹⁶.

Οι υποθέσεις αυτές στις οποίες βασίζεται ο αμυντικός ρεαλισμός, τεκμηριώνονται από τα εξής τρία επιχειρήματα:

1) Οι δομές της διεθνούς πολιτικής περιορίζουν την επίτευξη της απόλυτης ασφάλειας, μειώνοντας την αβεβαιότητα της απόφασης σε διεθνείς πολιτικές δράσεις. Επιπλέον, όλες οι χώρες γνωρίζουν ότι πρέπει να εξασφαλίζουν την εδαφική τους ακεραιότητα και την ανεξαρτησία της πολιτικής τους εξουσίας.

2) Η κατανομή των εξουσιών είναι σχετική. Σχετική κατανομή των εξουσιών σημαίνει την ικανότητα του κράτους να υπερασπίζεται ή και να κατακτά ένα έδαφος. Στον αμυντικό ρεαλισμό, για τη σχετική κατανομή ισχύος, λαμβάνονται υπόψη τα διαθέσιμα στρατιωτικά μέσα.

3) Ο ρόλος του πολιτικού ηγέτη είναι σημαντικός. Ο ηγέτης εκτιμά τον κίνδυνο και την απειλή και λαμβάνει τα ανάλογα μέτρα. Άρα, υπάρχει μία ανθρώπινη διάσταση στη διεθνή πολιτική καθώς ο άνθρωπος μπορεί να λειτουργήσει ως παράγοντας σταθερότητας⁹⁷.

Η απόκτηση της ασφάλειας και της επιβίωσης αποτελούν τα μόνα κίνητρα του κράτους, σύμφωνα με τον αμυντικό δομικό ρεαλισμό⁹⁸. Για την απόκτηση της ασφάλειας, αρκεί τα κράτη να υιοθετήσουν αμυντικές στρατηγικές. Η θέση αυτή στηρίζεται στην υπόθεση ότι το διεθνές σύστημα παρέχει τα κίνητρα για μια αμυντική συμπεριφορά των κρατών και ότι η επεκτατική συμπεριφορά του κράτους προέρχεται από την επιρροή των εσωτερικών παραγόντων παρά εξαιτίας των χαρακτηριστικών του συστήματος όπως είναι η αναρχία⁹⁹.

---

⁹⁶ Jack Snyder, "Civil-Military Relations and the Cult of the Offensive, 1914 and 1984," *International Security* 9, no. 1 (1984). Stephen Van Evera, "The Cult of the Offensive and the Origins of the First World War," *International Security* 9, no. 1 (1984).

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Glaser L. Charles, "Political Consequence of Military Strategy: Expanding and Refining the Spiral and Deterrence Models," *World Politics* 44, no. 4 (1992): 497–538.

⁹⁹ Glaser L. Charles, "Realist as Optimists: Cooperation as Self-Help," *International Security* 19, no. 3 (n.d.): 50–90. και Jack Snyder, *The Ideology of the Offensive* (New York: Cornell University Press, 1984).

Συμπερασματικά, οι υποστηρικτές της θεωρίας του αμυντικού ρεαλισμού θεωρούν ότι οι μεγάλες δυνάμεις ωθούνται προς την αύξηση της ισχύος τους, εξαιτίας της δομής του συστήματος. Αυξάνουν, όμως, την ισχύ τους στο βαθμό που είναι απαραίτητος για να οχυρώσουν επαρκώς την άμυνά τους. Επιδιώκουν τη διατήρηση της ισορροπίας της ισχύος και του διεθνούς συστήματος, καθώς έτσι εξασφαλίζουν περισσότερα πλεονεκτήματα.

Αντίθετα, οι υποστηρικτές της θεωρίας του **επιθετικού ρεαλισμού** πιστεύουν ότι δεν υπάρχει καμία πιθανότητα οι μεγάλες δυνάμεις να ικανοποιούνται με το υπάρχον status quo, ώστε να επιδιώκουν τη διατήρησή του. Στόχος τους είναι η μεγιστοποίηση της ισχύος τους, για να επιβληθούν στους ανταγωνιστές τους¹⁰⁰.

2.4.1 Η κριτική του νεοκλασικού ρεαλισμού κατά του νεορεαλισμού.

Το έργο του Kenneth Waltz «*Theory of International Politics*», (1979) θεμελίωσε μια διαφορετική εκδοχή της θεωρίας του ρεαλισμού, εμπνευσμένη από τις επιστημονικές φιλοδοξίες του συμπεριφορισμού¹⁰¹. Όπως είδαμε η εκδοχή αυτή ονομάστηκε «δομικός ρεαλισμός» ή «νεορεαλισμός». Ο νεορεαλισμός, όπως και ο ρεαλισμός, κατανοεί τη συμπεριφορά των κρατών σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και, κυρίως, ασφάλειας και άμυνας, αποδεχόμενος την «προσωποποίηση» του «ορθολογικού» κράτους, και προϋποθέτει τη μη καθορισμένη γενική έννοια του «εθνικού συμφέροντος». Προσθέτει, όμως, τη διάσταση του διεθνούς άναρχου συστήματος, του οποίου οι διεργασίες και οι δομικές πιέσεις προσδιορίζουν τα συμφέροντα των κρατών.

Το έργο του Waltz δέχθηκε πολλές κριτικές. Τα πιο κλασικά παραδείγματα κριτικής του νεορεαλισμού υπήρξαν τα «δίπολα» «επιθετικός ρεαλισμός»/«αμυντικός ρεαλισμός»¹⁰² και «νεορεαλισμός»/«νεοκλασικός ρεαλισμός»¹⁰³. Το πρώτο δίπολο έχει

---

¹⁰⁰ Ibid σ. 26.

¹⁰¹ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη θεωρία του συμπεριφορισμού, βλ. Robert Jackson & Georg Sorensen, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων* (Αθήνα: Gutenberg, 2006).

¹⁰² Mearsheimer J. John, *The Tragedy of Great Powers Politics* (New York: W.W. Norton and Company, 2001).

¹⁰³ Βλ. Fareed Zakaria, *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1999). Rose Gideon, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy," *World Politics* 51, no. 1 (n.d.): 144–172. Brian Rathbun, "A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism," *Security Studies* 17, no. 2 (2008): 294–321. Colin Elman, "Horses of Corses: Why Not Neorealist Theories of Foreign Policy," *Security Studies* 6, no. 1 (1996): 7–53. Taliaferro W. Jeffrey Lobell E. Steven, Ripsman M. Norman, ed., *Neoclassical Realism, The State and Foreign Policy* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009).

ήδη αναλυθεί. Σε ό,τι αφορά το δεύτερο δίπολο, η πλέον συνήθης κριτική εστιάζει στην απαίτηση να γίνει πολύ πιο συγκεκριμένη η θεωρία του νεορεαλισμού. Με άλλα λόγια, ο νεορεαλισμός θεωρείται πολύ λιτός. Η σχετική επιχειρηματολογία αναφέρεται στο θέμα των λεπτομερειών της «μηχανικής» της θεωρίας (επιθετικός ρεαλισμός)¹⁰⁴ ή προσθέτει μεταβλητές στο επίπεδο των μονάδων για να την καταστήσει μια θεωρία (και) εξωτερικής πολιτικής (νεοκλασικός ρεαλισμός)¹⁰⁵.

Από τη μια πλευρά, η κριτική στο νεορεαλισμό βασίζεται στο ότι η θεωρία αποτελεί μια επίσημη πρόταση, μια απόφαση η οποία είναι επί της αρχής αληθής ή ψευδής, δηλαδή ένας ανώτερος νόμος. Από την άλλη πλευρά, όμως, αυτό ακριβώς απορρίπτει ο Waltz¹⁰⁶. Η κριτική ασκείται με όρους κοινωνικής θεωρίας και εξελίσσεται σε γενικές συζητήσεις για το πώς μελετούμε την κοινωνία, την ατομικότητα και την ολιστικότητα, τον υλισμό και τον ιδεαλισμό και τη φύση της κοινωνικής τάξης.

Οι εκπρόσωποι του νεοκλασικού ρεαλισμού, ασκώντας κριτική στις εφαρμοσμένες ερμηνείες του νεορεαλισμού, επισημαίνουν ότι σχεδόν κάθε περιπτωσιολογική εφαρμογή του νεορεαλισμού καταλήγει στο ότι η θεωρία μας λέει λιγότερα από όσα θα θέλαμε να ξέρουμε και έτσι προτείνουν την περαιτέρω διασαφήνισή της ή θεωρούν ότι απουσιάζει κάτι σημαντικό, ενώ η περιπτωσιολογική μελέτη του νεορεαλισμού δείχνει τις συνέπειες και τη σημασία της ελλειμματικής θεωρίας¹⁰⁷.

Η κριτική που άσκησε στο νεορεαλισμό ο Randall Schweller με το έργο του «Unanswered Threats», επισημαίνει πως το νεοκλασικό ρεαλιστικό ερευνητικό πρόγραμμα οικοδομείται στην άποψη ότι οι συστημικές πιέσεις φιλτράρονται από τους (ενδιάμεσους) εσωτερικούς παράγοντες του κράτους, για να γεννήσουν και να στηρίξουν επιδιώξεις στην εξωτερική πολιτική¹⁰⁸. Η πολιτική της «μειωμένης εξισορρόπησης»

---

¹⁰⁴ Mearsheimer J. John, *The Tragedy of Great Powers Politics* (New York: W.W. Norton and Company, 2001).

¹⁰⁵ Βλ. Zakaria, *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World*. Rose Gideon, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy," *World Politics* 51, no. 1 (n.d.): 144–172. Rathbun, "A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism." Elman, "Horses of Corses: Why Not Neorealist Theories of Foreign Policy." Lobell E. Steven, Ripsman M. Norman, *Neoclassical Realism, The State and Foreign Policy*.

¹⁰⁶ Στο κεφάλαιο 1 του έργου του *Theory of International Politics*, ο Waltz διατυπώνει σαφώς την άποψη ότι η θεωρία δεν πρέπει να καλείται «νόμος».

¹⁰⁷ Για μια λεπτομερή μελέτη της κριτικής στη θεωρία του νεορεαλισμού, βλ. Κώστας Υφαντής, *Διεθνής Πολιτική Θεωρία, η γοητεία του ρεαλιστικού λόγου* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2012) σ. 141-179.

¹⁰⁸ Schweller L. Randal, *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 2006).

(under-balancing) εξηγείται μέσω μιας θεωρίας εσωτερικού (μη συστημικού) επιπέδου με τέσσερις μεταβλητές: τη συναίνεση σε επίπεδο ελίτ, τον τρωτό χαρακτήρα του καθεστώτος/κυβέρνησης, την κοινωνική συνοχή και τη συνοχή σε επίπεδο ελίτ. Συνοπτικά, από τις παραπάνω μεταβλητές, η συναίνεση και η συνοχή των ελίτ επηρεάζουν κατά κύριο λόγο τη βούληση του κράτους για τη διατήρηση του status quo, ενώ οι άλλες δυο μεταβλητές επηρεάζουν την ικανότητα του κράτους για την άντληση πόρων με σκοπό τη διατήρηση της ισορροπίας ισχύος.

Όμως η ίδια η έννοια της «μειωμένης εξισορρόπησης» του Schweller προέρχεται από μια θεωρία συστημικού επιπέδου, καθώς οποιαδήποτε ανάλυση περί απειλών και ισορροπιών δεν μπορεί παρά να πηγάζει σχεδόν αποκλειστικά από την κατανόηση της δυναμικής του διεθνούς συστήματος. Είναι σαφές ότι το έργο του Schweller λειτουργεί θεωρητικά σε δυο επίπεδα (συστημικό και επίπεδο μονάδων), όπως και θα έπρεπε, στο νεοκλασικό ρεαλιστικό πλαίσιο.

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Waever, πρόκειται για μια μετάβαση από τον «καθαρό νεορεαλισμό» στον νεοκλασικό ρεαλισμό¹⁰⁹. Κατά τον Weaver, αξίζει να επισημάνουμε την ένταση μεταξύ διαφορετικών φιλοσοφιών της επιστήμης. Η συστημική θεωρία αντιμετωπίζεται με τρόπο οικείο στον επιστημονικό ρεαλισμό. Έχουμε μηχανισμούς που είναι πάντοτε με το μέρος της ερμηνείας, όποτε χρησιμοποιείται η θεωρία σε επίπεδο μονάδας.

Οι μηχανισμοί αυτοί είναι ενδογενείς στο διεθνές σύστημα και θεωρούνται δεδομένοι και για την αρχική υπόθεση του Schweller – επειδή τα κράτη δεν ενεργούν όπως προβλέπει ο νεορεαλισμός, είναι απαραίτητη η (νέα) θεωρία – και ως μέρος της ερμηνείας, καθώς μόνο όταν συνδυαστούν οι δυο θεωρίες μπορούμε να κατανοήσουμε πλήρως τι συμβαίνει στη διεθνή πολιτική. Σε έλεγχο υποβάλλεται το νέο μέρος της θεωρίας και όχι οι μηχανισμοί ή η «συνδυαστική» θεωρία¹¹⁰. Οι μηχανισμοί, όπως και η επιρροή τους, είναι δεδομένοι. Το ζήτημα είναι πώς αντιδρούν τα κράτη. Όταν διατυπώνεται η άποψη ότι τα κράτη συνήθως δεν συμπεριφέρονται όπως πρέπει (μειωμένη εξισορρόπηση), ο Schweller δεν το θεωρεί ως αφετηρία για την εξέταση του νεορεαλισμού και τη διάψυσή του, παρόλο που η αναφορά σε αυτή την «ανώμαλη»

---

¹⁰⁹ Ole Weaver, “Waltz’s Theory of Theory,” *International Relations* 23, no. 2 (2009): 202.

¹¹⁰ *Ibid.*: 214.

συμπεριφορά ανήκει αποκλειστικά στη νεορεαλιστική θεωρία¹¹¹. Αντίθετα, ο Schweller υποθέτει ότι οι γενικοί νόμοι του ρεαλισμού λειτουργούν σε κάποιο επίπεδο, δεν παράγουν τα αποτελέσματα που προσδοκούμε και γι' αυτό είναι απαραίτητο να εντοπίσουμε ποιοι άλλοι παράγοντες παίζουν ρόλο¹¹².

2.5 Ανάλυση του θεωρητικού πλαισίου του νεοκλασικού ρεαλισμού.

Οι νεορεαλιστές συνήθως παραμελούσαν ή θεωρούσαν λιγότερο σημαντικούς τους παράγοντες εσωτερικού επιπέδου ως προς την επεξηγηματική τους ικανότητα στην ανάλυση των διεθνών σχέσεων. Ορισμένοι μελετητές (π.χ. Schweller, Zakaria Wohlforth), χωρίς να απορρίπτουν πλήρως τις συστημικές αναλύσεις των διεθνών σχέσεων, έχουν επισημάνει τη σημασία του συνδυασμού των συστημικών παραγόντων με τους παράγοντες που αφορούν στην εσωτερική πολιτική κατάσταση του κράτους, τις απόψεις και επιδιώξεις των πολιτικών ηγετών, για την ανάπτυξη μιας θεωρίας εξωτερικής πολιτικής. Όπως ισχυρίζεται ο Zakaria, «μια καλή θεωρία εξωτερικής πολιτικής πρέπει να περιλαμβάνει, τους εσωτερικούς συστημικούς παράγοντες, καθώς και άλλες επιρροές, διευκρινίζοντας και ερμηνεύοντας από ποιους παράγοντες επηρεάζονται οι πτυχές της διεθνούς πολιτικής»¹¹³.

Τα έργα αυτών των μελετητών αποτέλεσαν τη βάση για τη δημιουργία της θεωρίας του νεοκλασικού ρεαλισμού από τον Gideon Rose, που το 1998 δημοσίευσε στο περιοδικό *World Politics* το άρθρο «*Neoclassical realism and theories of foreign policy*»¹¹⁴. Ο Gideon εισήγαγε και καθιέρωσε τον όρο του νεοκλασικού ρεαλισμού, καθώς και βασικές αρχές της θεωρίας ως προς την ερμηνεία της εξωτερικής πολιτικής, συνδυάζοντας στοιχεία του νεορεαλισμού και του κλασικού ρεαλισμού. Το κύριο

---

¹¹¹ Ibid: 214.

¹¹² Ibid: 221, υποσημείωση 79.

¹¹³ Zakaria, *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World :198*.

¹¹⁴ Gideon Rose, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy." Ο Gideon Rose βασίστηκε και στην προγενέστερη σκέψη του Gourevitch (1978), ο οποίος, απέδειξε μέσω ιστορικών παραδειγμάτων ότι οι πολιτικές διεργασίες που εξελίσσονται στο εσωτερικό μιας χώρας επηρεάζονται από το διεθνές περιβάλλον και το αποτέλεσμα αυτών των διεργασιών επηρεάζει στο τέλος την εξωτερική πολιτική του κράτους. Για να δείξει την επιρροή στην εσωτερική πολιτική του κράτους, χρησιμοποίησε τέσσερις τύπους: τη στρατιωτική επέμβαση, την ανάμειξη ("meddling"), την κατάσταση της διεθνούς οικονομίας και την κατάσταση του διεθνούς συστήματος. Gourevitch Peter, "The Second Image Reversed: The International Sources of Domestic Politics," *International Organization* 32, no. 4 (1978): 881–912. Robert Jackson & Georg Sorensen, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων* (Αθήνα: Gutenberg, 2006) σ. 126.

κίνητρο για την ανάπτυξη αυτής της θεωρίας ήταν το γεγονός ότι ο νεορεαλισμός εξηγούσε τα πολιτικά αποτελέσματα (που ταξινομούνται ως «θεωρίες της διεθνούς πολιτικής»), αλλά δεν πρόσφερε μια ανάλυση για την έκφραση της συμπεριφοράς των κρατών κατά την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής («θεωρίες εξωτερικής πολιτικής»).

Οι νεοκλασικοί ρεαλιστές άνοιξαν το «μαύρο κουτί» του κράτους (εσωτερική κατάσταση)¹¹⁵. Η πρόθεσή τους δεν ήταν να δημιουργήσουν μια γενική θεωρία διεθνούς πολιτικής. Αντίθετα, επιδίωκαν να εξηγήσουν τη συμπεριφορά της εξωτερικής πολιτικής ενός συγκεκριμένου κράτους. Οι βασικές αρχές του νεοκλασικού ρεαλισμού σύμφωνα με τον Baylis είναι οι εξής: η εξωτερική πολιτική είναι αποτέλεσμα της διεθνούς δομής, των εγχώριων επιρροών και των περίπλοκων σχέσεων μεταξύ των δύο· παρόλο που η εθνική ισχύς και η θέση του κράτους στη διεθνή δομή είναι καθοριστικοί παράγοντες για τις επιλογές της εξωτερικής πολιτικής, καθοριστικό ρόλο για τη διαμόρφωση της συνολικής εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους διαδραματίζει και η εσωτερική πολιτική κατάσταση, καθώς και η θέση της ηγεσίας.

Για τον Rose, οι θεωρίες της εξωτερικής πολιτικής έχουν αγνοηθεί από τους ρεαλιστές. Έτσι, οι νεοκλασικοί ρεαλιστές προσέφεραν ένα πλαίσιο εντός του οποίου μπορεί να επιτευχθεί μια ακριβής εικόνα της εξωτερικής πολιτικής κάθε χώρας¹¹⁶. Ο νεοκλασικός ρεαλισμός αξιοποιεί «την αυστηρότητα και τις θεωρητικές γνώσεις του νεορεαλισμού των Waltz, Glipin και άλλων, χωρίς να θυσιάζει τις πρακτικές γνώσεις για την εξωτερική πολιτική και την πολυπλοκότητα της πολιτειακής οργάνωσης, που προέρχονται από τη θεωρία του κλασικού ρεαλισμού των Morgenthau, Kissinger, Wolfers και άλλων»¹¹⁷. Οι νεοκλασικοί ρεαλιστές θεωρούν ότι το διεθνές σύστημα είναι συνάρτηση και εξαρτάται από παράγοντες όπως η εσωτερική πολιτική κατάσταση, η διεθνής κατάσταση και η ηγεσία της χώρας, σε αντίθεση με τους νεορεαλιστές που αναλύουν το διεθνές σύστημα ως παράγοντα που συνδέεται με άλλες εξελίξεις στη διεθνή κοινότητα αλλά δεν καθορίζεται από αυτές¹¹⁸. Με άλλα λόγια, κατά τους

---

¹¹⁵ S. and Owens P. (Eds) Baylis, J. Smith, *The Globalization of World Politics* (New York: Oxford University Press, 2008): 99.

¹¹⁶ Gideon, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy."

¹¹⁷ Juneau T, "Neoclassical Relativist Strategic Analysis: A Statement In: European Consortium on Political Research" (Ottawa: Canada: Carlton University, 2010): 5.

¹¹⁸ Jeffrey W. Taliaferro, "Security Seeking under Anarchy: Defensive Realism Revisited," *International Security* 25, no. 3 (2000): 128–61. William M. Wohlforth, *The Elusive Balance: Power and Perceptions During the Cold War* (New York: Cornell University Press, 1993).

νεορεαλιστές η εσωτερική πολιτική κατάσταση ενός κράτους και οι επιδιώξεις των ηγεσιών τους δεν αποτελούν καθοριστικούς παράγοντες στις γενικότερες αλληλεπιδράσεις που επηρεάζουν το διεθνές σύστημα.

Οι νεοκλασικοί ρεαλιστές υποστηρίζουν ότι η «σχετική υλική ισχύς» αποτελεί τον ανεξάρτητο αλλά καθοριστικό παράγοντα για τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας, πέρα από άλλες παραμέτρους που λαμβάνονται υπόψη από τις εσωτερικές πολιτικές δυνάμεις και από την ηγεσία της χώρας. Όπως αναφέρει και ο Θουκυδίδης, «ο ισχυρός προχωρά όσο του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύναμος υποχωρεί όσο του επιβάλλει η αδυναμία του»¹¹⁹. Επίσης, οι νεοκλασικοί ρεαλιστές «αντιμετωπίζουν το ζήτημα της σχετικής ισχύος άμεσα, εκθέτοντας τους λόγους που διατηρούν τον όρο 'ισχύς' στη θεωρία τους, για να αναφερθούν στις ικανότητες ή τους πόρους, με τους οποίους τα κράτη μπορούν να επηρεάσουν το ένα το άλλο»¹²⁰. Διακρίνουν τη σχετική ισχύ από τα «συμφέροντα» της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας, τα οποία αφορούν τους στόχους ή τις επιδιώξεις των πολιτικών ηγετών και των ελίτ που διαμορφώνουν την εξωτερική συμπεριφορά του κράτους. Οι επιλογές της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας είναι αποτέλεσμα των αντιλήψεων των πολιτικών ηγετών και των ελίτ. Επομένως, διαμορφώνεται μια διαλεκτική σχέση ανάμεσα στις δικές τους αντιλήψεις και θέσεις για τη σχετική ισχύ της χώρας τους και την πραγματική δύναμη των φυσικών πόρων που διαθέτει η χώρα.

Επιπροσθέτως, οι ηγέτες και οι ελίτ δεν έχουν πάντα την απόλυτη ελευθερία σε ό,τι αφορά την απόσπαση και κατεύθυνση των εθνικών πόρων. Επομένως, οι πολιτικοί αναλυτές θα πρέπει να λάβουν υπόψη την εξέταση της ισχύος και της δομής των κρατών σε σχέση με τις κοινωνίες τους, γιατί οι κοινωνίες επηρεάζουν την αναλογία των εθνικών πόρων που μπορούν να κατανεμηθούν στην εξωτερική πολιτική. Αυτό σημαίνει ότι χώρες με ισάξιες δυνατότητες όσον αφορά το Α.Ε.Π. αλλά διαφορετικές κρατικές δομές είναι πιθανόν να δράσουν διαφορετικά.

---

¹¹⁹ Robert B. Strassler, ed., *The Landmark Thucydides: Thucydides: A Comprehensive Guide to the Peloponnesian War* (New York: Free Press, 1996), 5:89

¹²⁰ William M. Wohlforth, *The Elusive Balance: Power and Perceptions During the Cold War* (New York: Cornell University Press, 1993):4. Οι νεοκλασικοί ρεαλιστές αναγνωρίζουν ότι σε αντίθεση με την έννοια της «υλικής» σημασίας του όρου της ισχύος, η «σχετική» σημασία του όρου σύμφωνα με τον Robert Dahl διατυπώνεται ως εξής: «η ικανότητα του Α να επηρεάσει το Β, ώστε να πράξει με αυτό τον τρόπο και όχι διαφορετικά».

Επίσης, οι συστημικές πιέσεις και οι φορείς των κινήτρων μπορούν να συμβάλουν στη διαμόρφωση ενός ευρύτερου πλαισίου και τη γενική κατεύθυνση της εξωτερικής πολιτικής αλλά δεν μπορούν να την καθορίσουν. Για παράδειγμα, οι ηγέτες ενός κράτους θεωρούν ότι για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο περιορίζονται σημαντικά οι επιλογές τους στην εξωτερική πολιτική, αντί να παραδεχθούν ότι τη συγκεκριμένη περίοδο εξαναγκάζονται να ασκήσουν μια πολιτική από ένα συγκεκριμένο «πακέτο» πολιτικών παρά από ένα άλλο που θα επιθυμούσαν.

Για τους παραπάνω λόγους, οι νεοκλασικοί ρεαλιστές θεωρούν ότι η κατανόηση των σχέσεων μεταξύ ισχύος και πολιτικής απαιτεί ενδελεχή εξέταση των πλαισίων μέσα στα οποία διαμορφώνονται και εφαρμόζονται οι εξωτερικές πολιτικές¹²¹.

Οι νεοκλασικοί ρεαλιστές συμφωνούν με τους νεορεαλιστές ότι η εξωτερική πολιτική ενός κράτους ερμηνεύεται μέσω συστημικών παραγόντων όπως είναι η κατανομή ισχύος μεταξύ των κρατών. Επίσης, θεωρούν απαραίτητη την εισαγωγή δύο «ενδιάμεσων παραγόντων»: τις αντιλήψεις των πολιτικών ηγετών ή των ελίτ και την ισχύ του κρατικού μηχανισμού της χώρας σε σχέση με την περιβάλλουσα κοινωνία. Με βάση τους δυο αυτούς παράγοντες θα πρέπει να «φιλτράρονται» οι συστημικές πιέσεις. Επισημαίνουν ακόμη την υπεροχή της σχετικής ισχύος στην εξωτερική πολιτική. Τέλος, δεν αμφισβητούν την έννοια της ισορροπίας ισχύος, που σύμφωνα και με τους νεορεαλιστές αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάλυσης της εξωτερικής πολιτικής των κρατών.

Η διεθνής κατανομή της ισχύος αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τη στάση των χωρών σε διεθνές επίπεδο καθώς επηρεάζει σε βάθος τις αποφάσεις των πολιτικών ηγετών στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής. Ως εκ τούτου οι πολιτικοί αναλυτές δεν έχουν άλλη εναλλακτική από το να διερευνήσουν σχολαστικά πώς οι πολιτικοί ηγέτες των χωρών κατανοούν πραγματικά τη διεθνή κατάσταση σε συγκεκριμένη συγκυρία και περίοδο¹²². Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι η ερμηνεία, η αξιολόγηση και οι προσδιορισμοί των δυνατοτήτων των χωρών από την εσωτερική τους πολιτική, την οικονομική και κοινωνική τους κατάσταση, αποτελούν παράγοντες επιρροής στη διαμόρφωση και την άσκηση διεθνούς πολιτικής. Ανάλογα με τις εξελίξεις και τον

---

¹²¹ Kathleen Thelen and Sven Steinmo, *Historical Institutionalism in Comparative Politics*, ed. Sven Steinmo (Cambridge: Cambridge University Press, 1992): 11.

¹²² Robert Jervis's *Perception and Misperception in International Politics* (Princeton: Princeton University Press, 1976)

συσχετισμό των δυνάμεων, η εθνική συμπεριφορά μπορεί να έχει διακυμάνσεις απρόβλεπτες τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μεσοπρόθεσμα.

Οι νεοκλασικοί ρεαλιστές όπως ο Zakaria υποστηρίζουν ότι οι πολιτικοί ηγέτες είναι οι κύριοι παράγοντες και ότι οι αντιλήψεις τους είναι ζωτικής σημασίας¹²³. Το επιχείρημα αυτό μπορεί να αναχθεί και στον κλασικό ρεαλισμό. Ο Wohlforth αποτυπώνει τη σημασία των αντιλήψεων μέσω του παραδείγματος του Ψυχρού Πολέμου και των πολιτικών των δυο υπερδυνάμεων Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ. Ισχυρίζεται ότι αυτές οι δυνάμεις ερμήνευσαν τις πραγματικές τους δυνατότητες με διαφορετικό τρόπο, γεγονός που οδήγησε καθεμία να ανταποκριθεί διαφορετικά¹²⁴. Η θέση αυτή έρχεται σε αντίθεση με τους νεορεαλιστές, οι οποίοι θεωρούν ότι οι «μονάδες» (τα κράτη) με παρόμοια θέση στο διεθνές σύστημα θα αντιδράσουν με τον ίδιο τρόπο στις συστημικές πιέσεις¹²⁵. Όπως υποστηρίζει ο Schweller, αυτή η πρόβλεψη δεν λαμβάνει υπόψη τα συμφέροντα και τα κίνητρα των κρατών, που αποτελούν σημαντικές μεταβλητές.

Ο δεύτερος ενδιάμεσος παράγοντας που εισήγαγαν οι νεοκλασικοί ρεαλιστές, και ειδικά οι Zakaria και Christensen, είναι η ισχύς του κρατικού μηχανισμού της χώρας και η σχέση του με την κοινωνία. Κατά μία έννοια, ο παράγοντας αυτός καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο η κοινή γνώμη και οι ομάδες πίεσης επηρεάζουν την ικανότητα του κράτους να χρησιμοποιήσει στο μέγιστο βαθμό τους εθνικούς πόρους¹²⁶. Οι νεοκλασικοί ρεαλιστές ισχυρίζονται ότι οι συνολικές αξιολογήσεις των ηγεσιών για τη διεθνή κατανομή ισχύος είναι ανεπαρκείς. Οι πολιτικοί ηγέτες δεν έχουν όλα τα δεδομένα για μια συνολική εκτίμηση με βάση τους εθνικούς υλικούς πόρους και ως εκ τούτου δεν έχουν επαρκείς αξιολογήσεις για την πραγματική κατάσταση του Α.Ε.Π. της χώρας. Θεωρούν ότι για την ανάλυση του διεθνούς συστήματος ισχύος, πρέπει να λάβουμε υπόψη την ικανότητα των κυβερνήσεων να χρησιμοποιούν τους εθνικούς πόρους για την

---

¹²³ Fareed Zakaria, *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1999):42.

¹²⁴ William C. Wohlforth, *The Elusive Balance: Power and Perceptions During the Cold War* (Ithaca: Cornell University Press, 1993).

¹²⁵ Kenneth Waltz N., "Structural Realism after the Cold War," *International Security* 3, no. 1 (2000): 5–41: 13.

¹²⁶ Fareed Zakaria, *From Wealth to Power: The Unusual Origins of America's World* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1999)

υλοποίηση των επιδιώξεών τους στην εξωτερική πολιτική της χώρας, καθώς και να κατευθύνουν συγκεκριμένα τους εθνικούς πόρους στους στόχους που έχουν θέσει¹²⁷.

Επιπροσθέτως, οι ηγέτες ενός κράτους, κατά την εφαρμογή μιας υψηλής στρατηγικής, αντιμετωπίζουν πιέσεις και πρέπει να ανταποκριθούν τόσο στο εξωτερικό περιβάλλον όσο και στο εσωτερικό, δηλαδή στις απαιτήσεις που έχουν η κοινωνία, οι θεσμοί και γενικά οι παράγοντες της εσωτερικής πολιτικής της χώρας¹²⁸. Οι ηγεσίες και οι μηχανισμοί των κρατών που λειτουργούν γι' αυτές, αποτιμούν τις απειλές, τους τυχόν περιορισμούς αλλά και τις ευνοϊκές συγκυρίες που παρουσιάζει για τις επιδιώξεις τους το διεθνές σύστημα και προσαρμόζουν ανάλογα τη συμπεριφορά τους στο εσωτερικό της χώρας¹²⁹.

Τέλος, τρίτος παράγοντας ανάλυσης της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους είναι η έννοια της ισορροπίας ισχύος (*balance of power*). Σε ένα περιβάλλον ισορροπίας ισχύος, κάθε κράτος επιχειρεί να διατηρήσει ή να ανατρέψει το υπάρχον *status quo*, την κατάσταση της *εξισορρόπησης (equilibrium)* που εκφράζουν και επιβάλλουν οι *συσχετισμοί ισχύος* μεταξύ των κρατών. Όπως αναφέρουν οι Ernst Haas και Hans Morgenthau, ο όρος *εξισορρόπηση* είναι συνώνυμος της *ισορροπίας*. Ο Morgenthau υποστηρίζει ότι *ισορροπία* σημαίνει *σταθερότητα* στο εσωτερικό ενός συστήματος αυτονομίας δυνάμεων.

Επομένως, υπάρχει εννοιολογική ταύτιση (ή και σύγχυση), καθώς η ισορροπία ισχύος ισοδυναμεί με την εξισορρόπηση και αυτή με την *σταθερότητα*. Δεν υπάρχει συναίνεση σε ό,τι αφορά τον ορισμό της *σταθερότητας* στη βιβλιογραφία των διεθνών σχέσεων. Οι δύο σημαντικότερες συνέπειες ή φαινόμενα της ισορροπίας ισχύος είναι οι συμμαχίες και ο ανταγωνισμός των εξοπλισμών. Οι εξοπλισμοί είναι τα μέσα με τα οποία οι συμμαχίες ή τα κράτη επιχειρούν να επιτύχουν τους σκοπούς τους. Οι κύριοι παράγοντες που

---

¹²⁷ Zakaria From Wealth to Power, 39-40. Christensen, Useful Adversaries, 20ff. Για το ρόλο του κράτους στη διαμόρφωση και εφαρμογή της εξωτερικής πολιτικής, βλ. Peter J. Katzenstein, ed., *Between Power and Plenty* (Madison: University of Wisconsin Press, 1978). Stephen Krasner, *Defending the National Interest* (Princeton: Princeton University Press, 1978). Michael Mastandono et al., "Toward a Realist Theory of State Action", *International Studies Quarterly* 33 (December 1989).

¹²⁸ Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro ed., *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 1.

¹²⁹ Ibid: 7.

επηρεάζουν τη *σταθερότητα* της ισορροπίας ισχύος είναι τρεις: το μέγεθος του διεθνούς συστήματος¹³⁰, η κατανομή ισχύος σε αυτό και το status του κράτους στα πλαίσιά του¹³¹.

- **Η επιρροή των δυο ενδιάμεσων παραγόντων στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των κρατών, σύμφωνα με νεορεαλιστές και νεοκλασικούς ρεαλιστές.**

Οι νεοκλασικοί ρεαλιστές εξετάζουν το συστημικό επίπεδο, αλλά ενδιαφέρονται περισσότερο για το πώς ερμηνεύεται και λειτουργεί σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, «*η σχετική ισχύς*» στη συμπεριφορά των κρατικών δρώντων κατά την άσκηση της εξωτερικής τους πολιτικής. Για τη διερεύνηση της σημασίας των αντιλήψεων των πολιτικών ηγετών, απαιτείται πρώτα η διερεύνηση των αντιλήψεων και των απόψεων από τις οποίες διακατέχονται οι βασικοί σύμβουλοι και οι αξιωματούχοι, που προτείνουν στους ηγέτες σχέδια και κατευθύνσεις για τη λήψη οριστικών πολιτικών αποφάσεων. Όσον αφορά τη γνώση των συνθηκών και των δεδομένων βάση των οποίων λειτουργούν οι πολιτικοί θεσμοί άλλων χωρών που πιθανόν να εμπλέκονται στις εξελίξεις, οι σύμβουλοι θα πρέπει να γνωρίζουν τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη την εσωτερική κατάσταση των χωρών αυτών. Επομένως, είναι προφανές ότι οι σύμβουλοι θα πρέπει να είναι γλωσσομαθείς και να διαθέτουν αρχεία με δεδομένα, ώστε να μπορούν να ενσωματώσουν όλα τα παραπάνω στην κρατική δομή της χώρας τους ως ενδιάμεσο παράγοντα επιρροής.

Όπως αναφέρει ο Rathburn Brian, ο νεοκλασικός ρεαλισμός είναι η λογική εξέλιξη του νεορεαλισμού. Παρουσιάζει πώς η εσωτερική πολιτική και οι ιδέες αποτελούν καθοριστικό παράγοντα έναντι της έλλειψης άλλων ευμενών προϋποθέσεων (όπως, για παράδειγμα, ο διεθνής συσχετισμός δυνάμεων) στο διεθνές σύστημα. Η επιβεβαίωση του νεοκλασικού ρεαλισμού έχει ως βάση τη συνεργασία και το αρραγές μέτωπο μεταξύ κρατών και η επίτευξη αυτού του εναρμονισμού βασίζεται και στην εσωτερική πολιτική και στις ιδέες.

Μια σύντομη ανασκόπηση στις μελέτες ορισμένων σημαντικών ερευνητών του δομικού ρεαλισμού δείχνει τη λογική χρήση της εσωτερικής πολιτικής και των ιδεών ως βασικών παραγόντων για την ανάλυση της εξωτερικής πολιτικής των κρατών. Ο

---

¹³⁰ Το μέγεθος του διεθνούς συστήματος υπολογίζεται με βάση τον αριθμό των παραγόντων. Σύμφωνα με τον Waltz, ως παράγοντας εκλαμβάνεται είτε ένα κράτος είτε μια ομάδα ανεξαρτήτων και κυρίαρχων κρατών.

¹³¹ Morgenthau J. Hans, *Politics Among Nations*, 5th edition (New York: Knopf, 1973): 168.

Friedberg προϋποθέτει ότι μια «ολοκληρωμένη εθνική απάντηση» στην αλλαγή της σχετικής ισχύος είναι «η εσωτερική συνοχή» και «η ικανότητα εφαρμογής της». Χώρες με «συγκεντρωμένη ισχύ» είναι οι πλέον κατάλληλες να το κάνουν¹³². Ομοίως, ο Snyder ισχυρίζεται ότι τα κράτη ως μονάδες είναι πιο ικανά στο να αποφεύγουν γενικά τον κίνδυνο της υπερεξάπλωσης μέσω μιας αντικειμενικής εκτίμησης του περιβάλλοντος που τα διέπει, από εκείνα στα οποία έχουν με τρόπο ανάρμοστο διεισδύσει στο σύστημα εγχώριες αλληλοϋποστηριζόμενες ομάδες συμφερόντων. Ισχυρίζεται ότι συγκεκριμένα πακέτα εσωτερικής πολιτικής οδηγούν σε «αστάθεια» και «υπερεξάπλωση». Αυτό συμβαίνει όταν τα συμφέροντα των ομάδων αυτών παρεμβαίνουν με μια ορθολογική και διορατική άποψη στα πραγματικά κοινωνικά συμφέροντα, που προστατεύονται από το κράτος¹³³.

Ορισμένοι υιοθετούν ως βάση αναφοράς το κράτος. Ωστόσο, η εσωτερική πολιτική μπορεί να μην ανταποκρίνεται στο ύψος των περιστάσεων και να μη συμβάλλει στη λήψη των βέλτιστων αποφάσεων για τη θέση¹³⁴ του κράτους στη διεθνή σκηνή¹³⁵. Ο Taliaferro καταδεικνύει ότι τα κράτη δεν μιμούνται πάντα τις επιτυχημένες πρακτικές των κυρίαρχων δυνάμεων του συστήματος, επειδή έχουν διαφορετική λειτουργία και ικανότητες άσκησης πολιτικής οι οποίες είναι συνάρτηση των σχέσεων κράτους και κοινωνίας¹³⁶. Ο Norrin Ripsman ισχυρίζεται ότι η επικύρωση των συνθηκών ειρήνης προϋποθέτει μερικές φορές και τη συμμετοχή των νομοθετικών σωμάτων εκτός από την εκτελεστική εξουσία. Τα νομοθετικά σώματα παρέχουν τη δυνατότητα να βασιστεί η εκτελεστική εξουσία σε ένα σημαντικό φορέα πρόσβασης στην εξωτερική πολιτική αλλά με τους περιορισμούς και τις δυνατότητες που διαμορφώνονται από τους πολίτες, οι οποίοι επηρεάζουν τα νομοθετικά σώματα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι όροι μιας

---

¹³² Aaron L. Friedberg, *The Weary Titan: Britain and the Experience of Relative Decline, 1895-1905* (Princeton: Princeton University Press, 1989): .290

¹³³ Jack L. Snyder, "Myths of empire: Domestic Politics and International ambition", *Cornell Studies in Security Affairs* (Ithaca: Cornell University press, 1991), 48.

¹³⁴ Όσο μεγαλύτερη είναι η ασυμφωνία μεταξύ του status (κόρος) και της θέσης που κατέχει το κράτος στο ευρύτερο σύστημα, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα πιο βίαιης ή συγκρουσιακής διεθνούς συμπεριφοράς του σε αυτό.

¹³⁵ Thomas J. Christensen, *Useful Adversaries: Grand Strategy, Domestic Mobilization, and Sino-American Conflict, 1947-1958* (Princeton: Princeton University Press, 1996). Jeffrey W. Taliaferro, "State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State," *Security Studies* 15, no. 3 (2006).

¹³⁶ Ibid.

συμφωνίας να αντιμετωπίζουν δυσχέρειες υλοποίησης και εφαρμογής και να απέχουν από τους σχεδιασμούς που αρχικά επιθυμούσε το κράτος¹³⁷.

Οι ιδέες αποτελούν εξίσου σημαντικό παράγοντα παρέμβασης, προσαρμοζόμενες ανάλογα με τις συνθήκες και με τα κίνητρα της όλης δομής που αποτελεί τη βάση των αποφάσεων. Σε διαφορετική περίπτωση, μπορούν να οδηγήσουν σε λανθασμένες πολιτικές επιλογές από τις ηγεσίες. Ο Van Evera επισημαίνει πώς μια παρερμηνεία της διεθνούς κατάστασης είναι δυνατόν να οδηγήσει στη αποτυχία ανάπτυξης ρεαλιστικών πολιτικών, προκαλώντας συγκρούσεις που θα μπορούσαν να είχαν αποφευχθεί. Η «κουλτούρα της άμυνας» στηρίζεται σε υπερτιμημένες πεποιθήσεις των ισχυρών κρατών που έχουν την πρωτοβουλία της διεξαγωγής πολέμου. Είτε για ιδιοτελή οφέλη είτε λόγω λανθασμένων εκτιμήσεων, οι ηγέτες και οι ένοπλες δυνάμεις των χωρών υπερεκτιμούν την επιθετικότητα των αντιπάλων τους, μεγαλοποιώντας τα δυνητικά οφέλη της επέκτασης, και λανθασμένα θεωρούν ότι οι σύμμαχοι θα ταχθούν στο πλευρό τους στις συγκρούσεις. Ο Snyder χαρακτηρίζει τις θέσεις αυτές «μύθους της αυτοκρατορίας» και τις συνδέει ρητά με τις λανθασμένες επιλογές εξωτερικής πολιτικής¹³⁸.

Σε όλες αυτές τις μελέτες του δομικού ρεαλισμού, χρησιμοποιούνται τα βασικά εργαλεία της θεωρίας αλλά επισκιάζονται και από άλλες δυνάμεις. Η χρήση των παραγόντων εσωτερικής πολιτικής και των ιδεών είναι γενικά αρκετά περιορισμένη. Οι δομικοί ρεαλιστές πραγματοποιούν τις αναλύσεις τους έχοντας ως βάση τις ρεαλιστικές υποθέσεις για την ορθολογική λήψη αποφάσεων και την αυτονομία των κρατών. Υπάρχουν συστημικές πιέσεις που ενθαρρύνουν το κράτος να ενεργεί ως ενιαίος φορέας και να αξιολογεί αντικειμενικά τη θέση του, αλλά αυτές οι δυνάμεις δεν είναι αρκετές για να οδηγήσουν στην εξάλειψη των παραγόντων της εσωτερικής πολιτικής ή της υποκειμενικής αντίληψης.

Για όλους τους ρεαλιστές, το κράτος είναι μια ζωντανή οντότητα που ενεργεί ως πραγματικός εκπρόσωπος των εθνικών συμφερόντων του, όπως ισχυρίστηκε πριν πολλά χρόνια ο Krasner¹³⁹. Αποτελεί έναν διορατικό εκπρόσωπο των εθνικών συμφερόντων

---

¹³⁷ Norrin M. Ripsman, *Peacemaking by Democracies: The effect of State Autonomy on the Post-World War Settlements* (University Park, PA: Pennsylvania State University Press, 2002).

¹³⁸ Jack Snyder, *Myths of Empire: Domestic Politics and International Ambition* (New York: Cornell University Press, 2013).

¹³⁹ Stephen D. Krasner, *Defending the National Interest: Raw Materials Investments and U.S. Foreign Policy* (Princeton: Princeton University Press, 1978).

μιας χώρας, τα οποία απειλούνται από υποκειμενικές προκαταλήψεις και ιδιοτελή συμφέροντα. Η κοινωνία ίσως είναι αρκετά ισχυρή ώστε να υπερισχύει μερικές φορές αντί του κράτους αλλά το κράτος δεν είναι απλώς μία αντανάκλαση των συμφερόντων, όπως ισχυρίζονται οι υποστηρικτές της πλουραλιστικής θεωρίας (η θέση αυτή υιοθετήθηκε και από τους φιλελεύθερους).

Όπως επισημαίνει ο Christensen, το κράτος μπορεί να προβαίνει στη χειραγώγηση της κοινής γνώμης και με το πρόσχημα ιδεολογικών και εθνικιστικών λόγων, να κινητοποιεί την κοινωνία, ώστε να υποστηρίζει αναπόφευκτες συγκρούσεις που προέρχονται από δομικές συνθήκες. Αλλά πράττει με αυτόν τον τρόπο επειδή η κοινή γνώμη είναι πιο συναισθηματική, κοντόφθαλμη και επομένως δεν ανταποκρίνεται στο καθήκον της όπως το εννοεί στη συγκεκριμένη συγκυρία το συγκεκριμένο κράτος¹⁴⁰.

Οι νεοκλασικοί ρεαλιστές, θέτουν όρια στη χρήση των ιδεών. Ο Walt ισχυρίζεται ότι τα κράτη πρέπει συχνά να ενεργούν με βάση τις αντιλήψεις των ηγετών τους διότι οι κοινωνίες δεν διαθέτουν όλα τα δεδομένα και τις παραμέτρους στο διεθνές πεδίο, καθώς και δεν διαθέτουν πολύπλευρη πληροφόρηση για ουσιώδεις καταστάσεις. Ο Walt συχνά προχωρά πέρα από τα όρια του ρεαλισμού, προς τη θεωρία του κονστρουκτιβισμού, αναφερόμενος στην αντίληψη των επιθετικών προθέσεων ως βασικό στοιχείο της απειλής για τα κράτη¹⁴¹. Αλλά τα κίνητρα δεν είναι ποτέ με βεβαιότητα γνωστά, οπότε οποιαδήποτε απόδοση των κινήτρων πρέπει πάντα να βασίζεται στην αντίληψη των ηγετών.

Εάν οι δρώντες τοποθετούνται με τον ίδιο τρόπο θεωρώντας τις ίδιες συμπεριφορές ως απειλές, τότε οι συμπεριφορές αυτές δεν είναι κατ' ανάγκην απότοκο που προκύπτει από την επιρροή των ιδεών. Ο Walt αναφέρεται σε πρακτικές ορισμένων ηγετών οι οποίοι εμφανίζουν τη χώρα τους να προκαλεί ενέργειες και να κινητοποιεί δυνάμεις ή να απευθύνει δημόσιες απειλές. Η στάση αυτή στη διεθνή κοινότητα έχει αποδειχθεί ότι αποτελεί μικρότερη απειλή απ' ό,τι εμφανίζεται στη πραγματικότητα. Οι ρεαλιστές και

---

¹⁴⁰ Thomas J. Christensen, *Useful Adversaries: Grand Strategy, Domestic Mobilization, and Sino-American Conflict, 1947-1958*.

¹⁴¹ Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances* (Ithaca, Ny: Cornell University Press, 1987)

οι νεοκλασικοί ρεαλιστές δεν ισχυρίζονται ότι η ερμηνεία ορισμένων ενεργειών είναι αποτέλεσμα των κανόνων και της ταυτότητας του κράτους¹⁴².

Εξάλλου, ο νεοκλασικός ρεαλισμός αντλεί περισσότερα στοιχεία από τον συμπεριφορισμό παρά από τον κονστрукτιβισμό. Ο συμπεριφορισμός επισημαίνει τη δυσκολία λήψης αποφάσεων, που οδηγεί όλους τους πολιτικούς να κάνουν παρόμοια λάθη¹⁴³. Ο Wohlforth αναφέρει ότι τα κράτη δρουν με βάση τις αντιλήψεις τους για την ισχύ παρά με βάση την πραγματική κατανομή ισχύος¹⁴⁴. Αυτό δεν οφείλεται στο ότι απουσιάζουν οι κανόνες και η ταυτότητα από την κοινωνική πραγματικότητα αλλά ότι ο υπολογισμός της ισχύος είναι μία υπερβολικά σύνθετη υπόθεση.

Οι νεοκλασικοί ρεαλιστές υπερβαίνουν αυτή την περιορισμένη χρήση της εσωτερικής πολιτικής και των ιδεών, επισημαίνοντας τις σημαντικές συνέπειες που προκύπτουν. Επίσης, καθορίζουν σε κάποιο βαθμό το σημείο όπου το διεθνές σύστημα πιθανόν να έχει τέτοιες επιπτώσεις. Το συμπέρασμα είναι ότι τα αποτελέσματα αυτά θα γίνουν αισθητά όταν το κράτος δεν θα διαδραματίζει πλέον το ρόλο του θεματοφύλακα των εθνικών συμφερόντων αλλά θα έχει μετατραπεί σε έναν «υποδοχέα» συγκέντρωσης ιδιοτελών συμφερόντων, ή όταν οι ιδέες θα αποτελούν μια εναλλακτική κοινωνικά κατασκευασμένη πραγματικότητα, κάτι που διαφέρει ουσιαστικά από αυτό που περιγράφουν οι νεορεαλιστές.

Οι νεοκλασικοί ρεαλιστές της δεκαετίας του 1990 (Thomas Christensen, Aaron Friedberg, Randall Schweller, Jack Snyder, William Wohlforth και Fareed Zakaria) έδειξαν ότι μέχρι ένα σημείο, οι χώρες αξιολογούν και υιοθετούν αλλαγές στο εξωτερικό τους περιβάλλον ως αποτέλεσμα των ιδιαίτερων εσωτερικών δομών τους και των πολιτικών καταστάσεων. Οι περίπλοκες εσωτερικές πολιτικές διαδικασίες δρουν ως «μάντες μεταβίβασης» που μεσολαβούν και προσδιορίζουν ή επαναπροσδιορίζουν τις πολιτικές εκροές για την αντιμετώπιση των εξωτερικών δυνάμεων (κυρίως μεταβολές της σχετικής ισχύος). Συνεπώς, τα κράτη συχνά αντιδρούν διαφορετικά σε παρόμοιες συστημικές πιέσεις και δυνατότητες και η ανταπόκρισή τους ενδέχεται να είναι λιγότερο

---

¹⁴² Βλ. Mark L. Haas, *The Ideological Origins of Great Power Politics, 1789-1989* (Ithaca: Cornell University Press, 2005)

¹⁴³ Brian Rathbun, "Uncertain about Uncertainty: Understanding the Multiple Meanings of a Crucial Concept in International Relations Theory," *International Studies Quarterly* 51, no. 3 (2007): 533.

¹⁴⁴ William C. Wohlforth, *The Elusive Balance: Power and Perceptions During the Cold War* (Ithaca: Cornell University Press, 1993).

υποκινούμενη από παράγοντες του συστημικού επιπέδου ανάλυσης και περισσότερο από εσωτερικούς¹⁴⁵.

Ο Randall Schweller ισχυρίζεται ότι η εξισορρόπηση¹⁴⁶ των κρατών έναντι των απειλών δεν καθορίζεται κυρίως από συστημικούς παράγοντες αλλά όπως και σε όλα τα εθνικά ζητήματα ασφαλείας από την εσωτερική πολιτική διαδικασία. Η πολιτική της «μειωμένης εξισορρόπησης» (under-balancing) είναι το αντίθετο του λάθους της υπερ-εξάπλωσης. Όταν ένα κράτος επιλέγει την πολιτική της αλλαγής της ισορροπίας ισχύος, τότε είτε έχει αντιληφθεί λανθασμένα τις προθέσεις των αναδυόμενων δυνάμεων ως περισσότερο φιλικές από ό,τι είναι στην πραγματικότητα είτε, αν όντως έχει αντιληφθεί σωστά το μέγεθος της απειλής, δεν επιλέγει την υιοθέτηση συνετών πολιτικών ώστε να προστατευθεί, για λόγους εσωτερικής πολιτικής.

Η απόκλιση των τρόπων με τους οποίους τα κράτη ανταποκρίνονται σε αλλαγές στο εξωτερικό τους περιβάλλον εξαρτάται πρώτα από τις επιδιώξεις των σχετικών πολιτικών και κοινωνικών δρώντων κι έπειτα από τα μοναδικά δομικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας και της κυβέρνησης, που συνιστούν περιορισμούς και δυνατότητες για τους δρώντες. Όλοι αυτοί οι παράγοντες οδηγούν στη μια ή στην άλλη πολιτική κατεύθυνση. Ορισμένα κράτη ενδιαφέρονται λιγότερο για τη διατήρηση ισορροπίας ισχύος στο διεθνές σύστημα και θέτουν άλλους στόχους σε υψηλότερο επίπεδο, με αποτέλεσμα να οδηγήσουν, αντί στην υπεράσπιση του κράτους, στην καταστροφή του. Η διεθνής κοινότητα δεν μπορεί να αγνοεί την τάση για ανάλογες στρατηγικές ορισμένων κρατών.

Το αν ένα κράτος ασκεί πολιτική ισορροπίας ισχύος αποτελεί συνάρτηση των επιδιώξεων των πολιτικών ελίτ και των κοινωνικών ομάδων του, που αντιδρούν ηπιότερα στις διεθνείς εντάσεις και αλλαγές. Όταν οι επιλογές των δρώντων επηρεάζονται περισσότερο από εγχώρια και διεθνή συμφέροντα, δημιουργούνται ικανές προϋποθέσεις για να υιοθετήσουν μια πολιτική ισορροπίας ισχύος. Αντίθετα, σε άλλες χώρες, οι εγχώριες πολιτικές δυνάμεις χρειάζεται να υπερβούν πολιτικά και υλικά εμπόδια, με

---

¹⁴⁵ Gideon Rose, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy", *World Politics*, Vol. 51, No.1 (October 1998): 144-172.

¹⁴⁶ Με τον όρο «εξισορρόπηση» εννοείται η δημιουργία ή συνάθροιση της στρατιωτικής ισχύος μέσω της εσωτερικής κινητοποίησης ή η σύναψη συμμαχιών για την αποτροπή της εδαφικής κατοχής ή την αποτροπή της πολιτικής και στρατιωτικής κυριαρχίας του κράτους από μια ξένη δύναμη ή έναν συνασπισμό ξένων δυνάμεων.

ρίσκο και κόστος, προκειμένου να συμπράξουν σε μια πολιτική ισορροπίας ισχύος¹⁴⁷. Ο πρώτος λόγος αφορά «τη βούληση» των δρώντων για μια ισορροπημένη πολιτική, ο δεύτερος λόγος αφορά «την ικανότητα» να διαμορφώσουν τις προϋποθέσεις των δρώντων για μια ισορροπημένη πολιτική, προσμετρώντας τα πολιτικά και υλικά εμπόδια που πρέπει να ξεπεράσει για την υλοποίησή της.

Αυτό το αναλυτικό πλαίσιο βασίζεται στην ελίτ για τον υπολογισμό του πολιτικού κόστους και ρίσκου, ενισχύοντας την άποψη ότι η πολιτική οργάνωση δεν αποτελεί απλώς μια λειτουργία για συγκεκριμένα γεωστρατηγικά ρίσκα και ευκαιρίες που παρουσιάζονται από τα δεδομένα του συστημικού περιβάλλοντος, από αντικειμενικούς υλικούς παράγοντες στο επίπεδο του δομικού-συστήματος ανάλυσης. Η πολιτική οργάνωση είναι επιπλέον συνέπεια των επιδιώξεων και των αντιλήψεων των ελίτ όσον αφορά το εξωτερικό περιβάλλον, των επιδιώξεων και των αντιλήψεων των ελίτ που «έχουν σημασία» για την λήψη πολιτικών αποφάσεων, των εγχώριων πολιτικών ρίσκων που σχετίζονται με ορισμένες επιλογές εξωτερικής πολιτικής και της τάσης για την ανάληψη του πολιτικού ρίσκου από τις εθνικές ελίτ. Αφού καθοριστούν αυτοί οι παράγοντες σε επίπεδο μονάδας, μπορούν στη συνέχεια να αντιμετωπιστούν ως εισροές (στρατηγικές και προτιμήσεις των κρατών) στο επίπεδο του δομικού συστήματος, για να ερμηνεύσουν πώς μια μονάδα και οι αιτίες του δομικού επιπέδου αλληλεπιδρούν για να παραγάγουν τις εκροές του συστήματος.

Όπως αναφέρει ο Waltz, η θεωρία του νεοκλασικού ρεαλισμού «τοποθετεί την εσωτερική πολιτική ως έναν ενδιάμεσο παράγοντα μεταξύ της κατανομής ισχύος και της συμπεριφοράς των κρατών στην εξωτερική τους πολιτική»¹⁴⁸. Για τους νεοκλασικούς ρεαλιστές, η κατανομή της σχετικής ισχύος στο διεθνές σύστημα, οι αντιλήψεις των πολιτικών ηγετών για την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής, η κυβερνητική δομή και η ισορροπία ισχύος μεταξύ των δυνάμεων είναι οι πιο σημαντικοί παράγοντες επιρροής όσον αφορά τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους.

Οι υποστηρικτές της νεοκλασικής θεωρίας ισχυρίζονται ότι το διεθνές σύστημα υποχρεώνει τα κράτη να υιοθετούν παρόμοιες στρατηγικές προσαρμογής, όπως την

---

¹⁴⁷ Randall Schweller, *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*, Princeton University Press 2006.

¹⁴⁸ Kenneth Waltz N., "Structural Realism after Cold War," *International Security* 25, no. 1 (2000): 5–41. John G. Ikenberry, *America Unrivaled: The Future of the Balance of Power* (Ithaca, New York: Cornell University Press, 2002): 211.

εξισορρόπηση και την ευγενή άμιλλα ή την εξάλειψη του κινδύνου ως ανεξάρτητες οντότητες. Ωστόσο, τα κράτη δεν μιμούνται πάντα εγκαίρως και επακριβώς τις επιτυχημένες πολιτικές των ισχυρών του διεθνούς συστήματος. Απαιτείται η ύπαρξη μιας θεωρίας που να ενσωματώνει τους παράγοντες του συστημικού επιπέδου ανάλυσης και του επιπέδου της ηγεσίας. Για μια χώρα που είναι ευάλωτη εξαιτίας των δυνάμεων που διαθέτει στο εξωτερικό περιβάλλον σε σχέση με άλλα κράτη, το γεγονός ακριβώς ότι είναι ευάλωτη αποτελεί «κίνητρο» για τα άλλα κράτη να επιλέξουν: είτε να μιμηθούν τις πολιτικές των κυρίαρχων κρατών του συστήματος είτε να αξιολογήσουν αυτές τις πολιτικές χρησιμοποιώντας νέες μεθόδους (καινοτομίες), να κινητοποιήσουν τους εσωτερικούς κοινωνικούς πόρους, προκειμένου να διαμορφώσουν μορφές επιλογών για την εξωτερική εξισορρόπηση με τις χώρες που βρίσκονται σε αδυναμία.

Τόσο ο νεοκλασικός ρεαλισμός όσο και ο νεορεαλισμός στηρίζονται στην παραδοχή της συγκρουσιακής σχέσης των κρατών, στη σημασία της κατανομής της σχετικής ισχύος και στη συγκρουσιακή φύση της διεθνούς πολιτικής. Ωστόσο, διαφέρουν μεταξύ τους στη διαμόρφωση της βάσης σύμφωνα με την οποία ερμηνεύουν τις διεθνείς εξελίξεις (την εξαρτημένη μεταβλητή). Ο πρώτος επιδιώκει να ερμηνεύσει τα αποτελέσματα των διεθνών εκροών χωρίς να προσδιορίζει τις πιθανές ενέργειες εξωτερικής πολιτικής των επιμέρους κρατών. Ο δεύτερος επιδιώκει να ερμηνεύσει τη μεταβολή στην εξωτερική πολιτική των επιμέρους κρατών με την πάροδο του χρόνου ή των διαφόρων κρατών όταν έρχονται αντιμέτωπα με παρόμοιους εξωτερικούς περιορισμούς¹⁴⁹. Οι περισσότεροι θεωρητικοί νεοκλασικοί ρεαλιστές δεν ερμηνεύουν τις συστημικές εκροές¹⁵⁰.

Οι θεωρίες του ρεαλισμού έχουν ορισμένες βασικές παραδοχές, αλλά υπάρχουν δυο καθοριστικές εγκάρσιες διαιρέσεις στη σύγχρονη θεωρία του ρεαλισμού όπως στον πίνακα που ακολουθεί:

---

¹⁴⁹ Taliafero Jeffrey, "State building for future wars: Neoclassical realism and the resource-extractive state", *Security Studies* 15, no 3 July September 2006 :17

¹⁵⁰ Ο Schweller , αντίθετα με άλλους νεοκλασικούς ρεαλιστές, ισχυρίζεται ότι μια τακτική διάκριση ανάμεσα στις θεωρίες εξωτερικής πολιτικής και στις θεωρίες διεθνούς πολιτικής είναι ανυπόστατη σε λογικά και μεθοδολογικά πλαίσια.

Ζητήματα υπό εξέταση¹⁵¹ Υποθέσεις σχετικά με το άναρχο διεθνές σύστημα		
	Επιθετικός ρεαλισμός	Αμυντικός ρεαλισμός
	Το διεθνές σύστημα παρέχει κίνητρα για επέκταση μόνο υπό συγκεκριμένες συνθήκες.	Το διεθνές σύστημα παρέχει κίνητρα για επέκταση.
Νεορεαλισμός	Θεωρία της ισορροπίας δυνάμεων (Kenneth Waltz)	Ηγεμονική θεωρία πολέμου (Robert Gilpin)
Οι θεωρίες που επιδιώκουν να ερμηνεύσουν τις εκροές των διεθνών πολιτικών εξελίξεων – για παράδειγμα την πιθανότητα πολέμου των μεγάλων δυνάμεων, την ανθεκτικότητα των συμμαχιών ή την πιθανότητα διεθνούς συνεργασίας.	Θεωρία της δυναμικής διαφορετικότητας (Dale Copeland)	Θεωρία μετάβασης εξουσίας (A.F.K. Organski and Jacek Kugler)
	Θεωρίες συνεργασίας των μεγάλων δυνάμεων (Robert Jervis, Charles	Θεωρία εξισορρόπησης συμφερόντων ¹⁵² (Randall Schweller)

¹⁵¹ Ο νεοκλασικός ρεαλισμός αποτελεί περισσότερο μια συνέχεια της θεωρίας του νεορεαλισμού παρά μια ξεχωριστή κατηγορία.

¹⁵² Αντίθετα με πολλές θεωρίες του επιθετικού ρεαλισμού, η θεωρία εξισορρόπησης των συμφερόντων του Schweller δεν προϋποθέτει τη μεγιστοποίηση της σχετικής ισχύος και της επιθετικότητας ως τις λογικές συνέπειες της αναρχίας. Η θεωρία του καθιστά σαφή τη διάκριση μεταξύ των αναθεωρητικών κρατών και όσων επιδιώκουν τη διατήρηση του status quo. Η διατήρηση του status quo και τα αναθεωρητικά

	Glaser, and Benjamin Miller)	
Νεοκλασικός ρεαλισμός		
Οι θεωρίες που επιδιώκουν να ερμηνεύσουν την εξωτερική συμπεριφορά των κρατών ως μονάδα- για παράδειγμα, το δόγμα στρατιωτικής ισχύος, τις επιδιώξεις των συμμάχων, την οικονομική εξωτερική πολιτική, ή τις επιδιώξεις της ήπιας ή ισχυρής διπλωματίας	Θεωρία εξισορρόπησης απειλών (Stephen Walt)	Κρατοκεντρικός ρεαλισμός (Fareed Zakaria)
	Θεωρία της εσωτερικής κινητοποίησης (Thomas Christensen) Θεωρίες άμυνας-επίθεσης (Stephen Van Evera, Thomas Christensen and Jack Snyder, and Charles Glaser and Chaim	Θεωρία των αιτιών πολέμου (Eric labs)

συμφέροντα των κρατών αποτελούν μεταβλητές στο επίπεδο της μονάδας. Βλ. Randall L. Schweller, *Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's strategy of World Conquest* (New York: Columbia University Press 1997) : 22-26

	Kaufmann)	
		<p>Ηγεμονική θεωρία εξωτερικής πολιτικής (William Wohlforth)</p>

2.6 Νεοκλασικός ρεαλισμός και δεξαμενές σκέψης (think tanks)

Ο τομέας των διεθνών σχέσεων μελετά τα εμπειρικά δεδομένα από τη διεθνή δράση και προσπαθεί να οριοθετήσει τις παραμέτρους που αναλύουν τη συμπεριφορά των διεθνών δρώντων. Σκοπός της εμπειρικής μελέτης των διεθνών σχέσεων είναι ο προσδιορισμός των ιστορικών αντιλήψεων που καθορίζουν τη συμπεριφορά των συλλογικών παικτών και των αποφάσεων των ηγετών τους¹⁵³. Η οριοθέτηση των συμπεριφορών αυτών δημιουργεί τους κανόνες ερμηνευτικής διαδικασίας ως προς το επίπεδο ανάλυσης που επιλέγει ο κάθε ερευνητής για να ερμηνεύσει τα γεγονότα. Οι κανόνες αυτοί ονομάζονται θεωρήσεις των διεθνών σχέσεων. Μια από αυτές τις θεωρήσεις είναι και ο νεοκλασικός ρεαλισμός. Πέρα από τις βασικές παραδοχές και τις δυο εγκάρσιες διαιρέσεις, πολύ σημαντική είναι η συμβολή του νεοκλασικού ρεαλισμού σε ό,τι αφορά τον ρόλο των δεξαμενών σκέψης, τον οποίο έχει μελετήσει διεξοδικά.

Ο νεοκλασικός ρεαλισμός ως θεωρία ανάλυσης εξωτερικής πολιτικής επικεντρώνεται στη μελέτη του ρόλου τόσο του Reagan ως πολιτικού ηγέτη όσο και των δεξαμενών σκέψης ως εσωτερικών παραγόντων επιρροής κατά τη λήψη των πολιτικών αποφάσεων. Η επιλογή της θεωρίας του νεοκλασικού ρεαλισμού αιτιολογείται με το εξής ισχυρό επιχείρημα: ενσωματώνει ρητά τόσο τις εξωτερικές όσο και τις εσωτερικές μεταβλητές προσθέτοντας νέα στοιχεία, και κατηγοριοποιεί ορισμένες ιδέες που προέρχονται από τη νεοκλασική σχολή σκέψης. Οι υποστηρικτές του νεοκλασικού ρεαλισμού ισχυρίζονται ότι ο σκοπός και η επιδίωξη της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας κατευθύνεται καταρχάς από τη θέση της στο διεθνές σύστημα και συγκεκριμένα από τη δυνατότητα απόκτησης σχετικής υλικής ισχύος (ρεαλιστές). Επίσης, θεωρούν ότι ο αντίκτυπος αυτών των δυνατοτήτων απόκτησης ισχύος της εξωτερικής πολιτικής είναι έμμεσος και

¹⁵³ Raymond Aron, “The Anarchical Order of Power”, *Daedalus* Vol.95, No.2, (The MIT Press:1966):σ.192.

σύνθετος, γιατί οι συστημικές πιέσεις του διεθνούς συστήματος πρέπει να μετατραπούν μέσω των παρεμβατικών μεταβλητών στο επίπεδο της μονάδας (νεοκλασικοί)¹⁵⁴.

Επίσης, η θεωρία του νεοκλασικού ρεαλισμού δίνει έμφαση στην ηγεσία, που αποτελεί το πρώτο επίπεδο¹⁵⁵ ανάλυσης της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας. Ερμηνεύει τις διεθνείς εξελίξεις εξετάζοντας τον ρόλο του πολιτικού ηγέτη ως παράγοντα σταθερότητας, δίνοντας μια ανθρώπινη διάσταση στη διεθνή πολιτική σκηνή.

Ο ηγέτης εκτιμά τον πιθανό κίνδυνο ή την απειλή που προέρχεται από εξωτερικούς παράγοντες και λαμβάνει ανάλογα μέτρα αντιμετώπισης (Reagan). Η θεωρία αποδέχεται την έννοια της ισχύος ως μέσο για την πραγματοποίηση των εθνικών συμφερόντων των κρατών αλλά όχι και ως αυτοσκοπό του κράτους, όπως υποστηρίζουν οι κλασικοί ρεαλιστές. Τα μόνα κίνητρα του κράτους είναι η επιβίωση και η ασφάλεια. Υιοθετώντας αμυντικές στρατηγικές, το κράτος είναι ασφαλές. Το διεθνές σύστημα παρέχει τα κίνητρα για μια αμυντική κρατική συμπεριφορά, ενώ η στρατηγική επέκτασης ενός κράτους είναι αποτέλεσμα των εσωτερικών επιρροών που δέχεται (π.χ. δεξαμενές σκέψης) και όχι της αναρχίας που επικρατεί στο διεθνές σύστημα. Η παρούσα μελέτη αποδεικνύει ότι ισχυρά ανεπίσημα συμφέροντα προερχόμενα από εσωτερικούς παράγοντες του πολιτικού συστήματος που εκφράζονται και μέσα από τις δεξαμενές σκέψης, διαμορφώνουν τη συμπεριφορά του κράτους τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό του.

Επιπροσθέτως, οι εσωτερικές ιδιότητες των κρατών θεωρούνται μεταβλητές. Για τον νεοκλασικό ρεαλισμό, η εσωτερική διάσταση των κρατών θεωρείται δεδομένη και σταθερή μεταβλητή. Τα κράτη αναπτύσσουν περισσότερο αμυντικό παρά επιθετικό

---

¹⁵⁴ Gideon Rose, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy", *World Politics*, Vol. 51, No.1 (October 1998).

¹⁵⁵ Υπάρχουν τρία δομικά επίπεδα. Το πρώτο (low) αφορά τη βασική αρχή διευθέτησης ή ταξινόμησης (ordering principle) του συστήματος (αναρχία). Το δεύτερο (medium) αναφέρεται στη λειτουργική διαφοροποίηση των μονάδων, αν δηλαδή οι μονάδες «εξειδικεύονται» σε κάποιες μόνο λειτουργίες που αφορούν στην επιβίωσή τους και στην πρόδό τους και έτσι διαφοροποιούνται μεταξύ τους, ή αν κάθε μονάδα επιδιώκει (και) αναλαμβάνει όλες τις απαιτούμενες λειτουργίες μόνη της (self-help). Η αναρχία ως αρχή διευθέτησης, παράγει συμπεριφορές αυτοβοήθειας. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει λειτουργική διαφοροποίηση, παρά μόνο ποσοτική. Το τρίτο επίπεδο (high) αφορά στη δομή του συστήματος, όπως αυτή προσδιορίζεται από την κατανομή του συστήματος. Μόνο σε αυτό το επίπεδο υπάρχει δομική διαφοροποίηση και ποικιλομορφία (structural differentiation). Αυτή είναι και η μεταβλητή. Ο άναρχος χαρακτήρας του συστήματος και η απουσία λειτουργικής διαφοροποίησης μεταξύ των μονάδων αποτελούν παραμέτρους και όχι μεταβλητές. Βλ. Κώστας Υφαντής, *Διεθνής Πολιτική Θεωρία η γοητεία του ρεαλιστικού λόγου* (Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2012): 163-164. Για την αναλυτική μελέτη των επιπέδων ανάλυσης της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας βλ. Kenneth Waltz N., *Man the State and War: A Theoretical Analysis* (New York: Columbia University Press, 2001).

χαρακτήρα, γιατί το ζητούμενο είναι να διατηρήσουν τη θέση τους στο διεθνές σύστημα και όχι να μεγιστοποιήσουν την ισχύ τους.

Σε αντιδιαστολή, η θεωρία του δομικού ρεαλισμού (νεορεαλισμού) πρεσβεύει ότι τα κράτη διαρκώς αναθεωρούν τις επιδιώξεις τους και επιδιώκουν την απόκτηση περισσότερης ισχύος, για να έχουν πλεονέκτημα έναντι του αντιπάλου. Η ισχύς θεωρείται εργαλείο άσκησης πολιτικής και μέσο επιβίωσης, ασφάλειας και διατήρησης της θέσης του κράτους στο διεθνές σύστημα. Τα κράτη δεν αρκούνται μόνο στην εξασφάλιση της επιβίωσής τους αλλά όπως αναφέρει ο Mearsheimer «...ο απώτατος στόχος του κράτους είναι να ηγεμονεύσει στο διεθνές σύστημα...»¹⁵⁶. Οι θιασώτες του δομικού ρεαλισμού αποδίδουν τα αίτια των συγκρούσεων και των ανταγωνισμών στην ανάλυση του διεθνούς συστήματος και όχι στην ανθρώπινη φύση. Τα μέσα για την αποφυγή των συγκρούσεων και για την εξασφάλιση της εξισορρόπησης και της διατήρησης της ισορροπίας ισχύος, μπορούν να αναζητηθούν στο ίδιο το σύστημα.

Επίσης, στη θεωρία του νεορεαλισμού δεν διευκρινίζεται το ποιος και κυρίως πώς αποτιμά την κατάσταση του διεθνούς συστήματος και των εσωτερικών του περιορισμών. Επιπροσθέτως, θεωρεί ότι μόνο τα κράτη είναι οι βασικοί δρώντες του διεθνούς συστήματος και συνεπώς βασική μονάδα ανάλυσης των διεθνών σχέσεων. Η θέση αυτή είναι αντίθετη με τα συμπεράσματα της παρούσας μελέτης η οποία αποδεικνύει τη σημασία και των εσωτερικών παραγόντων στην επιρροή των πολιτικών αποφάσεων.

- **Προσεγγίζοντας τις δεξαμενές σκέψης υπό το πρίσμα του νεοκλασικού ρεαλισμού, υπάρχουν δυο ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν:**

1. Ήταν καθοριστικός ή σχετικός ο ρόλος του προέδρου Reagan, σε σχέση με την επέμβαση στη Νικαράγουα και με τον περιορισμό των πυρηνικών όπλων;
2. Τα δίκτυα επιρροής, οι δεξαμενές σκέψης, αποτελούν τους καθοριστικούς παράγοντες των εξελίξεων σε σχέση με την επέμβαση στη Νικαράγουα και την προώθηση, τον έλεγχο και το «πάγωμα» των εξοπλισμών των Η.Π.Α. επί προεδρίας Reagan;

---

¹⁵⁶ John J.Mearsheimer, *The Tragedy of Great Powers Politics* (New York: W.W. Norton and Company, 2001): σ.21.

Σύμφωνα με τον νεοκλασικό ρεαλισμό, ο άνθρωπος αποτελεί παράγοντα σταθερότητας. Ο ηγέτης του κράτους κρίνει το μέγεθος και το είδος του κινδύνου και σε κάθε περίπτωση είναι προετοιμασμένος ώστε να υπερασπιστεί τα εθνικά συμφέροντα. Η μελέτη των αντιλήψεων των πολιτικών ηγετών αποτελεί κύριο παράγοντα για την ερμηνεία των συστημικών πιέσεων.

Στην ανάλυση της πρώτης περιπτωσιολογικής μελέτης σχετικά με την υπόθεση Ιράν-Contras, ο πρόεδρος Reagan ήταν ο βασικός διαμορφωτής των εξελίξεων. Αποτέλεσε τον αποφασιστικό παράγοντα για την παράνομη βοήθεια υπέρ των Contras στη Νικαράγουα. Στη συνέχεια, το 1984, εξαιτίας των έντονων αντιδράσεων τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και διεθνώς, το κογκρέσο απαγόρευσε την περαιτέρω ομοσπονδιακή δαπάνη υπέρ των Contras. Το 1985, ο Reagan ενίσχυσε τη χρηματοδότηση των Contras με τη συμβολή του Fahd, βασιλιά της Σαουδικής Αραβίας, και το 1987 παραδέχτηκε δημοσίως ότι η ενέργειά του αυτή ήταν λανθασμένη.

Η ανάμειξη του Reagan στην υπόθεση Ιράν-Contras εντασσόταν στη στρατηγική της ανάσχεσης των επεμβάσεων της Ε.Σ.Σ.Δ. σε τρίτες χώρες, που συνιστούσε βασική εθνική στρατηγική για όλους τους προέδρους των Η.Π.Α., με βάση την απόφαση του NSC-68 του 1950. Προκειμένου να εφαρμόσει την υψηλή εθνική στρατηγική, ο πρόεδρος Reagan ήταν υποχρεωμένος να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις τόσο του εξωτερικού όσο και του εσωτερικού περιβάλλοντος, λαμβάνοντας υπόψη, τις αντιδράσεις τόσο της κοινής γνώμης, όσο και του πολιτικού κόσμου της χώρας για τις ενέργειές του. Επομένως, η αντίληψή του ότι έπρεπε να ακυρωθεί με κάθε μέσο η συνεργασία μεταξύ της ηγεσίας της Νικαράγουα και της Ε.Σ.Σ.Δ., έστω και κατά παράβαση των διεθνών κανόνων και των νόμων της χώρας του, αποτέλεσαν καθοριστικό παράγοντα στην ερμηνεία των πολιτικών εξελίξεων σε ό,τι αφορά τη συγκεκριμένη υπόθεση.

Όσον αφορά την ανάλυση της δεύτερης περιπτωσιολογικής μελέτης, για τις πολιτικές προώθησης ελέγχου και «παγώματος» των εξοπλισμών των Η.Π.Α., ο ρόλος του προέδρου Reagan υπήρξε σημαντικός για την ανάπτυξη του προγράμματος SDI. Παρά το γεγονός ότι ορισμένοι πολιτικοί της κυβέρνησης Reagan, όπως και η κοινή γνώμη, θεωρούσαν ότι η υλοποίηση του διαστημικού προγράμματος SDI θα οδηγούσε σε μια κούρσα εξοπλισμών στο διάστημα αλλά θα είχε οικονομικές συνέπειες τόσο για τις

Η.Π.Α. όσο και διεθνώς, ο Reagan υλοποίησε την απόφασή του για την προώθηση του προγράμματος. Εφάρμοσε τη βασική στρατηγική του για την ανάκτηση της ισχύος των Η.Π.Α. μέσω των όπλων νέας γενιάς και υψηλής τεχνολογίας. Η αντίληψη του προέδρου Reagan ότι η στρατηγική αυτή θα συνιστούσε σημαντικό πλεονέκτημα των Η.Π.Α. έναντι της αντιπάλου υπερδύναμης της Ε.Σ.Σ.Δ. τον ώθησε να ξεκινήσει το διαστημικό πρόγραμμα, παρά τις αντιδράσεις των συνεργατών του, των πολιτικών δυνάμεων και μέρους της κοινής γνώμης. Τελικά, όμως, το πρόγραμμα SDI δεν ολοκληρώθηκε ποτέ.

Το 1983, ο πρόεδρος Reagan υλοποιώντας παλαιότερη απόφαση του προέδρου Carter, προχώρησε στην ανάπτυξη των πυραύλων Pershing II και Cruise στη Δυτική Ευρώπη, ως αντιστάθμισμα των σοβιετικών πυραύλων SS-20. Η υιοθέτηση αμυντικών στρατηγικών για την απόκτηση της ασφάλειας αποτελεί βασικό γνώρισμα της θεωρίας του νεοκλασικού ρεαλισμού.

Το 1987, στη Σύνοδο Κορυφής της Washington, ο πρόεδρος Reagan υπέγραψε με τον Gorbachev τη Συνθήκη Ενδιάμεσης Πυρηνικής Ισχύος INF. Η κυβέρνηση Reagan προχώρησε σε αυτή την ενέργεια εκτιμώντας ότι ένα «πάγωμα» των πυρηνικών εξοπλισμών θα της παρείχε σημαντική πολιτική ώθηση. Η υπογραφή της συνθήκης θα ικανοποιούσε και την κοινή γνώμη, που είχε ξεσηκωθεί παγκοσμίως με ποικίλες διαδηλώσεις. Το κλίμα που επικρατούσε στο εσωτερικό της χώρας αλλά και διεθνώς ήταν ευνοϊκό για την υπογραφή της Συνθήκης και συνέβαλε τα μέγιστα στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της χώρας, εξασφαλίζοντας πλεονεκτήματα για τις Η.Π.Α.

Κατά την εφαρμογή των θεωρητικών εργαλείων του νεοκλασικού ρεαλισμού στις δυο περιπτώσιολογικές μελέτες καταδεικνύεται η σημασία των αντιλήψεων του Reagan για τη διαμόρφωση και την υλοποίηση των πολιτικών αποφάσεων στην υπόθεση της διάλυσης της διεθνούς συνεργασίας Νικαράγουας-Ε.Σ.Σ.Δ. με κάθε μέσο και συγκεκριμένα με την επέμβαση των Contras στη Νικαράγουα. Επίσης, οι αντιλήψεις του Reagan έπαιξαν κυρίαρχο ρόλο τόσο στην υλοποίηση των πολιτικών του για την ανάκτηση της ισχύος των Η.Π.Α. στο διεθνές σύστημα, καθώς θεωρούσε ότι είχε υποχωρήσει η ισχύς της χώρας του, όσο και στη διασφάλιση της επικράτησης των Η.Π.Α. στο διεθνές σύστημα έναντι της άλλης υπερδύναμης, προωθώντας για τους στόχους αυτούς κούρσα πυρηνικών εξοπλισμών αλλά και υπογραφή συμφωνιών.

Επιπροσθέτως, η εσωτερική κατάσταση της χώρας επέδρασε στην υπόθεση Ιράν-Contras, όταν οι εσωτερικές αντιδράσεις οδήγησαν στην απαγόρευση των ομοσπονδιακών δαπανών για την ενίσχυση των Contras. Τέλος, στην περίπτωση της προώθησης των εξοπλισμών ο παγκόσμιος κοινωνικός αναβρασμός της περιόδου κατά της αύξησης των εξοπλισμών και η υποχώρηση και η επιδίωξη συμβιβασμού πρώτα της Ε.Σ.Σ.Δ. και έπειτα των Η.Π.Α. για την επίτευξη συμφωνίας, συνέβαλλαν καθοριστικά στον περιορισμό και τη μείωσή τους.

Η θεωρία του νεοκλασικού ρεαλισμού υπήρξε το απαραίτητο εργαλείο για την εξέταση και του δεύτερου ερωτήματος. Οι δεξαμενές σκέψης συγκαταλέγονται στους δευτερεύοντες κοινωνικούς δρώντες, που επηρεάζουν τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους. Οι αποφάσεις που λαμβάνουν οι πολιτικοί ηγέτες επηρεάζονται από εσωτερικούς παράγοντες της χώρας, οι οποίοι επιδρούν τόσο στη διαμόρφωση απόψεων της κοινής γνώμης όσο και στη διαμόρφωση πολιτικών αντιλήψεων των ηγετών της χώρας. Συνιστούν βασικό παράγοντα επιρροής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Στην προκειμένη περίπτωση, οι δεξαμενές σκέψης αναπτύχθηκαν και έδρασαν παράλληλα με άλλες μορφές πολιτικής και κοινωνικής έκφρασης και με άλλους θεσμούς του πολιτικού συστήματος των Η.Π.Α. Ειδικότερα στην περίοδο του ανταγωνισμού των δύο υπερδυνάμεων, οι δεξαμενές σκέψης, ως φόρουμ προώθησης ιδεών ερευνών και συμφερόντων, διακρίθηκαν για τον παρεμβατικό τους ρόλο και την επιρροή τους σε επίπεδο ιδεολογικών και πολιτικών αναμετρήσεων.

Κατά την ανάλυση της πρώτης περιπτωσιολογικής μελέτης σχετικά με την υπόθεση Ιράν-Contras, το Heritage Foundation έπαιξε ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο: με σειρά μελετών, αναλύσεων, εκθέσεων και υπομνημάτων, οι εμπειρογνώμονες του ιδρύματος επηρέασαν τις πολιτικές αποφάσεις του Reagan. Ο ρόλος του Brookings Institute ήταν ελάχιστος, καθώς επισήμανε μόνο το υψηλό τίμημα του Reagan διεθνώς, αφού η θητεία του συνδέθηκε με το σκάνδαλο Ιράν-Contras. Πράγματι, το πρόγραμμα ενίσχυσης των Contras στην Κεντρική Αμερική για την ανατροπή των Santinistas, προκάλεσε ανεπανόρθωτες ζημιές. Τέλος, το Institute for Policy Studies ήταν αντίθετο με τις πολιτικές της κυβέρνησης Reagan, υποστηρίζοντας ενεργά τις κινήσεις ενάντια των επεμβάσεων των Η.Π.Α. στην περιοχή.

Ωστόσο, η συνολική επιρροή των δεξαμενών σκέψης στη διαμόρφωση και υλοποίηση των πολιτικών αποφάσεων της κυβέρνησης Reagan ήταν περιορισμένη. Ειδικότερα η ήπια επιρροή των δεξαμενών σκέψης στην υπόθεση των Contras προσδιορίζεται και από τη φύση της υπόθεσης αυτής καθαυτής: ήταν μια περιφερειακή επέμβαση των κυβερνήσεων Reagan προς τρίτη χώρα που είχε δεσμούς με την Ε.Σ.Σ.Δ.· δεν ήταν μια επέμβαση στον πυρήνα της αναμέτρησης των υπερδυνάμεων, οπότε θα προέκυπταν κίνδυνοι για απευθείας σύγκρουση.

Η ανάλυση της δεύτερης περιπτωσιολογικής μελέτης αφορά την επιρροή που άσκησαν οι δεξαμενές σκέψης στις πολιτικές προώθησης, ελέγχου και «παγώματός» των εξοπλισμών των Η.Π.Α. Το Heritage Foundation ήταν αντίθετο με τις πολιτικές ελέγχου και «παγώματος» των εξοπλισμών. Οι εμπειρογνώμονες του ιδρύματος επεξεργάστηκαν θέσεις για τη στρατικοποίηση του διαστήματος, ενισχύοντας το πρόγραμμα SDI μέσω της δεξαμενής σκέψης High Frontier. Στη Σύνοδο Κορυφής της Γενεύης, τόνισαν την ανάγκη εξαίρεσης του προγράμματος SDI από την υπογραφή της Συμφωνίας και περιορισμού των οπλικών συστημάτων της Ε.Σ.Σ.Δ. (SS-18 και SS-19). Το Brookings Institute ήταν επικριτικό στις στρατηγικές στρατικοποίησης του διαστήματος. Μέσα από σειρά μελετών, υποστήριξε την πολιτική του κατευνασμού μεταξύ Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ. και τον έλεγχο των εξοπλισμών. Επίσης, κατά τη δεύτερη θητεία του Reagan πρότεινε τον περιορισμό των δαπανών τόσο της αεροπορικής όσο και της ναυτικής ισχύος των Η.Π.Α., για την κάλυψη άλλων αναγκών της χώρας (π.χ. την ακύρωση των πυραυλικών συστημάτων MX και TRIDENT II, ώστε να καλυφθούν άλλες αμυντικές δαπάνες της χώρας). Το Institute for Policy Studies λειτουργούσε ως αντιπολίτευση στη στρατιωτική πολιτική των Η.Π.Α. Συνέβαλε τα μέγιστα στη διαμόρφωση και κινητοποίηση αντι-πυρηνικών ακτιβιστών, αποκαλύπτοντας με σειρά μελετών στους πολίτες τις σημαντικές επιπτώσεις της πυρηνικής ενέργειας. Επίσης, διατύπωσε προτάσεις για πιο δραστικές περικοπές των αμυντικών δαπανών της χώρας.

Συνοπτικά, διακρίνουμε ότι ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης ήταν πιο παρεμβατικός στην περίπτωση αυτή. Παρενέβησαν στο σύνολο των ζητημάτων που όξυναν την αντιπαράθεση, γεννούσαν κινδύνους αναμετρήσεων, αποσταθεροποιούσαν το διεθνές σύστημα και οδηγούσαν στην απειλή ενός νέου παγκοσμίου πολέμου, και ειδικότερα στα θέματα της κούρσας των πυρηνικών εξοπλισμών, των προγραμμάτων ανάκτησης της

κυριαρχίας των Η.Π.Α. και του διαστημικού προγράμματος SDI, εξαιτίας των οποίων διακυβευόταν η παγκόσμια ειρήνη, τη στιγμή που στις διακρατικές σχέσεις των δυο υπερδυνάμεων είχε διαμορφωθεί διαχρονικά ένα πλαίσιο ειρηνικής συνύπαρξης.

Ωστόσο, οι κινητήριες δυνάμεις που καθόρισαν την πολιτική του Reagan ήταν και τα δομικά φαινόμενα που προσδιόριζαν αυτή την αναμέτρηση στο σύνολο του διπολικού παγκόσμιου συστήματος: η κατανομή ισχύος, η κούρσα των πυρηνικών εξοπλισμών, η διαίρεση της Ευρώπης. Οι δεξαμενές σκέψης έπαιξαν πιο καθοριστικό ρόλο σε άλλες πλευρές της πολύχρονης αναμέτρησης των δυο υπερδυνάμεων, που αφορούσαν σε ευρύτερα θέματα στρατηγικής μεταξύ τους.

Οι δεξαμενές σκέψης έχουν γνωρίσει σημαντική ανάπτυξη σε διεθνές πολιτικό επίπεδο. Ωστόσο, το πολιτικό σύστημα των Η.Π.Α. αποτέλεσε το πλέον πρόσφορο έδαφος για την εδραίωσή τους. Το αμερικανικό θεσμικό πλαίσιο κατοχυρώνει την προώθηση αντίθετων ή αντικρουόμενων επιδιώξεων που προτείνονται ή προωθούνται από οργανισμούς και κοινωνικές ομάδες. Οι συνταγματικοί κανόνες ισορροπίας ανάμεσα στις εξουσίες της χώρας και η διαδικασία λήψης αποφάσεων στο Κογκρέσο μέσω των διαφόρων επιτροπών, διαμορφώνουν το κατάλληλο πολιτικό περιβάλλον για την ανάπτυξη των δεξαμενών σκέψης: ελευθερία λόγου, ελευθεροτυπία, έκφραση διαφορετικών πολιτικών και συμφερόντων ενός πλουραλιστικού συνολικά πλαισίου δημόσιων δραστηριοτήτων.

Το ομοσπονδιακό σύστημα των Η.Π.Α., η αποκέντρωση και η διάχυση αρμοδιοτήτων δημιουργεί ζώνες έκφρασης του επιστημονικού δυναμικού των δεξαμενών σκέψης ώστε να ασκούν επιρροή στα κέντρα λήψης αποφάσεων αλλά και στην κοινή γνώμη η οποία δείχνει να εμπιστεύεται τις έρευνες. Διαμορφώνεται τελικά ένας δημόσιος χώρος έκφρασης και προώθησης επιδιώξεων ανάμεσα στις κρατικές δραστηριότητες, τις δεξαμενές σκέψης και την κοινωνία των Η.Π.Α. Οι δεξαμενές σκέψης στις Η.Π.Α. λειτουργούν παράλληλα και υποκαθιστούν ως ένα βαθμό το πολιτικό έλλειμμα των κομμάτων στο πολιτικό σύστημα των Η.Π.Α.

2.7 Η σύνοψη του κεφαλαίου – Συμπεράσματα

Με βάση το θεωρητικό υπόβαθρο που αναλύθηκε, υποστηρίχθηκαν τα εξής: η θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού αποδείχθηκε χρήσιμη για την απάντηση των βασικών

ερωτημάτων που τέθηκαν υπό έρευνα και αφορούν στον προσδιορισμό της δομής του διεθνούς συστήματος και των κύριων αιτιών της στρατηγικής συμπεριφοράς των κρατών· επίσης, αφορούν στους τρόπους επιβίωσης των κρατών, στη θέση τους στο διεθνές σύστημα σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον και στον προσδιορισμό των συνθηκών στις οποίες μπορεί να αναπτυχθούν συνεργασίες στις διεθνείς σχέσεις μεταξύ των κρατών.

Επιλέχθηκε το ιδεολογικό ρεύμα του ρεαλισμού ως κύρια θεωρία ανάλυσης των διεθνών εξελίξεων, καθώς εκλαμβάνει τα κράτη ως μονάδες που δρουν για να βελτιώσουν τη θέση τους στο διεθνές σύστημα. Πρόκειται για μια θεωρία διεθνούς πολιτικής που εστιάζει στη μελέτη των διεθνών σχέσεων. Στην παρούσα διατριβή μελετάται ακριβώς η συγκρουσιακή μορφή των δυο δυνάμεων Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ. ως εθνών-κρατών. Ο ανταγωνισμός και η διαρκής μεταξύ τους σύγκρουση είχε επιπτώσεις τόσο στη διεθνή σταθερότητα και ασφάλεια όσο και στον έλεγχο των πυρηνικών εξοπλισμών και στην εξασφάλιση της ειρήνης. Σημαντικό παράγοντα διαμόρφωσης των μεταξύ τους σχέσεων αποτέλεσε η στρατηγική της ισχύος από τις Η.Π.Α. και την Ε.Σ.Σ.Δ., ως μέσο άσκησης πολιτικής στα πλαίσια του διπολισμού, καθώς και για την κυριαρχία εντός των συνασπισμών.

Επιπροσθέτως, οι επεκτατικές πολιτικές και οι επεμβάσεις στο εσωτερικό των χωρών των δυο συνασπισμών καθώς και έναντι τρίτων χωρών που εφάρμοσαν οι δυο υπερδυνάμεις, δημιούργησαν ζώνες επιρροής. Οι δυο συνασπισμοί ακολούθησαν τη στρατηγική της εξισορρόπησης, αυξάνοντας τις αμυντικές δαπάνες και οδηγώντας τις χώρες τους σε μια κούρσα εξοπλιστικών προγραμμάτων. Η κατά περιόδους πόλωση λόγω του διαχρονικά διαμορφούμενου συστήματος του διπολισμού λειτουργούσε στα πλαίσια της εξισορρόπησης και των κανόνων ασφαλείας μεταξύ των δρώντων.

Οι ποικίλες κριτικές που ασκήθηκαν κατά του νεορεαλισμού, οδήγησαν στην οικοδόμηση της άποψης ότι οι συστημικές πιέσεις του διεθνούς συστήματος φιλτράρονται και από (ενδιάμεσους) εσωτερικούς παράγοντες του κράτους, με σκοπό τη δημιουργία και τη στήριξη των επιδιώξεων της εξωτερικής του πολιτικής. Ο νεορεαλισμός εξηγούσε τα πολιτικά αποτελέσματα (που ταξινομούνται ως «θεωρίες της διεθνούς πολιτικής») αλλά δεν προσέφερε μία ανάλυση για την έκφραση της συμπεριφοράς των κρατών κατά την άσκηση της εξωτερικής τους πολιτικής («θεωρίες

εξωτερικής πολιτικής»). Για το λόγο αυτό, ορισμένοι μελετητές επισήμαναν την ανάγκη δημιουργίας μιας θεωρίας εξωτερικής πολιτικής η οποία να συνδυάζει τους συστημικούς παράγοντες με τους παράγοντες που αφορούν στην εσωτερική πολιτική κατάσταση του κράτους, τις απόψεις και τις επιδιώξεις των πολιτικών ηγετών.

Έθεσαν έτσι τις βασικές αρχές της θεωρίας του νεοκλασικού ρεαλισμού. Η θεωρία του νεοκλασικού ρεαλισμού κρίθηκε απαραίτητη για την ανάλυση των περιπτώσιολογικών μελετών της διατριβής, καθώς τα θεωρητικά εργαλεία του αναφέρονται στη μελέτη της επιρροής της εσωτερικής πολιτικής, των αντιλήψεων των ηγετών, των ηγετικών ελίτ και των δευτερογενών παραγόντων, όπως είναι οι δεξαμενές σκέψης. Πρόκειται για μια θεωρία ανάλυσης της εξωτερικής πολιτικής των κρατών. Στην παρούσα διατριβή εξετάζεται ακριβώς ο βαθμός άσκησης επιρροής τόσο του πολιτικού ηγέτη όσο και των δευτερογενών παραγόντων, όπως οι δεξαμενές σκέψης, στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των κρατών.

Όσον αφορά τη μελέτη της υπόθεσης Ιράν-Contras, η ανάμειξη του Reagan εντασσόταν στα πλαίσια της στρατηγικής της ανάσχεσης των επεμβάσεων της Ε.Σ.Σ.Δ. σε τρίτες χώρες, που συνιστούσε βασική εθνική στρατηγική για όλους τους προέδρους των Η.Π.Α. (NSC-68). Ο πρόεδρος Reagan έπρεπε να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις τόσο του εξωτερικού περιβάλλοντος όσο και των εσωτερικών πολιτικών εξελίξεων, λαμβάνοντας υπόψη τις αντιδράσεις της κοινής γνώμης και του πολιτικού κόσμου της χώρας για τις ενέργειές του. Επομένως, οι αντιλήψεις του για τη δυναμική αντιμετώπιση της συνεργασίας της ηγεσίας της Νικαράγουα με την Ε.Σ.Σ.Δ. και μάλιστα στην αμερικάνικη ήπειρο, αποτέλεσαν καθοριστικό παράγοντα στην ερμηνεία των πολιτικών εξελίξεων στην υπόθεση αυτή, ακόμη και κατά παράβαση των διεθνών κανόνων και των όμωσ της χώρας του.

Όσον αφορά τη μελέτη για τις πολιτικές προώθησης, ελέγχου και «παγώματος» των εξοπλισμών των Η.Π.Α. ο ρόλος του προέδρου Reagan υπήρξε σημαντικός για την εφαρμογή της βασικής στρατηγικής του για την ανάκτηση της ισχύος των Η.Π.Α. μέσω των όπλων νέας γενιάς και υψηλής τεχνολογίας. Η αντίληψη του Reagan ότι η στρατηγική αυτή θα συνιστούσε σημαντικό πλεονέκτημα έναντι της αντιπάλου υπερδύναμης τον οδήγησε στην προώθηση του διαστημικού προγράμματος SDI. Η

υιοθέτηση αμυντικών στρατηγικών για την απόκτηση της ασφάλειας αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της θεωρίας του νεοκλασικού ρεαλισμού.

Το 1987, η κυβέρνηση Reagan προχώρησε στην υπογραφή της INF εκτιμώντας ότι, ένα «πάγωμα» των πυρηνικών εξοπλισμών θα της παρείχε σημαντική πολιτική ώθηση. Η υπογραφή της συνθήκης θα ικανοποιούσε την κοινή γνώμη, που είχε ξεσηκωθεί παγκοσμίως με ποικίλες διαδηλώσεις, ενώ θα συνέβαλε τα μέγιστα στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της χώρας, εξασφαλίζοντας πλεονεκτήματα για τις Η.Π.Α.

Επίσης, η εσωτερική κατάσταση της χώρας επέδρασε στην υπόθεση Ιράν-Contras, όταν για παράδειγμα οι εσωτερικές αντιδράσεις οδήγησαν στην απαγόρευση των ομοσπονδιακών δαπανών για την ενίσχυση των Contras. Τέλος, στην περίπτωση της προώθησης των εξοπλισμών, ο παγκόσμιος κοινωνικός αναβρασμός της περιόδου κατά της αύξησης των εξοπλισμών και η υποχώρηση και η επιδίωξη συμβιβασμού, πρώτα της Ε.Σ.Σ.Δ. και έπειτα των Η.Π.Α., για την επίτευξη συμφωνίας, συνέβαλλαν καθοριστικά στον περιορισμό και στην μείωσή τους.

Στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας σημαντικό ρόλο παίζουν και οι δευτερογενείς δρώντες, όπως οι δεξαμενές σκέψης. Στην προκειμένη περίπτωση, η άσκηση επιρροής των δεξαμενών σκέψης στη λήψη πολιτικών αποφάσεων της κυβέρνησης Reagan στην υπόθεση Ιράν-Contras ήταν περιορισμένη. Η ήπια επιρροή των δεξαμενών σκέψης στη συγκεκριμένη υπόθεση οφείλεται στο γεγονός ότι αφορούσε μια περιφερειακή επέμβαση των κυβερνήσεων Reagan προς τρίτη χώρα που είχε δεσμούς με την Ε.Σ.Σ.Δ.. Δεν αποτελούσε μια επέμβαση στον πυρήνα της αναμέτρησης των υπερδυνάμεων, όπου θα προέκυπταν κίνδυνοι για απευθείας σύγκρουση.

Τέλος, ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης στις πολιτικές προώθησης, ελέγχου και «παγώματος» των εξοπλισμών ήταν περισσότερο παρεμβατικός. Οι δεξαμενές σκέψης παρενέβησαν στο σύνολο των θεμάτων που όξυναν την αντιπαράθεση, προκαλούσαν κινδύνους αναμετρήσεων, αποσταθεροποιούσαν το διεθνές σύστημα και οδηγούσαν στην απειλή ενός νέου παγκοσμίου πολέμου· ειδικότερα, παρενέβησαν στα θέματα της κούρσας των πυρηνικών εξοπλισμών, των προγραμμάτων ανάκτησης της κυριαρχίας των Η.Π.Α. και του διαστημικού προγράμματος SDI, εξαιτίας των οποίων διακυβεύονταν η παγκόσμια ειρήνη, ενώ στις διακρατικές σχέσεις των δυο αυτών υπερδυνάμεων είχε διαμορφωθεί διαχρονικά ένα πλαίσιο ειρηνικής συνύπαρξης. Οι κινητήριες δυνάμεις που

καθόρισαν την πολιτική του προέδρου Reagan ήταν και τα δομικά φαινόμενα που προσδιόριζαν αυτή την αναμέτρηση στο πλαίσιο του διπολισμού του παγκόσμιου συστήματος: η κατανομή ισχύος, η κούρσα των πυρηνικών εξοπλισμών, η διαίρεση της Ευρώπης. Οι δεξαμενές σκέψης έπαιξαν πιο καθοριστικό ρόλο σε άλλες πλευρές της διπολικής αναμέτρησης, οι οποίες αφορούσαν ευρύτερα θέματα στρατηγικής ανάμεσα στις δυο υπερδυνάμεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Το θεσμικό πλαίσιο η ιστορία και η εξέλιξη των δεξαμενών σκέψης στο πολιτικό σύστημα των Η.Π.Α.

3.1 Οι διαφορές των δεξαμενών σκέψης από άλλους πολιτικούς και κοινωνικούς οργανισμούς. Τα δίκτυα που δρουν πολιτικά και κοινωνικά στο πλαίσιο του πολιτικού συστήματος των Η.Π.Α.

Στις Η.Π.Α., η συνύπαρξη και η παράλληλη ή αποκλίνουσα δράση μιας σειράς κοινωνικών μορφωμάτων με πολλές μεταξύ τους κοινές αλλά και αντίθετες στοχεύσεις και επιδιώξεις, προκαλεί σύγχυση στην κοινή γνώμη. Δεξαμενές σκέψης, ομάδες πίεσης/συμφερόντων (lobbies/interest groups)¹⁵⁷, μη κυβερνητικές οργανώσεις, φιλανθρωπικά ιδρύματα, κοινωνικά κινήματα, πανεπιστήμια, κυβερνητικές υπηρεσίες και ποικίλα κοινωνικά μορφώματα με παρόμοιες δραστηριότητες, μεθόδους και στόχους, αλληλεπιδρούν στο πλαίσιο του αμερικανικού πολιτικού συστήματος, με αποτέλεσμα να γίνεται ασαφής η διάκριση μεταξύ των δεξαμενών σκέψης και των άλλων κοινωνικών δρώντων.

Η δράση των ομάδων αυτών είναι πολυεπίπεδη, καθώς βασική τους επιδίωξη είναι να επηρεάσουν και να προωθήσουν πολιτικά, οικονομικά και επιχειρηματικά συμφέροντα σε όλους τους θεσμικούς φορείς εξουσίας (κογκρέσο, προεδρία και άλλες γραφειοκρατικές δομές), όπως και στην κοινή γνώμη. Για παράδειγμα, την περίοδο διακυβέρνησης του προέδρου F. D. Roosevelt, που συνέπεσε με την μεγάλη κοινωνική και οικονομική κρίση της δεκαετίας του 1930, η εφαρμογή του προγράμματος New Deal αποτελούσε ουσιαστικά ένα εξισορροπημένο σύστημα των ομάδων πίεσης (lobbies) και των ομάδων συμφερόντων. Επρόκειτο για ένα σύνθετο οικονομικό πρόγραμμα που υλοποιήθηκε μεταξύ του 1933 και 1936, ως απάντηση στο κραχ του 1929 και την οικονομική κρίση που ακολούθησε. Στην πράξη, το New Deal σηματοδότησε μεγαλύτερη εμπλοκή του κράτους στην οικονομική ζωή. Σε γενικές γραμμές μπορούμε

---

¹⁵⁷ Τα μέλη της κοινωνίας πολιτών αναμειγνύονται στην πολιτική διαδικασία με γνώμονα τα συμφέροντά τους, όπως αυτά ορίζονται καταρχάς σε ατομικό επίπεδο και ακολούθως «με άλλα άτομα που σκέφτονται κατά τον ίδιο τρόπο, λαμβάνοντας υπόψη τις ευκαιρίες και τους περιορισμούς που η δομή του πολιτικού συστήματος θέτει». Η δραστηριότητα της ομάδας πίεσης/συμφερόντων, δηλαδή αυτή καθαυτή η προσπάθεια επηρεασμού του πολιτικού συστήματος εκ μέρους της, επιδιώκοντας την επίτευξη των τεθέντων στόχων είναι το λεγόμενο «lobbying». Harry R. Mahood, *Pressure Groups in American Politics* (Charles Scribner's Sons, 1967).

να πούμε ότι η «οικονομική ελίτ» αναγκάστηκε να παραχωρήσει ένα μέρος από τον πλούτο της, για να ενισχυθεί η εργατική τάξη του δυτικού πολιτισμού.

Οι δυνατότητες για τη σύσταση, τη λειτουργία και τις δράσεις των ομάδων πίεσης διαχρονικά οφείλονται κυρίως στο κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο, στη συγκέντρωση και στη διάθεση πόρων, είτε από δημόσιες αρχές είτε από τον ιδιωτικό τομέα, καθώς και στη συγκέντρωση ειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού για τη στελέχωση αυτών των φορέων. Σύμφωνα με τον Stephen M. Walt, τα lobbies συνιστούν «χαλαρούς συνασπισμούς μεμονωμένων ατόμων και οργανισμών. Δραστηριοποιούνται στο πλαίσιο του επηρεασμού της πολιτικής των Η.Π.Α. Εξέχοντα παραδείγματα περιλαμβάνουν τις προσπάθειες των εθνικών ομάδων lobby όπως των Ελλήνων, των Αρμενίων, των Ταϊβανέζων και των Κορεατών, αν και τα παραδείγματα υπερεθνικής διείσδυσης δεν περιορίζονται σε αυτούς»¹⁵⁸. Υπάρχουν, επίσης, οι ομάδες τις οποίες συγκροτούν οι διάφορες κυβερνήσεις ξένων κρατών ή οι διεθνείς οργανισμοί, με στόχο να επηρεάσουν την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. (foreign lobbying). Τέτοιου είδους lobbying συνιστούν οι πολιτικές προώθησης των θέσεων που υποστηρίζουν κράτη όπως η Σαουδική Αραβία, η Ταϊβάν και η Τουρκία¹⁵⁹.

Η δράση των lobbies ρυθμίζεται με το νόμο Foreign Agents Registration Act¹⁶⁰ του 1938, που επιβάλλει περιορισμούς σε όσους Αμερικανούς ή αλλοδαπούς, προωθούν ξένα συμφέροντα. Το lobbying επιτρέπεται στη νομοθετική αλλά όχι στην εκτελεστική εξουσία. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι η δράση των ομάδων πίεσης κινείται πάντα εντός νομίμων ορίων. Η κύρια πηγή της δύναμής τους προέρχεται από την χρηματοδότηση τόσο των υποψηφίων μελών του Κογκρέσου, όσο και των υποψηφίων προέδρων. Όταν η δράση τους στοχεύει την εκτελεστική εξουσία, μπορεί να χαρακτηριστεί έξω-θεσμική¹⁶¹.

Μία από τις πιο επιτυχημένες διεισδύσεις lobby στο πολιτικό σύστημα των Η.Π.Α. είναι η περίπτωση του ισραηλινού lobby. Η δράση του lobby ενισχύεται από διάφορες χριστιανικές ομάδες, οι οποίες λόγω της πίστης τους είναι ταγμένες στην υποστήριξη του εβραϊκού κράτους, καταδεικνύοντας τη σπουδαιότητα της πολιτισμικής εγγύτητας στη

¹⁵⁸ Stephen M. Walt, *Στρατηγικές Αντίστασης Στην Ηγεμονία των Η.Π.Α.*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη 2007:250.

¹⁵⁹ Hastedt Glenn, *Controlling Intelligence* (London: Frank Cass, 1991) :84-85.

¹⁶⁰ Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με το νόμο, βλ. <http://www.fara.gov/>

¹⁶¹ Ibid: 308.

δράση των ομάδων πίεσης. Αιχμή του δόρατος του lobby είναι η American Israel Public Affairs Committee (AIPAC), που σύμφωνα με δηλώσεις των εκπροσώπων της στοχεύει στην ενίσχυση, ανάπτυξη και προώθηση των διμερών σχέσεων ανάμεσα στις δυο χώρες, τόσο σε επίπεδο κοινωνίας, οικονομίας και εξωτερικής πολιτικής όσο και γενικότερα σε κυβερνητικό επίπεδο¹⁶².

Ορισμένα άλλα lobbies εντάσσονται στο πεδίο της «μαλακής ισχύος» (soft power), όπως π.χ. το μετριοπαθές Israel Policy Forum. Το γεγονός αυτό αποτελεί παράγοντα που δυσχεραίνει την προσπάθεια να διαπιστωθεί η ατζέντα που προωθεί το lobby σε ορισμένα θέματα και σε ορισμένες περιόδους ή να μετρηθεί η αποτελεσματικότητα της δράσης του¹⁶³. Η δράση αυτή των lobbies εντάσσεται σαφώς στο πεδίο της «μαλακής ισχύος», που έχει σημαντικές συνέπειες στο διεθνές σύστημα¹⁶⁴. Ο καθορισμός των εθνικών προτιμήσεων είναι μια καθαρά πολιτική διαδικασία και οι ομάδες πίεσης έχουν το περιθώριο να δράσουν με πολιτικούς όρους, εκμεταλλευόμενες θεσμικές αδυναμίες, αβλεψίες ή κενά του πολιτικού συστήματος των Η.Π.Α.

Οι δεξαμενές σκέψης αντιμετωπίζονται συχνά ως ομάδες πίεσης που ανήκουν στο χώρο της διανοήσης. Ωστόσο, παρουσιάζουν ουσιώδεις διαφορές μεταξύ τους, κυρίως σε ό,τι αφορά τον τρόπο δράσης τους. Βασική διαφορά αποτελεί το γεγονός ότι οι δεξαμενές σκέψης δεν προβαίνουν σε δημόσιες δηλώσεις αιτημάτων ούτε επιδίδονται σε άμεσο πολιτικό lobbying. Παράλληλα, τα ερευνητικά ενδιαφέροντά τους εκτείνονται σε όλο το φάσμα της πολιτικής, χωρίς να επικεντρώνονται σε επιμέρους πολιτικά ζητήματα. Κατά συνέπεια, ενώ τα μέλη των ομάδων πίεσης/συμφερόντων έχουν ομοιομορφία, οι απόψεις των ερευνητών σε μια δεξαμενή σκέψης ενδεχομένως να διαφέρουν. Επιπλέον, ορισμένες ομάδες πίεσης διατηρούν διασυνδέσεις με την κοινωνία των πολιτών, κάτι που απαντάται σπάνια στις δεξαμενές σκέψης. Άλλωστε, για τις ομάδες πίεσης όπως και για τις Μ.Κ.Ο, η διαρκής ενίσχυση της βάσης των υποστηρικτών τους και η προσέλκυση της κοινής γνώμης αποτελούν στόχους επιβίωσης. Αντίθετα, οι δεξαμενές σκέψης έχουν κατάλογο με τα μέλη τους, ενώ η άσκηση επιρροής στην κοινή γνώμη συνιστά έναν από

---

¹⁶² Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ανάλυση του ισραηλινού lobby, βλ. John Mearsheimer και Stephen M. Walt, *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy* (Farrar Strauss and Giroux, 2007): 258-268.

¹⁶³ Μ. Ευρυβιάδης, “Οι Νεοσυντηρητικοί Των Η.Π.Α. Και ο Πόλεμος Στο Ιράκ,” *Γεωστρατηγική* 4 (2004): 87.

¹⁶⁴ Joseph Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (New York: Public Affairs, 2004): 11-32.

τους στόχους τους. Τέλος, ενώ οι μέθοδοι και οι στόχοι των ομάδων πίεσης είναι σχετικά διαφανείς αυτές των δεξαμενών σκέψης παραμένουν ασαφείς¹⁶⁵.

Τα ιδεολογικά lobbies αποτελούν μια άλλη κατηγορία επιρροής της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. Ο βασικός ιδεολογικός διαχωρισμός στην αμερικάνικη κοινωνία είναι μεταξύ φιλελεύθερων, όπως είναι η Αμερικανική Ένωση για Δημοκρατική Δράση (Americans for Democratic Action) ή το Εθνικό Συμβούλιο Εκκλησιών (National Council of Churches), και συντηρητικών, όπως είναι η Συντηρητική Επιτροπή (Conservative Caucus), οι διάφορες οργανώσεις της Νέας Δεξιάς (New Right) και η Αμερικανική Συντηρητική Ένωση (American Conservative Union).

Η επόμενη κατηγορία περιλαμβάνει τις ομάδες Αμερικανών που οργανώνονται και επιδιώκουν πολιτικές με κριτήριο τα οικονομικά τους συμφέροντα, όπως π.χ. την αμυντική βιομηχανία και το ευρύτερο πλέγμα γύρω της, μεγάλης κλίμακας οικονομικούς κολοσσούς και άλλους κλάδους παραγωγής, εμπορικές ενώσεις εξαγωγικού και εισαγωγικού εμπορίου και διακίνησης προϊόντων, καθώς και τα εργατικά συνδικάτα. Ενδεικτικά παραδείγματα σ' αυτή την κατηγορία είναι η Κεντρική Ομοσπονδία Αμερικανών Αγροτών (American Farm Bureau Federation) και η Ένωση των Εμπόρων (Chamber of Commerce).

Πιέσεις σε οικονομικά θέματα ασκούν και οι μεγάλες αμερικανικές εταιρείες, όπως η General Motors¹⁶⁶. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά του C. Wright Mill (κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και στη δεκαετία 1930), στη δήλωση του Owen D. Young, προέδρου της εταιρείας General Electric: «η μεγάλη εταιρεία δεν είναι επιχείρηση, είναι δημόσιο ίδρυμα». Εξάλλου, ο Charles Erwin Wilson, Αμερικανός επιχειρηματίας και πολιτικός, είχε προβεί στην εξής πολύ γνωστή διατύπωση: «ό,τι είναι καλό για τις Ηνωμένες Πολιτείες είναι καλό και για την εταιρεία General Motors και αντίστροφα»¹⁶⁷.

Τέλος, μια ακόμη κατηγορία είναι οι οργανώσεις δημοσίου συμφέροντος/ειδικού ενδιαφέροντος (public interest-single issue organizations). Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι οικολογικές οργανώσεις (Greenpeace), οι οργανώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα (η Διεθνής Αμνηστία ή η οργάνωση Helsinki Watch).

---

¹⁶⁵ Diane Stone, *Think Tank Traditions: Policy Research and the Politics of Ideas* (Manchester University Press, 2004).

¹⁶⁶ Gabriel Almond, *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations* (Sage Publications, 1989): 70.

¹⁶⁷ C. Wright Mills, *The Power Elite* (Oxford University Press, 1956):56.

Οι διαφορές των πανεπιστημίων από τις δεξαμενές σκέψης είναι ουσιώδεις ως προς το περιεχόμενο, τις κατευθύνσεις και τις δομές. Μολονότι και στις δυο περιπτώσεις γίνεται λόγος για ακαδημαϊκού περιεχομένου έρευνα, οι δεξαμενές σκέψης διαφέρουν από τα πανεπιστήμια τόσο ως προς τη διαδικασία όσο και ως προς τα κίνητρα. Τα πανεπιστήμια μεταδίδουν γνώση, παράγουν γνώση και κάνουν έρευνα. Οι ακαδημαϊκοί αφιερώνουν πολύ χρόνο στην διεξαγωγή ενός ερευνητικού προγράμματος· οι ειδικοί των δεξαμενών σκέψης, στοχεύοντας στην επιρροή στα κοινά και την τακτική παρέμβαση στη δημόσια συζήτηση, δεν διαθέτουν αυτή την πολυτέλεια χρόνου. Από τη φύση τους, θέτουν ως προτεραιότητα την ανταπόκριση στις πολιτικές ανάγκες και την προσέλκυση του ενδιαφέροντος του Κογκρέσου ή του Λευκού Οίκου, που μπορεί να έχει πολλαπλά οφέλη, κυρίως οικονομικά. Αντίθετα, οι ακαδημαϊκοί δεν ενδιαφέρονται άμεσα για τις καθημερινές ανησυχίες των διαμορφωτών πολιτικής. Συνολικά, οι ακαδημαϊκοί διαφέρουν από τις δεξαμενές σκέψης στις προτεραιότητες που ορίζουν, στους στόχους και τα χρονοδιαγράμματα, με αποτέλεσμα και τα δυο μέρη να είναι αναντικατάστατα¹⁶⁸.

Συμπερασματικά, τα βασικά στοιχεία που διαχωρίζουν τις δεξαμενές σκέψης από τις ποικίλες κοινωνικές ομάδες με παρόμοια χαρακτηριστικά, είναι «η σχετική αυτονομία», η επιστημονική τους φύση και η έγκαιρη αντίληψη της πολιτικής πραγματικότητας. Οι περισσότερες δεξαμενές σκέψης χρηματοδοτούνται από την εκάστοτε κυβέρνηση. Άλλες χρηματοδοτούνται και ενισχύονται από ιδιωτικούς φορείς, οπότε λογικά έχουν μια σχετική ανεξαρτησία από την κυβέρνηση και διατηρούν ευρύτερες δυνατότητες έρευνας και τεκμηρίωσης. Δεν επιδίδονται στη διαδικασία του lobbying για την επιρροή και την πληροφόρηση των πολιτικών, χρησιμοποιούν επιστημονικά επιχειρήματα και αναλύσεις και εστιάζουν στην παραγωγή επίκαιρων και άμεσα αξιοποιήσιμων ερευνητικών μελετών.

- **Κυβερνητικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις [Governmental Non Governmental Organizations (GONGOs)].**

Διεθνείς Οργανισμοί όπως ο Ο.Η.Ε. το Ν.Α.Τ.Ο. αναφέρονται ως Διακρατικοί Οργανισμοί (Inter-Governmental, IGOs). Ο όρος αυτός καθιερώθηκε, προκειμένου να γίνει η διάκριση από τους Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς, οι οποίοι χρηματοδοτούνται

---

¹⁶⁸ Donald Abelson, *A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy* (Canada: McGill-Queen's University Press, 2006):12-15.

από κράτη και ασκούν δραστηριότητες τόσο σε παγκόσμια όσο και σε περιφερειακή κλίμακα.

Οι δραστηριότητες ορισμένων δεξαμενών σκέψης εμφανίζονται με τη μορφή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, όπως για παράδειγμα η Peace and Research Institute (PRIO), που ιδρύθηκε το 1959 στο Όσλο της Νορβηγίας, και η German Marshall Fund of the United States (GMFUS), που ιδρύθηκε το 1972 στη Δυτική Γερμανία με έδρα την Washington και χρηματοδοτήθηκε κυρίως από τη Γερμανική κυβέρνηση. Οι συγκεκριμένες δεξαμενές σκέψης αποτέλεσαν μέρος ενός γενικότερου ψυχροπολεμικού σχεδιασμού στη Δυτική Ευρώπη¹⁶⁹, όπως και η International Crisis Group (ICG)¹⁷⁰ που ιδρύθηκε το 1995, μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, με έδρα τις Βρυξέλλες και χρηματοδοτείται από κυβερνήσεις δυτικών κρατών. Οι δεξαμενές σκέψης αυτής της μορφής εμφανίζονται ως ανεξάρτητες μη κερδοσκοπικές, μη κυβερνητικές οργανώσεις, ενώ από τον Ο.Η.Ε. αναφέρονται ως Κυβερνητικές Οργανώσεις.

Πράγματι, για τις συγκεκριμένες δεξαμενές σκέψης χρησιμοποιείται συχνά ο όρος Κυβερνητικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις [Governmental Non Governmental Organizations (GONGOs)]. Καθώς χρηματοδοτούνται από κρατικούς πόρους, πολυεθνικές εταιρείες, τράπεζες και από το Ν.Α.Τ.Ο., η οικονομική και πολιτική τους αυτονομία είναι αμφιλεγόμενη. Ειδικά σε ό,τι αφορά την ICG, πρώτος χρηματοδότης ήταν ο George Soros με φορέα το ίδρυμα Carnegie.

Η GMFUS και η PRIO έχουν αναπτύξει από το 1982 ένα διατλαντικό πρόγραμμα ανάδειξης νέων ηγετών. Πρόκειται για το Marshall Memorial Fellowship (MMF), με τη βοήθεια του οποίου επιλέγονται κάθε χρόνο 100 αξιωματούχοι (Fellows) από 37 χώρες, προκειμένου να προωθηθούν ως ελίτ σε διάφορες κρατικές και κυβερνητικές δραστηριότητες χωρών. Η επιλογή πραγματοποιείται σε συνεργασία με πολιτιστικούς οργανισμούς και, κυρίως, με περιφερειακές δεξαμενές σκέψης, όπως το Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), το Istanbul Policy Center της Τουρκίας και άλλα.

---

¹⁶⁹ Μ. Ευρυβιάδης, “ΜΚΟ: ‘Κρατικά’ Εργαλεία Προπαγάνδας, Ελέγχου και... Πλουτισμού,” *Επισκόπηση*, 2011, <http://parisis.wordpress.com/2011/04/21/«μκο»-«κρατικά»-εργαλεία-προπαγάνδα/>.

¹⁷⁰ Περισσότερες πληροφορίες για την ICG στην έρευνα του Tom Hazeldine, “The North Atlantic Counsel: Complicity of the International CrisisGroup,” *New Left Review* 63 (2010), www.newleftreview.org.

Στη μελέτη της με τίτλο «Ποιος πλήρωσε τον αυλητή» («Who Paid the Piper»)¹⁷¹, η Frances Stonor Saunders μελέτησε την εκπαίδευση στελεχών προκειμένου να προωθούν συγκεκριμένους σχεδιασμούς και απόψεις του Ν.Α.Τ.Ο., της C.I.A. ή των κυβερνήσεων. Στην έρευνά της, διαπίστωσε το *modus operandi* για την προώθηση ενός «πολέμου ιδεών» απέναντι στον ανατολικό συνασπισμό και την Ε.Σ.Σ.Δ.. Στην αμερικάνικη έκδοση, η ίδια μελέτη τιτλοφορείται ως εξής: «The Cultural Cold War: The CIA and the Word of Arts and Letters»¹⁷².

Όλες αυτές οι οργανώσεις και άλλες ανάλογες ιδρύθηκαν κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Ανέπτυξαν και συνεχίζουν να αναπτύσσουν και στην περίοδο μετά την κατάρρευση του διπολισμού έντονες παρεμβάσεις για τη διαμόρφωση ιδεολογικών και πολιτικών προϋποθέσεων, ώστε να προωθηθούν επιλογές με συγκεκριμένη κατεύθυνση σε ορισμένες χώρες¹⁷³.

3.2 Το θεσμικό πλαίσιο: Η ιδιαιτερότητα του πολιτικού συστήματος των Η.Π.Α. και ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης.

Η είσοδος των ειδικών της πολιτικής και των κοινωνικών επιστημόνων στην πολιτική ζωή των Η.Π.Α., σύμφωνα με τον James Smith, ανάγεται στις δεκαετίες μετά τον αμερικανικό Εμφύλιο Πόλεμο (1861-1865). Οι πρώτοι ειδικοί ήταν στην πλειοψηφία τους ερασιτέχνες και συνδέονταν με τη γενιά των μεταρρυθμιστών (*reformers*). Είχαν την πεποίθηση ότι οι μεγάλες τεχνολογικές και επιστημονικές αλλαγές (σιδηρόδρομοι, ατμομηχανή, τηλεγράφος κ.ά.) οδήγησαν σε ευρύ πολιτικό μετασχηματισμό και βοήθησαν τον πολίτη να ελέγξει τον φυσικό κόσμο· και θεωρούσαν ότι θα μπορούσαν με αντίστοιχο τρόπο να εφαρμοστούν στην επίλυση των κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων, ώστε να φέρουν μεγαλύτερη κοινωνική αρμονία. Αργότερα, στα τέλη του 19ου αιώνα, η δημιουργία των κατάλληλων προγραμμάτων σπουδών σε κάποια μεγάλα πανεπιστήμια της χώρας (π.χ. Columbia, John Hopkins, Chicago), συνέβαλε στην εξέλιξη των ερασιτεχνών σε επαγγελματίες κοινωνικούς επιστήμονες¹⁷⁴.

¹⁷¹ Frances Stonor Saunders, *Who Paid the Piper* (London U.K.: Granda Publications, 1999).

¹⁷² Frances Stonor Saunders, *The Cultural Cold War: The CIA and the Word of Arts and Letters* (New York: The New Press, 2000).

¹⁷³ Ευρυβιάδης, “ΜΚΟ: ‘Κρατικά’ Εργαλεία Προπαγάνδας, Ελέγχου και... Πλουτισμού.”

¹⁷⁴ Smith, *The Idea Brokers Think Tanks and the Rise of the New Policy Elite*.

Στις αρχές του 20ού αιώνα εμφανίζονται οι πρώτες επιστημονικές κοινότητες, σχεδόν παράλληλα με φιλανθρωπικά ιδρύματα όπως το Rockefeller, το Russell Sage και το Carnegie Corporation. Χάρη στην ισχυρή συσσώρευση πλούτου και την οικονομική τους δύναμη, τα ιδρύματα αυτά διέθεσαν μεγάλης κλίμακας πόρους στην κοινωνική έρευνα, θέτοντας παράλληλα και τα θεμέλια της τεράστιας φιλανθρωπικής παράδοσης των Η.Π.Α., που μέχρι σήμερα ενισχύει δεξαμενές σκέψης, πανεπιστήμια, μη κυβερνητικές οργανώσεις και εταιρείες¹⁷⁵.

Το πολιτικό σύστημα των Η.Π.Α. ενδείκνυται για την εδραίωση τέτοιων οργανώσεων καθώς, όπως επισημαίνει ο Robert Dahl, «λόγω συνταγματικών επιταγών και της πολιτικής κουλτούρας, το πολιτικό σύστημα των Η.Π.Α. απαγορεύει στην κυβέρνηση να αγνοεί τις συχνά αντικρουόμενες επιδιώξεις και προτεινόμενες πολιτικές διαφορετικών ομάδων. Η ισορροπία ανάμεσα στις εξουσίες, η αποκεντρωμένη εξουσία του κογκρέσου, οι αποφάσεις που λαμβάνονται στις επιτροπές και υπο-επιτροπές και η συνεχής προετοιμασία για εκλογές, διαμορφώνει ένα πολιτικό περιβάλλον που αφήνει τις ομάδες οργανωμένων συμφερόντων να δράσουν ελεύθερες»¹⁷⁶.

Η ύπαρξη των δεξαμενών σκέψης συνδέεται σαφώς με την ελευθερία λόγου και την ελευθεροτυπία αλλά και με την ιδιωτική επιχειρηματικότητα και γενικότερα, τους εξω-θεσμικούς δρώντες. Ωστόσο, η ταχεία ανάπτυξή τους στις Η.Π.Α. στηρίζεται περισσότερο στα δομικά στοιχεία του αμερικάνικου πολιτικού συστήματος¹⁷⁷. Αυτό δεν σημαίνει ότι το πολιτικό σύστημα αποτελεί τον βασικό παράγοντα ανάπτυξης των δεξαμενών σκέψης, αφού κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζει ο βαθμός οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης κάθε χώρας.

Οι διάφορες κυβερνητικές λειτουργίες έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να μπορούν να επηρεάζονται, να δικτυώνονται και σε πολλές περιπτώσεις να «καταλαμβάνονται» από διαφορετικά συμφέροντα. Με αυτό τον τρόπο, στο ομοσπονδιακό σύστημα των Η.Π.Α. εδράζονται ποικίλα *fora*, εντός των οποίων οι δεξαμενές σκέψης έχουν την ευκαιρία να προσδιορίσουν τους στόχους και τη δράση τους¹⁷⁸.

---

¹⁷⁵ Ibid.

¹⁷⁶ Robert Dahl, *A Preface to Democratic Theory* (University of Chicago Press, 1956):46.

¹⁷⁷ Smith, *The Idea Brokers Think Tanks and the Rise of the New Policy Elite*.

¹⁷⁸ Diane Stone, *Capturing the Political Imagination Think Tanks and the Policy Process*, Frank Cass, 1996:35.

Βασικά χαρακτηριστικά του πολιτικού συστήματος των Η.Π.Α. είναι η διάκριση των κυβερνητικών εξουσιών, η αποκέντρωση και η διάχυση των αρμοδιοτήτων. Οι Πατέρες του Έθνους ανησυχούσαν για τη συγκέντρωση εξουσίας· για το λόγο αυτό, το Σύνταγμα των Η.Π.Α. βασίστηκε περισσότερο στο πώς θα μετριασθεί παρά στο πώς θα ενισχυθεί η εξουσία του κράτους. Θεσπίστηκε έτσι ο περίφημος μηχανισμός «ελέγχων και ισορροπιών» (checks and balances), που συχνά δημιουργεί συστημικές σχισμές, τις οποίες εκμεταλλεύονται οι δεξαμενές σκέψης για να προβληθούν. Εξάλλου, με δεδομένη τη σαφή διάκριση μεταξύ εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας, η κομματική συνοχή και πειθαρχία παρουσιάζεται ιδιαίτερα χαλαρή στις Η.Π.Α., αφήνοντας περιθώριο επιρροής στις δεξαμενές σκέψης. Επίσης, οι ακροάσεις (hearings) του κογκρέσου συνιστούν για τις δεξαμενές σκέψης, τους ειδικούς της πολιτικής και τις ομάδες συμφερόντων ένα ελκυστικό κοινό, που προτίθεται να ακούσει είτε τις εκτιμήσεις τους για το κυβερνητικό έργο είτε τυχόν εναλλακτικές προτάσεις τους¹⁷⁹.

Ο περιορισμένος ρόλος των αμερικανικών κομμάτων στην ανάπτυξη πολιτικών προτάσεων τα έχει αποτρέψει από τη δημιουργία δικών τους ερευνητικών παραρτημάτων. Αυτή η έλλειψη γενικότερης ιδεολογικής πόλωσης, ωθεί σε ορισμένες περιόδους την κοινή γνώμη και την πολιτική ελίτ να εμπιστεύονται τις έρευνες των δεξαμενών σκέψης ως αντικειμενικές και χωρίς κομματική επιρροή, κι έτσι να ενθαρρύνεται η διεξαγωγή τέτοιων ερευνών από τους επιστήμονες¹⁸⁰. Φυσικά, τα ιδιαίτερα θεσμικά χαρακτηριστικά τα οποία ήδη αναφέραμε, οδήγησαν στη διαμόρφωση πολιτικών δομών ιδιαίτερα προσιτών, αν όχι διάτρητων και το γεγονός αυτό ευνόησε περαιτέρω την ανάπτυξη των δεξαμενών σκέψης στις Η.Π.Α. Αυτό γίνεται ακόμα πιο φανερό στην περίπτωση των διοικητικών ελίτ και η περίπτωση που ευνοεί την εξέλιξη ενός τέτοιου φαινομένου είναι οι μεταβατικές περίοδοι μεταξύ δύο κυβερνήσεων, όπου πρέπει να καλυφθούν πολλές κυβερνητικές θέσεις. Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν πολλές περιπτώσεις πρώην πολιτικών που έχουν ενταχθεί σε κάποια δεξαμενή σκέψης, επιθυμώντας να παραμείνουν εντός πολιτικής. Οι δεξαμενές σκέψης είναι απόλυτα συμβατές σε αυτό το «σύστημα ανακύκλωσης».¹⁸¹

---

¹⁷⁹ Ibid: 35.

¹⁸⁰ Kent Weaver, "The Changing World of Think Tanks," *Political Science and Politics* (1989):44-45.

¹⁸¹ Ibid: 44.

Σε ό,τι αφορά την ύπαρξη και την προβολή των δεξαμενών σκέψης στις Η.Π.Α., αξιολογείται η συμβολή των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, των επιχειρηματικών παραγόντων και των ιδιωτικών χορηγών. Σύμφωνα με τον Abelson, η εκτεταμένη φιλανθρωπική επιχειρηματικότητα αντανακλάται στην τάση για ιδιωτική και ιδιοτελή δραστηριότητα παρά για δημόσια και ανιδιοτελή¹⁸². Για παράδειγμα, τα ιδρύματα Ford, Rockefeller και Carnegie έχουν διαχρονικά υποστηρίξει την έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες, μεγάλο μέρος της οποίας έχει πραγματοποιηθεί στις δεξαμενές σκέψης. Ορισμένες από αυτές οφείλουν την ύπαρξή τους σε επιχειρηματίες όπως ο Robert Brookings, ιδρυτής του Brookings Institute, και ο Andrew Carnegie, ιδρυτής του Carnegie Endowment for International Peace.

Στην κρατική δομή των Η.Π.Α., επικεφαλής της εκτελεστικής εξουσίας είναι ο πρόεδρος, το υπουργικό συμβούλιο που ορίζει και μια ομάδα συμβούλων που συμπράττουν και συμβάλλουν στην άσκηση της κυβερνητικής πολιτικής, που είναι και η κυβερνητική πολιτική της χώρας. Στη βάση του συστήματος διάκρισης των εξουσιών, οι αρμοδιότητες της γερουσίας, της βουλής των αντιπροσώπων και της δικαστικής εξουσίας είναι εντελώς διαφορετικές. Όπως σε κάθε δημοκρατική κοινωνία, οι πολίτες μέσα από σχηματισμούς, κόμματα, κοινωνικές οργανώσεις και άλλες εκφράσεις, ανάλογα με τις επιδιώξεις τους και τα συμφέροντά τους, άλλοτε συναινούν, άλλοτε διαφοροποιούνται και άλλοτε είναι σε ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση. Με άλλα λόγια, ο κρατικός σχηματισμός της εκτελεστικής εξουσίας δεν ταυτίζεται με τις κοινωνίες: άλλοτε συμπορεύονται και άλλοτε όχι. Ο Έλληνας φιλόσοφος Νίκος Πουλαντζάς εύστοχα προσδιόρισε τον χαρακτήρα της σχετικής αυτονομίας των εξουσιών έναντι των κοινωνιών, και ειδικά της αμερικάνικης κοινωνίας και των πολιτών. Σύμφωνα με τη θεωρία του νεοκλασικού ρεαλισμού, οι αντιλήψεις και η θέση των ηγετών επηρεάζουν και σε εξαιρετικές περιπτώσεις καθορίζουν τη συνολική στάση της κοινωνίας και των πολιτών κάθε χώρας αλλά με τη σχετικότητα των επιδράσεων του συνόλου των εξουσιών και των μηχανισμών του κράτους, καθώς και των επιρροών που ασκούν φορείς όπως οι δεξαμενές σκέψης.

Στο ερώτημα εάν το κράτος και η ηγεσία του λειτουργούν ως εκπρόσωποι του λαού και αν λογοδοτούν σε αυτόν (φιλελεύθεροι και πλουραλιστές) ή λειτουργούν ως

---

¹⁸² Donald Abelson, *A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy*

εργαλεία στην υπηρεσία ορισμένων κοινωνικών τάξεων ή ελίτ και όχι ως εκπρόσωποι του συνόλου της κοινωνίας στην υπηρεσία του δημοσίου συμφέροντος, ο Νίκος Πουλαντζάς ορίζει την εξουσία ως «την ικανότητα των κοινωνικών τάξεων να πραγματοποιήσουν τα ειδικά αντικειμενικά συμφέροντά τους». Αναφέρεται, επίσης, στις δομές του πολιτικο-κοινωνικού σχηματισμού ο οποίος χαρακτηρίζεται από διαρκή αναμέτρηση κοινωνικών συμφερόντων.

Σύμφωνα με τον Πουλαντζά, στην περίοδο του καπιταλισμού, το κράτος διαδραματίζει το ρόλο του ρυθμιστή για το σύστημα ως σύνολο: προστατεύει τα μακροπρόθεσμα συμφέροντά του, διατηρεί την αστική κυριαρχία, τα υγιή επιχειρηματικά κέρδη και, τέλος, κρατά την εργατική τάξη υπό έλεγχο, με τη βία, αν χρειαστεί, αν και το επιθυμητό είναι διά της ιδεολογίας. Στην εποχή της φιλελεύθερης μαζικής δημοκρατίας, αυτό επιτυγχάνεται με τον έμμεσο έλεγχο, που προϋποθέτει τη σχετική αυτονομία του κράτους από την εξυπηρέτηση των βραχυπρόθεσμων αστικών συμφερόντων, την τήρηση των ενδο-αστικών ισορροπιών, την ικανοποίηση ορισμένων αστικών μερίδων εις βάρος άλλων, ανάλογα με την συγκυρία (π.χ. του χρηματιστικού κεφαλαίου αντί του μη παραγωγικού βιομηχανικού). Για τους λόγους αυτούς, το κράτος διατηρεί την εύθραυστη ισορροπία που αναταράσσεται από τον εκάστοτε συσχετισμό κοινωνικών δυνάμεων. Αυτή η ισορροπία αντανakλάται στο εσωτερικό του κράτους¹⁸³.

Παρόλο που το Σύνταγμα των Η.Π.Α. ορίζει ρητά τη διάκριση των εξουσιών, είναι γνωστό το γεγονός ότι η εκτελεστική εξουσία κυριάρχησε σε βάρος της νομοθετικής και της δικαστικής. Αυτή η μετατόπιση του κέντρου βάρους της ισχύος αποτελεί αρνητική εξέλιξη, είναι όμως γεγονός αδιαμφισβήτητο. Ο πρόεδρος των Η.Π.Α. εξαρτάται από τους εκτελεστικούς αξιωματούχους πολύ περισσότερο απ' όσο επιθυμούσαν οι Πατέρες του Έθνους¹⁸⁴. Εξαιτίας μιας σημαντικής διαφοροποίησης που αφορά τα μέλη του κογκρέσου, δημιουργούνται καινούργιες, πιο χαλαρές εξισορροπήσεις¹⁸⁵. Λόγω της

¹⁸³ Νίκος Πουλαντζάς, *Το Κράτος, η Εξουσία, ο Σοσιαλισμός* (Αθήνα: Θεμέλιο, 1984).

¹⁸⁴ Robert Kennedy, *Thirteen Days: A Memoir of the Cuban Missile Crisis* (New York: W.W. Norton and Company, 1999):111.

¹⁸⁵ Σύμφωνα με τον Rossitter, στο αμερικάνικο πολιτικό σύστημα, τα δύο μεγάλα κόμματα είναι χαλαρές συνομοσπονδίες πολιτειακών κομμάτων. Είναι εκατό πολιτειακά κόμματα, ένα ανά πολιτεία για κάθε παράταξη. Αποτελούν χαλαρές ενώσεις τοπικών κομματικών οργανώσεων όπου ασκούν σημαντική επίδραση οι πελατειακοί μηχανισμοί. Οι οργανώσεις είχαν σκοπό να κατακτήσουν την τοπική και πολιτειακή εξουσία και να στείλουν εκπροσώπους τους στο κογκρέσο, έτσι ώστε να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντά τους. Αυτό στο οποίο έπρεπε να συμφωνήσουν λειτουργώντας ως εθνική οργάνωση, ήταν στην επιλογή υποψήφιου για την Προεδρία. Όποιος κέρδιζε τις εκλογές γινόταν αρχηγός, καθώς ήταν ο πιο

εκλογής τους από τον λαό, τα μέλη του κογκρέσου έχουν δημοκρατική νομιμοποίηση, σε αντίθεση με τον «νέο κύκλο» που περιβάλλει τον Πρόεδρο σχετικά με τον χειρισμό ζητημάτων εξωτερικής πολιτικής, και αποτελείται από πρόσωπα που επιλέγονται αποκλειστικά από τον ίδιο. Τότε, ο περιορισμός του κύκλου των προσώπων που συμμετέχουν στη λήψη κρίσιμων αποφάσεων («inner circle»), έχει προφανείς συνέπειες: όσο πιο περιορισμένος είναι ο αριθμός των προσώπων που λαμβάνουν μέρος στη διαδικασία, τόσο μεγαλύτερη είναι και η δυνατότητα για επιρροή και καθοδήγηση στις αποφάσεις που λαμβάνονται. Επιπλέον, ο μόνος δημοκρατικά εκλεγμένος από τους συμμετέχοντες είναι ο ίδιος ο Πρόεδρος, οπότε αυτομάτως έχει μεγαλύτερη ευχέρεια στην επιλογή του τρόπου δράσης.

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο δημιουργήθηκε το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας (National Security Council- NSC), με σκοπό να επιτευχθεί ο βέλτιστος συντονισμός στο πλαίσιο της εκτελεστικής εξουσίας στον χειρισμό των θεμάτων εθνικής ασφάλειας. Σε μικρό χρονικό διάστημα, όμως, επικράτησε η αντίληψη ότι εξυπηρετεί απλώς τον Πρόεδρο στη λήψη αποφάσεων¹⁸⁶.

Συμπερασματικά, το πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό σύστημα επηρεάζεται από τη δυνατότητα οικονομικών, κοινωνικών, επιχειρηματικών φορέων, αλλά και των Μ.Μ.Ε., να αναδεικνύουν και να υποστηρίζουν μικρές ελιτίστικες ομάδες άντλησης δύναμης και άσκησης εξουσίας. Μία από τις συνέπειες είναι και η εξέλιξη της Αμερικανικής κοινωνίας σε «κοινωνία της μάζας», όπως επίσης και το μεγάλο φάσμα όσον αφορά τις εισοδηματικές ανισότητες και τη δυνατότητα πρόσβασης σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης όλων των πολιτών.

Με βάση όλα τα παραπάνω, είναι φανερό ότι στις Η.Π.Α., με όχημα τα Μ.Μ.Ε., τη μετατροπή της παιδείας σε επαγγελματική και τις τεχνικές διαμόρφωσης της κοινής γνώμης, διαμορφώθηκε σταδιακά μια πολιτική, οικονομική και στρατιωτική ελίτ, η οποία δεν άργησε να αποκοπεί από τα λαϊκά στρώματα¹⁸⁷. Η δομή του αμερικανικού κράτους προσφέρει σε συγκεκριμένα συμφέροντα τη δυνατότητα ελέγχου της

ισχυρός του κόμματος, ασκώντας όμως πολύ περιορισμένη επιρροή στα πενήντα πολιτειακά κόμματα. Lyle Rossitter, *The Liberal Mind: The Psychological Causes of Liberal Madness* (Free World Books, 2006).

¹⁸⁶ Για περισσότερα σχετικά με τη λειτουργία του NSC, βλ. την ιστορία του National Security Council, στην ιστοσελίδα του Λευκού Οίκου. <http://www.whitehouse.gov/administration/eop/nsc>.

¹⁸⁷ C.Wright Mills, *The Power Elite* (Oxford University Press, 1956):324-329. Σύμφωνα με τον C.Wright Mills, η αριστοκρατία αυτή παρουσιάζει έντονα ενοποιητικές τάσεις, αίροντας τον θεσμικό κατακερματισμό του αμερικανικού πολιτικού συστήματος.

κατάστασης, γεγονός που έχει προφανή επίδραση στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α.. Ο δημοσιογράφος Sidney Blumenthal, που ειδικεύεται στα θέματα εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α., στο βιβλίο του «*The Permanent Campaign*», φτάνει στο συμπέρασμα ότι η παρακμή των πολιτικών κομμάτων οδήγησε σε μια θεμελιώδη μεταμόρφωση του πολιτικού συστήματος, με τη διακυβέρνηση έχει μετατραπεί σε ένας είδος μόνιμης προεκλογικής εκστρατείας: «Σήμερα, οι ιδέες και η ιδεολογία έχουν κεντρικό ρόλο στην πολιτική των Η.Π.Α. Η παρακμή των πολιτικών κομμάτων έχει ως αποτέλεσμα η πολιτική να είναι πιο ανοιχτή στις ιδεολογίες που εμφανίζονται, αναμένοντας να προσελκύσουν τους ψηφοφόρους. Οι ιδέες και οι διανοούμενοι προηγούνται»¹⁸⁸.

3.3 Η ιστορική εξέλιξη των δεξαμενών σκέψης των Η.Π.Α.

Το φαινόμενο των δεξαμενών σκέψης πέρασε από διάφορα στάδια εξέλιξης, τα οποία κάθε φορά επηρεάζονταν από τα ιστορικά γεγονότα, όπως για παράδειγμα από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Η πορεία αυτή υπήρξε καθοριστική για τη μορφή και τη δραστηριότητα των δεξαμενών σκέψης που ανάλογα με τη συγκυρία έθεταν διαφορετικές προτεραιότητες, προσάρμοζαν την οργάνωσή τους και προχωρούσαν σε θεμελιώδεις μετασχηματισμούς. Στις σελίδες που ακολουθούν, παραθέτουμε την τυπολογία των διαφόρων δεξαμενών σκέψης, παράλληλα με μία ιστορική αναδρομή για τη διαχρονική τους παρουσία. Αυτή η κατηγοριοποίηση των δεξαμενών σκέψης στοχεύει στη διατύπωση των εκάστοτε στόχων τους και των βασικών διαφορών ανάμεσα στους διάφορους τύπους.

3.3.1 Η προοδευτική εποχή: Οι πρώτες δεξαμενές σκέψης, «Universities without Students».

Στο γνωστό του έργο *Democracy in America*, ο Γάλλος πολιτικός φιλόσοφος Alexis de Tocqueville τόνισε τα αξιοσημείωτα κατά τη γνώμη του χαρακτηριστικά της αμερικανικής κοινωνίας, όπως την ύπαρξη ελεύθερου τύπου και την τάση των Αμερικανών να γίνονται μέλη σε συλλόγους. «Αν έγραφε το ίδιο έργο σήμερα, ενάμιση

---

¹⁸⁸ Sidney Blumenthal, *The Rise of the Counter-Establishment: From Conservative Ideology to Political Power* Perennial Library 1988: 11.

αιώνα αργότερα, αναμφισβήτητα θα θεωρούσε κι άλλα πράγματα αξιοσημείωτα, όπως τα λούνα παρκ, το «γρήγορο φαγητό» και τις δεξαμενές σκέψης»¹⁸⁹.

Οι δεξαμενές σκέψης εμφανίζονται στις Η.Π.Α. στις αρχές του 1900, με το πρώτο μεγάλο κύμα να εστιάζει στην εξωτερική πολιτική. Δημιουργήθηκαν μεγάλα ιδρύματα από εκατομμυριούχους, όπως το Russell Sage Foundation (1907), το Carnegie Endowment for International Peace (1910), το Institute for Government Research (1916, μετέπειτα Brookings Institution), το Hoover Institution (1919) και το Council on Foreign Relations¹⁹⁰ (1921), ενώ το 1936 ιδρύθηκε το ίδρυμα Ford Foundation, που αρχικά χρηματοδοτούσε τα φιλανθρωπικά ιδρύματα του Michigan.

Ως ίδρυμα γενικά ορίζεται «το αυτόνομο, μη κερδοσκοπικό νομικό πρόσωπο, που προορίζεται να συμβάλει στην ευημερία της ανθρωπότητας. Διαχειρίζεται περιουσιακά στοιχεία, που του μεταβιβάζονται με αφορολόγητες δωρεές και κληροδοτήματα». Στην πραγματικότητα, το ίδρυμα γίνεται συχνά ένας εύκολος τρόπος για να αποφεύγουν οι ιδρυτές του την καταβολή φόρων, δηλαδή «λειτουργεί σαν ιδιωτική τράπεζα για τους ιδρυτές»¹⁹¹. Το Rockefeller Foundation και το Carnegie Corporation ενίσχυσαν οικονομικά (με χορηγίες¹⁹² δεκάδων εκατομμυρίων δολαρίων) όλα αυτά τα ιδρύματα και

---

¹⁸⁹ Bernard-Henri Levy, *American Vertigo: Travelling America in the Footsteps of Tocqueville* (Random House, 2007).

¹⁹⁰ Το 1917-1918, ο συνταγματάρχης Edward House, σύμβουλος του προέδρου Woodrow Wilson, συγκέντρωσε εξέχοντες επιστήμονες για τη διερεύνηση εναλλακτικών λύσεων για τη μεταπολεμική ειρήνη. Η επιστημονική αυτή ομάδα, γνωστή ως «The Inquiry», συμβούλευε την αμερικανική αντιπροσωπεία κατά τη Διάσκεψη Ειρήνης στο Παρίσι. Το 1921, εντάχθηκαν στην ομάδα δικηγόροι και ακαδημαϊκοί και διαμόρφωσαν το Council of Foreign Relations (C.F.R.). Η ομάδα αυτή αποτέλεσε την πρώτη αμερικανική δεξαμενή σκέψης. Λειτουργούσε με σχετική αυτονομία αλλά αποσπούσε πληροφορίες από το υπουργείο εξωτερικών και τις στρατιωτικές μυστικές υπηρεσίες και τις Μεγάλες Δυνάμεις (Central Powers), για την απογραφή δεδομένων και χαρτών. Εξαιτίας της εγγύτητας με την Βουλή των Αντιπροσώπων, άσκησε εξαιρετικά υψηλή επιρροή στο ανώτερο επίπεδο διαμόρφωσης πολιτικής. Η μελέτη του χρηματοδοτούνταν από προεδρικά κονδύλια. Στους δεκατέσσερις μήνες λειτουργίας της, η ομάδα «Inquiry» είχε εξουσιοδοτηθεί να υποβάλει προτάσεις για τη χάραξη νέων συνόρων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Βλ. σχετικά Riga J. Kennedy, “Mitteleuropa as Middle America?,” *Ab Imperio* 4 (2006) και Boemeke M., Feldman G.D., Glaser E., “The American Commission to Negotiate the Peace: An Historian Looks Back,” in *The Treaty of Versailles: A Reassessment After 75 Years* (Cambridge, 1998):189.

¹⁹¹ C.Wright Mills, *The Power Elite* :154.

¹⁹² Ο θεσμός της χορηγίας ξεκίνησε στην αρχαία αθηναϊκή πολιτεία και την όριζε η εκκλησία του δήμου. Αναφερόταν σε μια λειτουργία κατά την οποία οι πλουσιότεροι πολίτες αναλάμβαναν τα έξοδα του χορού σε δραματικές παραστάσεις. Στην Αθηναϊκή Δημοκρατία, οι οικονομικοί κανόνες είχαν ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα. Έτσι, οι χορηγίες ήταν μια ιδιαίτερα σοβαρή υπόθεση, που σκοπό είχε τη συνεισφορά του κάθε πολίτη σε προσδιορισμένες υπηρεσίες στην πόλη. Σ’ ένα από τα χαρακτηριστικά κείμενα της αρχαίας ελληνικής διανοήσης, τον «Επιτάφιο», ο Περικλής είναι σαφέστατος: «Αγαπάμε το ωραίο στην απλότητα, αγαπάμε τα γράμματα χωρίς να γινόμαστε μαλθακοί. Τον πλούτο πιο πολύ τον έχουμε ως δυνατότητα και ευκαιρία για έργα, παρά ως αφορμή για καύχημα.» Επομένως, οι χορηγοί δημιουργούν ένα αίσθημα

εξασφάλισαν τους απαραίτητους διαύλους επικοινωνίας μεταξύ των ειδικών τους και των πολιτικών προσώπων. Η κυβέρνηση διέθετε \$7-13 εκατομμύρια δολάρια ετησίως για ακαδημαϊκές μελέτες και μελέτες των δεξαμενών σκέψης που σχετίζονταν με την κοινωνική ψυχολογία, την επικοινωνία, την ανθρωπολογία, τα ξένα συστήματα επικοινωνίας, τις δημοσκοπήσεις της κοινής γνώμης τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό.

Το Carnegie Corporation και το Ford Foundation ήταν τα κυρίαρχα ιδρύματα για τη διεξαγωγή κυβερνητικής προπαγάνδας¹⁹³. Στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1930, το ίδρυμα Rockefeller ανέλαβε μεγάλο μέρος μιας πρωτοποριακής έρευνας στον τομέα της επικοινωνίας. Εκείνη την εποχή, δεν υπήρχε καμία ομοσπονδιακή υποστήριξη για τις κοινωνικές επιστήμες και η υποστήριξη των επιχειρήσεων ήταν περιορισμένη. «Το ίδρυμα θεωρούσε ότι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτελούσαν ένα ισχυρό μέσο στη σύγχρονη κοινωνία», αναφέρει ο Brett Gary· έτσι χρηματοδότησε ένα πρόγραμμα με σκοπό την αναζήτηση μιας «δημοκρατικής λύσης για την προστασία» των Αμερικανών πολιτών από τις επιπτώσεις της προπαγάνδας τόσο των Σοβιετικών όσο και του Άξονα¹⁹⁴.

Το 1939, το Rockefeller Foundation διοργάνωσε μια σειρά μυστικών σεμιναρίων με κορυφαίους μελετητές της «τέχνης της επικοινωνίας», σε μια προσπάθεια να επηρεάσει την κοινή γνώμη των Η.Π.Α. υπέρ του πολέμου ενάντια στη ναζιστική Γερμανία¹⁹⁵.

Οι δεξαμενές σκέψης της γενιάς αυτής χαρακτηρίζονται από την ικανότητά τους να μετατρέπουν ακαδημαϊκές ιδέες σε συγκεκριμένες προτάσεις προς τους εκπροσώπους της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας. Σύμφωνα με τον Kent Weaver, αυτές οι δεξαμενές σκέψης λειτουργούσαν ως «πανεπιστήμια χωρίς φοιτητές», καθώς

σεβασμού, αποκτούν αίγλη, καλή φήμη και εικόνα. Claude Mosse, *Οι θεσμοί στην κλασική Ελλάδα*, ed. Μαρία. Παπαηλιάδη (Αθήνα: Μεταίχμιο, 2002).

¹⁹³ Christopher Simpson, *Science of Coercion: Communication Research & Psychological Warfare 1945-1960*, 1st ed. (USA: Oxford University Press, 1996):9.

¹⁹⁴ Brett Gary, *Mass Communications Research, the Rockefeller Foundation and the Imperatives of War 1939-1945* (North Tarrytown, New York, 1991) και *American Liberalism and the Problem of Propaganda* (Pennsylvania, 1992), ό.π. Simpson, *Science of Coercion: Communication Research & Psychological Warfare 1945-1960*. Άξονας ονομαζόταν ένας από τους δυο συνασπισμούς του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου (ο άλλος ήταν οι Σύμμαχοι). Οι δυνάμεις που τον συγκροτούσαν δρούσαν από το 1939 αλλά η επίσημη συγκρότησή του έγινε στις 27 Σεπτεμβρίου 1940 με την «Τριμερή Συνθήκη του Βερολίνου» ανάμεσα στη Γερμανία, την Ιταλία και την Ιαπωνία.

¹⁹⁵ Christopher Simpson, *Science of Coercion: Communication Research & Psychological Warfare 1945-1960*, 1st ed. (USA: Oxford University Press, 1996).

απαρτίζονταν κυρίως από ακαδημαϊκούς. Οι οικονομικοί τους πόροι καλύπτονταν από ιδρύματα, επιχειρήσεις ή ιδιώτες. Τα ερευνητικά τους ενδιαφέροντα επικεντρώνονται σε προτάσεις νομοθετικού περιεχομένου και στην ενημέρωση των πολιτικών και της κοινής γνώμης για τις πιθανές επιπτώσεις των διάφορων πολιτικών επιλογών¹⁹⁶. Η φιλοδοξία τους, όμως, είναι η αλλαγή του πολιτικού κλίματος υπέρ των θέσεών τους, μέσω της επιρροής στις πολιτικές ελίτ.

3.3.2 Η δεύτερη γενιά: Η μεταπολεμική περίοδος και οι δεξαμενές σκέψης «Government Contractors».

Με το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου η μηχανή προπαγάνδας αδρανοποιήθηκε. Την επαύριον του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όμως, οι αμερικανικές κυβερνήσεις των προέδρων Harry Truman και Dwight Eisenhower θεσμοθέτησαν αυτές τις υπηρεσίες. Αυτή η πολιτική είχε σημαντικές εξελίξεις για τις κοινωνικές επιστήμες στις Η.Π.Α., αφού οι ηγεσίες αυτών των οργανισμών θεωρούσαν τους κοινωνικούς επιστήμονες απαραίτητους για την αποστολή τους¹⁹⁷. Ήδη από το 1940, με την είσοδο των Η.Π.Α. στον Β΄ Σινο-Ιαπωνικό Πόλεμο¹⁹⁸ και ακόμα περισσότερο μετά την ανάδειξή τους σε υπερδύναμη με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, δημιουργήθηκε στα αμερικανικά ηγετικά κλιμάκια η ανάγκη για μια σταθερή εισροή εξειδικευμένης γνώσης. Τέθηκαν στο προσκήνιο κρίσιμα ζητήματα ασφαλείας, τα οποία απαιτούσαν εξειδίκευση και ακρίβεια. Επιπλέον, αυτή η εξέλιξη αντανάκλασε και την αδήριτη ανάγκη της χώρας για τον σχηματισμό μιας συνεκτικής και αποφασιστικής εξωτερικής πολιτικής¹⁹⁹. Στα τέλη της δεκαετίας του 1940, η παρουσία των ειδικών εντός των κυβερνητικών δομών καθώς και η ιδιαίτερα πυκνή επικοινωνία μεταξύ των εξωτερικών επιστημόνων και των κυβερνητικών υπαλλήλων, ήταν ήδη πολύ συχνή.

Οι κυβερνητικές υπηρεσίες και, κυρίως, ο εκτελεστικός κλάδος είχαν στη διάθεσή τους μια μεγάλη δεξαμενή ειδικών, από τους οποίους μπορούσαν να αντλούν

¹⁹⁶ Kent Weaver, “The Changing World of Think Tanks,” *Political Science and Politics* (1989):44-45.

¹⁹⁷ Simpson, *Science of Coercion: Communication Research & Psychological Warfare 1945-1960*:31.

¹⁹⁸ Ο Β΄ Σινο-ιαπωνικός Πόλεμος (1937-1945) ξεκίνησε με την κατάληψη περιοχών της Ανατολικής Μαντζουρίας από τους Ιάπωνες. Ωστόσο, επήλθε αδιέξοδος και τότε ενεπλάκησαν από βορρά η Ρωσία και από το νότο οι Η.Π.Α. Έτσι, ο Δεύτερος Σινο-ιαπωνικός πόλεμος έγινε μέρος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Ολοκληρώθηκε με την ήττα των Ιαπώνων και τη λήξη της κυριαρχίας τους σε εδάφη της Κίνας. Συνέπεια του πολέμου, σε συνδυασμό με την επανάσταση στην Κίνα, ήταν ο Πόλεμος της Κορέας.

¹⁹⁹ Alan Raucher, “The First Foreign Affairs Think Tanks,” *American Quarterly* 30, no. 4 (1978): 493–513.

επιστημονική γνώση. Για παράδειγμα, το NSC και η CIA απασχολούσαν πολλά στελέχη με ακαδημαϊκό υπόβαθρο. Ταυτόχρονα, αυξάνονταν συνεχώς οι κυβερνητικές θέσεις που προορίζονταν για εξωτερικούς επιστήμονες, γεγονός που συνέβαλλε στην κυριαρχία της επιστημονικής έρευνας ως χρήσιμου εργαλείου («Instrumental knowledge») για την επίλυση κοινωνικών, οικονομικών και διεθνών προβλημάτων²⁰⁰. Με βάση αυτές τις εξελίξεις, η αμερικανική κυβέρνηση, τα φιλανθρωπικά ιδρύματα, οι επιχειρήσεις και οι ιδιώτες άρχισαν να διαθέτουν περισσότερους πόρους και να χρηματοδοτούν δεξαμενές σκέψης για ερευνητικούς σκοπούς.

Λόγω του σημαντικού ρόλου που άρχισαν να παίζουν οι δεξαμενές σκέψης στη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α., οι Irving Kristol (1967) και Edward Purcell (1975) προσδιορίζουν τις δεξαμενές σκέψης όχι ως απλούς σχολιαστές των διεθνών ζητημάτων αλλά ως «εμπειρογνώμονες» (experts)²⁰¹. Για παράδειγμα, με την επίβλεψη του Γραφείου Ναυτικών Ερευνών (Office of Naval Research) δημιουργήθηκε το 1950 το «Project Troy»²⁰², που στρατολογούσε αξιόπιστους – σύμφωνα με τις ένοπλες δυνάμεις και τη CIA – κοινωνικούς επιστήμονες, για την ανάπτυξη ψυχολογικών τακτικών πολέμου. Χορηγός του προγράμματος ήταν το υπουργείο εξωτερικών, το οποίο υπέβαλε στο κογκρέσο αίτημα συμπληρωματικού προϋπολογισμού, ζητώντας ουσιαστική αύξηση της χρηματοδότησης των προγραμμάτων εξωτερικής πληροφόρησης. Ο πρόεδρος Truman δήλωσε ότι «πρέπει να ενώσουμε τις προσπάθειές μας με εκείνες των ελεύθερων λαών σε ένα συνεχές εντατικό πρόγραμμα, για την προώθηση της ιδέας της ελευθερίας ενάντια στην προπαγάνδα της δουλείας». Οι επιστήμονες που συμμετείχαν στην ομάδα έρευνας προέρχονταν από το MIT (Massachusetts Institute of Technology) και το πανεπιστήμιο Harvard.

Στο MIT δημιουργήθηκε το Κέντρο Διεθνών Σπουδών («Center for International Studies», CENIS), για την άσκηση ακαδημαϊκής έρευνας σε θέματα δημόσιας πολιτικής. Το 1950, βασικός χορηγός του κέντρου ήταν η CIA. Επίσης, το ίδρυμα Ford παρείχε στο

---

²⁰⁰ Smith, *The Idea Brokers Think Tanks and the Rise of the New Policy Elite*.

²⁰¹ Ibid.

²⁰² Ήταν ένα από τα τρία συμβούλια προβληματισμού στο MIT κατά την περίοδο 1950-51, που επικεντρωνόταν στην στρατηγική, τις τακτικές και τον στρατιωτικό τεχνικό εξοπλισμό του Ψυχρού Πολέμου.

CENIS χορηγίες ύψους 850.000 δολαρίων²⁰³. Η εμπλοκή του ιδρύματος Ford αποτελούσε μια δυνατή ένδειξη της κρυφής επιρροής του προγράμματος Troy. Επιπλέον, το 1954, στο πανεπιστήμιο Harvard δημιουργήθηκε το Ρωσικό Ερευνητικό Κέντρο, («Harvard's Russian Research Center»), ερευνητικός οργανισμός χρηματοδοτούμενος από το ίδρυμα Carnegie, με σκοπό την παρακολούθηση της Ε.Σ.Σ.Δ.²⁰⁴.

Καθώς οι Η.Π.Α. αναδείχθηκαν σε υπερδύναμη, αναπτύχθηκαν και οι ένοπλες δυνάμεις και τα μέλη των ανώτερων κλιμακίων τους εισήλθαν στους διπλωματικούς και πολιτικούς κύκλους. Για παράδειγμα, ο στρατηγός George Marshall, αφού υπηρέτησε ως αντιπρόσωπος του προέδρου στην Κίνα, διορίστηκε υπουργός των εξωτερικών (1947-1949) κι ύστερα υπουργός άμυνας (1950-1951). Οι ένοπλες δυνάμεις επηρέασαν τόσο την εξωτερική πολιτική όσο και τις διεθνείς σχέσεις των Η.Π.Α.

Πολύ σύντομα, η αμερικανική αριστοκρατία αποδέχθηκε τη στρατιωτική νοοτροπία για την παγκόσμια πραγματικότητα, ενώ ο επαγγελματίας διπλωμάτης έχασε την ικανότητά του να επηρεάζει με τη γνώμη του τους ανώτερους κύκλους. Ο George Kennan, βετεράνος διπλωμάτης και διακεκριμένος μελετητής των εξωτερικών υποθέσεων, συμβούλευε τους σπουδαστές του πανεπιστημίου Princeton να μην ακολουθήσουν τη σταδιοδρομία του διπλωμάτη: «Το κύρος του Υπουργείου Εξωτερικών έχει πέσει τόσο χαμηλά, ώστε τα καλύτερα στελέχη του αποχωρώντας συμβουλεύουν τους επόμενους να το αποφεύγουν»²⁰⁵. Το στρατιωτικό κατεστημένο επηρέασε και την επιστημονική και τεχνολογική εξέλιξη, που άλλοτε βασιζόταν στην οικονομία.

Μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η γενική κατεύθυνση της καθαρά επιστημονικής έρευνας ακολουθεί τις απόψεις των στρατιωτικών, αφού η χρηματοδότησή της προέρχεται κυρίως από στρατιωτικά κονδύλια, ενώ από όσους δεν ασχολούνται με τη βασική επιστημονική έρευνα πολύ λίγοι δεν εργάζονται κάτω από τη διεύθυνση στρατιωτικών.

Οι ένοπλες δυνάμεις άρχισαν να χρησιμοποιούν τα κολέγια και τα πανεπιστήμια για την άντληση επιστημόνων. Ο στρατηγός Eisenhower, παράλληλα με τη διεκδίκηση της προεδρίας των Η.Π.Α. κατείχε τη θέση του διευθυντή του Πανεπιστημίου Columbia και

---

²⁰³ Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με το CENIS βλ. Simpson, *Science of Coercion: Communication Research & Psychological Warfare 1945-1960*:82.

²⁰⁴ Ibid:11.

²⁰⁵ George Kennan, ό.π.: *The New York Post*, 16 Μαρτίου 1954.

συμμετείχε ως μέλος στην Επιτροπή της Εθνικής Εκπαιδευτικής Εταιρείας (National Educational Association Policy Commission). Σύμφωνα με τον Mills, «η κλίκα αυτή», ορίζεται πιο σωστά με τον τίτλο «*The power elite*», γιατί αποτελείται από παράγοντες της οικονομίας, από πολιτικούς και στρατιωτικούς, που τα συμφέροντά τους παρουσιάζουν μία όλο και πιο έντονη σύγκλιση, ενώ χαρακτηρίζονται από διαπλεκόμενες λειτουργίες και επιδιώξεις²⁰⁶. Ο στρατιωτικός και εξοπλιστικός ανταγωνισμός μεταξύ Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ., που μόλις τότε ξεκινούσε, συνιστούσε σημαντικό παράγοντα της κυριαρχίας των ενόπλων δυνάμεων κατά την περίοδο και μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Οι εξελίξεις του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου κατέδειξαν τη μεγάλη συμβολή της τεχνολογικής ανάπτυξης και της έρευνας για την επιτυχία στο πεδίο της μάχης, όπως και την ανάγκη συγκέντρωσης ενός συνόλου επιστημόνων και ακαδημαϊκών που να δρουν έξω από το στρατό. Για τη διασφάλιση της παγκόσμιας ειρήνης, το Υπουργείο Πολέμου, το Γραφείο Επιστημονικής Έρευνας και Ανάπτυξης (Office of Scientific Research and Development) και οι βιομηχανίες, έθεσαν την ανάγκη δημιουργίας ενός ιδιωτικού οργανισμού που θα συνέδεε το στρατιωτικό σχεδιασμό με τις αποφάσεις για την έρευνα και την ανάπτυξη. Οι στρατιωτικοί αυτοί παράγοντες, όπως ο Henry H. Arnold (Har), γενικός διοικητής του στρατού, ο Edward Bowles του M.I.T., σύμβουλος του Υπουργείου Πολέμου, ο Donald Douglas, πρόεδρος της κατασκευαστικής εταιρείας αεροσκαφών Douglas Aircraft Company, ο Arthur Raymond, επικεφαλής μηχανικός της εταιρείας, και ο Franklin Collbohm, βοηθός του Raymond, ίδρυσαν το 1945 το «Project RAND», που συνέδεε την αμερικανική πολεμική αεροπορία και την κατασκευαστική εταιρεία αεροσκαφών Douglas Aircraft Company.

Στην αρχή της λειτουργίας του, το Project RAND διέθετε το κονδύλιο των 640.000 δολαρίων για τις αρχικές του δαπάνες. Στην πορεία, το 1948, το προσωπικό του Project RAND αυξήθηκε σε 200 μέλη και μετεξελέγχθηκε στη σημαντικότερη δεξαμενή σκέψης της περιόδου. Εκμεταλλεύθηκε τους καλύτερους ειδικούς της άμυνας και της ασφάλειας που ήταν στο επιστημονικό δυναμικό της χώρας και εγκαινίασε τη νέα ιδιάζουσα μορφή που πήρε ο χώρος των δεξαμενών σκέψης, με τον σχηματισμό της δεύτερης γενιάς που

---

²⁰⁶ Αντίθετα με την αντίληψη, πως οι αξιωματικοί είναι απλώς άτομα έμπειρα στην οργάνωση και τη χρήση της βίας, ο «μilitarισμός» ορίστηκε σαν «υπεροχή των μέσων πάνω στους σκοπούς», με στόχο την εξύψωση του γοήτρου και την αύξηση της εξουσίας των στρατιωτικών, Alfred Vagts, *The History of Militarism* (New York: Norton, 1937) ό.π. C.Wright Mills, *The Power Elite*.

έγινε γνωστή ως «The Government Contractors»²⁰⁷. Την εξέλιξη αυτή διαπιστώνει και η Joan Roelofs στο βιβλίο της για την ιστορική εξέλιξη των ιδρυμάτων «*Foundations and Public Policy: The Mask of Pluralism*»: «Από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά, οι δεξαμενές σκέψης έχουν υποστεί μια θεμελιώδη μεταμόρφωση, από φορείς που κατά κύριο λόγο είχαν δεσμευτεί στην παροχή αμερόληπτων συμβουλών στους κυβερνητικούς αξιωματούχους προκειμένου να εξυπηρετήσουν το δημόσιο συμφέρον, σε οργανισμούς που αφιερώνουν σημαντικό χρόνο και πόρους για να γίνουν υποστηρικτές μιας σειράς εσωτερικών και εξωτερικών θεμάτων. Τα θέματα στα οποία μερικές δεξαμενές σκέψης έχουν δεσμευτεί, περιλαμβάνουν την λιγότερο παρεμβατική κυβέρνηση, την καπιταλιστική ελεύθερη αγορά και μια ισχυρή εθνική άμυνα»²⁰⁸.

Πρόκειται για ινστιτούτα πολιτικής έρευνας, που λειτουργούν με συμβάσεις με την αμερικανική κυβέρνηση και αντλούν το μεγαλύτερο μέρος των πόρων τους από αυτή. Η αμερικανική κυβέρνηση, διακρίνοντας τα οφέλη που είχε η ανεξάρτητη επιστημονική ανάλυση στις αρχές της πυρηνικής εποχής, απέσπασε το Project RAND από την εταιρεία Douglas και ίδρυσε τη RAND Corporation το 1948, έναν μη κερδοσκοπικό οργανισμό με έδρα την Πολιτεία της Καλιφόρνιας. Σύμφωνα με το καταστατικό του, δημιουργήθηκε «για να προάγει επιστημονικούς, εκπαιδευτικούς και φιλανθρωπικούς σκοπούς, με στόχο τη γενική ευημερία και ασφάλεια των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής». Η ονομασία του οργανισμού προκύπτει από την σύντμηση των όρων έρευνα (Research) και ανάπτυξη (Development). Το επιστημονικό του προσωπικό, που περιλαμβάνει τους Bernard Brodie και Herman Kahn, προσέφερε μελέτες και αναλύσεις προσανατολισμένες, κυρίως, στην εσωτερική ασφάλεια και την προστασία των Η.Π.Α. από πιθανή μελλοντική εισβολή²⁰⁹.

Το Ford Foundation χρηματοδότησε τη RAND με ανοιχτό-δάνειο και υπέγραψε ως εγγυητής για τη χορήγηση τραπεζικών δανείων στη δεξαμενή σκέψης. Αρχικά, για τη λειτουργία του νεοσύστατου οργανισμού δαπανήθηκαν συνολικά 1 εκατομμύριο δολάρια. Τέσσερα χρόνια αργότερα, το Ford Foundation χρηματοδότησε την ίδρυση του RAND Sponsored Research Program, για τη διεξαγωγή μικρών μη στρατιωτικών ερευνητικών προγραμμάτων. Αυτή η ενέργεια έδωσε το έναυσμα για τη διεύρυνση του

---

²⁰⁷ Abelson, *A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy*.

²⁰⁸ Joan Roelofs, *Foundations and Public Policy: The Mask of Pluralism* (New York: State University of New York, 2003).

²⁰⁹ Alex Abella, *Soldiers of Reason The RAND Corporation and the Rise of the American Empire:41*.

οργανισμού σε ποικίλους τομείς εκτός του στρατιωτικού. Με τις επιχορηγήσεις του, το Ford Foundation συνέβαλε ουσιαστικά στη διεξαγωγή έρευνας σε διάφορους τομείς που αφορούσαν την υποβάθμιση των πόλεων, τη φτώχεια, την υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση, και την αποτελεσματική λειτουργία των δημοσίων υπηρεσιών, όπως π.χ. την αστυνόμευση²¹⁰.

Το βιβλίο του Alex Abellla «*Soldiers of Reason: the RAND Corporation and the Rise of the American Empire*» αποτελεί μια κατεξοχήν μελέτη της σύστασης και του ρόλου της RAND. Αναφέρεται στην προσφορά του οργανισμού με την έρευνα και την ανάπτυξη νέων, εξόχως ελπιδοφόρων τεχνικών ανάλυσης. Πρόκειται για ορθολογικές μεθόδους, όπως η ανάλυση κόστους-οφέλους, οι τεχνικές γραμμικού προγραμματισμού και η θεωρία παιγνίων που αποτέλεσαν χρήσιμα εργαλεία για τους ερευνητές. Η «συστημική ανάλυση», που υιοθετήθηκε από τη RAND, αποτελεί διανοητικό προϊόν του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ουσιαστικά, το έργο του συμβούλου («contract») ήταν να εξειδικεύσει και να καταλήξει στις τεχνικές εκείνες διαδικασίες που θα είχαν το επιθυμητό (σύμφωνα με τον πελάτη) αποτέλεσμα στο πρόβλημα. Η RAND, εκτός από τον στρατό και την πολεμική αεροπορία, αργότερα άρχισε να συνάπτει συμφωνίες με πανεπιστήμια, με το Υπουργείο Υγείας αλλά και άλλες ομοσπονδιακές και τοπικές υπηρεσίες. Από το 1970, μάλιστα, έχει ιδρύσει το δικό της ακαδημαϊκό τμήμα, με στόχο να «εκπαιδεύσει» τους μελλοντικούς αναλυτές της πολιτικής, καθώς παραμένει μέχρι και σήμερα μια από τις ισχυρότερες δεξαμενές σκέψης των Η.Π.Α²¹¹.

Τη δεκαετία του 1950, το RAND υποστήριξε την κυβέρνηση του προέδρου Eisenhower ενάντια στη διεξαγωγή θερμοπυρηνικού πολέμου για την αντιμετώπιση της Ε.Σ.Σ.Δ. Τη δεκαετία του 1960, μέλη του RAND κατείχαν κορυφαίες πολιτικές θέσεις στην αμερικανική συμμετοχή στη Νοτιοανατολική Ασία και στον πόλεμο κατά της φτώχειας. Τη δεκαετία του 1980, η πολιτική της αποκέντρωσης της κυβέρνησης Reagan και η άσκηση παρεμβατικής εξωτερικής πολιτικής μπορούν να αποδοθούν άμεσα στη συμβολή του οργανισμού RAND. Επίσης, ο πόλεμος στον Περσικό Κόλπο, η επιχείρηση απελευθέρωσης του Ιράκ και η αναδιοργάνωση του Πενταγώνου, η γνωστή επανάσταση

---

²¹⁰ Από την ιστοσελίδα της RAND Corporation σχετικά με την ιστορική αναδρομή της ίδρυσης και της εξέλιξης του οργανισμού: <http://www.rand.org/about/history.html>

²¹¹ ό.π.

στις στρατιωτικές υποθέσεις (*Revolution in Military Affairs*), συνιστούν το αποκορύφωμα της επιτυχίας των σχεδίων της RAND.

Συνολικά, η συμβολή της δεξαμενής σκέψης RAND Corporation ήταν καταλυτική ως προς τον χαρακτήρα των δεξαμενών σκέψης της δεύτερης γενιάς. Αν και λειτουργικά επιτελούν έργο παρόμοιο με αυτό της πρώτης, η οικονομική τους εξάρτηση από τις κυβερνητικές χορηγίες και τις συμβάσεις με τις εκάστοτε κυβερνήσεις κάνει εμφανή την πολιτική χειραγώγηση των δικτύων αυτών. Ωστόσο, αυτού του είδους οι δεξαμενές σκέψης ουδέποτε κατέλαβαν κυρίαρχη θέση στην πολιτική σκηνή την μεταπολεμική περίοδο. Από τη δεκαετία του 1970 και έπειτα, ο τομέας των δεξαμενών σκέψης εμφάνισε νέα «ήθη και έθιμα», που εκφράζονταν μέσα από μια ομάδα δεξαμενών με βαθιά ιδεολογικά κίνητρα, τα λεγόμενα «advocacy think tanks».

Τη μεταπολεμική περίοδο παρατηρείται μια μαζική εμφάνιση δεξαμενών σκέψης στις Η.Π.Α., τα αίτια της οποίας επιχειρεί να συγκεντρώσει ο Abelson, στο βιβλίο του *A Capitol Idea*. Η θέση των Η.Π.Α. ως υπερδύναμης ευνόησε την πολιτική ανάλυση και την έρευνα. Έπειτα, τα ινστιτούτα πολιτικής του πρώτου μισού του 20ού αιώνα επέδειξαν αξιοσημείωτη επίδοση, γεγονός που ενέπνευσε τη δημιουργία άλλων δεξαμενών σκέψης εξίσου φιλόδοξων. Αμέσως μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ο εμπλουτισμός της συλλογικής συνείδησης με αισθήματα αντιπολεμικά και ευαισθησίες κοινωνικές προκάλεσε έντονες και εκτεταμένες αναταραχές εντός και εκτός Η.Π.Α. Αποτέλεσμα ήταν η ίδρυση πολλών φιλελεύθερων αλλά και αριστερών δεξαμενών σκέψης, όπως το IPS, που δημιουργήθηκαν για να προσφέρουν στους ακαδημαϊκούς ένα χώρο διαβούλευσης και αμφισβήτησης των κινήτρων της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α.

Η δημιουργία των φιλελεύθερων δεξαμενών σκέψης ήταν ταυτόχρονα συνέπεια της μεταπολεμικής περιόδου (μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο), του πολέμου του Βιετνάμ, της ύφεσης της δεκαετίας του 1970 και του Ψυχρού πολέμου. Όπως ήταν αναμενόμενο, οι νεο-συντηρητικοί, επιδιώκοντας την απόκτηση αντιστοίχου ιδεολογικού οπλοστασίου και στη συνέχεια την ιδεολογική και πολιτική υποστήριξη των πολιτικών τους στρατηγικών, στόχευσαν στην δημιουργία ανάλογων δεξαμενών σκέψης.

Δεξαμενές σκέψης με ιδεολογικά κίνητρα είναι το Institute for Contemporary Studies (1972), το Heritage foundation (1973), το CATO Institute (1977). Πρόκειται για τα

λεγόμενα «advocacy think tanks». Αξιοσημείωτο ρόλο στην εξάπλωσή τους διαδραμάτισε η φθίνουσα πορεία των πολιτικών κομμάτων.²¹²

Τέλος, στην περαιτέρω εξάπλωση τους συντέλεσαν οι σημαντικές χορηγίες από επιχειρηματίες και οι εκτεταμένες φοροαπαλλαγές για την ίδρυση μη κερδοσκοπικών οργανισμών και τη δημιουργία ερευνητικών ινστιτούτων. Με αυτό τον τρόπο, οι επιχειρηματίες είχαν τη δυνατότητα να στηρίζουν και να προωθήσουν τις δικές τους ιδεολογικοπολιτικές θέσεις.

3.4 Το νομοθετικό και φορολογικό πλαίσιο των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων των Η.Π.Α.

Οι ομοσπονδιακές φοροαπαλλαγές για την ίδρυση μη κερδοσκοπικών οργανώσεων, είναι μείζον ζήτημα στις Η.Π.Α. Το 1950, ψηφίστηκε ο Περί Εισοδημάτων Νόμος με στόχο να «φράξει» ορισμένες οικονομικές εκροές των φιλανθρωπικών ιδρυμάτων· αλλά «πολλά αμφίβολης ποιότητας ιδρύματα βρίσκονταν ακόμη σε πλεονεκτική θέση, καθώς ο νόμος δεν απαιτούσε την υποβολή στην κυβέρνηση όλων των σχετικών στοιχείων». Έτσι, πολλές επιχειρήσεις δημιουργούσαν ιδρύματα, σαν τοπική και πανεθνική έκκληση καλής θέλησης, ενώ ενίσχυαν την έρευνα στον κλάδο τους. Έτσι, μια εταιρεία απαλλασσόταν από το φόρο για το 5% από τα κέρδη που θα έδινε κάθε χρόνο στο ίδρυμά της. Ζάμπλουτες οικογένειες, ύστερα από το θάνατο κάποιου συγγενή, διατηρούσαν την κυριαρχία τους στην εταιρεία τους δίνοντας πολλές μετοχές της σε ένα ίδρυμα, όπως ο Ford, που ξεχώρισε μόνο για το μέγεθος των ποσών. Με αυτόν τον τρόπο μειωνόταν ο φόρος κληρονομιάς, που αλλιώς θα ανάγκαζε τους κληρονόμους να πουλήσουν μετοχές σε άτομα έξω από την οικογένεια για να πληρώσουν. Ουσιαστικά, όποιος κι αν είναι ο νόμος για τη φορολογία του μεγάλου εισοδήματος υπάρχει πάντοτε τρόπος να ξεφεύγουν οι πολύ πλούσιοι ή να μειώνουν στο ελάχιστο τις επιβαρύνσεις τους²¹³.

Επιπλέον, μέσα από τη χρηματοδότηση των κομμάτων κατά την προεκλογική τους εκστρατεία²¹⁴, οι εκατομμυριούχοι επιτύγχαναν, εκτός όσων αναφέραμε ήδη, τον

²¹² Abelson, *A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy*.

²¹³ C.Wright Mills, *The Power Elite*.σ.155.

²¹⁴ Το 1952, «οι έξι ανώτερες πολιτικές επιτροπές των Ρεπουμπλικάνων και των Δημοκρατικών έλαβαν το 55% των γενικών τους ενισχύσεων (σε αυτές περιλαμβάνονται μόνον όσες διατίθενται για δύο ή περισσότερες Πολιτείες) σε 2.407 εισφορές από 1.000 ή περισσότερα δολάρια η καθεμιά» (Mills). Τις μεγαλύτερες ενισχύσεις στα κόμματα έδωσαν στους Ρεπουμπλικάνους: οι Ροκφέλερ (94.000), οι ντι Πον (74.175), οι Πιου (65.100), οι Μέλον (54.000) κ.α., για περισσότερα στοιχεία βλέπε *The New York Times*,

διορισμό διευθυντών εταιρειών σε καίριες θέσεις της εκτελεστικής εξουσίας, όπως για παράδειγμα στην κυβέρνηση Eisenhower²¹⁵. Αυτή ήταν η βασική επιρροή των εκατομμυριούχων στην πολιτική.

3.5 Η χρηματοδότηση και η δημιουργία ερευνητικών κέντρων για την άσκηση προπαγάνδας.

Σχεδόν όλες οι δεξαμενές σκέψης οφείλουν τη λειτουργία και την εξέλιξή τους σε φιλανθρωπικές συνεισφορές από ιδρύματα και εταιρείες. Τα περιουσιακά τους στοιχεία είναι ανάλογα των σχέσεών τους με τα ιδρύματα, τις επιχειρήσεις και άλλες ιδιωτικές οργανώσεις.

Οι δεξαμενές σκέψης ασκούν σημαντική επιρροή στην κυβέρνηση μέσω των χορηγιών για τη δημιουργία ερευνητικών κέντρων σε πανεπιστήμια. Ουσιαστικά, οι χορηγίες για τη δημιουργία ορισμένων ερευνητικών κέντρων σε πανεπιστήμια δίδονταν για δημιουργηθούν χώροι προπαγάνδας με στόχο κυρίως τον περιορισμό των δραστηριοτήτων της Κομμουνιστικής Διεθνούς²¹⁶ (οι χορηγίες στις δεξαμενών σκέψης έχουν αντίστοιχη φορολογική μεταχείριση με τις φιλανθρωπικές χορηγίες). Ενδεικτικά αναφέρουμε το Γραφείο Πληροφοριών του Πολέμου (The Office of War Information), που βασίστηκε στα πανεπιστήμια για προσωπικές και μυστικές πληροφορίες²¹⁷, και το ακουστικό κέντρο του πανεπιστημίου Princeton, που ιδρύθηκε το 1939 για να παρακολουθεί και να μελετά τις εκπομπές του Άξονα. Το 1941 μετονομάστηκε σε Υπηρεσία Πληροφοριών Ξένων Εκπομπών (Foreign Broadcast Information Service) και

---

11 Οκτώβρη 1953, σ. 65. «Ο νόμος του Hatch περί πολιτικών δραστηριοτήτων καθιστά παράνομη κάθε προσφορά μεγαλύτερη των 5.000 δολ. Σε οποιαδήποτε εθνότητα. Μα επιτρέπει σε ένα άτομο να δώσει χρήματα μέχρι αυτό το ποσό σε κάθε μέλος χωριστών οργανώσεων και κάθε μέλος οικογένειας να κάνει χωριστές δωρεές». Ibid.

²¹⁵ Ibid:168.

²¹⁶ Edward Carr, *The Twenty Years Crisis 1919-1939* (New York: Macmillan, 1939):190. Οι διατάξεις αναφορικά με τη χρήση της προπαγάνδας εισήχθησαν, αρχικά σε συμφωνίες που συνάφθηκαν με τη Σοβιετική κυβέρνηση. Η προπαγάνδα προήχθη πρώτη φορά σε οικουμενικό ζήτημα όταν η πολωνική κυβέρνηση υπέβαλε στη Διάσκεψη για τον Αφοπλισμό πρόταση σχετικά με μια συνθήκη για τον «ηθικό αφοπλισμό»

²¹⁷ «Το Γραφείο πληροφοριών Πολέμου» («Office of War Information»), δημιουργήθηκε το 1942 και αποτελούσε ένα σημαντικό οργανισμό προπαγάνδας κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Αποτελούσε ένα από τα έξι κέντρα μελετών των Η.Π.Α. για τον ψυχολογικό πόλεμο κατά τη διάρκεια της σύγκρουσης. Πρόεδρος του Κέντρου ήταν ο Elmer Davis και Υπεύθυνος των ερευνών ο Elmo Wilson. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τα Κέντρα προπαγάνδας και διεξαγωγής ψυχολογικού πολέμου παραπέμπουμε το βιβλίου του Simpson, *Science of Coercion: Communication Research & Psychological Warfare 1945-1960*:26-27.

λειτουργούσε υπό την Ομοσπονδιακή Επιτροπή Επικοινωνιών²¹⁸. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η υπηρεσία παρακολούθησης πέρασε στη δικαιοδοσία της CIA. Η εκτίμηση αυτή των κρατικών υπηρεσιών επί ζητημάτων Εθνικής Ασφάλειας (National Security Estimate, N.I.E.) αποτελούσε την πιο έγκυρη γραπτή κρίση για ζητήματα εθνικής ασφάλειας²¹⁹. Μέχρι το 2005, κάθε NIE έφερε την υπογραφή του διευθυντή της Κεντρικής Υπηρεσίας (Director, Central Intelligence Agency-CIA), δηλαδή του αρχηγού της Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (CIA)²²⁰.

Πολιτικοί επιστήμονες, όπως ο Welsey Fishel από το πανεπιστήμιο του Michigan, διεξήγαγαν έρευνα για τη CIA σε περιοχές όπως η Ινδοκίνα, ενώ η Ομοσπονδιακή κυβέρνηση ξόδευε εκατομμύρια στα ερευνητικά κέντρα των πανεπιστημίων, όπως το κέντρο για τις Διεθνείς Σχέσεις του πανεπιστημίου Harvard, που ερευνούσε και δίδασκε ζητήματα εθνικής ασφάλειας. Αυτές οι απροκάλυπτες χρηματοδοτήσεις για έρευνα συνεχίστηκαν στα μέσα της περιόδου του Ψυχρού Πολέμου, μαζί με άλλες μορφές κυβερνητικής υποστήριξης στα πανεπιστήμια. «Κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, τα πανεπιστήμια έπαιζαν κυρίαρχο ρόλο, καθώς οι ακαδημαϊκές μελέτες ανάπτυξης πρόσφεραν στο κράτος πληροφορίες και τρόπους αιτιολόγησης των πολιτικών τους»²²¹. Για την προώθηση μελετών ανάπτυξης, η κυβέρνηση των Η.Π.Α. ενθάρρυνε τη διάδοση χρηματοδοτήσεων μέσα από μεγάλα ιδιωτικά ιδρύματα, όπως το Συμβούλιο Έρευνας Κοινωνικής Επιστήμης και το ίδρυμα Ford²²². Ωστόσο, οι ομοσπονδιακές επιχορηγήσεις αποκλιμακώθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1970, αφού οι Η.Π.Α. έστρεψαν τους πόρους τους σε άμεσες στρατιωτικές επενδύσεις και σε δεξαμενές σκέψης, αντί για έρευνες σε πανεπιστημιακά τμήματα κοινωνικών επιστημών.

---

²¹⁸ Το ακουστικό κέντρο αρχικά χρηματοδοτούνταν από το ίδρυμα Rockefeller. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Ibid:22.

²¹⁹ Περιγραφή του NIE πριν από το 2005 από την ιστοσελίδα της CIA www.cia.gov

²²⁰ Η σημασία του NIE αναλύεται επακριβώς στο βιβλίο: Ευρυβιάδης, Μάριος και Ιγνατίου, Μιχάλης, *CIA Ο Απόρρητος Φάκελος Του Αντρέα* (Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 2010):216-221.

²²¹ Simpson, *Science of Coercion: Communication Research & Psychological Warfare 1945-1960*.

²²² Joan Roelofs, *Foundations and Public Policy: The Mask of Pluralism* (New York: State University of New York, 2003).

3.6 Η ακμή των δεξιαμενών σκέψης και οι Νεο-συντηρητικοί. Ο πόλεμος του Βιετνάμ επηρέασε αρνητικά τη πολιτική τους εξέλιξη.

Τη δεκαετία του 1970 όπου αναπτύσσονται και τα «Advocacy think tanks», παρατηρείται η άνοδος του νεο-συντηρητισμού στην αμερικανική πολιτική και ακαδημαϊκή ζωή. Αρχικά, στη διάρκεια της δεκαετίας του 1960, ήταν μια μικρή ομάδα διανοούμενων που ανήκαν στο Δημοκρατικό κόμμα και ήταν σε μεγάλο ποσοστό Αμερικανο-Εβραίοι· αργότερα όμως διαχώρισαν τη θέση τους, όταν το Δημοκρατικό Κόμμα υιοθέτησε έντονη αντιπολεμική ατζέντα σε σχέση με το Βιετνάμ²²³. Ο Γερμανο-Εβραίος πολιτικός φιλόσοφος Leo Strauss²²⁴ συνέβαλε ουσιαστικά στη διαμόρφωση της σκέψης του μοντέρνου συντηρητικού κινήματος. Μια βασική ιδέα στο έργο του Strauss είναι η κρίση του φιλελευθερισμού.

Διανοητές αυτού του κινήματος αποτελούσαν ο William Kristol, συντάκτης του περιοδικού *The Weekly Standard*, ο William Bennett, ο Francis Fukuyama, ο Harvey Mansfield και ορισμένοι αξιωματούχοι του πενταγώνου. Αξιοσημείωτη είναι η επιρροή της σκέψης του Strauss στην ανακοίνωση του Reagan το 1983, σχετικά με «την αυτοκρατορία του κακού» («The Evil Empire»), δηλαδή την Ε.Σ.Σ.Δ.²²⁵.

Οι Jeane Kirkpatrick, Norman Podhoretz, και Irving Kristol, υποστηρικτές της νεο-συντηρητικής αυτής ιδεολογίας²²⁶, διακήρυσσαν ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι τόσο σημαντικά όσο και το ελεύθερο εμπόριο στην εξωτερική πολιτική των κρατών, ειδικά απέναντι στην Ε.Σ.Σ.Δ. Στόχος των νέο-συντηρητικών ήταν να διαταράξουν τη «συντροφικότητα» Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ. και να σπάσουν τις συμφωνίες μεταξύ Ανατολής και Δύσης, χαρακτηρίζοντας την CIA ως τον αδύναμο σύνδεσμο²²⁷. Οι νέο-συντηρητικοί

²²³ Μ. Ευρυβιάδης, «Οι Νεοσυντηρητικοί Των Η.Π.Α. Και ο Πόλεμος Στο Ιράκ,» *Γεωστρατηγική* 4 (2004): 86.

²²⁴ Μια από τις κριτικές μελέτες για τη σκέψη του Leo Strauss αποτελεί το άρθρο του McIntyre Kenneth, «The Right's False Prophet,» *The American Conservative*, May 2012.

²²⁵ James Mann, *Rise of The Vulcans: The History of Bush's War Cabinet* (London: Pinguin Books, 2004):27.

²²⁶ Ο Irving Kristol ξεκίνησε την πολιτική του ζωή ως μέλος του Young People's Socialist League το 1930 και υποστηρικτής του Λέον Τρότσκι, μέχρι την αποφοίτηση του από το City College of New York. Το 1950 στρατεύθηκε από τη CIA και μετακινήθηκε στο στρατόπεδο της «αστικής» δεξιάς. Συμμετείχε στη σύλληψη της νεοσυντηρητικής ιδεολογίας. Το 1960 έγινε μέλος στο American Enterprise Institute. Είναι μέλος του Council on Foreign Relations, ιδρυτής του περιοδικού *The National Interest*, συντάκτης στο περιοδικό *Encounter* και *Reporter* κ.α. Θεωρείται «ο πνευματικός πατέρας» (the Godfather) του νεοσυντηρητισμού. Blumenthal Sidney, 'The Rise of the Counter-Establishment', *Perennial Library* 1988:148.

²²⁷ Alex Abella, *Soldiers of Reason The RAND Corporation and the Rise of the American Empire*:244.

διακρίνονταν για το έντονο ενδιαφέρον που επεδείκνυαν για ζητήματα εθνικής ασφαλείας των Η.Π.Α. Από την περίοδο διακυβέρνησης του Nixon αλλά και επί προεδρίας Ford και Carter, υπήρξαν θερμοί πολέμιοι της πολιτικής της ύφεσης («detente») έναντι της Ε.Σ.Σ.Δ. Στο στόχαστρό τους βρέθηκε ακόμα και ο τότε υπουργός εξωτερικών και αρχιτέκτονας της «detente», Henry Kissinger, τον οποίο προσπάθησαν να υπονομεύσουν πολιτικά. Οι σημαντικότεροι εκπρόσωποι των νέο-συντηρητικών, όπως ο Albert Wohlstetter, ο Paul Nitze, ο Paul Wolfowitz, ο Richard Perle, ο James Schlesinger, ο καθηγητής Richard Pipes, καθώς και ο γερουσιαστής Henry ‘Scoop’ Jackson, έκαναν ιδιαίτερα αισθητή την παρουσία τους, κυρίως, σε πολιτικά ζητήματα που αφορούσαν την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. απέναντι στην Ε.Σ.Σ.Δ.²²⁸.

Η ιδεολογία και ο τρόπος δράσης τους γίνεται σαφής αν παρακολουθήσουμε το στρατήγημα που μηχανεύτηκαν, προκειμένου να δυσφημήσουν την πολιτική της ύφεσης, με την αποδόμηση των συνθηκών περιορισμού των πυρηνικών όπλων (ενδιάμεση συμφωνία SALT I: Strategic Armaments Limitation Talks I)²²⁹ και των αντιπυραυλικών συστημάτων (συνθήκη ABM: Anti-Ballistic Missiles) των δυο υπερδυνάμεων. Με τις συνθήκες αυτές, οι Η.Π.Α. δέχθηκαν ουσιαστικά και τυπικά τη στρατηγική ισότητα με την Ε.Σ.Σ.Δ.

Οι νεο-συντηρητικοί αμφισβήτησαν έντονα τις εκτιμήσεις της CIA για το σοβιετικό εξοπλιστικό πρόγραμμα, με βάση τις οποίες συνομολογήθηκαν οι συνθήκες. Επιπλέον, ισχυρίστηκαν ότι η Ε.Σ.Σ.Δ. απέκρυψε το εξοπλιστικό της πρόγραμμα, προκειμένου να υπερισχύσει σε έναν πυρηνικό πόλεμο. Προώθησαν τη σύσταση της «Ομάδας Β²³⁰» (Team B) από μέλη τους, που θα επανεκτιμούσε την συμφωνία, καθώς η επίσημη έρευνα της CIA συμβάδιζε με την πολιτική ύφεσης και προέκρινε την «ειρηνική συνύπαρξη» των υπερδυνάμεων. Με την «ανοχή» του τότε διευθυντή της CIA George Bush, η δεύτερη επιτροπή ξεκίνησε τις εργασίες της. Το τελικό πόρισμα της Ομάδας Β παρουσίαζε την Ε.Σ.Σ.Δ. να παραβιάζει τη πολιτική της ύφεσης, να έχει επεκτατικές

---

²²⁸ Ευρυβιάδης, ό.π.

²²⁹ Περισσότερα για την αποδόμηση της συνθήκης SALT I βλέπε στο βιβλίο του Sanders, *Peddlers of Crisis: The Committee on the Present Danger*:254.

²³⁰ Η «Ομάδα Α» (Team A), παραδεχόταν ότι οι Σοβιετικοί κατασκεύαζαν το δικό τους πυρηνικό και πολεμικό εξοπλισμό, αλλά το πόρισμά τους ήταν νεφελώδες ως προς το πότε θα ήταν ισότιμοι ή θα ξεπερνούσαν τον εξοπλισμό των Η.Π.Α. Alex Abella, *Soldiers of Reason The RAND Corporation and the Rise of the American Empire*:245. Η «Ομάδα Α» ήταν η ίδια η CIA. Sidney Blumenthal, *The Rise of the Counter-Establishment: From Conservative Ideology to Political Power*:140.

βλέψεις, να είναι κάτοχος υπερσύγχρονου οπλοστασίου, και να αποτελεί «πραγματικό και άμεσο κίνδυνο». Παράλληλα, χρέωνε στη CIA ανεπάρκεια και λανθασμένες εκτιμήσεις²³¹.

Οι νέο-συντηρητικοί διέρρευσαν τα συμπεράσματα της επιτροπής και στη συνέχεια τα χρησιμοποίησαν ως αιχμή του δόρατος, για να χτυπήσουν την πολιτική της ύφεσης και να υποστηρίξουν τις αυξήσεις στους εξοπλισμούς (επί προεδρίας Carter). Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκε και το ιδεολογικό όργανό τους, η Committee on Present Danger (CPD), που μαζί με την Ομάδα Β κέρδισαν τον πόλεμο²³². Η αυθαιρεσία ωστόσο της Ομάδας Β αποδείχθηκε αργότερα, αφού τα περισσότερα μέλη της είχαν τοποθετηθεί σε υψηλόβαθμες θέσεις της κυβέρνησης Reagan²³³. Όταν ο Reagan ανέλαβε την εξουσία το 1980, 51 μέλη της κυβέρνησής του ήταν μέλη της CPD, όπως και ο ίδιος²³⁴.

Η πολιτική αυτή προπαγάνδα των υπερσυντηρητικών κατά των φιλελευθέρων, κατά ένα μεγάλο μέρος πραγματοποιήθηκε μέσα από τα advocacy think tanks που ιδρύθηκαν και άκμασαν τη δεκαετία του 1970. Οι συντηρητικοί θεωρούσαν ότι υπήρχε ένα «φιλελεύθερο κατεστημένο» («Liberal-Establishment») που κυβερνούσε: Harvard University, New York Times, Ford Foundation, Council on Foreign Relations, Brookings Institution. Για να εξουδετερώσουν το «φιλελεύθερο Κατεστημένο» το οποίο οι συντηρητικοί θεωρούσαν ότι περιελάμβανε και τα δύο κόμματα, ίδρυσαν τους «Αντι-Καθεστωτικούς» («The Counter-Establishment»): τη δεξαμενή σκέψης American Enterprise Institute, το Olin Foundation, το Wall Street Journal και την Washington Times.

Οι «καθεστωτικοί» ήταν μια πολιτική ελίτ που φιλοδοξούσε να γίνει μία κυβερνώσα ελίτ. Το 1948 ο πολιτικός φιλόσοφος Richard Weaver δημοσίευσε ένα από τα πιο

---

²³¹ Ipid:197 «The Team B Report: NSC-68 Update».

²³² Η πρώτη Committee on Present Danger ιδρύθηκε το 1950 κατά τον Ψυχρό πόλεμο από φιλελεύθερους που θεωρούσαν ότι η χώρα ήταν ανεπαρκής απέναντι στον κίνδυνο του Σοβιετικού κομμουνισμού. Υποστήριζαν την πολιτική της αποτροπής για την Σοβιετική Ένωση. Η δεύτερη σύσταση της Επιτροπής έγινε το 1976 και είχε τον ίδιο σκοπό, έκανε παρέμβαση στον δημόσιο διάλογο με κινδυνολογικές τηλεοπτικές διαφημίσεις, που τόνιζαν τον κίνδυνο της σοβιετικής πυρηνικής υπεροχής. Η τελευταία ομάδα της επιτροπής είναι γνωστή ως νεο-συντηρητικοί. Επαναδραστηριοποιήθηκε το 2004 με αποστολή «την εκπαίδευση ατόμων σχετικά με την απειλή για την ελευθερία που προερχόταν από τον παγκόσμιο ριζοσπαστικό Ισλαμισμό και τα φασιστικά τρομοκρατικά κινήματα και να τους οδηγήσει ενάντια στον κατευνασμό των τρομοκρατών», βλ. σχετικά Jaideep Singh, “Clear and Present Danger: The Hawks Relaunch a Cold-War Relic,” *The Washington Monthly*, November 2004.

²³³ Peschek, *Policy Planning Organizations: Elite Agendas and America's Rightward Turn*:61.

²³⁴ Tim Weiner, “Jean Kirkpatrick, Reagan’s Forceful Envoy, Dies,” *New York Times* (New York, December 2006).

σημαντικά βιβλία επιρροής της πρώιμης κίνησης των διανοούμενων συντηρητικών «Οι ιδέες έχουν συνέπειες» («*Ideas have consequences*»). Πράγματι οι συντηρητικοί θεωρούσαν ότι η δύναμη των ιδεών θα τους οδηγήσει στην εξουσία. Ο Rob Stein, πρώην ανώτατος σύμβουλος του προέδρου της Δημοκρατικής Εθνικής Επιτροπής (Democratic National Committee), εκτιμούσε πως δαπανηθήκαν τρία δισ. δολάρια σε διάστημα τριάντα χρόνων, για την πραγματοποίηση μιας ιδεολογικής συντηρητικής προπαγάνδας πόλωσης, με το σύνθημα «ideas have consequences»²³⁵.

Οι «καθεστωτικοί» αποτέλεσαν τον άξονα της μεγαλύτερης δημόσιας-ιδιωτικής επιχείρησης την εποχή του Reagan και του πολέμου των Contras εναντίον της κυβέρνησης των Σαντινίστας στη Νικαράγουα. Ενώ η κυβέρνηση διαχειριζόταν έναν μυστικό πόλεμο χωρίς την έγκριση του NSC, το συντηρητικό κίνημα χρηματοδοτούσε τους Contras. Μεταξύ των διαφόρων ακροδεξιών ομάδων που είχαν συσταθεί για να διοχετεύσουν χρήματα στους Contras στη Νικαράγουα ήταν και το Nicaraguan Freedom Fund²³⁶.

Η προσπάθεια αυτή των υπερσυντηρητικών έναντι των φιλελευθέρων υλοποιήθηκε με διάφορους τρόπους: δημοσίευση ακριβών και έξυπνα προωθημένων φυλλαδίων (Milton Friedman's *Free to Choose*, Charles Murray's *Losing Ground*, Samuel Huntington's *The Clash of Civilizations*), συνεχόμενη παροχή ειδήσεων με την εκτύπωση εκατό και πλέον ανακοινώσεων (Heritage Foundation, Media, American Enterprise Institute, Center for Study of Popular Culture), γενναιόδωρα ποσά σε ακαδημαϊκά προγράμματα και στην πραγματοποίηση επισκέψεων από καθηγητές (στα πανεπιστήμια Harvard, Yale και Stanford), εκτύπωση ολιγοσέλιδων φυλλαδίων με την περιγραφή διάφορων επίκαιρων θεμάτων (op-ed pieces) σε εφημερίδες (*San Antonio Light*, *Pittsburgh Post-Gazette*, *Sacramento Bee* και *Washington Times*)²³⁷.

Στη δεκαετία του 1980 οι νέο-συντηρητικοί συμμαχισαν με τη χριστιανική δεξιά και κατέλαβαν καίριες θέσεις στη διακυβέρνηση Reagan εφαρμόζοντας την πολιτική γραμμή της. Η πρόσβαση πολλών από αυτές τις δεξαμενές σκέψης στους προεδρικούς κύκλους τις καθιστά εκτός από προνομιακούς συνομιλητές του πολιτικού κατεστημένου, και

---

²³⁵ Sidney Blumenthal, *The Rise of the Counter-Establishment: From Conservative Ideology to Political Power*:4-5.

²³⁶ Sidney Blumenthal, ό.π., σ. 10.

²³⁷ Lewis Lapham, "Tentacles of Rage: The Republican Propaganda Mill, A Brief History," *Harper's Magazine*, September 2004.

σημαντικούς παράγοντες στη χάραξη της πολιτικής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πρόγραμμα “*Mandate for Leadership*”, ο οδικός χάρτης για την παλινόρθωση και την κυριαρχία του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος, την οποία ονόμαζαν «Συντηρητική Επανάσταση», με ένα σχέδιο για να στραφεί η χώρα προς τα δεξιά.

Οι βασικότερες στρατηγικές επιλογές που έμελλε να έχουν καθοριστικές συνέπειες τόσο στη χώρα όσο και διεθνώς ήταν το νεοφιλελεύθερο μοντέλο στην οικονομία και το χρηματοπιστωτικό σύστημα, καθώς και οι στρατιωτικές επεμβάσεις σε άλλες χώρες. Αυτές οι επιλογές παρουσιάστηκαν από το Heritage Foundation στον πρόεδρο Reagan τις πρώτες μέρες μετά την εκλογή του, με σκοπό να τις ακολουθήσει, για να «σώσει τη χώρα από την τυραννία της Αριστεράς, και τον φιλελεύθερο φασισμό»²³⁸.

Κατά τη δεύτερη θητεία του Reagan, η ένταση του Ψυχρού Πολέμου μετατράπηκε σε νοσταλγική ανάμνηση. Με την έλλειψη εχθρών από το εξωτερικό, οι νεο-συντηρητικοί στράφηκαν στο εσωτερικό προωθώντας την ιδέα ότι οι «αξίες» είναι σε κρίση, σύμφωνα με τον λεγόμενο «πόλεμο των πολιτισμών». Στόχος τους ήταν να ολοκληρώσουν το πολιτικό τους πρόγραμμα. Την οργάνωση του πολέμου των ιδεών προετοίμασε ένα αποτελεσματικό δίκτυο συντηρητικών οργανώσεων, δεξαμενών σκέψης όπως το Heritage Foundation, συντηρητικών περιοδικών όπως τα National Review και Commentary, δημοσιογράφων και πολιτικών.

Ο στόχος του δικτύου ήταν να καταπολεμήσουν τις ιδέες του κεντροαριστερού φιλελευθερισμού που κυριαρχούσαν στα πανεπιστήμια και τη διανοήση, να καταλάβουν το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα εκ των έσω και στη συνέχεια να κατακτήσουν την ομοσπονδιακή εξουσία. Σε μία προσπάθεια να κινητοποιήσουν όσο το δυνατό μεγαλύτερο αριθμό πολιτών χρησιμοποίησαν νέες μεθόδους πολιτικής δραστηριοποίησης, όπως την ταχυδρομική επικοινωνία (direct mail), συγκεντρώνοντας μεγάλα προεκλογικά κονδύλια υπέρ των υποψηφίων στις προκριματικές εκλογές²³⁹.

3.6.1 Η τρίτη γενιά: Η άνοδος των «advocacy think tanks».

Το φαινόμενο των advocacy think tanks οδήγησε στην πολιτικοποίηση της επιστημονικής έρευνας, καθώς το κριτήριό τους προσδιοριζόταν από την ιδεολογική τους

---

²³⁸ Lewis Lapham, ό.π.

²³⁹ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικάνικο πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002* εκδόσεις ποιότητα, 2006:335, ό.π. Bruce Schulman, “The Seventies: The Great Shift In American Culture, Society, And Politics”, *Da Capo Press* (Cambridge, 2002):194-205.

θέση. Το πολιτικό περιβάλλον ευνοούσε μια τέτοια στροφή, καθώς στο επίπεδο της κοινωνίας επικρατούσε αναβρασμός και ανασφάλεια, κυρίως λόγω του πολέμου στο Βιετνάμ, ενώ στον κόσμο της διανοήσης ήταν σε εξέλιξη μια σκληρή ιδεολογική διαμάχη. Η δημόσια προβολή των πολιτικών προσώπων και των Media απέκτησαν ιδιαίτερο βάρος εξαιτίας των περιστάσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, η «Τρίτη γενιά» των δεξαμενών σκέψης προέβαλε νέες στρατηγικές, που πλησίαζαν αυτές των ομάδων πίεσης και των lobby. Η προσφιλέστερη τακτική των δεξαμενών σκέψης την συγκεκριμένη περίοδο ήταν η παραγωγή σύντομων και επίκαιρων πολιτικών αναλύσεων (op-ed) για την παροχή άμεσων συμβουλών. Ο μετασηματισμός αυτός των δεξαμενών σκέψης άγγιξε την ουσία της αποστολής τους μετατρέποντάς τα σε πεδίο «αγοραπωλησίας ιδεών» («marketplace ideas»)²⁴⁰.

Οι πιο σημαντικές από αυτές τις δεξαμενές σκέψης είναι το Heritage Foundation (1973), το American Enterprise Institute (1943), το CATO Institute και το Center for Strategic and International Studies.

Για τις δεξαμενές σκέψης η συνεισφορά χρηματοδοτήσεων από τα πανίσχυρα φιλανθρωπικά ιδρύματα αποτελεί γεγονός ζωτικής σημασίας για την εξάπλωσή τους αλλά και για την πρόοδο στον τομέα της έρευνας. Η εξέλιξη της νομικής υπόστασης των ιδρυμάτων αφορά άμεσα τις δεξαμενές σκέψης. Με το Νομοσχέδιο για τη Φορολογική Μεταρρύθμιση, το 1969 (νόμος 501c3), ορίζεται ότι «επιχειρήσεις, καθώς και οποιοδήποτε κοινωφελές ταμείο, αποθεματικό ή ίδρυμα, οργανωμένο και δραστηριοποιούμενο αποκλειστικά για θρησκευτικούς, φιλανθρωπικούς, επιστημονικούς, επιμορφωτικούς ή εκπαιδευτικούς σκοπούς [...] και το οποίο δε χρησιμοποιεί κανένα μέρος των καθαρών εσόδων του προς όφελος κάποιου ιδιώτη μετόχου ή ατόμου, ούτε επιδίδεται σε προπαγανδιστική δράση ή σε προσπάθεια επιρροής στη νομοθετική διαδικασία με κάποιον άλλο τρόπο ή παρέμβασης σε κάποια πολιτική εκστρατεία υπέρ κάποιου υποψηφίου για δημόσιο αξίωμα [...] απαλλάσσεται από την ομοσπονδιακή φορολογία» (Internal Revenue Code-IRS)²⁴¹.

Στο πρώτο εξάμηνο της προεδρίας του, ο Reagan εισήγαγε σχέδιο νόμου το οποίο ψηφίστηκε από το κογκρέσο και αποτέλεσε νόμο που προέβλεπε την τριετή μείωση του

²⁴⁰ Donald Abelson, "Think Tanks and U.S. Foreign Policy: A Historical Perspective" in U.S., *Journal of The U.S. Department of State* 7, no. 3 (2002).

²⁴¹ Ο.π. Roelofs, *Foundations and Public Policy: The Mask of Pluralism:13-16*.

ομοσπονδιακού φόρου εισοδήματος κατά 5% τον πρώτο χρόνο, 10% τον δεύτερο και άλλα 10% τον τρίτο χρόνο. Ο φόρος για το ανώτατο κλιμάκιο εισοδήματος μειώθηκε από 70% σε 50%. Η φορολογική μεταρρύθμιση του Reagan ολοκληρώθηκε με νέο νόμο το 1986, όταν το ομοσπονδιακό φορολογικό σύστημα απλοποιήθηκε ριζικά. Ο φόρος για το ανώτατο κλιμάκιο εισοδήματος μειώθηκε σε 28%, τα κλιμάκια μειώθηκαν σε τρία και πολλές μορφές εκπτώσεων από τον φόρο (tax deductions) που ευνοούσαν τους πλούσιους και τις μεγάλες επιχειρήσεις καταργήθηκαν²⁴².

Πριν από τη φορολογική μεταρρύθμιση, τα περισσότερα ιδρύματα λάμβαναν επιχορηγήσεις από την πολιτεία ως φιλανθρωπικοί μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί και ήταν στη δικαιοδοσία των πολιτειών. Οι δεξαμενές σκέψης, ως αποδέκτες κεφαλαίων από τα φιλανθρωπικά ιδρύματα, απαγορευόταν να επιδίδονται σε δραστηριότητες lobbying, προεκλογικής προπαγάνδας ή κομματικής υποστήριξης. Άλλωστε, ο νόμος ορίζει ότι τα ιδρύματα υποχρεούνται να ελέγχουν τον τρόπο χρήσης των οικονομικών κονδυλίων τους. Όπως γίνεται φανερό οι δεξαμενές σκέψης ταιριάζουν απόλυτα στην παραπάνω περιγραφή: σύμφωνα με τις καταστατικές τους αρχές, συνιστούν παράγοντες ανεξαρτησίας, αντικειμενικότητας και διανόησης. Επιπλέον, ο υπερκομματικός και μη κερδοσκοπικός χαρακτήρας των δραστηριοτήτων τους είναι δεδομένος και ως τέτοιες έχουν καθιερωθεί στην αμερικανική πολιτική συνείδηση²⁴³. Ωστόσο, ορισμένες δεξαμενές σκέψης κατέλυαν με την πρακτική τους και τις λειτουργίες τους αυτή τη φυσιογνωμία του υπερκομματικού και μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, διότι υπεισέρχονταν σε δραστηριότητες του χώρου και των θεσμών του lobbying.

Αυτοί οι περιορισμοί αποτελούν και την ειδοποιό διαφορά των δεξαμενών σκέψης από τις ομάδες συμφερόντων και τις επιτροπές πολιτικής δράσης (political actions committees, PACS²⁴⁴) οι οποίες ασκούν επιρροή στη διάθεση δωρεών σε υποψήφιους

---

²⁴² Παπασωτηρίου, *Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*:237. ό.π. Dinesh D'Souza, *Ronald Reagan: How an Ordinary Man Became an Extraordinary Leader* (New York: A Touchstone book by Simon & Schuster, 1997):92-3 και 122-3.

²⁴³ Roelofs, *Foundations and Public Policy: The Mask of Pluralism*:13.

²⁴⁴ Οι PAC'S είναι ένα ισχυρό μέσο που διαθέτουν οι ομάδες πίεσης για την άσκηση απευθείας επιρροής και τη συναλλαγή τους με πολιτικούς φορείς. Το 1970 το Κογκρέσο ανταποκρινόμενο στο μαζικό αίτημα για μεγαλύτερη διαφάνεια θέσπισε νομοθεσία που απαγόρευε την απευθείας χρηματοδότηση των πολιτικών φορέων σε νέα πιο συλλογικά σχήματα, τις επιτροπές πολιτικής δράσης. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 τα PAC'S έπαιξαν μεγάλο ρόλο στην οργανωμένη διάχυση κλίματος και απόψεων της Νέας Δεξιάς στο πολιτικό σύστημα και στην εδραίωση της πολιτικής κυριαρχίας του ρεύματος αυτού.

προέδρους και υποψηφία στελέχη του κογκρέσου. Μετά το 1974, οι επιχειρήσεις και οι εμπορικές εταιρείες ίδρυσαν τις επιτροπές πολιτικής δράσης, στην προσπάθειά τους να ασκήσουν περισσότερη πίεση στην κυβέρνηση²⁴⁵. Μέσα από τις δωρεές που ρυθμίζονται από την Ομοσπονδιακή Εκλογική Επιτροπή, οι ομάδες συμφερόντων και οι PACS επιχειρούν να σταθεροποιήσουν τους δεσμούς τους με τα εκλεγμένα στελέχη. Σε αντάλλαγμα της βοήθειας που προσφέρουν χρηματοδοτώντας την εκλογική τους εκστρατεία, ελπίζουν να έχουν περισσότερη πολιτική υποστήριξη για την οργάνωσή τους.

Με λίγα λόγια, επιδιώκουν να χρησιμοποιούν τη δύναμή τους, για να επηρεάσουν τμήμα του εκλογικού σώματος, ώστε οι εκλογείς να επιλέξουν και να δώσουν την ψήφο τους υπέρ των υποψηφίων που μοιράζονται τις ανησυχίες τους. Αντιθέτως, οι δεξαμενές σκέψης μετρούν την επιτυχία τους από το πόσο δεκτικά είναι τα μέλη του κογκρέσου, της εκτελεστικής εξουσίας και των Μ.Μ.Ε. στις ιδέες τους. Ωστόσο, παρά τους περιορισμούς αυτούς, ο ηγεμονικός ρόλος των ιδρυμάτων δεν απειλείται.

Στο βιβλίο «Foundations and Public Policy» η καθηγήτρια Joan Roelofs υποστηρίζει πως «ιδρύματα όπως το Ford Foundation και το Rockefeller ενισχύουν δεξαμενές σκέψης και ινστιτούτα πολιτικής που έχουν μεγάλη επιρροή στη διαμόρφωση της εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α., όπως το American Enterprise Institute, το Brookings Institute, το Counsel of Foreign Relations, το Urban Institute. Παράγουν βιβλία και ερευνητικές εκθέσεις (reports), οργανώνουν συνέδρια, δημοσιεύουν άρθρα, σύντομα ενημερωτικά κείμενα (op ends), και εκδίδουν περιοδικά. Επίσης, παρέχουν άμεσα πληροφορίες σε εκλεγμένους και διορισμένους κυβερνητικούς αξιωματούχους»²⁴⁶.

3.6.2 Η τέταρτη γενιά: «legacy based think tanks».

Η γενιά αυτή των δεξαμενών σκέψης αποτελεί κατά τον Abelson μια τέταρτη κατηγορία που εμφανίστηκε στη δεκαετία του 1980 και έγινε γνωστή ως «legacy-based think tanks»: «δεξαμενές σκέψης που βασίζονται σε πολιτικές κληρονομιές». Δημιουργήθηκαν από πρώην κατόχους του ύπατου αξιώματος, με στόχο να αφήσουν μια δική τους

Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, *Το Θεσμικό Πλαίσιο Διαμόρφωσης Της Εξωτερικής Πολιτικής Των Η.Π.Α.* (Αθήνα: Ποιότητα, 2009):250.

²⁴⁵ Περισσότερα για την εξέλιξη των επιτροπών πολιτικής δράσης βλ.: Peschek, *Policy Planning Organizations: Elite Agendas and America's Rightward Turn*:64-65.

²⁴⁶ Roelofs, *Foundations and Public Policy: The Mask of Pluralism*.

σφραγίδα στην εξωτερική και εσωτερική πολιτική. Δημοσίευαν διάφορα κείμενα, πραγματοποιούσαν σεμινάρια και ομάδες εργασίας, και διεξήγαγαν έρευνα στους τομείς της πολιτικής²⁴⁷.

Ένα από τα σημαντικότερα κέντρα αυτού του είδους είναι το *Carter Center*, που ιδρύθηκε το 1982 από τον πρώην πρόεδρο Jimmy Carter. Διεξήγαγε έρευνες για θέματα που εκτείνονταν από τη διαχείριση συγκρούσεων ως την αντιμετώπιση των τροπικών ασθενειών. Στο ίδιο πνεύμα εντάσσεται και το *Nixon Center for Peace and Freedom*, που ιδρύθηκε το 1994 από τον πρώην πρόεδρο Richard Nixon. Στόχος του ήταν να «συνδυάσει τον σκληρό πραγματισμό με τις παραδοσιακές αμερικανικές αρχές». Ο προσανατολισμός του Κέντρου έτεινε προς την ρεαλιστική οπτική της εξωτερικής πολιτικής. Εκδίδει το διμηνιαίο περιοδικό εξωτερικής πολιτικής *The National Interest*. Το 2011 μετονομάστηκε σε Center for National Interest και εκτείνεται στους εξής τομείς: Ενεργειακή Ασφάλεια και Κλιματική Αλλαγή, Στρατηγικές Σπουδές, Αμερικανο-ρωσικές Σχέσεις, Μετανάστευση, Σπουδές Εθνικής Ασφάλειας, Κινεζικές Σπουδές, Περιφερειακή Ασφάλεια.

Συμπερασματικά, η κατάδειξη της τυπολογίας των ποικιλόμορφων δεξαμενών σκέψης οφείλεται στην προσπάθεια ορισμένων μελετητών, όπως των Weaver και McGann, να εντοπίσουν τη χρονολογική και ιστορική εξέλιξή τους.

3.7 Σύνοψη του κεφαλαίου - συμπεράσματα.

Οι δεξαμενές σκέψης είναι οργανώσεις οι οποίες επιδιώκουν με συγκεκριμένες πολιτικές προτάσεις να επηρεάσουν τους εκπροσώπους της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας, καθώς και την κοινή γνώμη. Κυρίαρχος στόχος τους είναι η εξασφάλιση των λειτουργικών τους δαπανών, με την προσέλκυση γενναιόδωρων χορηγιών, προσφέροντας ως αντάλλαγμα την προώθηση των συμφερόντων των χορηγών τους. Η συμβολή τους είναι καθοριστική στη διαμόρφωση της πολιτικής ατζέντας της εκάστοτε κυβέρνησης, τόσο σε ζητήματα εσωτερικής πολιτικής όσο και σε ζητήματα που αφορούν την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α., καθώς και στην άσκηση επιρροής για την επιλογή συγκεκριμένων πολιτικών.

---

²⁴⁷ Abelson, *A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy*.

Στο σύνολό τους οι δεξαμενές σκέψης στις Η.Π.Α. άσκησαν σχετική επιρροή τόσο σε εσωτερικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Ορισμένες άσκησαν καθοριστική επιρροή, όπως το ίδρυμα Heritage, με το πρόγραμμα “*Mandate for Leadership*” της ηγεσίας Reagan, και το ινστιτούτο Brookings, με τη σύνταξη ενός σχεδίου με τίτλο «*Ατζέντα για τη δεκαετία του 1980*», η οποία διατύπωσε τη συντηρητική στροφή στην οικονομική πολιτική με το νεοφιλελεύθερο πρόγραμμα αλλά και την ιδεολογική στροφή του ινστιτούτου. Εξάλλου, ο οργανισμός RAND συνέβαλε στην υλοποίηση τόσο στην πολιτική της αποκέντρωσης της κυβέρνησης Reagan, όσο και στην άσκηση της παρεμβατικής εξωτερικής πολιτικής.

Η σύσταση και η λειτουργία των δεξαμενών σκέψης είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη διάθεση πόρων από χρηματοδοτήσεις που προέρχονται τόσο από το δημόσιο όσο και από τον ιδιωτικό τομέα, καθώς και από τη συγκέντρωση και στελέχωση του ανθρώπινου δυναμικού τους.

Παρουσιάζουν μια «σχετική αυτονομία», καθώς στην πλειοψηφία τους δεν χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση (αν εξαιρέσουμε τις δεξαμενές σκέψης που συνεργάζονται με τις εκάστοτε κυβερνήσεις), αλλά από ιδιωτικούς φορείς και παρουσιάζονται ως ανεξάρτητοι οργανισμοί.

Αναπτύχθηκαν τέσσερις γενιές δεξαμενών σκέψης από τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ως σήμερα. Στον πολλαπλασιασμό ωστόσο του φαινομένου συνέβαλε κυρίως η οικονομική ανάπτυξη και η κοινωνική εξέλιξη των Η.Π.Α. Μεγάλο μέρος της πολιτικής αντιπαράθεσης τόσο στα χρόνια του πολέμου στο Βιετνάμ όσο και μετά υλοποιήθηκε μέσα από τα advocacy think tanks, που ιδρύθηκαν ή και άκμασαν κατά τη δεκαετία του 1970. Οι συντηρητικοί, για να εξουδετερώσουν το φιλελεύθερο κατεστημένο, επιστράτευαν διάφορα μέσα επιρροής όπως εφημερίδες, περιοδικά, ιδρύματα και δεξαμενές σκέψης, για να αντικρούσουν τα φιλελεύθερα μέσα επιρροής. Τη δεκαετία του 1980, το συντηρητικό κόμμα, με εκπρόσωπο τον Ronald Reagan, ανέλαβε τη διακυβέρνηση των Η.Π.Α.

Ωστόσο, στην αύξηση του φαινομένου των δεξαμενών σκέψης συνέβαλαν και οι διαχρονικές ιδιαιτερότητες του πολιτικού συστήματος των Η.Π.Α. Αναφερόμαστε στην ιδιομορφία της δομής των κομμάτων, στον σαφή διαχωρισμό των εξουσιών και στην ομοσπονδιακή δομή του κράτους. Η ιδιαιτερότητα αυτή οδήγησε στην ανάπτυξη μιας

πολιτικής δομής «ανοικτής» στην παρουσία ειδικών και επιστημόνων και παρείχε απεριόριστο χώρο δράσης και επιρροής ιδεολογικής, πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής στις δεξαμενές σκέψης.

Την οργάνωση του πολέμου των ιδεών προετοίμασε ένα αποτελεσματικό δίκτυο συντηρητικών οργανώσεων, ινστιτούτων, δεξαμενών σκέψης όπως το Heritage Foundation, συντηρητικών περιοδικών όπως τα National Review και Commentary, δημοσιογράφων και πολιτικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Οι δεξαμενές σκέψης και η επιρροή τους στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α.

4.1 Η συμβολή των δεξαμενών σκέψης στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α.

Στα πλαίσια της εκάστοτε προεδρίας των Η.Π.Α. και της κυβέρνησης, η ηγεσία της χώρας ασκεί πολιτική στο γεωστρατηγικό και στο γεωπολιτικό πεδίο. Προωθεί τα οικονομικά συμφέροντα της χώρας με αναφορές σε πρώτες ύλες, σε πηγές ενέργειας, σε στρατιωτικές και πολιτικές επεμβάσεις. Για το σκοπό αυτό, μεταξύ άλλων, χρηματοδοτεί και δεξαμενές σκέψης καθώς και άλλα δίκτυα. Πολλές φορές, ασκεί πολιτικές σε διάφορες περιοχές του κόσμου και υπογράφει διακρατικές συμφωνίες με τον μανδύα των δεξαμενών σκέψης.

Όπως έχει υποστηριχθεί, η εξωτερική πολιτική μιας χώρας και οι κυβερνητικές αποφάσεις επηρεάζονται σε σημαντικό βαθμό από πλείστες εξωκυβερνητικές δυνάμεις και ομάδες, καθώς και από άλλους παράγοντες της κοινωνικής πολιτικής και οικονομικής πραγματικότητας, που είναι άμεσα συνδεδεμένοι με το πολιτικό γίγνεσθαι. Τέτοιοι παράγοντες είναι η κοινή γνώμη, οι ομάδες πίεσης, η πολιτική κουλτούρα κάθε τόπου ή ο βαθμός κοινωνικοοικονομικής του ανάπτυξης και οι αντίστοιχες νοοτροπίες και ομάδες συμφερόντων που δημιουργεί²⁴⁸.

Ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών μελετών. Ερευνητές, δημοσιογράφοι αλλά και πολιτικοί διαπιστώνουν ότι υπάρχουν ισχυροί δεσμοί μεταξύ των πολιτικών και των δεξαμενών σκέψης. Για πολλούς ακαδημαϊκούς (Joseph Peschek²⁴⁹, Thomas Dye, William Domhoff²⁵⁰, και John Saloma²⁵¹), «οι δεξαμενές σκέψης είναι δικτυωμένες όχι μόνο με την πολιτική ελίτ αλλά περιλαμβάνονται και στη δομή εξουσίας του έθνους». Ο Thomas Dye, υποστηρίζει ότι «στις δεξαμενές σκέψης συγκεντρώνονται οι ηγεσίες των επιχειρηματικών και οικονομικών θεσμών, ποικίλων φιλανθρωπικών ιδρυμάτων, των Μ.Μ.Ε., κορυφαίοι διανοούμενοι, καθώς και σημαντικά πρόσωπα του πολιτικού χώρου,

²⁴⁸ James Rosenau, *The Scientific Study of Foreign Policy* (New York: Nicholas Pub. Co., 1980).

²⁴⁹ Peschek, *Policy Planning Organizations: Elite Agendas and America's Rightward Turn*.

²⁵⁰ Domhoff, William, ; Dye, Thomas, *Power Elites and Organization*, Sage Focus (California: Newbury Park, 1987).

²⁵¹ John Saloma, *Ominous Politics: The New Conservative Labyrinth*, 1st ed. (New York: Hill & Wang Pub., 1984).

που στοχεύουν στη διενέργεια επίκαιρων πολιτικών ερευνών, για την ανάπτυξη προτάσεων δράσης», οι οποίες θα προωθούν συγκεκριμένες πολιτικές και συμφέροντα.

Σύμφωνα με τον Dye, τα «προϊόντα» των δεξαμενών σκέψης έχουν ως αποδέκτες τα Μ.Μ.Ε., τις ομοσπονδιακές εκτελεστικές υπηρεσίες και το κογκρέσο. Απώτερο στόχο έχουν τη μετατροπή των πολιτικών τους προτάσεων σε νόμους²⁵². Επίσης, οι δεξαμενές σκέψης παρέχουν εμπειρογνώμονες στις υπηρεσίες του κογκρέσου. Μετά την εκλογή του προέδρου Carter (1976), ο τομέας της διοίκησης στελεχώθηκε με άτομα από το ίδρυμα Brookings και το Council on Foreign Relations. Τέσσερα χρόνια αργότερα, ο πρόεδρος Reagan στράφηκε σε δεξαμενές σκέψεις όπως τα ιδρύματα Heritage και Hoover.

Ακαδημαϊκοί όπως ο Dickson (1971), ένας ανεξάρτητος αναλυτής των δεξαμενών σκέψης, υποστηρίζουν ότι «οι δεξαμενές σκέψης διεξάγουν έρευνα σε ζητήματα σχετικά με τη διαμόρφωση πολιτικής και της εφαρμογής της σε θέματα τεχνολογίας», λειτουργώντας ως γέφυρα μεταξύ της γνώσης και της ισχύος. Οι συντηρητικοί πολιτικοί επιστήμονες Domhoff, Dye και Saloma ισχυρίζονται ότι οι δεξαμενές σκέψης όχι μόνο αλληλεπιδρούν με τις πολιτικές ελίτ αλλά συμβάλλουν και στη διαμόρφωση των πολιτικών δομών, επηρεάζοντας τους τομείς λήψης αποφάσεων. Επίσης, διατυπώνουν την άποψη ότι το Ινστιτούτο Brookings και το Council on Foreign Relations διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην προώθηση των στρατηγικών συμφερόντων των Η.Π.Α. Ο ακαδημαϊκός Peschek υποστηρίζει ότι το Ινστιτούτο Brookings, το American Enterprise Institute, το Heritage Foundation και η Trilateral Commission συνέβαλαν «στην πολιτική κινητοποίηση του επιχειρηματικού κόσμου και άλλων συμμαχικών ομάδων, για τον επαναπροσδιορισμό των όρων του πολιτικού διαλόγου και της αναθεώρησης των στόχων και του περιεχομένου της πολιτικής»²⁵³.

Από τη σκοπιά των πολιτικών, ο Richard Haass (Διευθυντής σχεδιασμού πολιτικής στο υπουργείο εξωτερικών των Η.Π.Α./Director of Policy Planning for the Department of State 2001-2003) υποστηρίζει ότι οι δεξαμενές σκέψης διαμόρφωσαν πλεονεκτική θέση για το ρόλο τους, ώστε να επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α.: δημιούργησαν ένα «νέο πλαίσιο προσέγγισης και ανάλυσης θεμάτων», έναν «νέο τρόπο σκέψης», για τους φορείς λήψης αποφάσεων των Η.Π.Α. Η συμβολή αυτή ίσως οδηγήσει

²⁵²Thomas Dye, "Oligarchic Tendencies in National Policy-Making: The Role of the Private Policy-Planning Organizations," *The Journal of Politics* 40, no. 2 (1978).

²⁵³ Peschek, *Policy Planning Organizations: Elite Agendas and America's Rightward Turn*.

στην αλλαγή του τρόπου που αντιλαμβάνονται και ανταποκρίνονται στις διεθνείς εξελίξεις οι πολιτικοί.

Οι δεξαμενές σκέψης παρέχουν, επίσης, εξειδικευμένο προσωπικό στον τομέα της διοίκησης, σε κυβερνήσεις ή σε υπηρεσίες του Κογκρέσου. Αναμφίβολα, η εισροή αυτή αυξάνεται κατά τη μεταβατική περίοδο μεταξύ δυο κυβερνήσεων. Κυβερνητικές θέσεις καλύπτονται από μέλη των δεξαμενών σκέψης και, αντίστροφα, πρώην πολιτικοί γίνονται μέλη τους. Πρόκειται για το φαινόμενο της ιδιάζουσας σχέσης μεταξύ του πολιτικού κόσμου και των δεξαμενών σκέψης («revolving doors»), ένα αμιγώς αμερικανικό χαρακτηριστικό που συμβάλλει στην αυτοσυντήρηση και στην αναπαραγωγή ως ένα βαθμό του πολιτικού συστήματος σε επίπεδο κορυφής, όπως επισημαίνει ο Haass. Εξάλλου, οι δεξαμενές σκέψης αποτελούν συχνά τόπο συναντήσεων των φορέων χάραξης εξωτερικής πολιτικής. Οι συμμετέχοντες έχουν τη δυνατότητα να διαμορφώσουν κοινές αντιλήψεις για τις πολιτικές εξελίξεις, να ανταλλάξουν απόψεις για τις πολιτικές επιλογές ή ακόμη και να οικοδομήσουν μια κοινή επιστημονική βάση για τις πολιτικές αποφάσεις και επιλογές.

Τέταρτον, οι δεξαμενές σκέψης συμβάλλουν στη διαμόρφωση πολιτικού κλίματος. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η ενημέρωση, η διαμόρφωση και η επιρροή του κοινού, που επιτυγχάνεται μέσω της προβολής τους στα Μ.Μ.Ε. Με αυτόν τον τρόπο, οι δεξαμενές σκέψης επικεντρώνονται στη λεγόμενη «εκπαίδευση», η οποία μπορεί να φτάσει μέχρι τη χειραγώγηση του κοινού. Επίσης, διαμορφώνουν το πολιτικό κλίμα, καθορίζοντας τους όρους της δημόσιας συζήτησης, δηλαδή την πολιτική ατζέντα. Αυτό αποτελεί στοχευμένη δράση για την αποδοχή συγκεκριμένων επιλογών ή, έστω, τη συναίνεση. Τέλος, οι δεξαμενές σκέψης ασχολούνται με τη διάδοση των ιδεών τους αλλά περισσότερο με την αξιολόγηση των κυβερνητικών πολιτικών. Ελέγχουν τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητα συγκεκριμένων κυβερνητικών προγραμμάτων, συγκρίνοντάς τα με τους στόχους που έχουν ορισθεί²⁵⁴.

Με λίγα λόγια, οι δεξαμενές σκέψης ασκούν επιρροή στις πολιτικές αποφάσεις. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνουν δημοσιότητα και εξασφαλίζουν οικονομικούς πόρους για

---

²⁵⁴ Richard Haass, “Think Tanks and U.S. Foreign Policy: A Policy-Maker’s Perspective,” *An Electronic Journal Of The U.S. Department Of State* 7, no. 3 (2002).

τη λειτουργία τους. Από την ίδρυση των δεξαμενών σκέψης της πρώτης γενιάς (Brookings Institution, Hoover, Council on Foreign Relations κ.ά.) συμπεραίνουμε ότι το ενδιαφέρον τους προσανατολιζόταν στις διεθνείς εξελίξεις, όπως ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Έπειτα, με την ανάδειξη των Η.Π.Α. σε υπερδύναμη, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στις διεθνείς σχέσεις για την προώθηση των εξωτερικών συμφερόντων της χώρας. Δημιουργήθηκαν πιο πολλές δεξαμενών σκέψης, με πιο ευρύ πεδίο δραστηριοτήτων. Ωστόσο, προτεραιότητα για πολλές από αυτές παραμένει η άσκηση επιρροής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

4.2 Οι τρόποι και τα μέσα «προώθησης» των προτάσεων/ιδεών των δεξαμενών σκέψης στους διαμορφωτές της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α.

Οι πηγές υποστήριξης των δεξαμενών σκέψης δεν είναι σταθερές αλλά μεταβάλλονται. Το γεγονός αυτό επηρεάζει όχι μόνο το μέγεθος και την ιδεολογική τους ταυτότητα αλλά και τη δράση τους. Τυπικά, χαρακτηρίζονται ως επιστημονικά ινστιτούτα πολιτικών μελετών, με ορισμένους μελετητές να επιδιώκουν μια σχετική αποστασιοποίηση για τη διεξαγωγή της έρευνας. Ταυτόχρονα, όμως, οι δεξαμενές σκέψης συμμετέχουν στη δημόσια συζήτηση και αντιπαράθεση, καθώς επιζητούν τη δημόσια προβολή τους για την προώθηση των ιδεών τους. Η αναγνωσιμότητα συμβάλει στην προσέλκυση χρηματοδοτήσεων. Ωστόσο, ο ανταγωνισμός που έχει προκαλέσει η αύξηση του αριθμού των δεξαμενών σκέψης, οδηγεί σε μεγάλη έμφαση σε μεθόδους μάρκετινγκ.

Για να εξασφαλίζουν την οικονομική τους βιωσιμότητα από τους διάφορους φορείς χρηματοδότησης, οι δεξαμενές σκέψης αναζητούν μεθόδους για την ανάπτυξη και την προώθηση των ιδεών τους στην κοινή γνώμη και στους πολιτικούς κύκλους. Η επιτυχία τους εξαρτάται από την επιρροή που ασκούν στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης, στις πολιτικές προτιμήσεις και στις επιλογές των ηγετών. Οι δεξαμενές σκέψης ειδικεύονται σε ποικίλους τομείς και οι πόροι τους προέρχονται από διάφορους φορείς και εμφανίζουν διαφορετικές προτεραιότητες. Παρ' όλα αυτά, συμφωνούν σε μια σειρά στρατηγικών για την άσκηση επιρροής.

Πράγματι, προκειμένου να επηρεάσουν τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και των πολιτικών, οι δεξαμενές σκέψης ακολουθούν κάποιες από τις παρακάτω στρατηγικές ή και όλες, αν αυτό είναι δυνατόν²⁵⁵:

- Διοργανώνουν σεμινάρια, συνέδρια και δημόσιες συζητήσεις (forum), για ανάλυση των διαφόρων πολιτικών θεμάτων εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής.

Αυτές οι δραστηριότητες μπορεί να είναι ανοιχτές, απευθυνόμενες και στο ευρύ κοινό, ή να αφορούν εκλεκτά πολιτικά πρόσωπα σε κλειστά σεμινάρια, συνέδρια ή forum.

- Ενθαρρύνουν δημόσιες ομιλίες και διαλέξεις ακαδημαϊκών μελών τους.
- Καταθέτουν ενώπιον επιτροπών και υποεπιτροπών του Κογκρέσου.
- Εκδίδουν ευρείας κυκλοφορίας βιβλία, περιοδικά, ενημερωτικά δελτία και κείμενα πολιτικών απόψεων.
- Δημιουργούν διαδικτυακούς τόπους, με ελεύθερη πρόσβαση στις δημοσιεύσεις του Ινστιτούτου για τους επισκέπτες.
- Αποσκοπούν να προσελκύσουν κοινό κατά την ετήσια καμπάνια συγκέντρωσης πόρων.
- Επιδιώκουν τη συχνή προβολή τους από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Η διοργάνωση forum, σεμιναρίων και συνεδρίων συνιστά μια από τις πιο κοινές στρατηγικές των δεξαμενών σκέψης, για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σχετικά με συγκεκριμένα θέματα εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής. Σε αυτές τις δημόσιες συζητήσεις δίνεται η ευκαιρία σε πολιτικούς, δημοσιογράφους, επιχειρηματίες, ακαδημαϊκούς αλλά και σε άλλους εκπροσώπους του μη κερδοσκοπικού τομέα να έρθουν σε επαφή και να συζητήσουν για θέματα της επικαιρότητας. Με τη δραστηριότητα αυτή, οι δεξαμενές σκέψης πετυχαίνουν την ανάδειξη πολιτικών θεμάτων που ευνοούν τους στόχους τους, την ενθάρρυνση για τη διαμόρφωση μιας κοινής αντίληψης μεταξύ ειδικών και αρμοδίων και, κυρίως, για τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης.

Η διοργάνωση συζητήσεων και εκδηλώσεων που δεν είναι ανοιχτές στο ευρύ κοινό υπό την αιγίδα των δεξαμενών σκέψης, δίνει την ευκαιρία στους ειδικούς των

---

²⁵⁵ Donald Abelson, *A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy*:148.

ινστιτούτων να ανταλλάξουν απόψεις και να μοιραστούν τις ανησυχίες τους με εκπροσώπους της πολιτικής ελίτ. Ένα παράδειγμα είναι το διήμερο σεμινάριο που διοργάνωσε το Hoover Institute το 1980, με προσκεκλημένους και από τα δύο κόμματα, καθώς και μέλη από διάφορες επιτροπές του κογκρέσου. «Σεμινάρια και συνέδρια όπως αυτό του Hoover Institute προάγουν την εποικοδομητική ανταλλαγή ιδεών μεταξύ των ακαδημαϊκών και των πολιτικών, διαδραματίζοντας, σήμερα, κρίσιμο ρόλο στη διαλεκτική σχέση μεταξύ των δύο αυτών χώρων»²⁵⁶.

Επιπροσθέτως, οι δεξαμενές σκέψης παροτρύνουν συχνά τα μέλη τους να συμμετέχουν σε διαλέξεις σε πανεπιστήμια, σωματεία και άλλους οργανισμούς, με σκοπό να διευρύνουν το ακροατήριό τους. Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα, τα μέλη ή τα στελέχη των δεξαμενών σκέψης γίνονται «πρεσβευτές» του ινστιτούτου τους, διαδίδουν το πολιτικό μήνυμα και προωθούν τις ιδέες του. Το γόητρο των δεξαμενών σκέψης ενισχύεται με τη συμμετοχή τους σε πολιτικές διαδικασίες στα πλαίσια επίσημων καταθέσεων ή ακροάσεων ενώπιον των νομοθετικών επιτροπών, είτε με προφορική παρουσίαση είτε με την υποβολή σύντομου πολιτικού σημειώματος. Με αυτόν τον τρόπο, η συμβολή των δεξαμενών σκέψης προσελκύει τα Μ.Μ.Ε. και προσθέτει στην αξιοπιστία τους.

Για να αυξήσουν την επιρροή τους, πολλές δεξαμενές σκέψης έχουν αναπτύξει έντονη εκδοτική δραστηριότητα. Με την έκδοση βιβλίων, επίκαιρων κειμένων ή περιοδικών άποψης στοχεύουν να εισακουστούν από το σύνολο της κοινωνίας. Πολλά από τα βιβλία τα οποία έχουν διαμορφώσει την πνευματική μας κουλτούρα προέρχονται από Ιδρύματα όπως: W.W. Rostow's *The Stages of Economic Growth*, Seymour Martin Lipset's *Political Man*, Daniel Bell's *End of Ideology*, Robert Putnam's *Bowling Alone*, and Erik Erikson's *Young Man Luther*²⁵⁷.

Επιπροσθέτως, το Hoover Institute εκδίδει το περιοδικό *Policy Review* (που μέχρι το 2001 ανήκε στο συντηρητικό Heritage Foundation) και το American Enterprise Institute εξέδιδε μέχρι το 2006 το περιοδικό *American Enterprise*, που πραγματευόταν θέματα δημόσιας πολιτικής. Τέλος, Brookings Institute εκδίδει το περιοδικό *Brookings Review*. Για το ακαδημαϊκό κοινό, οι δεξαμενές σκέψης παράγουν εξειδικευμένες εκδόσεις, όπως

---

²⁵⁶ Donald Abelson, ό.π., σ. 150.

²⁵⁷ Roelofs, *Foundations and Public Policy: The Mask of Pluralism*:58.

το περιοδικό *Foreign Affairs*, που εκδίδεται από το Council on Foreign Relations, το *Foreign Policy* που μέχρι το 2008 ανήκε στο Carnegie Endowment for International Peace, το *Washington Quarterly* που αποτελεί έκδοση του Center for Strategic and International Studies, και το *Cato Journal*, μια από τις σημαντικότερες εκδοτικές δραστηριότητες του φιλελεύθερου Cato Institute. Τέλος, για την ενημέρωση του κοινού για τις σημαντικότερες εξελίξεις στο εσωτερικό τους, ορισμένες δεξαμενές σκέψης δημοσιεύουν συνήθως μηνιαία ενημερωτικά σημειώματα²⁵⁸.

Πέρα από τις δημόσιες στρατηγικές επιρροής, οι δεξαμενές σκέψης ενισχύουν τις στρατηγικές τους με «ιδιωτικές» δράσεις που έχουν ως στόχο τη διείσδυση στα πολιτικά δρώμενα και είναι πιο δύσκολο να γίνουν αντιληπτές εμπειρικά. Σε αρκετές περιπτώσεις, όμως, κάποια γεγονότα ή υπηρεσίες καταδεικνύουν την παρουσία ή την προεργασία των δεξαμενών σκέψης, με βάση το αποτέλεσμα. Στο πλαίσιο αυτό, επιδιώξεις των στελεχών των δεξαμενών σκέψης αποτελούν:

- Η αποδοχή υπουργικών, γραφειοκρατικών ή άλλων κυβερνητικών θέσεων.
- Η συμμετοχή σε πολιτικές ομάδες, σε συμβουλευτικές ομάδες του προέδρου ή σε μεταβατικές ομάδες.
- Η διατήρηση στενών δεσμών με το κογκρέσο μέσω της δημιουργίας γραφείων διασύνδεσης.
- Η αποδοχή στελεχών της κυβερνητικής γραφειοκρατίας ως περιορισμένου χρόνου συνεργάτες.
- Η ετοιμασία μελετών και πολιτικών αναλύσεων με αποδέκτες πολιτικούς.
- Η προσφορά θέσεων εργασίας σε πρώην πολιτικούς (revolving doors).

Η κατάληψη πολιτικών θέσεων προσφέρει τις κατάλληλες συνθήκες άσκησης επιρροής για τους ειδικούς των δεξαμενών σκέψης. Υπάρχει πληθώρα παραδειγμάτων, με στελέχη που μετέβησαν από το προσωπικό των δεξαμενών σκέψης σε πολιτικά θέσεις: Ο Christopher DeMuth, πρόεδρος του American Enterprise Institute (AEI) ανέλαβε έπειτα τη θέση του βοηθού προσωπικού του προέδρου (1969-1970) και του διευθυντή στην ομάδα εργασίας του προέδρου για τη λήψη κοινωνικών μέτρων (1981-1983). Ο Robert Kagan ανώτερος επιστημονικός συνεργάτης του Carnegie Endowment

---

²⁵⁸ Donald, *A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy:151-152.*

for International Peace, διετέλεσε μέλος του προσωπικού σχεδιασμού πολιτικής στο υπουργείο εξωτερικών (1984-1988) και υπήρξε ο βασικός συγγραφέας των λόγων του υπουργού εξωτερικών George P. Schultz. Ο Richard Allen, ανώτατο διοικητικό μέλος του Heritage Foundation, διετέλεσε συντονιστής εξωτερικής πολιτικής του προέδρου Nixon (1968) και επικεφαλής σύμβουλος εξωτερικής πολιτικής του προέδρου Reagan²⁵⁹.

Με τον διορισμό ενός μέλους της σε κάποια θέση, η δεξαμενή σκέψης εξασφαλίζει δημοσιότητα και συσφίγγει τους δεσμούς της με τους πολιτικούς φορείς. Αυτό εξηγεί και την έντονη παρακολούθηση εκ μέρους ορισμένων δεξαμενών σκέψης όπως το Heritage Foundation, της κυβερνητικής ζήτησης για την κάλυψη κενών θέσεων που προκύπτουν.

Η πιο σημαντική περίοδος για να ασκήσουν επιρροή οι δεξαμενές σκέψης είναι η προεκλογική περίοδος. Στο διάστημα αυτό (το οποίο αναλύεται εκτενέστερα παρακάτω), συμμετέχουν σε προεκλογικές συμβουλευτικές ομάδες και στις μεταβατικές ομάδες που δημιουργούνται αμέσως μετά τις εκλογές, φαινόμενο σύνηθες πλέον στις Η.Π.Α. Οι πολιτικοί αναζητούν την εμπειρία και την τεχνογνωσία των δεξαμενών σκέψης, για τη διαμόρφωση και επικαιροποίηση της πολιτικής πλατφόρμας των υποψηφίων ή των πρόσφατα εκλεγέντων προέδρων.

Τέλος, οι δεξαμενές σκέψης διοργανώνουν άτυπες συνεδριάσεις με τους βασικούς φορείς χάραξης πολιτικής, είτε για να συζητήσουν πολιτικά ζητήματα είτε για να παρουσιάσουν ή να συζητήσουν εκ μέρους τους, τις προτάσεις τους για τις πολιτικές επιλογές σε μια δεδομένη περίπτωση. Πολλές δεξαμενές σκέψης διοργανώνουν τέτοιες συσκέψεις «κεκλεισμένων των θυρών», χωρίς καμία δημοσιότητα. Αυτή η πρακτική θεωρείται – στο πλαίσιο του αιφνιδιασμού – αποτελεσματικό μέσο επιρροής της χάραξης πολιτικής²⁶⁰.

Οι στρατηγικές που επιλέγουν οι δεξαμενές σκέψης για να ασκήσουν επιρροή στη διαμόρφωση τόσο της κοινής γνώμης όσο και του πολιτικού περιβάλλοντος, απορρέουν από τα δομικά και διοικητικά τους χαρακτηριστικά. Αλλά ποιους πολιτικούς θεσμούς επιδιώκουν να επηρεάσουν; Πρόκειται για τους τέσσερις ισχυρότερους θεσμούς του πολιτικού συστήματος των Η.Π.Α., που άμεσα ή έμμεσα είναι υπεύθυνοι για το σύνολο της πολιτικής διαδικασίας, από τη σύλληψη και το σχεδιασμό της ως την εφαρμογή και

---

²⁵⁹ Haass, “Think Tanks and U.S. Foreign Policy: A Policy-Maker’s Perspective.”:39.

²⁶⁰ Donald Abelson, *A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy*.

την αξιολόγηση. Για τις δεξαμενές σκέψης, οι θεσμοί αυτοί λειτουργούν παράλληλα ως αποδέκτες αλλά και μέσα για την επίτευξη των στόχων τους. Παρακάτω παραθέτουμε τους ισχυρότερους πόλους έλξης για τις δεξαμενές σκέψης, την ανάδειξη της σημασίας τους, αλλά και την αρίθμηση των αιτιών που οδηγούν τις περισσότερες δεξαμενές σκέψης στην προτίμηση αυτών.

4.3 Η επιρροή των δεξαμενών σκέψης στους διαμορφωτές της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α.

Η πολυπλοκότητα των κυβερνητικών λειτουργιών στο πολιτικό σύστημα των Η.Π.Α. ευνοεί τη δράση των δεξαμενών σκέψης. Επιπλέον, η επιρροή τους ενισχύεται από το γεγονός ότι τα κόμματα είναι κυρίως βραχύβιες ad hoc συμμαχίες τοπικών κομματικών ηγετών, των οπαδών τους, εργατικών και επιχειρηματικών εκπροσώπων, ακτιβιστών για μεμονωμένα ζητήματα και υποστηρικτών συγκεκριμένων υποψηφιοτήτων που συνέρχονται εντός του ίδιου κομματικού πλαισίου, προκειμένου να υποστηρίξουν έναν συγκεκριμένο υποψήφιο ένα ορισμένο έτος. Μετά τις εκλογές, αυτός ο συνασπισμός υποστήριξης του υποψηφίου παύει να έχει την ίδια υπόσταση²⁶¹.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1960, η πολιτική των Η.Π.Α. μπορεί να χαρακτηριστεί «ως μια μορφή που προσεγγίζει το α-κομματικό σύστημα (non-party system)»²⁶². Ωστόσο, τα δυο ιδεολογικά, πολιτικά και κοινωνικά ρεύματα διαπερνούν όλο το πολιτικό σύστημα των Η.Π.Α. και την αμερικανική κοινωνία. Αυτά καθορίζουν στο πεδίο των προσανατολισμών και των αποφάσεων, τόσο τη φυσιογνωμία των κομμάτων όσο και το πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό σύστημα των Η.Π.Α. Οι δεξαμενές σκέψης θέτουν ως πρωταρχική τους μέριμνα την επιρροή των πολιτικών θεσμών, καθώς αποτελούν σημαντικούς φορείς για την εξασφάλιση οικονομικών πόρων, γεγονός ζωτικής σημασίας για τη λειτουργία τους, αφού η οικονομική ενίσχυση από άλλους φορείς είναι περιορισμένη.

---

²⁶¹ Ibid.

²⁶² Sidney Blumenthal, *The Rise of the Counter-Establishment* (New York: Perennial Library, 1988).σ.viii-ix.

Πρωταρχική επιδίωξη των δεξαμενών σκέψης στους πολιτικούς θεσμούς αποτελεί ο πρώτος θεσμός που αναφέρεται στο Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών, το κογκρέσο.

4.3.1 Το κογκρέσο.

Με τις μεταρρυθμίσεις του Κογκρέσου (1974), ιδρύθηκαν το Congressional Budget Office (CBO) και το Office of Technology Assessment (OTA). Παράλληλα, επεκτάθηκαν οι λειτουργίες των υπαρχόντων ερευνητικών φορέων (δεξαμενών σκέψης) του κογκρέσου, όπως του Congressional Research Service, του General Accounting Office (από το 2004 Government Accountability Office) και του United States Institute of Peace²⁶³. Οι αμιγώς ομοσπονδιακές αυτές οντότητες – κυρίως οι δυο πρώτες – παρέχουν στο κογκρέσο «αντικειμενικές» πληροφορίες και δεδομένα για την οικονομία, το περιβάλλον και άλλα σημαντικά θέματα που αφορούν τη διερεύνηση ζητημάτων εσωτερικού χαρακτήρα, ενώ το United States Institute of Peace ασχολείται περισσότερο με τα διεθνή ζητήματα²⁶⁴.

Ωστόσο, αυτές οι ομοσπονδιακές δεξαμενές σκέψης δεν παρέχουν το φάσμα των υπηρεσιών που προσφέρουν πολλές ιδιωτικές. Σίγουρα δεν μπορούν να κληθούν να υποστηρίξουν ή να προωθήσουν τους ιδεολογικούς τους στόχους. Παρά το γεγονός ότι συμβάλλουν στο να αποκτήσουν τα μέλη του κογκρέσου βαθύτερη γνώση για ένα συγκεκριμένο θέμα, οι δημόσιες αυτές δεξαμενές σκέψης δεν ανήκουν στο χώρο του μάρκετινγκ των ιδεών. Η διευρυμένη παρουσία εμπειρογνομόνων αντανακλά απλώς μια πραγματικότητα που υποστηρίζουν πολλοί, δηλαδή ότι «δεν μπορείς να συμμετέχεις στο πολιτικό παιχνίδι αν δεν έχεις κάποια μελέτη να παρουσιάσεις». Οι ειδικοί παίζουν σημαντικό ρόλο στη χάραξη της πολιτικής στις Η.Π.Α. Κατά τη δεκαετία του 1970, την περίοδο ακμής των δεξαμενών σκέψης επεκτάθηκε σημαντικά και ο αριθμός των ειδικών.

---

²⁶³ Το United States Institute of Peace ιδρύεται το 1984 και επικεντρώνεται στην εκπαίδευση και στην ανάπτυξη πολιτικών και πρακτικών προγραμμάτων για τη διαχείριση κρίσεων, με γνώμονα πάντα τη διεθνή ειρήνη. Μέλη του διακομματικού συμβουλίου διοίκησης του think tank είναι σημαίνοντα πρόσωπα του πολιτικού και του ακαδημαϊκού χώρου όπως ο Eric Edelman, πρώην υφυπουργός σε θέματα άμυνας, καθώς και πρώην πρέσβης των Η.Π.Α. στην Τουρκία, ο Richard Solomon, πρώην διευθυντής πολιτικού σχεδιασμού του υπουργείου εξωτερικών και ο Stephen Krasner, διακεκριμένος διεθνολόγος και καθηγητής στο πανεπιστήμιο Stanford. Για περισσότερες λεπτομέρειες για την ιστορία και τη δράση του think tank επισκεφτείτε τον διαδικτυακό τόπο: <http://www.usip.org/>.

²⁶⁴ Andrew Rich, *Think Tanks, Public Policy, and the Politics of Expertise* (New York: Cambridge University Press, 2004):74.

Τον Ιανουάριο του 1989, ο πρόεδρος του Heritage Foundation Edwin Feulner διακήρυττε ότι σκοπός του ινστιτούτου είναι να επηρεάσει ό,τι συμβαίνει στο Κογκρέσο, τον Λευκό Οίκο και τα ΜΜΕ²⁶⁵.

Πολλά ινστιτούτα πολιτικής επιδιώκουν να οικοδομήσουν στενές σχέσεις με το Κογκρέσο. Τα δυο σώματα του Κογκρέσου αποτελούν στόχο επιρροής των δεξαμενών σκέψης, των ομάδων συμφερόντων, των λόμπυ αλλά και κάθε είδους κοινωνικών οργανώσεων, καθώς διατηρούν μια σειρά από σημαντικές εξουσίες. Το Κογκρέσο και όχι ο πρόεδρος είναι υπεύθυνο για τη διαδικασία παραγωγής νομοθεσιών, καθώς και για την τελική έγκριση του προϋπολογισμού. Η Γερουσία είναι αρμόδια για την επιβεβαίωση των προεδρικών διορισμών, όπως για παράδειγμα των πρεσβευτών, των υπουργών, των διοικητών της CIA, του FBI και του NSC και άλλων σημαντικών αξιωματούχων.

Επιπροσθέτως, η Γερουσία έχει την εξουσία επικύρωσης ή απόρριψης διεθνών συνθηκών και ρύθμισης των κανόνων του εμπορίου. Ωστόσο η πιο σημαντική αρμοδιότητα της είναι η δυνατότητα να ανταποκρίνεται στα κοινωνικά αιτήματα, συνιστώντας τον ιδανικό σύνδεσμο μεταξύ των δεξαμενών σκέψης και της κοινωνίας των πολιτών. Με τη συγκέντρωση τόσων υπεύθυνων και ισχυρών αρμοδιοτήτων στον κύριο αυτό θεσμό του πολιτικού συστήματος των Η.Π.Α., τα μέλη του κογκρέσου είναι φυσικό να προσελκύουν παντός είδους τέτοιες ομάδες. Το προσωπικό και οι σύμβουλοι των μελών του Κογκρέσου ζητούν συχνά την αρωγή των δεξαμενών σκέψης, με σκοπό τη διαμόρφωση της θέσης τους απέναντι στις προτεινόμενες νομοθεσίες.

Η διείδυση των δεξαμενών σκέψης στους θεσμούς του πολιτικού συστήματος των Η.Π.Α. δεν είχε μετρηθεί και αποτυπωθεί, ειδικότερα, ως προς το βαθμό επιρροής τους, καθότι δεν υπήρχε ανάλογη μέθοδος μέτρησης στα πλαίσια των κοινωνικών επιστημών. Εισάγουμε και εφαρμόζουμε την παρούσα καινοτόμο μέθοδο μέτρησης του βαθμού επιρροής των δεξαμενών σκέψης, επισημαίνοντας την αποτελεσματικότητά τους να επηρεάσουν πολιτικές επιλογές και αποφάσεις, καθώς και τις συνέπειες τους. Προτείνουμε μια κλίμακα μέτρησης που δείχνει το βαθμό επιρροής, διακρίνοντας σε «πολύ μεγάλη», «μεγάλη», «μέτρια» και «μηδενική» επιρροή.

Για παράδειγμα, ο Howard Wiarda, ανώτατος επιστημονικός συνεργάτης του CSIS, επισημαίνει ότι ως ένα βαθμό η κυβέρνηση λειτουργεί με βάση τα υπομνήματα

---

²⁶⁵ Donald, *A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy*:117.

(memoranda). Εάν το Υπουργείο Εξωτερικών ή το Υπουργείο Άμυνας ή ένας αναλυτής της CIA ή το NSC έχει μπροστά του τη μελέτη μιας δεξαμενής σκέψης τη στιγμή που διαμορφώνει το δικό του υπόμνημα προς τον γραμματέα ή τον διευθυντή ή ακόμα τον ίδιο τον πρόεδρο (αν με λίγα λόγια χρησιμοποιεί τις δικές τους ιδέες για να συντάξει το υπόμνημά του), τότε η μελέτη της συγκεκριμένης δεξαμενής σκέψης ασκεί επιρροή. Στην αντίθετη περίπτωση, υπάρχει μηδενική επιρροή²⁶⁶.

Για την ανάγκη παροχής έγκαιρων και αξιόπιστων πληροφοριών και συμβουλών, δεξαμενές σκέψης όπως το Heritage Foundation έχουν ιδρύσει ειδικά γραφεία διασύνδεσης με το Κογκρέσο, προκειμένου να διευκολύνουν την παρακολούθηση των διεργασιών στο εσωτερικό του²⁶⁷.

Η εξασφάλιση της πρόσβασης των δεξαμενών σκέψης αλλά και του κοινού στα κυβερνητικά αρχεία των ακροάσεων του Κογκρέσου κατοχυρώνεται με το νόμο Freedom of Information Act (FOIA),²⁶⁸ που τέθηκε σε ισχύ το 1967 και συνιστά απότοκο του πολέμου του Βιετνάμ²⁶⁹.

Στο ίδιο πλαίσιο, το 1985, ιδρύθηκε από δημοσιογράφους και διανοούμενους το National Security Archive (NSA), για τον έλεγχο της αύξησης απόρρητων κυβερνητικών εγγράφων. Βρίσκεται στη βιβλιοθήκη Gelman του George Washington University. Το NSA συνδυάζει μια μοναδική σειρά από λειτουργίες, καθώς αποτελεί δημοσιογραφικό κέντρο, ερευνητικό ινστιτούτο για διεθνή ζητήματα, βιβλιοθήκη και αρχείο αποχαρκτηρισμένων εγγράφων των Η.Π.Α. με δημόσια πρόσβαση σε κυβερνητικά δεδομένα (σύμφωνα με το FOIA)²⁷⁰.

---

²⁶⁶ Howard Wiarda, “The New Powerhouses: Think Tanks and Foreign Policy,” *American Foreign Policy Interests*, 30 (2008): 96–117.

²⁶⁷ Donald, *A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy*.

²⁶⁸ Για το ιστορικό και την εξέλιξη του νόμου Freedom of Information Act (FOIA) παραπέμπουμε την ιστοσελίδα του National Security Archive: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nsa/foialeghistory/legistfoia.htm>.

²⁶⁹ Το 1965, ο πρόεδρος Johnson έλαβε κρίσιμες πολιτικές αποφάσεις που μετέτρεψαν την πολιτική δέσμευση των Η.Π.Α. στο Νότιο Βιετνάμ σε μαζική στρατιωτική εμπλοκή. Αυτό που πρέπει να τονιστεί είναι ότι ο Johnson ποτέ δεν κινητοποίησε την αμερικανική κοινωνία υπέρ του πολέμου και ποτέ δεν ζήτησε κήρυξη του πολέμου από το Κογκρέσο. Ο λόγος ήταν ότι δεν ήθελε η εμπλοκή στο Βιετνάμ να υπονομεύσει τις εσωτερικές μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες του. Ο πόλεμος συνέβαλε στην κρίση της αμερικάνικης εσωτερικής πολιτικής που ξέσπασε στα μέσα της δεκαετίας του 1960 και αποκορυφώθηκε το 1968. Έτσι, παρά την αντίθετη άποψη που είχε για την ελεύθερη πρόσβαση στα επίσημα κυβερνητικά έγγραφα, το 1966 ο Johnson υπέγραψε το FOIA «Με ένα βαθύ αίσθημα υπερηφάνειας οι Η.Π.Α., μια ανοιχτή κοινωνία, προστατεύει και θεωρεί πολύτιμο το δικαίωμα του κάθε πολίτη να γνωρίζει [...]».

²⁷⁰ Για την ιστορία και το περιεχόμενο του National Security Archive παραπέμπουμε την ιστοσελίδα του: http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nsa/the_archive.html

Το Κογκρέσο παραμένει ο κυρίαρχος στόχος για την προβολή και την προώθηση των συμφερόντων των δεξαμενών σκέψης. Ωστόσο, δεν είναι ο μοναδικός. Η πολιτική ισχύς των Η.Π.Α. δεν αφορά μόνο τα δυο νομοθετικά σώματα αλλά μεταφέρεται και στις αρμοδιότητες της εκτελεστικής εξουσίας.

4.3.2 Η εκτελεστική εξουσία.

Συγκεκριμένα μια από τις εξουσίες του προέδρου είναι και ο διορισμός των διπλωματών καθώς και των προσώπων που στελεχώνουν τις θέσεις της ομοσπονδιακής κυβέρνησης με αρμοδιότητες εξωτερικής πολιτικής. Το προσωπικό αυτό μπορεί να προέρχεται από όλους τους κοινωνικούς χώρους καθώς και από τα ινστιτούτα πολιτικής. Οι δεξαμενές σκέψης δραστηριοποιούνται σε δυο περιπτώσεις όσον αφορά το αξίωμα του Αμερικανού προέδρου.

Οι προεκλογικές εκστρατείες και οι μεταβατικές περίοδοι²⁷¹ συνιστούν τις περιπτώσεις αυτές που διαμορφώνονται οι πιο ευνοϊκές συνθήκες για την παρέμβαση των δεξαμενών σκέψης στην πολιτική σκηνή. Οι υποψήφιοι πρόεδροι συνήθως απευθύνονται στις δεξαμενές σκέψης για τη διάθεση εμπειρογνομόνων, για τη στελέχωση της κυβερνητικής γραφειοκρατίας. Όπως υποστηρίζει ο Martin Anderson ανώτατο στέλεχος του Hoover Institution (ανώτατος οικονομικός πολιτικός σύμβουλος του Reagan) «Κατά τη διάρκεια αυτών των περιόδων οι υποψήφιοι πρόεδροι ζητούν συμβουλές από έναν μεγάλο αριθμό διανοουμένων, προκειμένου να διατυπώσουν τις πολιτικές τους θέσεις σε μια σειρά από θέματα που αφορούν την εσωτερική και εξωτερική πολιτική της χώρας. Επίσης, ανταλλάσσουν πολιτικές ιδέες με τους εμπειρογνώμονες και τους επιλέγουν για την στρατολόγηση της προεκλογικής τους εκστρατείας»²⁷².

Επιπροσθέτως, οι διανοούμενοι και οι εμπειρογνώμονες των δεξαμενών σκέψης, μπορεί να επιδιώκουν να εμπλακούν πιο άμεσα στη διαδικασία διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής, με την αποδοχή μιας θέσης σε κάποιο υπουργείο, στις μεταβατικές

---

²⁷¹ Η μεταβατική περίοδος αναφέρεται στο διάστημα μεταξύ του τέλους των προεδρικών εκλογών και την ορκωμοσία του νέου Προέδρου της χώρας. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου ο νέος πρόεδρος συγκροτεί το νέο προσωπικό της κυβέρνησης. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Presidential Transition Act (1963): <http://www.gsa.gov/portal/content/103158>.

²⁷² Donald Abelson, *Do Think Tanks Matter? Assessing the Impact of Public Policy Institutes* (Quebec: McGill-Queen's University Press, 2001).

ομάδες και στο συμβουλευτικό συμβούλιο του προέδρου ή του Κογκρέσου. Επίσης, πολλοί διαμορφωτές πολιτικής επιστρέφουν ή τοποθετούνται σε μια δεξαμενή σκέψης ως σύμβουλοι της κυβέρνησης, στις μεταβατικές περιόδους. Προσκαλούν σημαίνοντα πρόσωπα φορέων χάραξης πολιτικής από το Υπουργείο Άμυνας, το Υπουργείο Εξωτερικών, το NSC και τη CIA, να συμμετάσχουν σε ιδιωτικά σεμινάρια και ομάδες έρευνας παρέχοντάς τους σύντομες ενημερώσεις και σχετικές μελέτες για τα τρέχοντα θέματα εξωτερικής πολιτικής²⁷³.

Σχετικά με την επίδραση των δεξαμενών σκέψης στις προεκλογικές εκστρατείες, ξεχωρίζουμε την επίδραση των δεξαμενών σκέψης κατά την προεδρία του Reagan και τη σημαντική επίδραση που είχε ο περίγυρος των διακεκριμένων διανοουμένων στον «άπειρο» σε θέματα εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής πρόεδρο George W. Bush.

Ο Reagan ζητούσε συμβουλές από πολιτικούς αναλυτές εξεχόντων δεξαμενών σκέψης αλλά και από ακαδημαϊκούς, στη διάρκεια της θητείας του ως κυβερνήτη της Καλιφόρνιας²⁷⁴. Οι στενοί σύμβουλοι του Reagan συνέβαλαν σημαντικά σε μια ελκυστική πολιτική ατζέντα συντηρητικής διακυβέρνησης, κατά την προεκλογική του εκστρατεία το 1980. Στο περίγυρό του συγκεντρώθηκε ένα ισχυρό «brain trust», αποτελούμενο από τους πιο διακεκριμένους συντηρητικούς διανοούμενους της χώρας, κάτι που προσέδωσε όχι μόνο κύρος αλλά και αξιοπιστία στον Ρεπουμπλικανό υποψήφιο. Η σύνθεση των προεκλογικών «ομάδων εργασίας» (task forces) του Reagan αποτελούνταν από μέλη συντηρητικών και μη δεξαμενών σκέψης όπως το Hoover Institution, το Heritage Foundation, το American Enterprise Institute κ.ο.κ.

Ο στόχος των ομάδων αυτών ήταν να δώσουν συμβουλές στον υποψήφιο πρόεδρο για όλα τα θέματα εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής. Ο Martin Anderson ήταν επιφορτισμένος με τον συντονισμό και την οργάνωση των «ομάδων εργασίας» που αφορούσαν την εσωτερική και οικονομική πολιτική, ενώ ο Richard Allen (που συνδεόταν με το Hoover Institute) συντόνιζε τις πολιτικές ομάδες εξωτερικής πολιτικής και άμυνας²⁷⁵.

Επίσης, ο Willian Casey, επικεφαλής της προεκλογικής εκστρατείας του Reagan το 1980 και μετέπειτα διευθυντής της CIA (1981-1987), ήταν συνιδρυτής της συντηρητικής

---

²⁷³ Haass, “Think Tanks and U.S. Foreign Policy: A Policy-Maker’s Perspective.”

²⁷⁴ Peschek, *Policy Planning Organizations: Elite Agendas and America’s Rightward Turn*.

²⁷⁵ Donald, *A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy*.

δεξαμενής σκέψης Manhattan Institute for Policy Research²⁷⁶. Συμπερασματικά, ο Reagan δημιούργησε έναν στενό κύκλο ειδικών στοχεύοντας στη διεύρυνση του ακαδημαϊκού του υπόβαθρου και στην ομαλή μεταφορά των συντηρητικών του πεποιθήσεων σε μια σειρά από βιώσιμες και αποδεκτές από την κοινωνία πολιτικές. Η συμβολή των ειδικών υπήρξε κάτι περισσότερο από σημαντική για την οικοδόμηση της προεκλογικής στρατηγικής του Reagan.

Αξιοσημείωτη ήταν η επίδραση των δεξαμενών σκέψης και στον υποψήφιο πρόεδρο George W. Bush. Από το 1989 ο Bush σχεδίασε μια ομάδα ειδικών που κατά την πλειοψηφία τους προέρχονταν από δεξαμενές σκέψης. Με αυτόν τον τρόπο ο πρόεδρος των Η.Π.Α. στόχευε στην εξοικείωσή του με τα μείζονα διεθνή θέματα και τη διαμόρφωση της δικής του πλατφόρμας εξωτερικής πολιτικής.

Για τη σύνθεση του δικού του «brain trust» στην εξωτερική πολιτική, ο πρόεδρος Bush συγκέντρωσε διακεκριμένους επιστήμονες όπως τη Condoleezza Rice, αρμόδια ως τότε για τα ρωσικά θέματα, μέλος του NSC και του Hoover Institution. Κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης Bush, η Rice διετέλεσε σύμβουλος εθνικής ασφάλειας και αργότερα υπουργός εξωτερικών. Στην ομάδα αυτή ανήκε και ο George Schulz, επίσης μέλος του Hoover Institution. Επιπροσθέτως, μέλος του «brain trust» του Bush ήταν ο Richard Perle, στέλεχος του AEI, καθώς και ο τότε επικεφαλής του CSIS Robert Zoellick.

Οι ειδικοί αυτοί, όπως και αρκετοί ακόμη γνωστοί για τις συντηρητικές τους πεποιθήσεις (ο Paul Wolfowitz, ο Dick Cheney, ο Richard Armitage κ.ά.), συνιστούσαν τους αυτοαποκαλούμενους «Vulcans», μια μικρή αλλά συνεκτική ομάδα, που αποτελούνταν από πρώην υψηλόβαθμους αξιωματούχους, με ισχυρές διασυνδέσεις με τις δεξαμενές σκέψης. Ο James Mann, στο βιβλίο του «*The Rise of the Vulcans*», συμπεραίνει ότι «ο πρόεδρος στην ιστορία της ομάδας Vulcans έχει μόνο υποστηρικτικό ρόλο».²⁷⁷ Η κλειστή αυτή ομάδα επηρέασε δραστικά την προεδρική θέση σε μια σειρά

---

²⁷⁶Για περισσότερες πληροφορίες για το *Manhattan Institute for Policy Research* μεταβείτε στον διαδικτυακό τόπο του Ινστιτούτου: <http://www.manhattan-institute.org/>

²⁷⁷ James, Mann, *The Rise of the Vulcans: The History of Bush's War Cabinet* (London: Penguin Books, 2004).

θεμάτων συγκριτικά με τις πολιτικές επιλογές του προέδρου Bush στα μείζονα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής²⁷⁸.

Η επιρροή των δεξαμενών σκέψης γίνεται ιδιαίτερα έντονη κατά τις μεταβατικές περιόδους. Οι δεξαμενές σκέψης ξεκινούν τις διεργασίες αρκετό διάστημα πριν από την ημέρα των εκλογών. Η κρισιμότητα της παρουσίας τους στο διάστημα αυτό ευνοεί την επίτευξη των στόχων τους, όπως την επίδραση για τη διαμόρφωση των επιμέρους επιλογών των πολιτικών αλλά και την άσκηση πίεσης με σκοπό την ένταξη των μελών τους σε καίριες θέσεις. Πράγματι, πολλά μέλη των ινστιτούτων πολιτικής ανταμείβονται για τις υπηρεσίες τους, αποδεχόμενοι υψηλόβαθμα κυβερνητικά πόστα ή καίριες γραφειοκρατικές θέσεις.

Πολλοί μελετητές των δεξαμενών σκέψης, όπως ο Henry Laurin, θεωρούν κυρίαρχο τον ρόλο τους κατά τις μεταβατικές περιόδους. Για παράδειγμα το Brookings Institution δραστηριοποιήθηκε τόσο στην προεκλογική εκστρατεία του John F. Kennedy όσο και του R. Nixon. Παραχώρησε τη βιβλιοθήκη του, τις αίθουσες συνεδριάσεων και τα γραφεία του σε ορισμένα μέλη της μεταβατικής ομάδας του Kennedy. Οι ομάδες εργασίας του Kennedy βασίστηκαν σε περίπου εκατό επιστήμονες (συμπεριλαμβανομένων των ακαδημαϊκών ερευνητών), που ασχολούνταν με θέματα πολιτικής για το Brookings Institution. Το ινστιτούτο επίσης είχε αναλάβει τη διαμόρφωση του πρωταρχικού σχεδίου της νέας διακυβέρνησης και την κάλυψη των κρίσιμων ομοσπονδιακών θέσεων και για τους δυο υποψηφίους²⁷⁹.

Επιβεβαίωση της σημασίας των μεταβατικών περιόδων στην άσκηση επιρροής των δεξαμενών σκέψης αποτέλεσε και η δραστηριότητα που ανέπτυξε το Heritage Foundation ύστερα από τη νίκη του Reagan στις εκλογές του 1980, με τη δημοσίευση του προγράμματος "Mandate for Leadership" για τον περιορισμό της κυβέρνησης, την ενίσχυση της εθνικής ασφάλειας αλλά και τη διοικητική αναδιάρθρωση των υπουργείων.

Την επόμενη μέρα της εκλογικής νίκης του Reagan, το Heritage Foundation άρχισε να επεξεργάζεται τους πιθανούς τρόπους για τη συμβολή του στη διαδικασία μετάβασης

---

²⁷⁸ Ibid. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ομάδα των ειδικών στην κυβέρνηση του George W. Bush παραπέμπουμε το βιβλίο: Andrew Bacevic, *Washington Rules: America's Path to Permanent War* (New York: Metropolitan Books, 2010).

²⁷⁹ James Smith, *The Idea Brokers Think Tanks and the Rise of the New Policy Elite* (New York: The Free Press, 1991):130. ό.π. στο βιβλίο του : Henry Laurin, *Presidential Transitions* (Washington D.C.: Brookings Institution, 1960).

προς μια συντηρητική κυβέρνηση. Στόχος του ιδρύματος ήταν «η διατύπωση και προώθηση των συντηρητικών πολιτικών που βασίζονται στις αρχές της ελεύθερης επιχειρηματικότητας, του περιορισμού του κυβερνητικού παρεμβατισμού, των ατομικών ελευθεριών, των παραδοσιακών αμερικανικών αξιών και της ισχυρής εθνικής άμυνας».

Τόσο οι προεκλογικές εκστρατείες όσο και το διάστημα των μεταβατικών περιόδων διαμορφώνουν άκρως ευνοϊκές συνθήκες για την παρέμβαση των δεξαμενών σκέψης στο πολιτικό προσκήνιο. Το ίδιο πολύτιμη ευκαιρία αποτελεί και για τις διάφορες ομάδες πίεσης (lobbies). Η διαφορά έγκειται στην πλεονεκτική θέση των δεξαμενών σκέψης, που είναι εξοπλισμένες με εξειδικευμένες στρατηγικές, έχουν τις κατάλληλες τεχνικές γνώσεις και φυσικά την εμπειρία.

4.3.3 Η ομοσπονδιακή γραφειοκρατία.

Η κυβέρνηση των Η.Π.Α. ούτε έχει ούτε είχε ποτέ γνήσια γραφειοκρατία. Σύμφωνα με τον δημοσιούπαλληλικό κανονισμό, που καθιερώθηκε το 1883, όσοι διορίζονται από τον πρόεδρο και επιβεβαιώνονται από τη γερουσία, «δεν χρειάζονται συγκεκριμένη κατάταξη». Ό,τι και όσα αποτελούν τη δημόσια υπηρεσία στο σύνολό της μπορούν να τροποποιηθούν με την αλλαγή της εκάστοτε κυβέρνησης που καθορίζει τους όρους και το περιεχόμενο²⁸⁰. Κατά πολλούς, η ομοσπονδιακή γραφειοκρατία στις Η.Π.Α. συνιστά μια από τις τέσσερις εξουσίες.

Στο αμερικανικό πολιτικό σύστημα, ο ρόλος της γραφειοκρατίας είναι ιεραρχικά αναβαθμισμένος σε σχέση με άλλες χώρες που έχουν διαφορετική πολιτική διάρθρωση. Οι αρμοδιότητες των υπηρεσιών, καθώς και των τμημάτων της γραφειοκρατίας στις Η.Π.Α., περιλαμβάνουν την επίβλεψη της εθνικής ασφάλειας, την προστασία του περιβάλλοντος, την επιθεώρηση της βιομηχανίας μεταφορών κ.ά. Επιπροσθέτως, διακυβεύονται κρίσιμες αποφάσεις και από τις υπηρεσιακές διεργασίες, όπως οι επαφές μεταξύ των διαφόρων τμημάτων του υπουργείου εξωτερικών.

Με βάση τις παραπάνω αρμοδιότητες και τη σημασία του ρόλου της γραφειοκρατίας για το αμερικανικό πολιτικό σύστημα, οι δεξαμενές σκέψης έχουν εδραιώσει την

---

²⁸⁰ C. Wright Mills, *The Power Elite*:237.

πεποίθησή τους ότι η άσκηση της επιρροής που επιδιώκουν στην πολιτική διαδικασία αφορά την ισχυροποίηση των δεσμών τους με τις γραφειοκρατικές δομές.

4.3.4 Η κοινή γνώμη και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης-MME (Media).

Η κλασική δημοκρατική αντίληψη για το λαό, την κοινή γνώμη, το 18ο αιώνα συνοψίζεται στη φράση του Jean-Jacques Rousseau «*Η Γνώμη, η Βασίλισσα του Κόσμου, σε καμιά βασιλική εξουσία δεν υποτάσσεται. Οι βασιλιάδες είναι οι πρώτοι σκλάβοι της*». Η γνώμη που προέρχεται από τη δημόσια συζήτηση, λογίζεται για απόφαση, που έπειτα εκτελείται με δημόσια ενέργεια. Κατά μια εκδοχή, τη «γενική βούληση» του λαού θεσπίζουν τα νομοθετικά όργανα με τη μορφή του νόμου. Το Κογκρέσο, η Βουλή των Αντιπροσώπων, ως οργανισμοί, αποτελούν την έκφραση του εκλογικού σώματος των Αμερικανών πολιτών και των κοινωνικών στρωμάτων της κοινωνίας των Η.Π.Α. Είναι τα υποδείγματα για κάθε μικρό κύκλο πολιτών, που πρόσωπο με πρόσωπο συζητάνε τις δημόσιες υποθέσεις.

Οι ισχυρισμοί αυτοί αποτελούν μία εξιδανικευμένη προβολή και δεν αντιστοιχούν πλήρως στην πραγματικότητα. Η κοινή γνώμη στις Η.Π.Α. υπάρχει όταν όσοι δεν ανήκουν στην κυβέρνηση απαιτούν να έχουν το δικαίωμα να εκφράζουν ελεύθερα και δημόσια τη γνώμη τους για τα πολιτικά θέματα και με αυτή να επηρεάζουν ή και να καθορίζουν την πολιτική, τα μέλη και τις ενέργειες της κυβέρνησής τους. Με αυτή την τυπική έννοια υπήρξε και υπάρχει ακόμα κάποια μορφή κοινής γνώμης στις Ηνωμένες Πολιτείες²⁸¹.

Άλλος πόλος έλξης για τις δεξαμενές σκέψης είναι τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Οι σημαντικότεροι και συνηθέστεροι τρόποι παρέμβασης στα κοινά από τη σκοπιά των media είναι: οι εμφανίσεις σε πανεθνικής εμβέλειας τηλεοπτικούς σταθμούς (κυρίως σε ειδησεογραφικές εκπομπές), η αρθρογραφία ή επιφυλλιδογραφία σε μεγάλες εφημερίδες, οι συνεντεύξεις τύπου, η συγγραφή βιβλίων αλλά και η δραστηριότητα που αναπτύσσουν τα ίδια τα ινστιτούτα, με διαδικτυακές αναρτήσεις και έκδοση περιοδικών. Αυτοί είναι μερικοί από τους τρόπους δημόσιας προβολής των δεξαμενών σκέψης.

---

²⁸¹C. Wright Mills, *The Power Elite*. Ό.π.:Cf. Hans, *Social Order and the Risks of War* (New York: George Stewart, 1952):323-39.

Κάθε δεξαμενή σκέψης ενισχύει το προφίλ της ανάλογα με τη συχνότητα με την οποία αναφέρεται στα media. Για παράδειγμα, ένας συντάκτης μπορεί να παραπέμψει στην άποψη μιας δεξαμενής σκέψης ή ένας παρουσιαστής ειδήσεων να επικαλεστεί τη γνώση και την εμπειρία μιας δεξαμενής σκέψης. Ωστόσο, δεν προβάλλονται στον ίδιο βαθμό όλες οι δεξαμενές σκέψης. Όπως συμπεραίνουν και στις μελέτες τους οι Rich και Weaver, τα μεγαλύτερα ινστιτούτα χαίρουν περισσότερης προβολής: οι ειδικοί που ανήκουν στις δεξαμενές σκέψης της ελίτ αποτελούν συνήθως την εύκολη λύση, στην οποία οι ρεπόρτερ ή οι αρχισυντάκτες θα κατευθυνθούν· ακόμη, το ίδιο το μέγεθος μιας δεξαμενής σκέψης (όσον αφορά την αξιοπιστία, την καλή φήμη κ.ά.) είναι δυνατόν να αποτελέσει το κριτήριο επιλογής του συγκεκριμένου ινστιτούτου για έναν συντελεστή των media. Τέλος, μερικές από τις μεγαλύτερες δεξαμενές σκέψης έχουν τις οικονομικές δυνατότητες να εκδίδουν οδηγούς για τα media, οι οποίοι στη συνέχεια χρησιμοποιούνται από τους δημοσιογράφους και τους αρχισυντάκτες, όταν αναζητούν σχολιασμό των θέσεών τους²⁸².

Η δημόσια ραδιοτηλέοραση αρχικά προωθήθηκε από τα ιδρύματα (ειδικά το Ford Foundation και το Carnegie) και συνεχίζει να δέχεται την υποστήριξή τους. Ωστόσο, τώρα ο αυξανόμενος αριθμός των επιχειρήσεων είναι η κινητήρια δύναμη που κατευθύνει τα προγράμματα²⁸³. Αναλυτές των δεξαμενών σκέψης αναφέρονται ως εμπειρογνώμονες στον τύπο στη τηλεόραση και στο ραδιόφωνο. Επίσης, τα online πολιτικά περιοδικά αποτελούν ένα σημαντικό χώρο για τις δημοσιεύσεις τους. Το Brookings Institute έχει το δικό του τηλεοπτικό στούντιο, ενώ εμπειρογνώμονες του AEI έχουν τη δική τους εβδομαδιαία εκπομπή που μεταδίδεται από τον αμερικανικό δημόσιο τηλεοπτικό σταθμό PBS. Πολλά μέλη δεξαμενών σκέψης εμφανίζονται συχνά ως πολιτικοί σχολιαστές στο CNN και σε άλλα κανάλια. Το Brookings Institute, το Heritage Foundation, το CFR, το AEI και το CSIS είναι μερικές από τις πιο συχνά αναφερόμενες δεξαμενές σκέψης στα έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα μαζικής ενημέρωσης²⁸⁴.

---

²⁸² Andrew Rich and Kent Weaver, "Think Tanks in the National Media," *Harvard Journal of Press/Politics* 5 (2000): 81–103.

²⁸³ Roelofs, *Foundations and Public Policy: The Mask of Pluralism*:60.

²⁸⁴ James McGann, *Think Tanks and Policy Advice in the United States* (London: Routledge Research in American Politics, 2007):38.

Ο C. Wright Mills, στο βιβλίο του «The Power Elite», ήδη από το 1956 επικεντρώνεται στον κυρίαρχο ρόλο των Μ.Μ.Ε. στο μέλλον. Κατέτασσε τα Μ.Μ.Ε. στο ίδιο σύνολο με το στρατιωτικό κατεστημένο²⁸⁵ και τον ισχυρό επιχειρηματικό παράγοντα, ως τους ταχύτατα αναπτυσσόμενους τομείς που είναι σε θέση να ασκήσουν πολιτική επιρροή. Ο κόσμος των κοινωνικών μέσων ενημέρωσης ανήκει αναμφισβήτητα στην ελίτ, εφόσον διαθέτει όλα εκείνα τα στοιχεία όπως την ισχύ, τη δημοσιότητα και την επιρροή, που της εξασφαλίζουν μια θέση στην ανώτατη κοινωνική τάξη²⁸⁶.

Η προβολή των εκπροσώπων των δεξαμενών σκέψης στα media αποτελεί για πολλές από αυτές σημαντική προτεραιότητα, προκειμένου να προωθήσουν τις ιδέες τους στο ευρύ κοινό και στον πολιτικό χώρο. Στο κοινωνικό επίπεδο, ωστόσο, τα media συνιστούν κατά κάποιο τρόπο μια βάση για τις δεξαμενές σκέψης. Την ίδια στιγμή, το σύγχρονο πολιτικό και επικοινωνιακό περιβάλλον εξασφαλίζει την απήχηση στους ανώτερους φορείς εξουσίας, δεδομένου ότι η άσκηση πολιτικής επιρροής αποτελεί στόχο και των ίδιων των Μ.Μ.Ε.²⁸⁷. Μέσω της συνεχούς επιδίωξης της προβολής τους στα media, οι ειδικοί των δεξαμενών σκέψης πετυχαίνουν από τη μια την γρήγορη και άμεση επικοινωνία τους με τους εκπροσώπους των φορέων εξουσίας και από την άλλη τον καθορισμό των όρων της δημόσιας συζήτησης. Η σπουδαιότητα των παραπάνω στόχων εξηγεί ως ένα βαθμό την ανταγωνιστικότητα μεταξύ των δεξαμενών σκέψης για την όσο το δυνατόν περισσότερη δημοσιότητα²⁸⁸.

4.4 Η σύνοψη του κεφαλαίου - συμπεράσματα.

Οι δεξαμενές σκέψης επιδιώκουν την άσκηση επιρροής στις τέσσερις σημαντικές εξουσίες: το Κογκρέσο, την εκτελεστική εξουσία, την ομοσπονδιακή γραφειοκρατία και

---

²⁸⁵ Το στρατιωτικό κατεστημένο (Military Industrial Complex) περιλαμβάνει το Κογκρέσο, τον Λευκό Οίκο και το Πεντάγωνο. Ο «μilitarισμός» ορίστηκε σαν «υπεροχή των μέσων πάνω στους σκοπούς», με στόχο την εξύψωση του γοήτρου και την αύξηση της εξουσίας των στρατιωτικών. Alfred Vagts, *The History of Militarism* (Praeger Callifornia, 1981). Μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο, αρκετοί στρατιωτικοί προσελήφθησαν για την κάλυψη κορυφαίων πόστων σε εταιρίες: ο Στρατηγός Douglas MacArthur διετέλεσε πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου της Remington-Rand (τόρα Sperry-Rand corporation), ο Στρατηγός James H. Doolittle, επικεφαλής της αεροπορίας στον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο διετέλεσε αντιπρόεδρος της Shell Oil κ.λπ. Thomas Dye, *Who's Running America? The Reagan Years*, Third (USA: Prentice-Hall, 1983):98.

²⁸⁶ C. Wright Mills, *The Power Elite*.

²⁸⁷ Rich, *Think Tanks, Public Policy, and the Politics of Expertise*.

²⁸⁸ Ibid.

τα media. Μεταξύ άλλων, τους αποδίδουν πλεονέκτημα έναντι άλλων εξουσιών: στη δημιουργία ενός πλαισίου προσέγγισης και ανάλυσης των θεμάτων μεταξύ των φορέων λήψης αποφάσεων των Η.Π.Α.· στην παροχή εξειδικευμένου προσωπικού στον τομέα της διοίκησης σε νέες κυβερνήσεις ή σε υπηρεσίες του Κογκρέσου· στο γεγονός ότι συχνά αποτελούν τον τόπο συνάντησης των φορέων χάραξης της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α.· στη συμβολή της διαμόρφωσης του πολιτικού κλίματος και στη διάδοση των ιδεών τους κυρίως μέσα από την αξιολόγηση των πολιτικών της κυβέρνησης.

Αξιοσημείωτες είναι επιδιώξεις των στελεχών των δεξαμενών σκέψης: προώθηση στελεχών σε θέσεις κλειδιά στον τομέα διακυβέρνησης, ως συμβούλων του προέδρου ή ως μελών στις μεταβατικές ομάδες· διατήρηση στενών δεσμών με το Κογκρέσο με τη βοήθεια των γραφείων διασύνδεσης, ως συνεργάτες στον τομέα της κυβερνητικής γραφειοκρατίας· διάθεση μελετών και πολιτικών αναλύσεων σε πολιτικούς και παροχή θέσεων εργασίας σε πρώην πολιτικούς.

Για την κάλυψη των λειτουργικών τους δαπανών, πέρα από την επινόηση διαφόρων τρόπων προσέλκυσης των εκάστοτε κυβερνήσεων αλλά και ιδιωτών για την εξασφάλιση χορηγιών ζωτικής σημασίας, οι δεξαμενές σκέψης οργάνωσαν ένα πακέτο δραστηριοτήτων για την άσκηση επιρροής τόσο στη διαμόρφωση της πολιτικής ατζέντας όσο και στην επιλογή συγκεκριμένης πολιτικής σε κάθε περίπτωση.

Η ποικιλία των διάφορων ινστιτούτων και οι μέθοδοι επιρροής τους περιλαμβάνουν μια σειρά από δραστηριότητες, καθώς και οργανωμένη μεθοδολογία για αποτελεσματικές παρεμβάσεις. Οι στρατηγικές και το επίπεδο δράσης που επιλέγουν τα ινστιτούτα, προκύπτουν τόσο από τις επιδιώξεις τους και τις αναφορές τους, που πλαισιώνονται από συγκεκριμένα συμφέροντα, χρηματοδοτήσεις και χορηγίες, όσο και από τα οργανωτικά τους στοιχεία και την διοίκησή τους. Συνεπώς, καθεμία από τις προαναφερόμενες στρατηγικές επιρροής γίνεται δυνητικά αποτελεσματική ανάλογα με το αναφερόμενο ινστιτούτο.

Η δομή και τα οικονομικά δεδομένα των ερευνητικών ινστιτούτων δημιουργούν την ανάγκη ιεράρχησης των προτεραιοτήτων τους, όσον αφορά στις επιλογές τους για την άσκηση επιρροής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ: 5 Ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης κατά την περίοδο 1981-1989. Το προφίλ των δεξαμενών σκέψης: Heritage Foundation, Brookings Institute, Institute for Policy Studies. Η υπόθεση IRAN Contras – Sandinistas: ο ρόλος του Reagan και των δεξαμενών σκέψης.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης κατά την περίοδο 1981-1989. Το προφίλ των δεξαμενών σκέψης: Heritage Foundation, Brookings Institute και Institute for Policy Studies .

5.1 Ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης κατά την περίοδο 1981-1989.

Από τη μία πλευρά, ορισμένοι υποστηρίζουν ότι οι δεξαμενές σκέψης δεν επηρέαζαν την αμερικάνικη εξωτερική πολιτική την περίοδο 1981-1989.

Μελετητές όπως ο καθηγητής πολιτικών επιστημών Andrew Ricci υποστηρίζουν ότι «η επίδραση των δεξαμενών σκέψης αυξάνεται δυσανάλογα σε σχέση με τον αριθμό τους». Ο ρόλος τους στην πολιτική διαδικασία έχει επικεντρωθεί στην παροχή προκατειλημμένων μελετών παρά αποδεκτά αντικειμενικών αναλύσεων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να αμφισβητείται το κύρος τους και να μειώνεται η επιρροή τους σε ορισμένους πολιτικούς κύκλους»²⁸⁹.

Ομοίως, οι Charles Merriam²⁹⁰ και Harold Lasswell²⁹¹, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι «ο ρόλος των εμπειρογνομόνων των δεξαμενών σκέψης διαφέρει παρασάγγας από εκείνο των κοινωνικών επιστημόνων». Θεωρούν ότι οι δεύτεροι όταν διατηρούν το προφίλ τους ως ανεξάρτητοι αναλυτές διεξάγουν έρευνες με γνώμονα το κοινό

---

²⁸⁹ Andrew Rich, “US Think Tanks and the Intersection of Ideology, Advocacy, and Influence.”:23.

²⁹⁰ Δημιούργησε τον όρο «behaviouralist approach» («συμπεριφοριστική προσέγγιση»), με βάση τις συμπεριφορές ορισμένων προσωπικοτήτων στην πολιτική, και εισήγαγε την επιστήμη της ψυχολογίας στο πεδίο των πολιτικών επιστημών.

²⁹¹ Το έργο του Lasswell υπήρξε σημαντικό μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο σχετικά με την εξέλιξη της θεωρίας του συμπεριφορισμού στην πολιτική. Ομοίως, η συμβολή του έργου του με τον ορισμό της προπαγάνδας υπήρξε καταλυτική για την ουσιαστική κατανόηση του σκοπού της. Για περαιτέρω μελέτη, βλ. Harold, D. Lasswell, *Propaganda Technique in the World War* (London: Paul Keagan, Trench, Trubner & Co., 1927).

συμφέρον. Ισχυρίζονται ότι «οι πολιτικοποιημένες δεξαμενές σκέψης ασκούν περιορισμένη θετική επίδραση επειδή πολλές από αυτές παρέχουν αναλύσεις υποκινούμενες από ιδεολογικά στερεότυπα»²⁹².

Συναφής είναι η άποψη της Beth Fischer, πολιτικού επιστήμονα στο πανεπιστήμιο του Toronto, που διατυπώνει στο βιβλίο της «*The Reagan Reversal: Foreign Policy and the end of the Cold War*». Επισημαίνει ότι, η πρωτοβουλία της στρατηγικής άμυνας (Strategic Defense Initiative-SDI)²⁹³ για την ανάπτυξη ενός συστήματος αντιπυραυλικής άμυνας που ανήγγειλε το 1983 ο Reagan, καθώς και ο ρόλος του Reagan στην υπόθεση Iran-Contras,²⁹⁴ αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα κατάδειξης του κυρίαρχου ρόλου του προέδρου στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της χώρας. Η Fischer εμφανίζει τον Reagan αποφασισμένο για ορισμένες επιλογές του, όπως τη δημιουργία ενός αμυντικού αντιπυραυλικού συστήματος με σκοπό και με επίκληση την προστασία της χώρας, σε περίπτωση εκτόξευσης Σοβιετικών πυραύλων.

Η υπόθεση Iran-Contras αφορούσε τη στρατηγική επιδίωξη της προεδρίας Reagan τόσο για την εξουδετέρωση των απελευθερωτικών κινημάτων όσο και για τη γενικότερη άσκηση επιρροής σε χώρες της Λατινικής Αμερικής. Σύμφωνα με την Fischer, αποτελεί ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα παραδοχής του κυρίαρχου ρόλου του προέδρου ως διαμορφωτή των εξελίξεων στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. Κατόπιν των έντονων αντιδράσεων τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και διεθνώς το 1984, το Κογκρέσο αποφάσισε την απαγόρευση της περαιτέρω ομοσπονδιακής δαπάνης υπέρ των Contras. Ένα χρόνο μετά, ο Reagan ζήτησε από τον βασιλιά Fahd της Σαουδικής Αραβίας να διπλασιάσει τη συμβολή του στην ενίσχυση των Contras, με επιχείρημα ότι ορισμένες χώρες της Λατινικής Αμερικής ήταν χώρες παραγωγής πετρελαίου. Το 1987, ο Reagan αφού είχε πλέον επιτελέσει το σκοπό του, παραδέχτηκε δημοσίως αυτή τη λανθασμένη του ενέργεια²⁹⁵. Ωστόσο, λόγω της δυναμικής των συμφερόντων που εκπροσωπούσε συνέχισε να έχει την πρωτοβουλία κινήσεων παρά τις αντιθέσεις που είχαν διατυπώσει ορισμένοι σύμβουλοί του.

---

²⁹²Harold D. Lasswell, *The Policy Orientation in The Policy Sciences*, ed. Daniel Lerner, and Harold D. Lasswell, (California: Stanford University Press, 1951).

²⁹³ Λεπτομέρειες για το πρόγραμμα SDI βλ. στο υποκεφάλαιο 6.5

²⁹⁴ Λεπτομέρειες για την υπόθεση Iran-Contras βλ. στο κεφάλαιο 5

²⁹⁵ Λεπτομέρειες για την υπόθεση των Contras βλ. στο κεφάλαιο 6. David, Mervin, *Ronald Reagan and the American Presidency* (New York: Longman, 1990) : 158.

Οι ισχυρισμοί της Fischer έχουν σημασία ως ένα βαθμό καθότι και η ανάμιξη του Reagan στους Contras εντασσόταν στις επεμβάσεις σε τρίτες χώρες στα πλαίσια της στρατηγικής της ανάσχεσης που ήταν βασική εθνική στρατηγική για όλους τους προέδρους των Η.Π.Α. με βάση την απόφαση του NSC-68 του 1950.

Στο ζήτημα της διαχείρισης της κρίσης για την απελευθέρωση των Αμερικανών ομήρων κατά την άποψη του Theodor Draper, ο Reagan αποφάσισε την ολοκλήρωση του σχεδίου παρά την ανακοίνωση των Ιρακινών ότι δε θα απελευθέρωναν τους ομήρους²⁹⁶. Οι Shultz, Weinberger και ο Donald Regan, συμβούλευαν τον πρόεδρο να εγκαταλείψει το σχέδιο δράσης για την απελευθέρωση των ομήρων αφενός επειδή το θεωρούσαν αποτυχημένο και αφετέρου επειδή η κοινή γνώμη θα αναγνώριζε την πολιτική ενέργεια αυτή ως μια αυστηρή συμφωνία ανταλλαγής «όπλων για ομήρους», ακόμη κι αν ο Reagan δεν το έβλεπε από αυτή τη σκοπιά²⁹⁷.

Το πρόγραμμα SDI²⁹⁸ θα αποτελούσε: το έναυσμα μιας νέας κούρσας εξοπλισμών στο διάστημα το οποίο θα είχε πιθανόν συνέπειες τόσο στην οικονομία των Η.Π.Α. αλλά και στη διεθνή οικονομία. Επίσης, ότι θα οδηγούσε στην περαιτέρω ένταση στο επίπεδο των διεθνών σχέσεων και την περαιτέρω όξυνση της πόλωσης ανάμεσα στις δυο υπερδυνάμεις Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ. Παρά τις προειδοποιήσεις του υπουργού εξωτερικών George Shultz για τις πολιτικές εξελίξεις που θα επέφερε μια τέτοια απόφαση και την αντίθετη γνώμη του υπουργού άμυνας Caspar Weinberger, ο οποίος ήταν υπέρ της συμμόρφωσης προς τις αμυντικές συμφωνίες που είχαν υπογράψει, ο πρόεδρος Reagan υλοποιούσε την απόφασή του για την προώθηση του προγράμματος SDI. Εφαρμόζοντας, τη βασική του στρατηγική για την ανάκτηση της ισχύος των Η.Π.Α. μέσω εξοπλισμών νέας γενιάς και υψηλής τεχνολογίας²⁹⁹. Τέλος, ύστερα από τη δημόσια προβολή του

---

²⁹⁶ Theodor Draper, *A Very Thin Line* (New York: Simon & Schuster, 1991).

²⁹⁷ Λεπτομέρειες για την απελευθέρωση των ομήρων και τις συναλλαγές με το Ιράν βλ. στο υποκεφάλαιο 5.4. A. Beth Fischer, *The Reagan Reversal: Foreign Policy and the Cold War* (Missouri: University of Missouri Press, 1997):79.

²⁹⁸ Strategic Defense Initiative

²⁹⁹ Λεπτομέρειες για την προώθηση των εξοπλισμών και τις συνθήκες που υπογράφηκαν βλ. στις Ενότητες Β και Γ στο κεφάλαιο 6. Beth, A. Fischer, *The Reagan Reversal: Foreign Policy and the Cold War* (Missouri: University of Missouri Press, 1997): 77-78. Για τον ρόλο του Reagan στην ανάπτυξη του προγράμματος SDI παραπέμπουμε τα εξής βιβλία: George, P. Shultz, *Turmoil and Triumph: My Years as Secretary of State* (New York: Charles Scribner's Sons, 1993): 246-64. Caspar, W. Weinberger, *Fighting for Peace: Seven Critical Years in the Pentagon* (New York: Warner Books, 1983):291-329. Karsten, Zimmerman, *Decision in March: The Genesis of the "Star Wars" Speech.* In *The Reagan Administration: A Reconstruction of Strength?*, ed. Haftendorn, Helga and Schissler, Jakob (New York:

προγράμματος, ο Reagan αρνούνταν να το χρησιμοποιήσει ως διαπραγματευτικό όπλο όπως τον συμβούλευαν στελέχη της κυβέρνησης και εμπειρογνώμονες, εμμένοντας στην επίκληση της θέσης του ότι θα έκανε τον κόσμο ασφαλέστερο³⁰⁰.

Το 1983 ο Reagan προχώρησε στην ανάπτυξη των πυραύλων Pershing II και Cruise στην Δυτική Ευρώπη παρά τις έντονες αντιδράσεις που εξέφραζαν τόσο η Ε.Σ.Σ.Δ. αλλά και ηγέτες από άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Η υλοποίηση του προγράμματος εγκατάστασης των ενδιάμεσων πυρηνικών πυραύλων είχε αποφασιστεί από τον πρόεδρο Carter, ώστε να αντισταθμίζονται οι σοβιετικοί πυρηνικοί πύραυλοι SS-22. Οι υποστηρικτές της διατήρησης της ειρήνης στην περιοχή τα λεγόμενα «Κινήματα για την Ειρήνη» με ισχυρότερα όσα δραστηριοποιούνταν στη Γερμανία και τη Μεγάλη Βρετανία καθώς και πλήθος εμπειρογνομόνων, θεωρούσαν ότι έπρεπε να αναβάλλουν ή και ακόμα να ακυρώσουν την ανάπτυξη των πυραύλων ως ένδειξη παραδοχής της εφαρμογής των συμφωνιών για τον έλεγχο των εξοπλισμών³⁰¹.

Ακολούθως, το 1986 στη Σύνοδο Κορυφής στο Reykjavik³⁰² ο Reagan έμεινε σταθερός στη θέση του για την προώθηση του προγράμματος SDI. Παρά τις διαφωνίες όσων στήριζαν την κατάργηση του προγράμματος ως αποτέλεσμα της πολιτικής για τη μείωση των επιθετικών όπλων.

Ο Edwin Meese, στενός σύμβουλος του προέδρου Reagan, αφιέρωσε τα δυο πρώτα κεφάλαια της αυτοβιογραφίας του στην προσωπικότητα του Reagan. Ανέφερε χαρακτηριστικά ότι «η δύναμη και η δημοφιλία του Reagan στην πολιτική πήγαζε τόσο από την εξαιρετική του ικανότητα να επικοινωνεί άμεσα με το αμερικανικό κοινό όσο και από την ισχυρή διαπραγματευτική του ικανότητα». Υποστήριζε ότι ο πρόεδρος «έμεινε σταθερός στις πολιτικές του αρχές, αγωνιζόταν για την υλοποίηση των πολιτικών του θέσεων και λάμβανε τις πολιτικές αποφάσεις σύμφωνα με την κρίση του».

Ο Meese επισήμανε ότι δημοσιογράφοι όπως ο Bob Schieffer του ραδιοτηλεοπτικού δικτύου των Η.Π.Α CBS, ο Laurence Barrett του περιοδικού Time και ο Lou Cannon δημοσιογράφος της εφημερίδας *Washington Post* και συγγραφέας πέντε βιβλίων για τον Reagan, ενώ αποκαλούν τον Reagan «κενό άνθρωπο» αδυνατούν να εξηγήσουν το πως

Walter de Gruyter, 1988):143-58. Martin, Anderson, *Revolution* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1988): 80-99.

³⁰⁰ Lou, Cannon, *President Reagan: The Role of a Lifetime* (New York: Simon and Schuster, 1991):326.

³⁰¹ Λεπτομέρειες για την εγκατάσταση των πυραύλων Pershing II και Cruise βλ. στο υποκεφάλαιο 6.6

³⁰² Λεπτομέρειες για τη Σύνοδο Κορυφής στο Reykjavik βλ. στο υποκεφάλαιο 6.6.2

εξελέγη δυο φορές κυβερνήτης της μεγαλύτερης πολιτείας των Η.Π.Α. και διετέλεσε πρόεδρος των Η.Π.Α. για δύο συναπτές θητείες. Τέλος, στο πως πέτυχε να αντιστρέψει τον ρου της πολιτικής του έθνους και να επιφέρει κοσμοϊστορικές αλλαγές³⁰³.

Ο Lou Cannon, διατύπωσε τους χαρακτηρισμούς ότι ο πρόεδρος ήταν «ο μεγάλος αντιπρόσωπος και επικοινωνιολόγος» («The Great Delegator and Communicator»). Επισημαίνοντας ότι, η έφεση του προέδρου να εξουσιοδοτεί τα στελέχη του ώστε να λαμβάνουν σημαντικές πολιτικές αποφάσεις, είχε ως αποτέλεσμα μια συγκεχυμένη και αναποτελεσματική πολιτική απέναντι στην Ε.Σ.Σ.Δ.³⁰⁴. Την άποψη αυτή ενισχύει με την διαπίστωσή του ο Alexander Haig υπουργός εξωτερικών ότι «δεν υπήρχε περιγραφή των καθηκόντων, δεν υπήρχαν κανόνες, δεν υπήρχε καμία έκφραση της ουσιαστικής αρχής του προέδρου να καθοδηγήσει τα στελέχη τη κυβέρνησης στο έργο τους».³⁰⁵

Ο Cannon είχε δε εκφράσει την άποψη ότι «η ιδιοσυγκρασία του Reagan είχε δυο όψεις. Εκείνη της αδράνειας, αποδέσμευσης από μια πλειοψηφία θεμάτων και εκείνη της έντονης, σχεδόν παθιασμένης δέσμευσης σύμφωνα πάντα, με τα προσωπικά του κριτήρια για την επιδίωξη του στόχου του. Όπως για παράδειγμα η απελευθέρωση των Αμερικανών ομήρων στο Ιράν. Ο Reagan είχε την ικανότητα να περιφρονεί τη συλλογική πείρα και γνώση των εμπειρογνομόνων του και να ακολουθεί τη δική του κρίση ιδιαίτερα όταν ήταν πεπεισμένος ότι κλίνει προς στη σωστή πορεία»³⁰⁶.

Είναι προφανές ότι τόσο ο Cannon όσο και ο Haig εστιάζουν σε θέματα που αφορούν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, τον τρόπο λειτουργίας αποφεύγοντας την αξιολόγηση του περιεχομένου, της ουσίας των στρατηγικών επιλογών και των αποφάσεων του Reagan.

Την ίδια περίοδο είχε επισημανθεί ότι η έλλειψη ενδιαφέροντος που παρουσίαζε ο Reagan για την πλειοψηφία των ζητήματα εξωτερικής πολιτικής δεν οφειλόταν στο ότι δε τα κατανοούσε. Ισχυρίζονταν ότι η πολιτική του καριέρα χαρακτηριζόταν από την αφοσίωσή του σε ζητήματα εσωτερικής πολιτικής.

Το 1950 ως εκπρόσωπος της εταιρείας General Electric, τασσόταν υπέρ του περιορισμού του εκτεταμένου δημοσίου και της μείωσης της βαριάς φορολογίας στην

³⁰³ Meese, *With Reagan: The Inside Story*: 15.

³⁰⁴ Lou Cannon, “Where Delegating Goes Awry,” *Washington Post*, May 13, 1985.

³⁰⁵ Alexander, M. Haig, *Caveat: Realism, Reagan, and Foreign Policy*: 355-56.

³⁰⁶ Lou, Cannon, ό.π.: 630.

αμερικάνικη κοινωνία. Ως κυβερνήτης της Καλιφόρνιας είχε επικεντρωθεί στη μείωση του κρατικού προϋπολογισμού και την βελτιστοποίηση των προγραμμάτων κοινωνικών υπηρεσιών. Στις προεκλογικές του εκστρατείες προτεραιότητα είχαν τα θέματα που αφορούσαν τις εσωτερικές μεταρρυθμίσεις. Οι πολιτικές του πλατφόρμες συμπεριλάμβαναν πρωτίστως τη μείωση των φόρων, τη μείωση των δημοσίων δαπανών και την απελευθέρωση των αγορών. Την άποψη αυτή ενίσχυε και ο υπουργός εξωτερικών της κυβέρνησης Reagan Alexander Haig με τη διαπίστωση ότι «τα προβλήματα του έθνους άπτονταν κυρίως θεμάτων που αφορούν την εσωτερική πολιτική. Εφόσον ο πρόεδρος συνέβαλε στην εξυγίανση της οικονομίας και περιόριζε τον ρόλο της κυβέρνησης τα υπόλοιπα ζητήματα θα ακολουθήσουν ομαλά την εξελικτική τους πορεία»³⁰⁷.

Οι προαναφερθέντες δημοσιογράφοι (Bob Schieffer, Laurence Barrett, Lou Cannon) επισήμαναν τόσο το προσωποκεντρικό κριτήριο ως βασικό παράγοντα στη λήψη πολιτικών αποφάσεων όσο και την ιδιοσυγκρασία της προσωπικότητας των πολιτικών ηγετών.

Ο Martin Anderson, βασικός συνεργάτης του Reagan, επισήμανε ότι, «όταν ο Reagan ανέλαβε την εξουσία το 1981, μεγάλο μέρος του πολιτικού σχεδίου δράσης ήταν ήδη προκαθορισμένο»³⁰⁸. Καθοριζόταν με βάση τα συμφέροντα, τις απαιτήσεις και τη δυναμική του στρατιωτικού και βιομηχανικού συμπλέγματος των Η.Π.Α. Ειδικότερα: την περαιτέρω εξέλιξη των πυραυλικών όπλων νέας γενιάς προκειμένου να συμβάλλουν, τόσο στην ανάκαμψη από την οικονομική κρίση (που διέρχεται η χώρα μετά την πετρελαϊκή κρίση του 1973), όσο και να αξιοποιηθούν στρατηγικά στο συνολικότερο σχεδιασμό της αντιμετώπισης της Ε.Σ.Σ.Δ. μαζί με άλλες συμμαχικές χώρες και δυνάμεις. Επιδίωξη μεταξύ των άλλων, όσων οδηγούσαν σε αυτή την κούρσα εξοπλισμών των Η.Π.Α. ως υπερδύναμης, ήταν και η οικονομική, στρατιωτική και πολιτική εξάντληση της Ε.Σ.Σ.Δ.. Επίσης, το να αντιμετωπίσουν τα απελευθερωτικά κινήματα και ιδιαίτερα της Λατινικής Αμερικής. Τέλος, να επιβάλλουν όρους ασφαλών και ελεγχόμενων περιοχών και διόδων των πηγών ενέργειας καθώς και την εξασφάλιση νέων αγορών για τις Η.Π.Α.

---

³⁰⁷ Alexander, M. Haig, ό.π.

³⁰⁸ Anderson, *Revolution*: 167.

Από την άλλη πλευρά, ορισμένοι υποστηρίζουν ότι, οι δεξαμενές σκέψης ασκούν σχετική επιρροή τόσο στη λήψη αποφάσεων όσο και στην διαμόρφωσή κάποιων πλευρών τους.

Η αμερικανική κοινωνία στις εκλογές του 1980 επέλεξε την «ιδεολογική σταυροφορία» υπό τον Ronald Reagan. Ένα από τα χαρακτηριστικά της ιδεολογικής σταυροφορίας ήταν ότι βρισκόταν ενάντια στη πολιτική της Real-politic και της détente (πολιτική της αποτροπής, της εκτόνωσης της πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής, κατάστασης με την ανάπτυξη διπλωματικών σχέσεων) του προέδρου Nixon και του Kissinger. Η στροφή αυτή οδήγησε στην ήττα του Carter στις προεδρικές εκλογές

Ενώ ο Carter στρεφόταν στις δεξαμενές σκέψης για να αποκτήσει δημόσια προβολή, ο διάδοχός του στράφηκε στα ινστιτούτα πολιτικής έρευνας, με σκοπό τη μετατροπή των συντηρητικών του θέσεων σε μια επιτυχημένη εκλογική πλατφόρμα. Στις 17 Ιουλίου 1980, στο Συνέδριο των Ρεπουμπλικάνων στο Detroit του Michigan, τέσσερα χρόνια μετά την ήττα του το 1976 από τον Gerald Ford, ο Reagan κέρδισε το χρίσμα με συντριπτική πλειοψηφία.

Η νίκη του Reagan ήταν ο κολοφώνας της επιτυχίας του συντηρητικού κινήματος που ξεκίνησε το 1940 και στις αρχές της δεκαετίας του 1950. Η ιδεολογική του βάση απαρτιζόταν από ποικιλία απόψεων που αντλούνταν από τη συντηρητική συγγραφική δραστηριότητα των Richard Weaver και Russell Kirk, κλασικών φιλελεύθερων όπως οι Friedrich A. Hayek και Ludwig von Mises, μαχητικών αντικομμουνιστών όπως οι Whittaker Chambers και Frank Meyer, πολιτικών φιλοσόφων όπως οι Leo Strauss και Eric Voegelin. Αξιοσημείωτη ήταν και η επιρροή της σκέψης του Strauss στην ανακοίνωση του Reagan για «την αυτοκρατορία του κακού»³⁰⁹. Με βάση αυτές τις ιδεολογικές συντεταγμένες, ο Reagan αποκάλεσε τη Σοβιετική Ένωση «αυτοκρατορία του κακού» και ήταν κατά της πολιτικής της ύφεσης που μέχρι τότε αποτελούσε την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. Οι προαναφερόμενοι και όσοι θα αναφερθούν στη συνέχεια, αποτέλεσαν τους καθοδηγητές της συντηρητικής ιδεολογίας και έχτισαν το δίκτυο των συντηρητικών ινστιτούτων που προμήθευε την νέα κυβέρνηση³¹⁰.

³⁰⁹ James Mann, *Rise of The Vulcans: The History of Bush's War Cabinet* (London: Pinguin Books, 2004): 27.

³¹⁰ Λεπτομέρειες για το δίκτυο των συντηρητικών δεξαμενών σκέψης βλ. στο υποκεφάλαιο 2.7. James A. Smith, *The Idea Brokers Think Tanks and the Rise of the New Policy Elite* (New York: The Free Press, 1991):22.

Πράγματι, πολιτικοί επιστήμονες όπως ο Abelson και ο Smith θεωρούν ότι οι ικανότητες των συμβούλων του Reagan συνέβαλαν καταλυτικά στο να δημιουργηθεί μια ελκυστική πολιτική ατζέντα συντηρητικής διακυβέρνησης κατά την προεκλογική του εκστρατεία το 1980³¹¹.

Πολλοί υποστηρίζουν ότι ήδη από την αποδοχή του χρίσματος των ρεπουμπλικάνων στο Detroit, ορισμένοι από τους συμβούλους της καμπάνιας του Reagan είχαν ξεκινήσει να ετοιμάζουν μια νέα στρατηγική για την προώθηση των θέσεων του υποψηφίου τόσο στην εσωτερική και όσο και στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. Ο Reagan το 1960 μετά την εκλογική νίκη του Kennedy έναντι του Νίξον αποχώρησε από το δημοκρατικό κόμμα για να συμπράξει με το ρεπουμπλικανικό κόμμα.³¹² Η μεταβατική του ομάδα έπρεπε να καθορίσει σύντομα τον τρόπο με τον οποίο θα προωθούσε τη μετάβαση αυτή προς τον συντηρητισμό στο αμερικάνικο κοινό.

Ο Martin Anderson, πολιτικός σύμβουλος του Reagan, υποστήριζε ότι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος πρόσβασης στην αμερικανική κοινωνία και απήχησης της πολιτικής ατζέντας του υποψηφίου προέδρου, ήταν η προσέλκυση των πιο διακεκριμένων συντηρητικών διανοουμένων της χώρας. Η κίνηση αυτή θα προσέδιδε αξιοπιστία αλλά και το απαιτούμενο κύρος στην υποψηφιότητα του Reagan.

Όπως υπογραμμίζει ο ίδιος ο Anderson στα απομνημονεύματά του «ήδη από το 1975, που συμμετείχα στην προεδρική εκστρατεία του Reagan, ξεκίνησα μια συστηματική προσπάθεια για την συγκέντρωση των καλύτερων οικονομολόγων της χώρας και την σύστασή τους στην ομάδα του Reagan. Η επιλογή της πλειοψηφίας τους προήλθε από το προσωπικό μου αρχείο, των κορυφαίων πολιτικών εμπειρογνομόνων που είχα συλλέξει κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας του Nixon, το 1967. Η ενέργειά μου αυτή αποτελούσε μέρος μιας γενικότερης προσπάθειας για την πρόσληψη μιας στρατιάς διανοουμένων με στόχο την συντεταγμένη παροχή συμβουλών στον υποψήφιο πρόεδρο για θέματα εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής»³¹³. Οι περισσότεροι από αυτούς ήταν

---

³¹¹ Donald, Abelson, *A Capitol Idea: Think Tank & U.S. Foreign Policy* (McGill-Queen's University Press, 2006).

³¹² Οι διαφορετικοί παράγοντες που επηρέασαν την απόφαση του Reagan να αποχωρήσει από το Δημοκρατικό Κόμμα αναλύονται διεξοδικότερα στην αυτοβιογραφία του, *An American Life Reagan. Ronald An American Life: Ronald Reagan* (New York: Pocket Books, 1990): 132-136.

³¹³ Martin Anderson, *Revolution* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1988): 165.

μέλη σε συντηρητικές και μη δεξαμενές σκέψης και συνέθεσαν προεκλογικά τις «ομάδες εργασίας» (task forces) του Reagan.

Την ενεργό δράση των ομάδων αυτών κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του Reagan περιγράφει ο Edwin Meese, διατηρώντας μια απόσταση από τον μεγάλο αριθμό των εμπειρογνομόνων και τον ρόλο τους, διατεινόμενος ότι δεν επισκίαζε τον κυρίαρχο ρόλο του Reagan στο επίπεδο λήψης πολιτικών αποφάσεων. «Οι ομάδες εργασίας που συμμετείχαν στην εκστρατεία του Reagan αποτελούσαν τις πιο εξέχουσες ομάδες διανοουμένων που είχαν συγκεντρωθεί ποτέ σε Αμερικανική πολιτική εκστρατεία. Σχεδόν πενήντα ομάδες, με πάνω από 450 συμβούλους, μελετούσαν διάφορους τομείς της εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής και παρείχαν συμβουλές/προτάσεις».

Ο Edwin Feulner, ήταν ειδικός σύμβουλος στο Λευκό Οίκο για τα προγράμματα στρατηγικού σχεδιασμού, ανεπίσημος σύμβουλος του προέδρου Reagan καθώς και μέλος της κυβέρνησής του. Ταυτόχρονα διετέλεσε και πρόεδρος του Heritage Foundation (1977-2013). Η φιλία του με κύρια μέλη των μεταβατικών ομάδων του Reagan το 1981 έπαιξε ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο για να καταστεί δυνατή η προώθηση της μελέτης του ιδρύματος, «*Mandate for Leadership*» («εντολή για εξουσία: πολιτική διαχείριση μιας συντηρητικής κυβέρνησης»). Η μελέτη αυτή αποτέλεσε το «σχέδιο διακυβέρνησης» και ενίσχυσε τη μετάβαση προς τον συντηρητισμό. Δημοσιεύτηκε το 1981 αλλά είχε διανεμηθεί προηγουμένως στα στελέχη της κυβέρνησης³¹⁴.

Με την παραγωγή λεπτομερών μελετών σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων από τις μεταρρυθμίσεις κοινωνικής πρόνοιας, στην πυραυλική άμυνα, οι ομάδες αυτές παρείχαν διάφορες πολιτικές προτάσεις. Επίσης, είχαν δημιουργήσει και προκαθορίσει ένα πολιτικό σχέδιο δράσης για την επερχόμενη κυβέρνηση, όπως άλλωστε είχε επισημάνει ο Anderson.

Μέρος των συμμετεχόντων στις «ομάδες εργασίας» του Reagan «ανταμείφθηκαν» αναλαμβάνοντας ανώτερες πολιτικές θέσεις στην κυβέρνηση. Ο Richard Allen (σύμβουλος σε θέματα εθνικής ασφάλειας) υπήρξε μέλος του CSIS, του Heritage Foundation και του Hoover Institution. Εν συνεχεία, οι Martin Anderson, (επικεφαλής σύμβουλος επί της εσωτερικής και οικονομικής πολιτικής) Thomas Moore (οικονομικός σύμβουλος) και Darrell Trent,(αναπληρωτής υπουργός μεταφορών) υπήρξαν μέλη του

---

³¹⁴ Edwin, Meese, ό.π.: 59.

Hoover Institution, ο Norman Ture, (υφυπουργός οικονομικών) υπήρξε μέλος του Heritage Foundation, οι Caspar Weindenbaum, (υπουργός άμυνας) και James Millet [πρόεδρος της ομοσπονδιακής επιτροπής εμπορίου και αργότερα διευθυντής του γραφείου διαχείρισης και προϋπολογισμού (Office of Management Budget OMB)] και ο Arthur Burns, (πρέσβης των Η.Π.Α. στη Γερμανία) υπήρξε μέλος του American Enterprise Institute και ο William Niskanem, (οικονομικός σύμβουλος) υπήρξε μέλος του RAND Corporation καθώς και του Institute for Defense Analyses. Ο αριθμός των μελών των δεξαμενών σκέψης που συμμετείχαν κατά τη διάρκεια διακυβέρνησης του Reagan είναι εκτενέστερος.

Μεταξύ του 1981 και 1988, 200 μέλη κορυφαίων αμερικανικών δεξαμενών σκέψης συμμετείχαν στην διακυβέρνηση του Reagan με τη συνεχή παροχή των πολιτικών τους προτάσεων ή με την πρόσληψή τους ως σύμβουλοι του προέδρου. Συγκεκριμένα, πέντε δεξαμενές σκέψης εκπροσωπούσαν κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Reagan. Από αυτά 55 ερευνητές προέρχονταν από το Hoover Institution, 36 από το Heritage Foundation, 34 από το AEI, 32 από την CPD³¹⁵ και 18 από το CSIS³¹⁶.

Στην παρούσα διατριβή εξετάζεται ο ρόλος των Heritage Foundation, Brookings Institute και Institute for Policy Studies-IPS κατά την περίοδο διακυβέρνησης του Reagan.

5.2 Το προφίλ των δεξαμενών σκέψης: Heritage Foundation, Brookings Institute και Institute for Policy Studies.

5.2.1 Το Heritage Foundation.

Το Heritage Foundation είναι μια από τις «πέντε μεγάλες» δεξαμενές σκέψης που σύμφωνα με πολλούς μελετητές, όπως ο Donald Abelson, αποτέλεσε τη ναυαρχίδα της

---

³¹⁵ Η λίστα των μελών της Committee on the Present Danger που υπηρέτησαν στη διακυβέρνηση του Reagan είναι διαθέσιμη στο βιβλίο του Jerry Sanders, *Peddlers of Crisis: The Committee on the Present Danger* (South end Press, 1983):287-8.

³¹⁶ Στοιχεία για τις δεξαμενές σκέψης AEI, CSIS, και Heritage Foundation παρατίθενται στο βιβλίο του Sidney Blumenthal, *The Rise of the Counter-Establishment: From Conservative Ideology to Political Power*. (New York: Perennial Library, 1988): 35-8. Sanders, *Peddlers of Crisis: The Committee on the Present Danger*. Sidney Blumenthal, *The Rise of the Counter-Establishment: From Conservative Ideology to Political Power*. (New York: Perennial Library, 1988).

συντηρητικής σκέψης με το πρόγραμμα «*Mandate for Leadership*»³¹⁷. Αναπτύχθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στις αρχές της δεκαετίας του 1970 και ανήκει στην τρίτη γενιά εξέλιξης των δεξαμενών σκέψης στα «advocacy think tanks».

Κατά την έναρξη λειτουργίας του, το 1/3 των χρηματοδοτήσεων του Heritage Foundation προέρχονταν από χαμηλής κλίμακας χορηγίες ιδιωτών όπως η επιχορήγηση της τάξεως των 250.000 δολαρίων από τον Joseph Coors, επιχειρηματία ζυθοποιό από το Colorado και για πολλά χρόνια επενδυτή σε projects του ινστιτούτου.³¹⁸ Σημαντικοί ιδρυτές του υπήρξαν οι εκπρόσωποι της Νέας Δεξιάς Edwin Feulner Jr.³¹⁹ και Paul Weyrich. Οι γενναιόδωρες χορηγίες του ιδρύματος Heritage προέρχονταν από τον δισεκατομμυριούχο συντηρητικό Richard Mellon Scaife, τον Edward E. Noble επιχειρηματία πετρελαίου και αερίου στην Oklahoma του ιδρύματος M. Olin Fund και Noble Foundation, από τον John Howard Pew πρόεδρο της εταιρείας πετρελαίου Sun Oil Company (Howard J. Pew Freedom Trust), τον Lewis E. Lehrman πρόεδρο της εταιρείας Rite-Aid Corporation, υποψήφιο κυβερνήτη της πολιτείας της Νέας Υόρκης το 1982 με το ρεπουμπλικανικό κόμμα, την εταιρεία Reader's Digest Association και πολλές μεγάλες επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που είχαν την έδρα τους στη Νότια Κορέα και την Ταϊβάν.

Καταδεικνύονται έτσι η δυναμική των συμφερόντων που πλαισίωναν το Heritage Foundation και τους οικονομικούς και πολιτικούς στόχους που είχαν συγκεκριμένα δίκτυα οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων.

Στόχος του ιδρύματος ήταν «η διατύπωση και προώθηση των συντηρητικών πολιτικών που βασίζονταν στις αρχές της ελεύθερης επιχειρηματικότητας, του περιορισμού του κυβερνητικού παρεμβατισμού, των ατομικών ελευθεριών, των παραδοσιακών αμερικανικών αξιών και της ισχυρής εθνικής άμυνας»³²⁰.

---

³¹⁷ Donald, Abelson, *A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy* (Canada: McGill-Queen's University Press, 2006).

³¹⁸ Bernard, Weinraub, "Heritage Foundation 10 Years Later," *The New York Times* (New York, September 30, 1983).

³¹⁹ Ο Feulner παρατηρεί ότι έξι με επτά χρόνια νωρίτερα, το Heritage Foundation ήταν ένα ακροδεξιό ινστιτούτο ενώ στη συνέχεια προσδιοριζόταν ως ένα «χωνευτήρι των διαφορετικών τάσεων της συντηρητικής σκέψης». Bernard, Weinraub, "Heritage Foundation 10 Years Later," *The New York Times* (New York, September 30, 1983).

³²⁰ Official Heritage Foundation website, www.heritage.org/about

Το 1979, αναμένοντας τη νίκη των Ρεπουμπλικάνων, ο πρόεδρος του Heritage, Edwin Feulner, δεδομένων και των οικονομικών δυσχερειών του ιδρύματος, αναζητούσε πιθανούς τρόπους συμβολής στη διαδικασία μετάβασης προς μια συντηρητική διακυβέρνηση. Με τη συμβολή πάνω από τριακοσίων ακαδημαϊκών, συμβούλων, δικηγόρων και πρώην κυβερνητικών αξιωματούχων διαχωρισμένων σε είκοσι επιμέρους θεματικές, δημιούργησε ένα σχέδιο δράσης για τη νέα κυβέρνηση 1100 σελίδων περίπου με τίτλο «*Mandate for Leadership: Policy Management in a Conservative Administration*». Το project αυτό κινούνταν με βάση τη συντηρητική πολιτική της μείωσης του αμερικανικού δημοσίου και των κυβερνητικών οργάνων για να μειώσουν τις δαπάνες (μέσω του ελέγχου των ομοσπονδιακών δαπανών), της ενίσχυσης της εθνικής ασφάλειας όπως και μιας διοικητικής αναδιάρθρωσης των υπουργείων³²¹.

Όπως υποστήριξε ο δημοσιογράφος Bernard Weinraub σε άρθρο στην εφημερίδα New York Times, το Heritage Foundation παρείχε πλήθος πολιτικών προτάσεων, βιβλίων, ενημερωτικών δελτίων και κριτικών σε θέματα εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής σε περίπου 1.000 μέλη του κογκρέσου και της κυβέρνησης, καθώς και σε 6.000 δημοσιογράφους και χορηγούς³²².

Στην αυτοβιογραφία του ο Edwin Meese ισχυρίζεται ότι «ο πρόεδρος έδωσε από ένα αντίγραφο του «*Mandate for Leadership*» σε όλα τα υπουργικά στελέχη με εντολή να το διαβάσουν»³²³. Υποστήριξε ότι «στις αρχές του 1982 περισσότερο από 60% των προτάσεων του Heritage Foundation είχαν υιοθετηθεί από την προεδρία Reagan». Όμως τέτοιοι ισχυρισμοί ενδεχομένως να έχουν μια προκατάληψη επειδή ο Meese ήταν μέλος του Heritage Foundation το 1979, ως αναλυτής με ειδικότητα σε θέματα πολέμου³²⁴.

Το project *Mandate for Leadership* χαρακτηρίζεται ως μια από τις σημαντικότερες δημοσιεύσεις που προήλθαν από δεξαμενή σκέψης. Απέκτησε κυβερνητική αναγνώριση στο εσωτερικό και πέτυχε την μεταφορά των συντηρητικών ιδεών στη χώρα. Ταυτόχρονα, συνέβαλε σε μέγιστο βαθμό ώστε το Heritage Foundation να αυξήσει την πολιτική του επιρροή αλλά και να ενισχύσει την θέση του εντός των κυρίαρχων πλέον συντηρητικών δυνάμεων. Το 1983 το Heritage Foundation σε εκδήλωση που οργάνωσε

---

³²¹ Donald, Abelson, ό.π.

³²² Ibid.

³²³ Meese, *With Reagan: The Inside Story*: 60.

³²⁴ Ibid.

για τα 10 χρόνια λειτουργίας του απένειμε τιμητικό τίτλο στους μέντορές του μεταξύ άλλων και στον R.Reagan. Η εκλογή του Reagan το 1980 ανέδειξε το ινστιτούτο σε κυρίαρχο οργανισμό εν συγκρίσει με το αδύναμο, φιλελεύθερο Brookings Institution όπως και με το προσανατολισμένο προς το ρεπουμπλικανικό κόμμα American Enterprise Institute³²⁵.

Το 1984, η ισχύς του Heritage στην πολιτική σκηνή είχε αναπτυχθεί σε τέτοιο σημείο, ώστε ο αρθρογράφος James Rosenthal του περιοδικού *New Republic*, αναφερόμενος στην επιρροή του *Mandate for Leadership II*, υποστήριξε ότι «το Heritage συντελεί στη διαμόρφωση των ιδεών των κυβερνώντων σε πολιτικές και συμβάλει στον καθορισμό των θεμάτων της πολιτικής ατζέντας»³²⁶.

Το 1982, ο Edwin Feulner συνέταξε μια επιστολή απευθυνόμενος στους δωρητές του Heritage Foundation, κοινοποιώντας τους ότι σε αντάλλαγμα της φοροαπαλλαγής δωρεών 1000 δολαρίων³²⁷, θα είχαν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στο «club» του προέδρου. Η εν λόγω συμμετοχή τους σύμφωνα με τον Meese, θα τους εξουσιοδοτούσε σε μια σειρά συναντήσεων με κορυφαία στελέχη της κυβέρνησης και του κογκρέσου³²⁸. Επιπλέον ο Feulner υποστήριξε ότι «η πρόσβαση που θα σας παρέχεται στους πολιτικούς της χώρας είναι ανεκτίμητη. Δεν έχω καμία αμφιβολία ότι θα βρείτε τη συνδρομή σας στο ίδρυμα πολύτιμη». Απορρίπτοντας τους επικριτικούς ισχυρισμούς ορισμένων ότι με αυτή την επιστολή του ο Feulner ζητούσε απευθείας από τα μέλη να ενισχύσουν οικονομικά το ίδρυμα, ο Meese υποστηρίζει ότι «είμαι πολύ ενθουσιασμένος για τη σύσταση από το Heritage Foundation του President's Club. Είναι ένας κρίσιμος σύνδεσμος επικοινωνίας μεταξύ του Λευκού Οίκου και εκείνων που υποστηρίζουν τον πρόεδρο Reagan, αλλά και της κυβέρνησης που θα συνεργαστεί πλήρως προς αυτή την κατεύθυνση»³²⁹.

---

³²⁵ Weinraub, "Heritage Foundation 10 Years Later."

³²⁶ Charles, Wheeler, "Heritage Chiefs Recall Decade of Growth, Power," *Washington Times*, April 29, 1987.

³²⁷ Heritage Foundation, *Annual Report* (Washington D.C., 2003).

³²⁸ Howard Kurtz, "Meese Helps Group to Raise Funds," *Washington Post*, 1982.

³²⁹ Ibid.

Παρά τις επεξηγήσεις του Meese, πολλοί επικριτές του ιδρύματος υποστήριζαν ότι η εκστρατεία συγκέντρωσης χρημάτων με επικεφαλής τους Feulner και Meese παραβίαζαν το καθεστώς φοροαπαλλαγής των οργανισμών υπό τον νόμο Internal Revenue Code³³⁰.

Το 1986 κατά την άσκηση της δεύτερης θητείας του ο πρόεδρος Reagan σε μια ομιλία του στο Heritage Foundation, ευχαρίστησε το ίδρυμα για την χρηματοδότηση της προεκλογικής του εκστρατείας ύψους 30 εκατομμυρίων δολαρίων³³¹. Επιπροσθέτως, απένεμε φόρο τιμής στους παλαιοσυντηρητικούς στυλοβάτες του μεταπολεμικού συντηρητικού κινήματος όπως οι Richard Weaver, Russell Kirk, Friedrich A. Hayek, Ludwig von Mises. Αξιοσημείωτη ωστόσο ήταν η συμβολή του Weaver, όπου το 1948 δημοσίευσε ένα βιβλίο με τίτλο «*Ideas Have Consequences*» («οι ιδέες έχουν επιπτώσεις») ο τίτλος του οποίου χρησιμοποιήθηκε αποφθεγματικά ως ιδεολογική βάση, από το Heritage Foundation και από τον Reagan αποτελώντας βασικό γνώρισμα του συντηρητικού κινήματος³³². Η αποτύπωση αυτής της ιδεολογικής ταυτότητας του ρεπουμπλικανικού κόμματος στην περίοδο της προεδρίας Reagan αποσιωπούσε τις συνέπειες, του εξοπλισμού ένοπλων ομάδων να επεμβαίνουν σε άλλες χώρες, την κούρσα εξοπλισμών. Καθώς επίσης, των συνεπειών των νεοφιλελεύθερων πολιτικών στην οικονομία και την κοινωνία με αποτέλεσμα εκατομμύρια αμερικανών να ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας και να μην έχουν στοιχειώδη πρόσβαση σε κοινωνικές υποδομές.

Στη συνέχεια, το ίδρυμα Heritage απετέλεσε έναν από τους βασικότερους συντελεστές στη διαμόρφωση στρατηγικής, σχετικά με τη σπουδαιότητα της προστασίας της εδαφικής ακεραιότητας των Η.Π.Α. από την πιθανή απειλή των βαλλιστικών πυραύλων. Μελετητές όπως οι Cohen and Mitchell και ο Draper, υποστήριζαν ότι η επίδραση του ιδρύματος ήταν ιδιαίτερα έντονη στο σκάνδαλο Iran-Contras, δεδομένου ότι εμπειρογνώμονες επηρέασαν τις πολιτικές αποφάσεις του Reagan³³³.

Το Heritage εξασφάλισε προνομιακή θέση στο πολιτικό κατεστημένο της χώρας σε αντίθεση με πολλά φιλελεύθερα ινστιτούτα πολιτικής που ήταν απασχολημένα με την

---

³³⁰ Ibid.

³³¹ James Smith, *The Idea Broakers Think Tanks and the Rise of the New Policy Elite* (New York: The Free Press, 1991):19.

³³² Ibid: 20.

³³³ William S. Cohen και George J. Mitchell, *Men of Zeal a Candid Inside Story of the Iran-Contra Hearings* (New York: viking press, 1988). Draper, *A Very Thin Line*.

επιβίωσή τους κατά τη διάρκεια διακυβέρνησης του Reagan. Το ίδρυμα, με την οικονομική υποστήριξη από περιουσίες δισεκατομμυρίων που προέρχονταν από μεγάλες εταιρείες πετρελαίου και φυσικού αερίου καθώς και από άλλες μεγάλες επιχειρήσεις, αποτέλεσε κυρίαρχο παράγοντα συνολικά στις δεξαμενές σκέψης της χώρας. Να επισημάνουμε ότι το Heritage σε αρκετές περιπτώσεις υπερέβη τα εσκαμμένα υπεισερχόμενο σε ρόλους έξω από τη φυσιογνωμία των δεξαμενών σκέψης διότι ασκούσε δραστηριότητες lobby.

Η επιτυχημένη προώθηση των συντηρητικών πεποιθήσεων του Heritage συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Το ίδρυμα απασχολεί πάνω από 70 μόνιμους ερευνητές, ενώ οι οικονομικοί του πόροι ανέρχονται στα 80 εκατομμύρια ετησίως³³⁴. Περιουσίες δισεκατομμυρίων προέρχονται από μεγάλης κλίμακας εταιρίες πετρελαίου και αερίου καθώς και από μεγάλες επιχειρήσεις. Ωστόσο, παρά την αυξανόμενη προβολή και την συνεχή επιδίωξή του για τον καθορισμό της πολιτικής ατζέντας, ποτέ δεν μονοπώλησε το ενδιαφέρον των πολιτικών.

5.2.2 To Brookings Institute.

Με την εκλογή του Reagan η πλευρά των φιλελεύθερων δισεκατομμυριούχων ηττήθηκε. Ο επιχειρηματίας πετρελαιοπαραγωγός David Koch διεκδίκησε την αντιπροεδρία του Libertarian Party που ιδρύθηκε το 1971 αλλά δεν εξελέγη. Ο Doherty αναφέρει ότι οι Koch Brothers θεωρούσαν τα στελέχη της κυβέρνησης ως «ηθοποιούς που υποδύονται χωρίς σενάριο» και ότι οι Kochs είχαν αποφασίσει να «συντάξουν το σενάριο ασκώντας επιρροή σε οργανισμούς προώθησης πολιτικών ιδεών όπως ακαδημαϊκές κοινότητες και δεξαμενές σκέψης όπως το Brookings Institute αλλά και των Aspen Institute, Cato Institute και Reason Foundation στα οποία ενεργό διοικητικό στέλεχος ήταν ο David Koch»³³⁵.

Το Brookings Institution τοποθετείται μεταξύ των φιλελεύθερων επιχειρηματικών πολιτικών οργανισμών (corporate liberal policy organizations) που διαμορφώθηκαν από το 1916 μέχρι το 1950 όπως: το National Industrial Conference Board, το National

³³⁴ Charity Navigator website, <http://www.charitynavigator.org>

³³⁵ Jane Mayer, “Covert Operations: The Billionaire Brothers Who Are Waging a War Against Obama,” *The New Yorker* (New York, August 2010), http://www.newyorker.com/reporting/2010/08/30/100830fa_fact_mayer?currentPage=all.

Bureau of Economic Research, το Twentieth Century Fund το National Planning association το Committee for Economic Development και το American Assembly. Εκπροσωπεί την πρώτη γενιά δεξαμενών σκέψης «*Universities without Students*». Η σύσταση του Brookings Institution οφείλεται στην πρωτοβουλία του αμερικανού επιχειρηματία και φιλάνθρωπου Robert Brookings το 1927 και είναι απόρροια της συγχώνευσης τριών διαφορετικών οργανισμών, του Institute of Economics, του Robert Brookings Graduate School και του Institute for Government Research.

Το καταστατικό του ινστιτούτου αναφέρεται στην επικέντρωση των ερευνητών στην επιστημονική έρευνα, την εκπαίδευση και τη δημοσίευση εύρους θεμάτων σχετικά με την οικονομία, τη διακυβέρνηση και τα κοινωνικοπολιτικά προβλήματα. Από την αρχή της ιδρύσεώς του το ινστιτούτο επιχείρησε να διατηρήσει ακαδημαϊκά κριτήρια αντικειμενικότητας και σχετικής ανεξαρτησίας στα αποτελέσματα των ερευνών του. Εντούτοις, παρά το ότι πολλές φορές έχει διεξάγει έρευνες με εργοδότη την εκάστοτε κυβέρνηση, το ινστιτούτο εξειδικεύεται στη διεξαγωγή μακροσκελών ερευνών που εκπονούνται από ομάδες ερευνητών³³⁶. Το Brookings Institution αν και εμφανίζει μια σχετική πολιτική ουδετερότητα, έχει δείξει σαφείς ιδεολογικούς προσανατολισμούς προς τον φιλελεύθερο/κεντροαριστερό χώρο. Ωστόσο παρά τις δομικές αλλαγές που έχει υποστεί ανά το χρόνο αποτελεί μια από τις κορυφαίες δεξαμενές σκέψης στις Η.Π.Α. που παραμένουν πιστά στις ιδρυτικές διακηρύξεις τους. Τόσο η πρώιμη όσο και η μετέπειτα δραστηριότητα του ινστιτούτου αναδεικνύει την αφοσίωση των ερευνητών του στη βελτίωση της διακυβέρνησης³³⁷.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, με την εγχώρια και διεθνή κρίση να γίνεται εντονότερη, το Brookings Institution δεσμεύτηκε με τη σύνταξη μιας μακροσκελούς πολιτικής πρότασης με τίτλο «*Ατζέντα για τη δεκαετία του 1980*» η οποία εξέφρασε την συντηρητική στροφή στην οικονομική πολιτική. Με την δημιουργία της ατζέντας αυτής γίνεται εμφανής η συντηρητική μετάλλαξη της φυσιογνωμίας του ινστιτούτου τόσο ιδεολογικά όσο και πολιτικά. Καθώς επίσης και του προσανατολισμού του σχετικά με την οικονομική και κοινωνική πολιτική των Η.Π.Α.

---

³³⁶ Kent Weaver, "The Changing World of Think Tanks," *Political Science and Politics* (1989):44-45.

³³⁷ Ibid.

Θεωρούσε ότι τα εθνικά προβλήματα συσχετίζονται και δεν μπορούν να επιλυθούν αποσπασματικά. Πρότεινε μια πολιτική ενάντια στο πληθωρισμό, βασισμένη στον έλεγχο των μισθών και στη μείωση της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων, δηλαδή στη μείωση της ζήτησης, στον περιορισμό των αποθεμάτων, στην απελευθέρωση της οικονομίας και σε φοροαπαλλαγές για να έχουν τα επενδυτικά κεφάλαια κίνητρα για επενδύσεις προκειμένου να έχουν περαιτέρω κέρδη³³⁸. Υποστήριζε ότι η κρίση ήταν τόσο οικονομική όσο και πολιτική. Η αβεβαιότητα της διαχείρισης στο τομέα της ζήτησης και οι πολιτικές ρύθμισης στο παρελθόν είχαν σημαντικές αποσταθεροποιητικές επιδράσεις στην οικονομία δηλαδή είχε μειωθεί το μέσο ποσοστό κέρδους των επιχειρήσεων. Η κυβέρνηση σύμφωνα με ανώτερα στελέχη του Brookings έπρεπε να επικεντρωθεί στον τομέα διαχείρισης της προσφοράς δηλαδή να επιβάλει περαιτέρω μείωση του κόστους εργασίας και των αμοιβών των εργαζομένων προκειμένου να αυξήσουν τα κέρδη τους οι επιχειρήσεις και να ενισχύσουν τα επενδυτικά τους προγράμματα.³³⁹ Τέλος, το Brookings, υποστήριζε ότι τα προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης θα έπρεπε να υποστούν μειώσεις όσον αφορά τις παροχές τους.

Το Brookings Institution απαρτίζεται από 300 εμπειρογνώμονες. Μέλη του ινστιτούτου αποτελούν διακεκριμένοι ακαδημαϊκοί όπως οι Thomas Mann, Robert Kagan και ο πρώην διευθυντής της CIA, John Deuth. Πρόεδρος του ινστιτούτου σήμερα είναι ο Strobe Talbott, πρώην αναπληρωτής υπουργός εξωτερικών, στο διάστημα 1994-2001. Το ινστιτούτο χρηματοδοτείται από την Τράπεζα της Αμερικής, την εταιρεία ExxonMobil, την οργάνωση Pew Charitable Trusts, το ίδρυμα Carnegie Corporation, καθώς απολαμβάνει και κυβερνητικές χορηγίες των Η.Π.Α., της Κίνας, της Ιαπωνίας, του Κατάρ και του Ηνωμένου Βασιλείου.

5.2.3 To Institute for Policy Studies - IPS.

Η δεξαμενή σκέψης, Institute for Policy Studies (IPS) ιδρύθηκε το 1963 από τους Marcus Raskin και Richard Barnett, πρώην στελέχη της κυβέρνησης Kennedy με χορηγίες ύψους

---

³³⁸ Joseph, Pechman, *Setting National Priorities: Agenda for the 1980s, the Brookings Institution* (Washington D.C., 1980).

³³⁹ Bruce L. R., Smith, James D. Carroll, A. Lee Fritchler, "Public Administration Review," *Public Administration Review* 45, no. 6 (1985): 805–814.

200.000 δολαρίων. Επίσης αναφέρεται ότι το Heritage Foundation σχεδιάστηκε με βάση τις οργανωτικές λειτουργίες του IPS³⁴⁰.

Θεωρείται μια αριστερή δεξαμενή σκέψης και ιστορικά ανήκει στην δεύτερη γενιά. Δεδομένου ότι ιδρύθηκε την περίοδο εξέλιξης των δεξαμενών σκέψης σε «government contractors», σε οργανισμούς που λειτουργούν με συμβάσεις με την κυβέρνηση των Η.Π.Α. και που το μεγαλύτερο μέρος των πόρων τους το αντλούσαν από αυτή, το IPS δεν φέρει τέτοιου τύπου χαρακτηριστικά. Στην ιδρυτική διακήρυξη του ινστιτούτου αναφέρεται ρητά ότι: Το Ινστιτούτο δεν χρηματοδοτείται από την εκάστοτε κυβέρνηση καθώς καθίσταται δύσκολο «αυτός που κατέχει εξουσία να υπηρετεί την αλήθεια». Το IPS δεν απολαμβάνει καμία κυβερνητική χρηματοδότηση³⁴¹. Με τον τερματισμό του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, δημιουργήθηκαν πληθώρα αντιπολεμικών κινημάτων τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της χώρας. Ο κοινωνικός αναβρασμός είχε ως αποτέλεσμα τη σύσταση αριστερών δεξαμενών σκέψης όπως το IPS.

Ο κυρίαρχος στόχος του IPS είναι διττός καθώς επιδιώκει «να αποτελέσει μια γέφυρα μεταξύ τόσο των προοδευτικών δυνάμεων της κυβέρνησης και των πολιτών όσο και μεταξύ των κινημάτων της χώρας με τα κινήματα για τον τρίτο κόσμο»³⁴². Μελετά προγράμματα σχετικά με τον οικολογικό τουρισμό, τη βιώσιμη ανάπτυξη, την διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας. Τα προγράμματα αυτά επιδιώκουν την ενθάρρυνση του δημόσιου διαλόγου και τη συμβολή τους στην επιτυχία των κοινωνικών κινημάτων.

Το IPS, όπως οι περισσότερες δεξαμενές σκέψης που προσδιορίζονταν με γνώμονα τις ιδεολογικές τους θέσεις, είχε διαμορφώσει το δικό του δίκτυο για την εκπλήρωση της επιδίωξης του για πολιτικές αλλαγές. Το ινστιτούτο αποσκοπούσε στην προώθηση των ιδεών του στους διαμορφωτές πολιτικής αλλά και στην άσκηση επιρροής στην κοινή γνώμη μέσω των media, διατηρούσε συνεκτικούς δεσμούς με μέλη του Κογκρέσου και της εκτελεστικής εξουσίας. Στις δραστηριότητές του συμπεριλαμβάνονται και οι παροχές συμβουλών και προτάσεων πολιτικής σε διάφορους υποψήφιους προέδρους, όπως των George McGovern, Jesse Jackson, Bob Kerrey και Tom Harkin.

---

³⁴⁰ Από την ιστοσελίδα του IPS <http://www.ips-dc.org/about/history> ό.π. στην εφημερίδα *Washington Post*, 1986

³⁴¹ Ιστορική αναδρομή του IPS από την ιστοσελίδα του <http://www.ips-dc.org/about/history>

³⁴² Οι στόχοι δημιουργίας του IPS από την ιστοσελίδα του www.ips-dc.org

Εντούτοις, το IPS ακολουθεί και άλλες στρατηγικές άσκησης επιρροής στις εκάστοτε κυβερνήσεις. Ενδεικτικά αναφέρουμε, τη δημιουργία της Social Action and Leadership School for Activists (SALSA), με σκοπό την παροχή συμβουλών στους αρχηγούς των κοινωνικών κινημάτων για το πώς να εκφράζουν με σαφήνεια τις θέσεις τους στους πολιτικούς. Με τη συμβολή της SALSA οι συμμετέχοντες έχουν τη δυνατότητα πραγματοποίησης συναντήσεων και τη διεξαγωγή συμπερασμάτων με σκοπό την αποτελεσματικότερη άσκηση επιρροής³⁴³.

Ο προϋπολογισμός του ινστιτούτου σύμφωνα με στοιχεία που αντλήθηκαν από την ετήσια αναφορά οικονομικών ανέρχεται στα δύο εκατομμύρια δολάρια. Στις χορηγίες αυτές δε συγκαταλέγονται κυβερνητικές χορηγίες και χορηγίες εταιρειών. Το γεγονός αυτό συνιστά και το λόγο που το IPS στερείται της διασημότητας έναντι των μεγάλων δεξαμενών σκέψης που εδρεύουν στην Washington³⁴⁴. Μολαταύτα, οι δημοσιεύσεις και τα δίκτυα που διατηρεί το IPS με άλλους μη κυβερνητικούς οργανισμούς, συμβάλλουν στο να εισακούγονται οι θέσεις του στους κυβερνόντες και στην κοινή γνώμη.

Από τη δεύτερη δεκαετία λειτουργίας του το IPS άσκησε σημαντική επιρροή στην διακυβέρνηση των Η.Π.Α. τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Η πλειοψηφία των πολιτικών προτάσεων του ινστιτούτου αφορούσαν την εσωτερική διακυβέρνηση της χώρας. Τα μέλη του ινστιτούτου συνεργάζονταν με μέλη του κογκρέσου για την παροχή πολιτικών αναλύσεων και πρότυπων νομοθετικών προτάσεων. Σε διεθνές επίπεδο λειτουργούσε το διακρατικό ινστιτούτο (*Transnational Institute TNI*) που ιδρύθηκε το 1973.

Το 1983 στα πλαίσια του εορτασμού των είκοσι ετών λειτουργίας του ινστιτούτου έγινε μια εκτενής αναφορά στους χορηγούς του. Ελάχιστα ΜΜΕ αναφέρθηκαν στο γεγονός. Όπως επισήμανε η εβδομαδιαία συντηρητική εφημερίδα *Human Events* στους χορηγούς του IPS συμπεριλαμβάνονταν πρώην και νυν στελέχη του κογκρέσου. Μεταξύ των άλλων συγκαταλέγονταν οι Γερουσιαστές J. William Fulbright, και George McGovern³⁴⁵.

---

³⁴³ Donald, Abelson, ό.π.: 95.

³⁴⁴ The Institute for Policy Studies, *Annual Report 2002* (Washington D.C., 2002).

³⁴⁵ “IPS Twentieth Anniversary Celebration Committee,” *Human Events*, April 2, 1983.

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Η υπόθεση IRAN Contras- Sandinistas: ο ρόλος του Reagan και των δεξαμενών σκέψης.

5.3 Ιστορική προσέγγιση.

5.3.1 Η πολιτική του Reagan στη Νικαράγουα.

Η Νικαράγουα αποτελούσε περιοχή στρατηγικής σημασίας για τα εθνικά συμφέροντα των Η.Π.Α. στην Κεντρική Αμερική από το 1904 (έτος έναρξης της κατασκευής της διώρυγας του Παναμά)³⁴⁶.

Το 1979 το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο των Sandinistas³⁴⁷, με επικεφαλής τον Daniel Ortega, ανέτρεψε τον δικτάτορα Somoza και ανέλαβε την εξουσία στη Νικαράγουα. Το Νοέμβριο του 1981, ο Ortega συνομολόγησε με την Ε.Σ.Σ.Δ. συμφωνία στρατιωτικής συνεργασίας και προμήθειας στρατιωτικού υλικού. Οργανώθηκε ένα περίπλοκο δίκτυο διακίνησης πολεμικού εξοπλισμού από την Ε.Σ.Σ.Δ. στη Νικαράγουα και σε άλλες χώρες του Ανατολικού Μπλοκ όπως στην Ανατολική Γερμανία στη Σοσιαλιστική Δημοκρατία του Βιετνάμ και τη Κούβα.³⁴⁸ Οι Sandinistas δημιούργησαν ένοπλες δυνάμεις με σκοπό και την υποστήριξη των ανταρτών των εθνικών απελευθερωτικών κινημάτων και σε άλλες χώρες της Κεντρικής Αμερικής, ξεκινώντας από το Ελ Σαλβαδόρ, προκειμένου να συμβάλουν στην ανατροπή των δικτατορικών καθεστώτων σε αυτές τις χώρες.

Τον Ιανουάριο του 1981, στο τέλος σχεδόν της θητείας του, ο πρόεδρος Carter ανέστειλε κάθε μορφή ενίσχυσης της Νικαράγουας από τις Η.Π.Α. Την πολιτική του Carter υιοθέτησε και η κυβέρνηση Reagan. Ο Reagan όταν ανέλαβε τα καθήκοντά του το 1981, ανακοίνωσε την επ' αόριστον αναστολή της ενίσχυσης έως ότου η Νικαράγουα να εκδημοκρατισθεί ή να παύσει να εμπλέκεται στις εσωτερικές υποθέσεις του Ελ Σαλβαδόρ³⁴⁹.

---

³⁴⁶ David McCullough, *The Path Between the Seas: The Creation of the Panama Canal 1870-1914*, 1st ed. (New York: Simon & Schuster, 1978).

³⁴⁷ Το 1961 οι αντίπαλοι του καθεστώτος Somoza οργάνωσαν το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο των Sandinistas (Sandinista National Liberation Front - FSLN) προς τιμήν του στρατηγού Σαντίνο που δολοφονήθηκε το 1934. Το FSLN αποτέλεσε την αντιπολίτευση του καθεστώτος Somoza.

³⁴⁸ Odd Arne, Westad, *The Global Cold War*, Cambridge, U.K/New York: Cambridge UP, 2007: 345.

³⁴⁹ Clifford L. Staten, *The History of Nicaragua* Santa Barbara, CA: Greenwood, 2010:105.

Το 1981, η κυβέρνηση Reagan έδρασε διαφορετικά από την κυβέρνηση Carter στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. εγκαινιάζοντας μια παρεμβατική πολιτική. Η πολιτική αυτή εφαρμόστηκε με τη διαμόρφωση του δόγματος Reagan το 1982 υποστηρίζοντας την επέκταση του εκδημοκρατισμού διεθνώς. Το 1983, στα πλαίσια του δόγματος Reagan, ο Reagan υπέγραψε την Οδηγία Εθνικής Ασφάλειας (National Security Decisions Directive) με τίτλο «Management of Public Diplomacy Relative Decisions Directive» θεσμοθετώντας τη δημόσια διπλωματία³⁵⁰. Επρόκειτο, για μια ειδική ομάδα σχεδιασμού πολιτικής στα πλαίσια του NSC που συντόνιζε την εφαρμογή της δημόσιας διπλωματίας³⁵¹. Αποτέλεσε την πρώτη ομάδα του υπουργείου προπαγάνδας που λειτούργησε εν καιρό ειρήνης. Μια άλλη μορφή «λευκής προπαγάνδας» ήταν η ομάδα του υπουργείου εξωτερικών για τη Δημόσια Διπλωματία στη Λατινική Αμερική (State Department’s Group of Latin America Public Diplomacy-S/LPD)³⁵².

Το 1985 ο υποδιευθυντής του NSC αρμόδιος επί πολιτικών και στρατιωτικών θεμάτων, Αντισυνταγματάρχης Oliver North, σε υπόμνημά του προς τον σύμβουλο του NSC Robert McFarlane (1983-1985), επεσήμανε πάνω από ογδόντα συναφή σχέδια τα οποία υλοποίησε η ομάδα του NSC με σκοπό να επηρεάσει τη κοινή γνώμη θετικά υπέρ των Contras. Επιπλέον, για την άσκηση πίεσης στο κογκρέσο πριν από την επερχόμενη ψήφο του κρατικού προϋπολογισμού, με σκοπό την διάθεση κονδυλίων υπέρ των αντικαθεστωτικών Contras³⁵³. Μέσω της δημόσιας διπλωματίας πραγματοποιούσαν επιλεγμένες διαρροές πληροφοριών στον Τύπο που ευνοούσαν τις επιλογές του Reagan στη Λατινική Αμερική. Η στρατηγική αυτή, των διαρροών, καθώς και ο αποχαρακτηρισμός συγκεκριμένων εγγράφων συνέβαλαν στην διαχείριση της δημόσιας αντίληψης από την εκτελεστική εξουσία για τις ενέργειες των Η.Π.Α. στη Νότια Αμερική.

---

³⁵⁰ National Security Decision Directive Number 77, *Management of Public Diplomacy Relative to National Security* (Washington D.C., 1983).

³⁵¹ Robert Parry, and Peter Kornbluh “Iran-Contr’as Untold Story,” *Foreign Policy*, 1988 Web. 14 Nov. 2010: 9.

³⁵² Η ομάδα αυτή του υπουργείου εξωτερικών συστάθηκε για τη διαχείριση θεμάτων δημόσιας διπλωματίας για τη Λατινική Αμερική. Η υπηρεσία δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία του NSC και εντάχθηκε οργανικά στο υπουργείο εξωτερικών παρά τις αντιδράσεις του Υπουργού Εξωτερικών George Schultz. Shultz Testimony, 100-9 Hearings, Exhibit 69A “Schultz Memorandum to Reagan.” Dated May 25, 1983. Parry, Robert and Peter Kornbluh :12.

³⁵³ Document 6, (NSC Intelligence Document) National Security Council Memorandum for Robert C. McFarlane ‘*Timing and the Nicaragua Resistance Vote*’ [Classification: *SECRET* (March, 20 1985)] Washington D.C.

5.4 Η περίοδος (1982-1984): Οι τροπολογίες Boland I, II.

5.4.1 Η τροπολογία Boland I.

Το 1982 η κυβέρνηση Reagan χρηματοδότησε τη CIA από τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό για την ενίσχυση και την εκπαίδευση των Contras. Επίσης, το 1982 ο Γερουσιαστής του Δημοκρατικού Κόμματος της Πολιτείας της Μασαχουσέτης, Edward Patrick Boland, υπέβαλε στο κογκρέσο πρότασή για την απαγόρευση κάθε είδους χρηματοδότησης των Contras από κρατικά κονδύλια. Η Βουλή των Αντιπροσώπων υιοθέτησε την πρόταση του Boland με πλειοψηφία 411:0³⁵⁴. Η πρώτη νομοθετική πράξη του Κογκρέσου πραγματοποιήθηκε στις 21 Δεκεμβρίου το 1982 με την έγκριση της τροπολογίας Boland I. Με τη νομοθετική ρύθμιση, της εν λόγω τροπολογίας, απαγορευόταν από το νέο δημοσιονομικό έτος του ομοσπονδιακού προϋπολογισμού των Η.Π.Α., δηλαδή από το 1983, «η πίστωση δαπανών στον κρατικό προϋπολογισμό με σκοπό την ανατροπή της κυβέρνησης της Νικαράγουα ή την πρόκληση ένοπλης σύρραξης μεταξύ Νικαράγουας και Ονδούρας»³⁵⁵.

5.4.2 Η τροπολογία Boland II.

Στις 12 Οκτωβρίου του 1984 το κογκρέσο υιοθέτησε, για το δημοσιονομικό έτος 1985, την τροπολογία Boland II στα πλαίσια της απαγόρευσης ροής κονδυλίων προς τη Νικαράγουα. Σύμφωνα με τη νομοθετική ρύθμιση της εν λόγω τροπολογίας, «απαγορεύτηκε ρητώς η διάθεση κονδυλίων από τον προϋπολογισμό της CIA, του υπουργείου άμυνας και οποιασδήποτε άλλης υπηρεσίας ή αυτοτελούς δημόσιου νομικού προσώπου, τα οποία ασκούσαν ανάλογου χαρακτήρα αρμοδιότητες, με σκοπό την άμεση ή έμμεση παροχή στήριξης των στρατιωτικών ή και παραστρατιωτικών δραστηριοτήτων στη Νικαράγουα. Επίσης, των όσων διεξάγονταν από οποιοδήποτε τρίτο κράτος, ομάδας,

---

³⁵⁴ S. REP.No 100-216: 33. REPORT OF THE CONGRESSIONAL COMMITTEES INVESTIGATING THE IRAN-CONTRA AFFAIR WITH SUPPLEMENTAL, MINORITY AND ADDITIONAL VIEW (& RELATED DOCUMENTS), WASHINGTON DC: U.S. GOVERNMENT PRINTING OFFICE.

³⁵⁵ Edward Boland, *The Boland Amendment* (Washington D.C., 1982).

οργανισμού, κινήματος ή μεμονωμένων ατόμων. Όπως επίσης και η στήριξη από κάθε έθνος, ομάδα, οργάνωση ή και ιδιώτες»³⁵⁶.

Οι ρήτρες της τροπολογίας Boland II, που έγιναν νόμος των Η.Π.Α., δεν επέτρεπαν τη διάθεση οικονομικής ενίσχυσης στους Contras ούτε από πηγές μέσα από τον κρατικό προϋπολογισμό των Η.Π.Α., ούτε από πηγές έξω από αυτόν. Με το νέο νόμο που προέκυψε από την τροπολογία Boland II, το νομοθετικό πλαίσιο κατέστη πιο αυστηρό έναντι της νομοθετικής ρύθμισης που προέβλεπε η τροπολογία Boland I. Στη τροπολογία Boland I, η νομοθετική ρύθμιση δεν προέβλεπε τη συνεισφορά κεφαλαίων από ιδιωτικές χορηγίες ή τρίτες χώρες για την ενίσχυση των Contras. Επίσης, στη τροπολογία Boland I, με τη νομοθετική ρύθμιση δε προβλεπόταν η επινόηση και η καταστρατήγηση με την άντληση οικονομικών κεφαλαίων μέσω του NSC, το οποίο ήταν «το βασικό όργανο διαβούλευσης του προέδρου για την εξέταση ζητημάτων εθνικής ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής με τους ανώτερους συμβούλους εθνικής ασφάλειας και το υπουργικό του συμβούλιο».

5.4.3 Η περίοδος 1985-1986.

Το 1984 ο Reagan επανεξελέγη πρόεδρος των Η.Π.Α. και αντιπρόεδρος ο George H. W. Bush³⁵⁷. Κατά τη δεύτερη θητεία του Reagan υπήρξε μια μεταστροφή του κογκρέσου, σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο, καθώς και μια διαφοροποίηση όσον αφορά στις νομοθετικές ρυθμίσεις στην υπόθεση των Contras και των Sandinistas.

Το 1985, το κογκρέσο ψήφισε διάταξη με την οποία επέτρεπε την οικονομική ενίσχυση των Contras από τον κρατικό προϋπολογισμό των Η.Π.Α. Η διάταξη προέβλεπε τη διάθεση δεκατεσσάρων εκατομμυρίων δολαρίων απευθείας στους Contras με την επίκληση «ανθρωπιστικών λόγων». Το ίδιο έτος, το κογκρέσο προχώρησε περαιτέρω και εξουσιοδότησε τις περισσότερες υπηρεσίες της κυβέρνησης των Η.Π.Α. για αναζήτηση πόρων χρηματοδότησης των Contras με τον ίδιο ισχυρισμό, ότι πρόκειται για «ανθρωπιστικούς λόγους». Από αυτή την εξουσιοδότηση εξαίρεσε το υπουργείο εξωτερικών, στο οποίο έδωσε τη δυνατότητα αναζήτησης οικονομικών κεφαλαίων από

³⁵⁶ J.R. Scharfen, *The 1984 Boland Amendment*. Washington D.C., 1985

³⁵⁷ Από το κόμμα των Δημοκρατικών, υποψήφιος για τις προεδρικές εκλογές ήταν ο πρόεδρος των Δημοκρατικών, Walter F. Mondale. Υποψήφια αντιπρόεδρος ήταν η Geraldone Ferraro. Η θητεία του Walter έληξε τον Ιανουάριου του 1989.

τρίτες χώρες με την προϋπόθεση ότι, οι χορηγίες προέρχονταν από τους ιδιωτικούς τους πόρους και ότι, οι Η.Π.Α. δεν θα δεσμεύονταν με οποιαδήποτε ρητή ή μυστική συμφωνία με την οποία η παροχή αρωγής των Η.Π.Α. σε τρίτη χώρα να εξαρτιόταν από την αρωγή της τρίτης χώρας στους Contras.

Το 1986 στο υπόμνημα του North προς τον John Poindexter [επικεφαλής του NSC (1985-1986)] γνωστό και ως «Diversion Memo της 4^{ης} Απριλίου 1986»³⁵⁸, εκτός από την αγοραπωλησία όπλων με το Ιράν, θιγόταν και η πρόταση περί *διάχυσης* (diversion) των κονδυλίων από τις παραπάνω συναλλαγές, για τις ανάγκες ανεφοδιασμού των Contras αλλά και για το σκοπό της εξομάλυνσης της κατάστασης που προέκυπτε από τις Τροπολογίες Boland και της μεταστροφής του κογκρέσου³⁵⁹.

Το 1986, με το Νομοσχέδιο «The Intelligence Authorization Bill», η CIA είχε τη δυνατότητα να παράσχει κατάρτιση και πληροφορίες στους Contras, εφόσον δεν αποσκοπούσαν στη συμμετοχή και την εκτέλεση στρατιωτικών και παραστρατιωτικών επιχειρήσεων. Το ίδιο έτος το κογκρέσο με ψήφισμά του διένειμε 100 εκατομμύρια δολάρια από τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό για ενίσχυση των Contras.

Οι Η.Π.Α. χρηματοδοτούσαν τους Contras και από το λαθρεμπόριο ναρκωτικών³⁶⁰. Η στήριξη της κυβέρνησης Reagan στους Contras προκάλεσε μείζονες αντιδράσεις και αντιπαραθέσεις τόσο στις Η.Π.Α. όσο και στη διεθνή κοινότητα.

Από το 1985, στελέχη του NSC στράφηκαν στην αξιοποίηση του ιδιωτικού τομέα καθώς οι συνεισφορές των σύμμαχων κρατών ήταν περιορισμένες ή τα υπάρχοντα κεφαλαία ήταν ανεπαρκή για τους σκοπούς που επεδίωκαν. Ο North επεσήμανε την σημαντικότητα του ιδιωτικού στοιχείου για την ενίσχυση των Contras³⁶¹. Επέλεξε, τόσο τη δημιουργία ενός ιδιωτικού δικτύου ανεφοδιασμού (*Επιχείρηση*), όσο και την ιδιωτική χρηματοδότηση³⁶². Η ομάδα του North ενεργοποίησε τις οργανώσεις μη κυβερνητικού χαρακτήρα (ΜΚΟ), οι οποίες απαλλάσσονταν φορολογίας και δεν αποτελούσαν στόχο για το Κογκρέσο.

---

³⁵⁸ Document 16 (NSC, Oliver L. North Memorandum, so called *Diversion Memo*), “Release of American Hostages in Beirut” [Classification: *TOP SECRET/SENSITIVE* (April, 4, 1986)]: 5.

³⁵⁹ *Ibid*: 5.

³⁶⁰ National Security Archive, ‘The Contras, cocaine, and covert operations: Documentation of official U.S. knowledge of drug trafficking and the Contras’. The National Security Archive, George Washington University, 1990. The Oliver North File. Retrieved: 17 August 2011.

³⁶¹ North Testimony, 100-7 *Hearings*: 162. Second Testimony, 100-1 *Hearings*: 57.

³⁶² S. Rep. No 100-216: 60.

Για τη διατήρηση των ιδιωτικών δωρεών σε υψηλά επίπεδα ήταν απαραίτητη η επέμβαση του θεσμικού παράγοντα, του North. Ο North ήταν ο μεσολαβητής τόσο προκειμένου οι Contras να λάβουν δωρεές σε πολεμικό υλικό όσο και προκειμένου οι χρηματοδότες, να συμμετάσχουν σε κλειστές συναντήσεις ('briefings') στο Λευκό Οίκο, να κατέχουν πρόσβαση στη Διοίκηση ακόμη και να εξασφαλίσουν επαφές με τον Reagan³⁶³. ο North ανέπτυξε το πρόγραμμα «Toys Project» που διήρκησε έως το 1987 και περιελάμβανε τις παραπάνω δραστηριότητες³⁶⁴. Υπό την άσκηση πιέσεων από τον Τύπο το πρόγραμμα και οι συναφείς του δραστηριότητες τερματίστηκαν³⁶⁵. Οι Chanell και Miller αποδέχθηκαν την ενοχή τους για τα αδικήματα της φορολογικής απάτης³⁶⁶ ενώ ο North απαλλάχθηκε των κατηγοριών του³⁶⁷.

5.5 Η απελευθέρωση των ομήρων και οι συναλλαγές με το Ιράν.

Στις 4 Νοεμβρίου 1979 ακολούθησε η κατάληψη από μια ομάδα Ιρανών φοιτητών της Πρεσβείας των Η.Π.Α. στην Τεχεράνη και η ομηρία του διπλωματικού και προξενικού προσωπικού της, μέχρι τις 20 Ιανουαρίου 1981³⁶⁸. Η κυβέρνηση των Η.Π.Α. υπό την ηγεσία του Carter, με την «Επιχείρηση Staunch» αρχικά επέβαλε, εμπάργκο στις αγοραπωλησίες οπλικών συστημάτων προς την Τεχεράνη και εν συνεχεία, προέβη σε γενικευμένο εμπάργκο με τον αποκλεισμό του Ιράν και από την διεθνή αγορά όπλων³⁶⁹. Επιπλέον οι Η.Π.Α., ως αντίμετρο έναντι του Ιράν, διέκοψαν τις εμπορικές και οικονομικές συναλλαγές των δύο χωρών³⁷⁰.

Το 1984 το υπουργείο εξωτερικών των Η.Π.Α. κατέταξε το Ιράν, μεταξύ των χωρών που ενίσχυαν τρομοκρατικές δραστηριότητες και ομάδες, λόγω των στενών του σχέσεων με τρομοκρατικές οργανώσεις.

---

³⁶³ North Testimony, 100-1 *Hearings* (7/7/1987): 89-91.

³⁶⁴ S. Rep. 100-216: 85.

³⁶⁵ S. Rep. 100-216: 99-100.

³⁶⁶ S. Rep. 100-216: 100.

³⁶⁷ S. Rep. 100-216: 3.

³⁶⁸ Patrick David, Houghton, *'U.S. Foreign Policy and the Iran Hostages Crisis'*, Cambridge, U.K.: Cambridge UP, 2001:50.

³⁶⁹ S. Rep. No 100-216:159.

³⁷⁰ Sasan Fayazmanesh, *'The United States and Iran: Sanctions, Wars and the Policy of Dual Containment'*, London/New York: Routledge, 2008.

Το 1985 ο Reagan υποστήριξε ότι θα απέχει από κάθε υποχώρηση ή και διαπραγμάτευση με τρομοκράτες³⁷¹. Ενέκρινε όμως, τις απευθείας συναλλαγές όπλων μέσω συμφωνιών με τις αρχές του Ιράν και με μεσολαβητή τη CIA, για την απελευθέρωση των ομήρων.

Το πλαίσιο της συμφωνίας του Reagan με το Ιράν διαμορφώθηκε ύστερα από την ανάγκη ενίσχυσης της στρατιωτικής υπεροχής του Ιράν έναντι του Ιράκ και από την ανάγκη της κυβέρνησης Reagan αποσόβησης της κρίσης των ομήρων³⁷².

5.6 Ο ρόλος του προέδρου Reagan και των δεξαμενών σκέψης στην υπόθεση Ιράν-Contras.

5.6.1 Ο ρόλος του προέδρου Reagan.

Το 1982, με την υπογραφή της Απόφασης του NSC No 17, τέθηκε ως προτεραιότητα των Η.Π.Α. η υποστήριξη «του δημοκρατικού αγώνα» στην Νικαράγουα. Επίσης, χρηματοδότησε από τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό τη CIA προκειμένου, να εκπαιδεύσει και να ενισχύσει οικονομικά τους Contras. Εν συνεχεία, το Κογκρέσο απαγόρευσε για το δημοσιονομικό έτος 1983 κάθε είδους οικονομικής ενίσχυσης για την υποστήριξη των παραστρατιωτικών δραστηριοτήτων των Contras στη Νικαράγουα. Ο Reagan καταστρατηγώντας αυτή την απόφαση προέβη στην χορήγηση εξουσιοδότησης με Προεδρική Εγκύκλιο Απόφασης [Presidential Finding on Covert CIA Action in Nicaragua (1983)] προς τα όργανα της CIA με σκοπό την επιδίωξη οικονομικής ενίσχυσης από κυβερνήσεις τρίτων χωρών, αλλά και τη διερεύνηση της δυνατότητας συμμετοχής ιδιωτικών πρωτοβουλιών ώστε να συγκεντρωθούν ικανοποιητικοί πόροι για την ενίσχυση των Contras³⁷³.

Τέλος, ο Reagan παραδέχθηκε ότι ενέκρινε τη σχετική ανταλλαγή με την μεσολάβηση του Ισραήλ, για μικρό χρονικό διάστημα ενώπιον της Προεδρικής Επιτροπής Έρευνας υπό τον τέως γερουσιαστή της Πολιτείας του Τέξας John Tower³⁷⁴. Εν τω μεταξύ το

³⁷¹ ‘Transcript of Reagan’s Remarks on the Hostages’, New York Times (Monday, 1-7-1985).

³⁷² Για το πλαίσιο της συμφωνίας βλ. S. Rep. No 100-216: 169. Για τη δεύτερη φάση της συμφωνίας βλ. PROF Note for Oliver North to John Poindexter (November, 22, 1985/19:27:15), Exhibit OLN-45, ό.π. 100-7 Hearings III. Theodor Draper: 187. S. Rep. No 100-216: 190.

³⁷³ Presidential Finding (CIA Covert Operations in Nicaragua) ‘Scope of CIA Activities Under the Nicaragua Finding’ [Classification: *SECRET* (September, 19, 1983)]:3.

³⁷⁴ Τα αποτελέσματα της επιτροπής παρατίθενται στο Tower’s Committee Report, T. Com. Rep. B: 19-20. <http://www.presidency.ucsb.edu/PS157/assignment%20files%20public/TOWER%20EXCERPTS.htm#PartIII>

Φεβρουάριο του 1988 το αίτημα του Reagan για την ενίσχυση των Contras απορρίφθηκε από το Κογκρέσο.

Πόσο σημαντικός ήταν και γιατί ο ρόλος του Reagan στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. στη Νικαράγουα;

Οι επιλογές της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας είναι αποτέλεσμα και των αντιλήψεων των πολιτικών ηγετών της. Ο Reagan αποτελούσε τον εκφραστή των επιδιώξεων της υπερδύναμης των Η.Π.Α. τη συγκεκριμένη περίοδο. Αποφασιστικό παράγοντα υλοποίησης των επιδιώξεων και των συμφερόντων των συγκλινουσών συστημικών δυνάμεων. Ο Reagan στάθμιζε και έδινε το κέντρο βάρους με βάση τις πολιτικές του επιλογές του, τα συμφέροντα που εξέφραζε και την αποδοχή που είχε στη χώρα. Αυτό όμως που καθόριζε τις επιλογές του ήταν η συνέπειά του στη τήρηση της στρατηγικής ανασχεσης, της απόφασης του NSC-68 του 1950. Η οποία αφορούσε την ανασχεση των επεμβάσεων της Ε.Σ.Σ.Δ. σε τρίτες χώρες που συνιστούσε βασική εθνική στρατηγική για όλους τους προέδρους των Η.Π.Α. Επιπλέον στόχευε και στην υλοποίηση βασικών παραμέτρων του προγράμματος “*Mandate for Leadership*” του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος.

Οι αντιλήψεις του Reagan ως πολιτικού ηγέτη επηρέασαν σημαντικά τις πολιτικές εξελίξεις στην υπόθεση των Contras. Η προσωπικότητα του Reagan στην άσκηση επιρροής είχε έναν βαθμό επίδρασης όσον αφορά: την πολιτική επιμονή του προέδρου, την υποστήριξη από συγκεκριμένους κύκλους συμφερόντων, καθώς και την ευρεία απήχηση που είχε στην αμερικάνικη κοινή γνώμη για την εφαρμογή των πολιτικών αποφάσεων που λάμβανε η κυβέρνηση. Οι αποφάσεις αυτές δημιούργησαν έντονες αντιπαραθέσεις διεθνώς και εντάσεις στο εσωτερικό της χώρας.

(τ/π 8-12-2012). Το 1986 κατά τη διάρκεια των Ακροάσεων στη Γερουσία για το σκάνδαλο Ιράν-Κόντρας ο Γερουσιαστής Daniel Inouye επεσήμανε ότι: «Υφίσταται μια σκιώδης κυβέρνηση με τη δική της Αεροπορία, το δικό της Ναυτικό, το δικό της μηχανισμό που αντλεί πόρους, εφαρμόζει τις δικές της ιδέες αναφορικά με το εθνικό συμφέρον, ανεμπόδιστα από τους ελέγχους (του Συντάγματος) και βρίσκεται, υπεράνω του νόμου» Daniel K. Inouye- US Senator, Hawaii-D. At the Iran Contra Hearings, 1986. Για περισσότερες πληροφορίες για τις υπόγειες μεθόδους λειτουργίας της «Αόρατης Κυβέρνησης» - «The Invisible Government» παραπέμπουμε στο βιβλίο του Thomas Ross and David Wise, “*The Invisible Government*” (Random House: New York, 1964). Ωστόσο, ο επιστήμονας που ανέλυσε και καθιέρωσε τον όρο «Αόρατη Κυβέρνηση» ήταν ο κατ’εξοχήν μελετητής του σύγχρονου φαινομένου της προπαγάνδας και των δημοσίων σχέσεων, Edward Bernays, «*The verdict of public opinion on propaganda*» (Universal Trade Press Syndicate 1927). Επισημαίνει ότι: «Η συνειδητοποιημένη και έξυπνη χειραγώγηση των οργανωμένων συνηθειών του λαού και της κοινής γνώμης αποτελούν μια σημαντική παράμετρο σε κάθε δημοκρατική κοινωνία. Αυτοί που χειραγωγούν τους αθέατους μηχανισμούς της κοινωνίας, συνιστούν μια αόρατη κυβέρνηση που είναι η πραγματική ελίτ που κυβερνά τη χώρα μας...»

Επιπροσθέτως, το εσωτερικό περιβάλλον της χώρας επέδρασε ως ένα βαθμό στην διαμόρφωση των εξελίξεων στην εν λόγω υπόθεση. Για παράδειγμα οι αντιδράσεις που επικρατούσαν στο εσωτερικό της χώρας για τις πολιτικές αποφάσεις του Reagan οδήγησαν στην απαγόρευση των ομοσπονδιακών δαπανών με σκοπό την ενίσχυση των Contras.

Τέλος, οι επιδιώξεις του Reagan σε διεθνές επίπεδο αφορούσαν και στην αντιμετώπιση των απελευθερωτικών κινήματων ιδιαίτερα της Λατινικής Αμερικής, αλλά κύρια κατεύθυνση αποτελούσε η οικονομική, στρατιωτική και πολιτική εξάντληση της άλλης υπερδύναμης της Ε.Σ.Σ.Δ.. Σε αυτή τη λογική η προεδρία Reagan είχε διογκώσει τον κίνδυνο που θα αποτελούσε η Σοβιετική Ένωση για τις Η.Π.Α. αλλά και για την παγκόσμια ειρήνη.

5.6.2 Ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης.

- **Ο ρόλος του Heritage Foundation.**

Μελετητές όπως οι Cohen and Mitchell και ο Draper, υποστήριζαν ότι, η επίδραση του ιδρύματος ήταν ιδιαίτερα έντονη στην υπόθεση Ιράν-Contras δεδομένου ότι εμπειρογνώμονές του επηρέασαν τις πολιτικές αποφάσεις του Reagan.

Το 1982, όπως κατέδειξε ο Richard Kruger (μέλος της Εταιρείας παραγωγής πετρελαίου Exxon Company U.S.A. το 1981 και πρόεδρος της το 2013) στην μελέτη του με τίτλο «The Nicaragua Connection: A Threat to Central America» για το Heritage Foundation, οι συνδέσεις της Νικαράγουας με τις γείτονες χώρες, μέσω των οποίων η κυβέρνηση των Sandinistas προμήθευε και υποστήριζε τις δυνάμεις ανατροπής των δικτατορικών καθεστώτων στην Κεντρική Αμερική, δημιουργούσαν πρόβλημα στην περιφέρεια. Υποστήριζε ότι μια προσπάθεια των Η.Π.Α. σε συνεργασία με τον Οργανισμό Αμερικανικών Κρατών (Organization of American States-OAS) θα κινητοποιούσε τις απαραίτητες δυνάμεις για τη διακοπή αυτής της σύνδεσης και τον τερματισμό της πολιτικής και στρατιωτικής απειλής της Νικαράγουας προς τις γείτονες χώρες. Αυτή η κοινή προσπάθεια κατά τον ίδιο έπρεπε να υποστηριχτεί από τις δυτικές ευρωπαϊκές χώρες, την Ιαπωνία και όλα τα άλλα κράτη που πρέσβευαν την «διατήρηση της δημοκρατίας».

Αποσιωπούσε, όμως, το γεγονός ότι η κυβέρνηση Reagan υποστήριζε δικτατορικά καθεστώτα στη Λατινική Αμερική. Ισχυρίστηκε επίσης, ότι οι Η.Π.Α. έπρεπε να αντιταχθούν σθεναρά στην ανάπτυξη ολοκληρωτικών καθεστώτων που ασκούσε επιρροή η Ε.Σ.Σ.Δ. στο Δυτικό Ημισφαίριο³⁷⁵.

Το 1983 ο Reagan, ανακοινώσε το πορίσμα «Μυστικές Επιχειρήσεις της CIA στη Νικαράγουα» (CIA Covert Operations in Nicaragua) που αποτελεί συνέχεια του πορίσματος του 1981 στα πλαίσια του προγράμματος παράνομης δράσης της CIA στην Νικαράγουα και την Κεντρική Αμερική. Το πρόγραμμα εξακολουθούσε να αποτελεί κύριο εργαλείο της πολιτικής των Η.Π.Α στην περιοχή στην οποία το καθεστώς των Σαντινίστας με την ενεργή υποστήριξη της Ε.Σ.Σ.Δ. και της Κούβας, αποσκοπεί στην ανατροπή των δημοκρατικών καθεστώτων στην περιοχή. Με το προαναφερθέν πόρισμα η CIA εξουσιοδοτείται για την παροχή υλικής υποστήριξης και καθοδήγησης των ομάδων αντίστασης στη Νικαράγουα. Με σκοπό να υποχρεώσει την κυβέρνηση των Σαντινίστας στη Νικαράγουα σε ουσιώδεις διαπραγματεύσεις με τα γειτονικά κράτη. Επίσης να οδηγήσει τους Σαντινίστας, την Κούβα και τους συμμάχους τους να σταματήσουν την παροχή όπλων, εκπαίδευσης, καθώς και τη διοίκηση, τον έλεγχο εγκαταστάσεων και την παροχή καταφύγιων σε προσκείμενες προς σ'αυτούς δυνάμεις που λάμβαναν μέρος σε περιφερειακές εξεγέρσεις. Αυτή η υποστήριξη θα προχωρούσε σε συνεργασία με άλλα κράτη³⁷⁶.

Επιπροσθέτως, το ίδιο έτος (1983) σύμφωνα με την επιστολή έγκρισης του προέδρου Ρέιγκαν για τη Νικαράγουα, η CIA δεσμεύεται να παράσχει οικονομική και στρατιωτική ενίσχυση στη Νικαράγουα. Επιπροσθέτως, να συνεργαστεί με κυβερνήσεις της Λατινικής Αμερικής και της Ευρώπης, με οργανισμούς και ιδιώτες για τη δημιουργία διεθνούς υποστήριξης των δημοκρατικών κινήσεων στη Νικαράγουα. Επιπλέον επεδίωκαν με τις συνεργαζόμενες κυβερνήσεις προκειμένου να τους ενθαρρύνουν στο να συμβάλλουν στην ενίσχυση των δημοκρατικών δυνάμεων της Νικαράγουας με σκοπό την μείωση της επιρροής από την Κούβα και την Ε.Σ.Σ.Δ. στις πολιτικές και τις δράσεις

---

³⁷⁵ Richard Kruger, *The Nicaragua Connection: A Threat to Central America*. Washington D.C., 1982.

³⁷⁶ Secret Presidential Finding, September 19, 1983, 3pp. [CIA Covert Operations in Nicaragua]

τις κυβέρνησης της Νικαράγουας και στην αποκατάσταση της ελευθερίας και της δημοκρατίας στη Νικαράγουα³⁷⁷.

Το 1983, ο Bruce Weinrod, μέλος του Heritage Foundation υπεύθυνος ζητημάτων εξωτερικής πολιτικής και άμυνας, στη μελέτη του για το ιστορικό υπόβαθρο του Ελ Σαλβαδόρ επεσήμανε την ανάγκη πολιτικής συνεργασίας των Η.Π.Α. με άλλες χώρες για την υποστήριξη του Ελ Σαλβαδόρ καθώς, οι αντάρτες λάμβαναν εξωτερική στρατιωτική υποστήριξη. Ο Bruce συμφώνησε με τη θέση του Irving Kristol, ο οποίος υποστήριζε ότι, δε πρέπει να επιτρέψουμε μια εξέγερση τύπου Κάστρο στο καθεστώς του Ελ Σαλβαδόρ γιατί θα ακολουθήσουν εξεγέρσεις στα καθεστώτα της Ονδούρας, της Γουατεμάλας, του Παναμά, του Περού, του Εκουαδόρ και της Κολομβίας. Με τη συνεργασία μπορούμε να αποτρέψουμε «το φαινόμενο του ντόμινο». Η κυβέρνηση Reagan έχει το καθήκον και την ευθύνη να θέσει το ζήτημα του Ελ Σαλβαδόρ σε προτεραιότητα και να λάβει αξιόπιστες στρατιωτικές και πολιτικές αποφάσεις για την ενίσχυση του Ελ Σαλβαδόρ ώστε να αποτρέψει την καταστροφή³⁷⁸.

Το 1983, ο πολιτικός αναλυτής του Heritage Foundation Richard Araujo, στη μελέτη του για το ιστορικό υπόβαθρο της Νικαράγουας, επισήμανε τις πολυάριθμες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των πολιτών της χώρας από τους Sandinistas. Υποστήριζε ότι η κυβέρνηση Reagan έπρεπε να στραφεί στη διεθνή κοινότητα. Οι διεθνείς οργανισμοί και οι Η.Π.Α. έπρεπε να απευθυνθούν στην κυβέρνηση των Sandinistas, ώστε να αναγνωρίσει τα δικαιώματα των Εβραίων πολιτών της Νικαράγουας. Επίσης, να ενθαρρύνουν το εργατικό κίνημα των Η.Π.Α., της Ιαπωνίας και της Ευρώπης, να ασκήσουν πίεση στη κυβέρνηση των Sandinistas, ώστε να αναγνωρίσει το δικαίωμα των εργαζομένων της Νικαράγουας να οργανώνονται ελεύθερα³⁷⁹.

Το 1983 ο Reagan στην οδηγία του NSDD-82 με θέμα 'Πολιτικές πρωτοβουλίες των Η.Π.Α. για την βελτίωση των προοπτικών νίκης στο Ελ Σαλβαδόρ' επεσήμανε ότι η επιδείνωση της στρατιωτικής και οικονομικής πολιτικής κατάστασης στο Ελ Σαλβαδόρ απαιτεί άμεση ανάληψη δράσης για την αντιστροφή της παρούσας κατάστασης. Προκειμένου να επιτευχθεί ο παραπάνω στόχος μεταξύ άλλων απαιτούνται: η πολιτική

---

³⁷⁷ Secret Scope Paper, July 12, 1982, 1pp, [Scope of CIA Activities under the Nicaragua Finding].

³⁷⁸ Bruce Weinrod, *El Salvador: What's Next?* (Washington D.C., 1983).

³⁷⁹ Richard Araujo, *The Sandinista War on Human Rights* (Washington D.C., 1983).

υποστήριξη του Ελ Σαλβαδόρ από τις Η.Π.Α. και η καταβολή άμεσων προσπαθειών για την συγκέντρωση 60 εκ. δολαρίων επιπλέον στρατιωτικών πόρων³⁸⁰.

Το 1984 ο Reagan στην Οδηγία NSDD 124 έθεσε ως προτεραιότητα της εθνικής στρατηγικής των Η.Π.Α. στην Κεντρική Αμερική την προώθηση της δημοκρατίας, την οικονομική βελτίωση και την ειρήνη στην περιοχή. Η Εθνική επιτροπή διπλωματίας National Bipartisan Commission on Central America (NBCCA) και η ομάδα σχεδιασμού εθνικής ασφάλειας National Security Planning Group (NSPG) με την αξιολόγησή τους για την εσωτερική στρατηγική στην περιοχή συμφώνησαν ότι, τα ζωτικά συμφέροντα των Η.Π.Α. διακινδυνεύουν από τη συνεχιζόμενη κρίση στην Κεντρική Αμερική. Επισημάνθηκε ότι απαιτείται:

- Η υποστήριξη των Η.Π.Α. για την προώθηση της δημοκρατίας και την εφαρμογή μιας ελεύθερης και ανοιχτής εκλογικής διαδικασίας σε όλες τις χώρες της Κεντρικής Αμερικής.
- Η υποστήριξη της οικονομικής ανάπτυξης συμπεριλαμβανομένης της σημαντικής αύξησης οικονομικής και ανθρωπιστικής ενίσχυσης για την αύξηση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού.
- Η επίλυση περιφερειακών διαφορών και συγκρούσεων μέσω του διαλόγου και της επίτευξης πολιτικών διευθετήσεων με επαληθεύσιμες συμφωνίες μέσω διαπραγματεύσεων.

Συγκεκριμένα όσον αφορά στο Ελ Σαλβαδόρ υποστηρίχθηκε ότι, απαιτείται η υποστήριξη των Η.Π.Α. για την προώθηση της διαδικασίας εκδημοκρατισμού της χώρας και των υφιστάμενων μεταρρυθμίσεων κατά των επιθέσεων της άκρα αριστεράς και της άκρα δεξιάς. Οι διπλωματικές και επικοινωνιακές μας πολιτικές θα πρέπει να επιδιώκουν την ενισχυμένη πολιτική υποστήριξη για το Ελ Σαλβαδόρ από μη-κομμουνιστικές κυβερνήσεις³⁸¹.

Το 1984 ο Σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας Robert C. Mcfarland, στο απόρρητο υπόμνημα με τίτλο «Κεντρική Αμερική: Αμερικανική Νομοθετική Στρατηγική-επιπλέον χρηματοδότηση για τις Δυνάμεις κατά των Σαντινίστας» επισημαίνει: την ανάγκη

³⁸⁰ Top Secret National Security Decision Directive-82 February 24, 1983 [U.S. Policy initiatives to improve Prospects for Victory in El Salvador] The White House Washington.

³⁸¹ Top Secret National Security Decision Directive-124 February 7, 1984 Central America: Promoting Democracy Economic Improvement and Peace, The White House Washington.

προσέγγισης του Κογκρέσου για την συνέχιση της ενίσχυσης των κόντρας προς αποφυγή μιας κατάρρευσης του Ελ Σαλβαδόρ ή μιας αυξημένης απειλής για την Ονδούρα. Επισύναψε και κοινοποίησε την πρότασή του στον Ρέιγκαν, στον υπουργό άμυνας, στον διευθυντή της CIA και στο Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας³⁸².

Επιπλέον, ο McFarlane στη συγκέντρωση της ομάδας σχεδιασμού εθνικής ασφαλείας με θέμα 'η Κεντρική Αμερική', αναφέρει ότι: το Κογκρέσο ενέκρινε 62 χιλιάδες δολάρια ως επιπλέον στρατιωτική ενίσχυση για το Ελ Σαλβαδόρ. Επιπροσθέτως επισημαίνεται ότι θα χρειαστούν 116 χιλιάδες δολάρια ως ενίσχυση του Ελ Σαλβαδόρ για τα οποία έχουμε ήδη αιτηθεί για το οικονομικό έτος 1984³⁸³.

Το 1984 ο William Casey στη συγκέντρωση της ομάδας σχεδιασμού εθνικής ασφαλείας με θέμα 'η Κεντρική Αμερική' επισημαίνει την ανάγκη παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας σε όσους αντιστέκονταν στους Σαντινίστας και στις οικογένειές τους, που πιθανόν να κατέφευγαν προς την Κόστα Ρίκα ή την Ονδούρα για να αποδράσουν από τις στρατιωτικές επιχειρήσεις εναντίον τους στη Νικαράγουα³⁸⁴.

Το 1984, ο Burton Yale υπεύθυνος για την διερεύνηση της υπόθεσης εγκατάστασης των μαχητικών αεροσκαφών MiG-21 της Ε.Σ.Σ.Δ. στη Νικαράγουα, υποστήριξε σε υπόμνημά του προς το Heritage Foundation ότι ο Reagan οφείλει να επισημάνει στην ηγεσία της Ε.Σ.Σ.Δ. ότι εάν δεν σταματήσει τις προσπάθειες αλλαγής της ισορροπίας δυνάμεων υπέρ της Νικαράγουας στη Λατινική Αμερική, μέσω της αποστολής των MiG-21, οι Η.Π.Α. θα θεωρήσουν την ενέργεια αυτή ως απειλή προς άλλα κράτη. Αρχικά όπως πρότεινε ο Burton, ο Reagan πρέπει να διαβουλευτεί με τα μέλη του Οργανισμού Αμερικανικών Κρατών και με το Συμβούλιο Άμυνας της Κεντρική Αμερικής (CONDECA). Στην συνέχεια να προετοιμάσει στρατιωτικές επιχειρήσεις: με την οργάνωση μονάδας καταδρομών της Νικαράγουα (τους Contras) ή μια επιχείρηση από κοινού των Η.Π.Α. με την Ονδούρα ενάντια στην Ε.Σ.Σ.Δ. ή να δώσει εντολή για τη μονομερή δράση αμερικανικών δυνάμεων καταδρομών, σε περίπτωση που η Ε.Σ.Σ.Δ. δεν αποσύρει τα αεροσκάφη.³⁸⁵

---

³⁸² Top Secret Memorandum, February 21, 1984, 2pp. [Central America Legislative Strategy—Additional Funding for Anti-Sandinista Forces].

³⁸³ Secret National Security Planning Group Meeting June 25, 1984 Subject: Central America

³⁸⁴ Secret National Security Planning Group Meeting June 25, 1984 Subject: Central America.

³⁸⁵ Burton, Yale, *Testing Reagan: Soviet MiGs in Nicaragua* (Washington D.C., 1984).

Οι Η.Π.Α., όπως ισχυριζόταν το 1984 η Virginia Polk, πολιτικός αναλυτής στο Heritage Foundation, πρέπει να υποστηρίξουν την Κόστα Ρίκα, μια χώρα με μακροχρόνια δημοκρατική παράδοση και σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με την παροχή στρατιωτικής ενίσχυσης και εκπαίδευσης. Ωστε να προστατεύσουν τα σύνορά της από τις επιδρομές των ανταρτών της Νικαράγουας. Μια οικονομική ενίσχυση της χώρας από τις Η.Π.Α. θα αποτρέψει την επιδείνωση του δημοσίου χρέους. Ωστόσο, η μακροχρόνια οικονομική ανάκαμψη θα απαιτήσει την αναθεώρηση των εγχώριων πολιτικών για τη μείωση του ρόλου του δημόσιου τομέα στην οικονομία. Οι Η.Π.Α. πραγματοποιώντας τη δέσμευσή τους για την προστασία της ανεξαρτησίας της Κόστα Ρίκα και των δημοκρατικών της θεσμών θα καταστήσουν σαφές στη Νικαράγουα το κόστος των προσπαθειών αποσταθεροποίησής της. Και επίσης, θα ενισχύσουν τις διπλωματικές και οικονομικές σχέσεις της Κόστα Ρίκα με τις χώρες της Λατινικής Αμερικής και την Ευρώπη³⁸⁶.

Το 1985 στο άκρως απόρρητο υπόμνημα με τίτλο «FDN (Δημοκρατικές δυνάμεις της Νικαράγουας) Στρατιωτικές Επιχειρήσεις» γίνεται αναφορά για την παροχή 2.500 χιλιάδων δολαρίων ως κόστος συντήρησης για τα στρατόπεδα στην Ονδούρα και στα σύνορα της Κόστα Ρίκας. Καθώς και για τη λειτουργία του Νοτίου μετώπου κατά μήκος των συνόρων μεταξύ της Κόστα Ρίκας και της Νικαράγουας³⁸⁷.

Το 1986 Ο John Poindexter σε απόρρητο υπόμνημα προς στον North αναφέρει ότι ο υπουργός άμυνας Benjamin Piza έπαιξε σημαντικό ρόλο στην οργάνωση του Νοτίου μετώπου αντίστασης κατά των Σαντινίστας, καθώς και σε άλλες περιστάσεις. Επιπροσθέτως αναφέρει ότι στην κατ'ιδίαν συνάντηση που είχε κατά την επίσκεψή του στην Κόστα Ρίκα συζήτησαν για μελλοντικά σχέδια απάντησης κατά των Σαντινίστας στη Νικαράγουα καθώς και οποιαδήποτε ενίσχυση των Κόντρας από την Κόστα Ρίκα και την υποστήριξη της πολιτικής των Η.Π.Α. στην περιοχή³⁸⁸.

---

³⁸⁶ Virginia Polk, *Why Costa Rica Needs U.S. Help* (Washington D.C., 1984).

³⁸⁷ Top Secret Memorandum April 11, 1985, 4pp. [FDN (Nicaraguan Democratic Force) Military Operations].

³⁸⁸ Secret Memorandum, March 17, 1986, 2pp. [Meeting with Costa Rican Security Minister Benjamin Piza].

Το 1987, ο Jack Davis, μέλος του Heritage Foundation, στην έκθεση του με τίτλο «A New Freedom Fighter Aid Strategy»,³⁸⁹ επισήμανε την ανάγκη ενίσχυσης των Contras με τη δημιουργία ενός νέου προγράμματος για την προμήθεια στρατιωτικού υλικού, του Lend Lease³⁹⁰.

Το 1987 όπως αναφέρει σε υπόμνημά του στο Heritage Foundation ο πολιτικός αναλυτής Jorge Salaverry, οι δημοκρατικές δυνάμεις των Contras στον εμφύλιο πόλεμο της Νικαράγουας γνώρισαν σημαντικές στρατιωτικές και πολιτικές νίκες. Ενώ, οι Sandinistas έχαναν μέρος της υποστήριξής τους διεθνώς. Για παράδειγμα, η Δυτική Γερμανία περιόρισε σημαντικά την ενίσχυση των Sandinistas. Όπως και η Ολλανδία ανακοίνωσε τον οικονομικό περιορισμό κατά 50% στην ενίσχυση των Sandinistas. Η απόφασή της αυτή ελήφθη δεδομένου ότι οι Sandinistas παραβιάζουν συστηματικά τα ανθρώπινα δικαιώματα των πολιτών της Νικαράγουας³⁹¹.

Το 1988, ο Jorge Salaverry, σε υπόμνημά του στο Heritage Foundation υποστήριξε ότι το βασικό μάθημα από τη συνεδρίαση των πέντε ηγετών της Κεντρικής Αμερικής στη Κόστα Ρίκα ήταν ότι, οι Η.Π.Α. ενισχύοντας τους Contras οδήγησαν στην αποκατάσταση της δημοκρατίας στη Νικαράγουα. Δίχως τη στρατιωτική πίεση των Contras, η εξουσία των Sandinistas δε θα προέβαινε σε διαπραγμάτευση. Η στρατιωτική αυτή πίεση, ανάγκασε τους Sandinistas να δεσμευτούν για την άρση της κατάστασης έκτακτης ανάγκης της Νικαράγουας στο διάστημα των έξι χρόνων και να χορηγήσουν ασυλία στους πολιτικούς κρατούμενους.

Οι Η.Π.Α. για να διασφαλίσουν την υλοποίηση της δέσμευσης των Sandinistas πρέπει να συνεχίσουν την ενίσχυση των Contras ως φορέα άσκησης πίεσης. Επέμενε δε, ότι δίχως την ενίσχυση των Η.Π.Α., οι Contras θα διαλυθούν και η πολιτική αντιπολίτευση της Νικαράγουας θα χάσει κάθε πιθανότητα κατάκτησης της εξουσίας. Οι Η.Π.Α. θα πρέπει τουλάχιστον για ένα χρόνο να ενισχύουν τους Contras και να ασκούν πίεση μέσω αυτών. Μόνο η άσκηση πίεσης μπορεί να εξασφαλίσει την αποκατάσταση της ειρήνης στην Κεντρική Αμερική και τη διασφάλιση της δημοκρατίας και

---

³⁸⁹ Jack, Davis *A New Freedom Fighter Aid Strategy* (Washington D.C., 1987).

³⁹⁰ Το «Lend Lease» ήταν ένα πρόγραμμα προμήθειας στρατιωτικού υλικού από τις Η.Π.Α. προς τη Μεγάλη Βρετανία, την Ε.Σ.Σ.Δ., τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας και άλλα συμμαχικά κράτη, μεταξύ του 1941 και του 1945. Έγινε νόμος στις 11 Μαρτίου 1941, περίπου εννέα μήνες πριν από την είσοδο των Η.Π.Α. στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Marie-Beth Hall and Edward Latimer Beach Ebbert, Jean, *Crossed Currents: Navy Women in a Century of Change* (London U.K.: Brassey's, 1999): 28.

³⁹¹ Jorge Salaverry, *Contras Score Military Gains Inside Nicaragua* (Washington D.C., 1987).

ανεξαρτησίας της Νικαράγουας. Τέλος, ο Salaverry ισχυριζόταν ότι, για τη διασφάλιση της ειρήνης στη Κεντρική Αμερική της δημοκρατίας και της ανεξαρτησίας στη Νικαράγουα θα πρέπει να συνεχιστεί η πίεση προς την κυβέρνηση του εκλεγμένου προέδρου της Νικαράγουας Ortega.³⁹²

Το 1984, καθώς οι οικονομικές προοπτικές για την αύξηση της ενίσχυσης των Κόντρας γίνονταν όλο και πιο ασαφείς, μια σημαντική πηγή χρηματοδότησης των Κόντρας προήλθε από Αμερικανούς επιχειρηματίες που συμφωνούσαν με την πολιτική του προέδρου Ρείγκαν στη Νικαράγουα. Προθυμοποιούνταν να συνεισφέρουν μεγάλα ποσά για την αποστολή όπλων και άλλων στρατιωτικών προμηθειών στους κόντρας. Ο Oliver North συνεργαζόταν κυρίως με δυο χρηματοδότες επιχειρηματίες: τον Carl R. Spitz Chanell και τον Richard R. Miller. Προκειμένου να εξασφαλίσουν περαιτέρω παράνομη χρηματοδότηση για την ενίσχυση των κόντρας χρησιμοποιώντας οργανισμούς που απαλλάσσονταν από τη φορολογία λόγω δωρεών όπως το Εθνικό Ταμείο για τη Διατήρηση της Ελευθερίας- National Endowment for the Preservation of Liberty (NEPL).

Το 1985 και το 1986 το NEPL έλαβε 10.385.929 χιλιάδες δολάρια συνολική χορηγία για σκοπούς που αναφέρονταν σε επιχειρήσεις και δραστηριότητες κατά των Σαντινίστας. Οι προαναφερθέντες επιχειρηματίες προέβησαν και σε νέα σημαντική συνεισφορά στους κόντρας από τον Ιούνιο του 1985 μέχρι τον Νοέμβριο του 1986 ανήλθε στα 6.323.020 χιλιάδες δολάρια. Ενώ ο North ζήτησε από τον Miller τη μεταφορά κεφαλαίων από το NEPL σε άλλα ερευνητικά σχέδια (project)³⁹³.

Και στις δύο περιπτώσεις ο Roy Godson μέλος του Heritage Foundation, σύμβουλος στο Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας, συνέβαλλε στην αναζήτηση κεφαλαίων από ιδιώτες³⁹⁴. Το 1985 ο Godson, ακολουθώντας τις υποδείξεις του North ενημέρωσε τον επιχειρηματία Miller ότι ένας ανώνυμος δωρητής επιθυμούσε να πραγματοποιήσει μια μεγάλη δωρεά στην Καθολική εκκλησία της Νικαράγουας. Βάσει σχεδίου που συμφωνήθηκε μεταξύ του Godson και του Miller, ο δωρητής συνεισέφερε το ποσό των 100.000 χιλιάδων δολαρίων στο ίδρυμα Heritage, το οποίο αργότερα προωθήθηκε στον

³⁹² Jorge Salaverry, *A U.S. Response to the Sandinistas' New Promises* (Washington D.C., 1988).

³⁹³ 13 Miller, FBI 302, 6/11/87, p.2. Βλ. n.5. από το Walsh E. Lawrence, Final report of the independent counsel for Iran/Contra matters, Chapter13 'Private Fundraising: The Guilty Pleas of Channell and Miller', Vol I August 4, 1993 Washington, D.C. σ.5.

³⁹⁴ Memorandum 'Private Funders' Project, National Security Council March 7, 1984.

οργανισμό των Miller-Gomez γνωστός ως το ινστιτούτο για τα ζητήματα Βορρά-Νότου (Institute for North-South Issues). Ο Miller και ο Gomez έλαβαν το ποσό των 20.000 χιλιάδων δολαρίων ως προμήθεια προώθησαν δε το υπόλοιπο ποσό των 80.000 χιλιάδων δολαρίων στον τραπεζικό τους λογαριασμό στους νήσους Cayman τα οποία θα χρησιμοποιούντο από τον Oliver North για την ενίσχυση των κόντρας³⁹⁵.

- **Ο ρόλος του Brookings Institute.**

Μελετητές του Brookings αναφέρονταν με σχολιασμούς στην επίδραση της υπόθεσης Ιράν-Contras για τις προεδρικές εκλογές του 1988.

Ο James McCarthney μέλος του Brookings Institution το 1986 σε άρθρο του με τίτλο «Listing Costs Of Iran-contra Affair: Allies Upset, Credibility Damaged» επεσήμανε το υψηλό τίμημα του Reagan προς όλο τον κόσμο εξαιτίας της σύνδεσής του με το σκάνδαλο Ιράν-Contras. Το πρόγραμμα ενίσχυσης των Contras στη Κεντρική Αμερική για την ανατροπή των Sandinistas προκάλεσε ανεπανόρθωτες ζημιές³⁹⁶.

Τέλος το Brookings Institute αξιολογώντας τη σχέση Reagan και NSC σημείωνε ότι κατά τη δεύτερη θητεία του λειτουργούσε περισσότερο με τους συμβούλους του και αξιοποιούσε λιγότερο τη θέση του Συμβουλίου. Εν συνεχεία, υποβάθμισε και παραμέλησε το ρόλο του NSC με συνέπειες τις υπηρεσιακές συγκρούσεις και με αποκορύφωμα τη διεξαγωγή του σκανδάλου Ιράν-Contras.

- **Ο ρόλος του Institute for Policy Studies.**

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 το Institute for Policy Studies υποστήριξε ενεργά τις κινήσεις ενάντια των επεμβάσεων των Η.Π.Α. στην Κεντρική Αμερική. Ο Διευθυντής του Ινστιτούτου, Robert Borosage, καθώς και λοιπά μέλη του συνέβαλαν στη δημιουργία του σχεδίου «Αλλαγής Πορείας: για την ειρήνη στην Κεντρική Αμερική και την Καραϊβική» με τίτλο «Changing Course: Blueprint for Peace in Central America and the Caribbean», το οποίο διανεμήθηκε σε εκατοντάδες σχολεία, εργατικά συνδικάτα, εκκλησίες και οργανώσεις πολιτών προκειμένου να συμβάλουν στην αλλαγή πολιτικής των Η.Π.Α. στην περιοχή.

---

³⁹⁵ 14 Miller, FBI 302, 7/8/87, PP.10-11 από το Walsh E. Lawrence, Final report of the independent counsel for Iran/Contra matters, Chapter13 'Private Fundraising: The Guilty Pleas of Channell and Miller', Vol I August 4, 1993 Washington, D.C. σ.5.

³⁹⁶ James McCartney, "Listing Costs Of Iran-Contra Affair: Allies Upset, Credibility Damaged," *The Washington Inquirer*, December 15, 1986.

Το 1983, το δημόσιο δίκτυο ραδιοτηλεόρασης μετέδωσε την ομιλία του Saul Landau ο οποίος εξέθεσε το «βρώμικο πόλεμο» της CIA με στόχο τη Νικαράγουα, («Target Nicaragua»). Το 1985 αρκετά μέλη του Κογκρέσου συμμετείχαν σε συνέντευξη Τύπου του IPS για την δημοσίευση της έκθεσης προσβολής του Κογκρέσου με τίτλο, «In Contempt of Congress: The Reagan Record of Deceit and Illegality on Central America», η οποία τεκμηριώνει μέσα από εβδομήντα επτά παραδείγματα ψευδείς και παραπλανητικές δηλώσεις και παραβιάσεις του νόμου από τους Αμερικανούς αξιωματούχους³⁹⁷.

Πόσο σημαντικός ήταν και γιατί ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. στη Νικαράγουα;

Η εξωτερική πολιτική μιας χώρας επηρεάζεται και από δευτερογενείς κοινωνικούς δρώντες στους οποίους συγκαταλέγονται και οι δεξαμενές σκέψης. Οι αποφάσεις που λαμβάνουν οι πολιτικοί ηγέτες επηρεάζονται και από τους εσωτερικούς παράγοντες της χώρας, οι οποίοι επιδρούν, τόσο στη διαμόρφωση των απόψεων της κοινής γνώμης όσο και στη διαμόρφωση των πολιτικών αντιλήψεων των ηγετών της.

Στην προκειμένη περίπτωση, η συνολική επιρροή των δεξαμενών σκέψης στη διαμόρφωση και υλοποίηση των πολιτικών αποφάσεων της κυβέρνησης Reagan ήταν περιορισμένη. Με εξαίρεση την επιρροή του ιδρύματος Heritage το οποίο με σειρά μελετών, αναλύσεων, εκθέσεων και υπομνημάτων συνέβαλλε στην αύξηση της πολιτικής του επιρροής. Η ισχύς του ιδρύματος οφείλεται στους ιδρυτές και τους χρηματοδότες του μέσω των οποίων καταδεικνύονταν η δυναμική των συμφερόντων που πλαισίωναν το ίδρυμα και τους οικονομικούς και πολιτικούς στόχους που είχαν συγκεκριμένα δίκτυα οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων. Το Heritage στόχευε στην διατύπωση και την προώθηση των συντηρητικών πολιτικών της κυβέρνησης Reagan.

Τελικά, η επέμβαση των κυβερνήσεων Reagan μέσω των Contras στη Νικαράγουα αφορούσε επέμβαση εντός της ζώνης ζωτικών συμφερόντων των Η.Π.Α και δεν αφορούσε στην αναμέτρηση των δυο υπερδυνάμεων, ήταν περιφερειακή επέμβαση και δεν αφορούσε στην απευθείας αναμέτρηση ανάμεσα στις Η.Π.Α και Ε.Σ.Σ.Δ. αλλά επέμβαση σε μια χώρα επιρροής της Ε.Σ.Σ.Δ. Για τους λόγους αυτούς, οι δεξαμενές σκέψης είχαν ήπια επιρροή όπως και σε άλλα περιφερειακά ζητήματα.

³⁹⁷ Από τον διαδικτυακό τόπο του IPS. IPS History: 1963 to Today: <http://www.ips-dc.org/about/history>.

5.7 Η σύνοψη του κεφαλαίου - συμπεράσματα.

Η ανασύνταξη ιδεολογικά πολιτικά και προγραμματικά του ρεπουμπλικανικού κόμματος διήλθε μια περίοδο και προήλθε από ποικιλία απόψεων συντηρητικών διανοουμένων. Με βάση αυτό το πλαίσιο ένα νέο συντηρητικό κίνημα συγκρότησε σχέδιο με επικεφαλής τον Reagan και αυτό καθόρισε τις στρατηγικές επιλογές της προεδρίας Reagan και τη συγκρότηση δικτύων και συντηρητικών ινστιτούτων.

Ο Reagan αποτελούσε τον εκφραστή των επιδιώξεων της υπερδύναμης των Η.Π.Α. τη συγκεκριμένη περίοδο. Αυτό όμως που καθόριζε τις επιλογές του ήταν η συνέπειά του στη τήρηση της στρατηγικής ανάσχεσης, της απόφασης του NSC-68 του 1950, της στρατηγικής επιδίωξης για την προώθηση πυρηνικών εξοπλισμών νέας γενιάς, της επιδίωξής του για την απόκτηση και την αναβάθμιση ισχύος των Η.Π.Α. έναντι της Ε.Σ.Σ.Δ. καθώς και την υλοποίηση βασικών παραμέτρων του προγράμματος “*Mandate for Leadership*” του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος.

Η προσωπικότητα του Reagan στην άσκηση επιρροής είχε έναν βαθμό επίδρασης όσον αφορά την πολιτική επιμονή του προέδρου, την υποστήριξη από συγκεκριμένους κύκλους συμφερόντων καθώς και την ευρεία απήχηση που είχε στην αμερικάνικη κοινή γνώμη για την εφαρμογή των πολιτικών αποφάσεων που λάμβανε η κυβέρνηση και δημιούργησαν έντονες αντιπαραθέσεις διεθνώς και εντάσεις στο εσωτερικό της χώρας.

Οι επιδιώξεις του Reagan μεταξύ των άλλων, είχαν διατυπωθεί επισταμένως και αφορούσαν και στο ξεπέραςμα της οικονομικής κρίσης που διέρχονταν οι Η.Π.Α. και στην εξασφάλιση νέων αγορών και πηγών ενέργειας για τις Η.Π.Α. Σε διεθνές επίπεδο αφορούσαν στην αντιμετώπιση των απελευθερωτικών κινήματων και ιδιαίτερα της Λατινικής Αμερικής αλλά κύρια κατεύθυνση αποτελούσε η οικονομική, στρατιωτική και πολιτική εξάντληση της άλλης υπερδύναμης της Ε.Σ.Σ.Δ.. Σε αυτή τη λογική η προεδρία Reagan είχε διογκώσει τον κίνδυνο που θα αποτελούσε η Σοβιετική Ένωση για τις Η.Π.Α. αλλά και για την παγκόσμια ειρήνη.

Όσον αφορά τις δεξαμενές σκέψης το Heritage Foundation με το πρόγραμμα “*Mandate for Leadership*” συνετέλεσε στον καθορισμό των θεμάτων της πολιτικής ατζέντας και στη διαμόρφωση των ήδη αποφασισμένων βασικών επιδιώξεων και επιλογών του Reagan. Σημαντική ήταν η συμβολή του στην εκλογική επικράτηση του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος με επικεφαλής τον Reagan για δυο τετραετίες.

Οι δεξαμενές σκέψης που προωθούσαν αντίθετες απόψεις επηρέαζαν τη κοινή γνώμη σε μια αντίθετη κατεύθυνση και σε λύσεις που θα ωφελούσαν τις Η.Π.Α. αλλά και τη διεθνή κοινότητα.

Εν κατακλείδι, οι δεξαμενές σκέψης αποτελούσαν επίσης παράγοντες του συστήματος δυνάμεων επιρροής και παρείχαν: επιστημονική και ιδεολογική κάλυψη καθώς και υποστήριξη και συμβολή στη διαμόρφωση ορισμένων αποφάσεων.

Όσον αφορά στην ταυτότητα των δεξαμενών σκέψης: Το Heritage Foundation είναι αποτελούσε μια από τις «πέντε μεγαλύτερες» δεξαμενές σκέψης που αποτέλεσε τη ναυαρχίδα της συντηρητικής σκέψης με το πρόγραμμα «Mandate for Leadership».

Οι γενναϊόδωρες χορηγίες του ιδρύματος Heritage προέρχονταν από δισεκατομμυριούχους από επιχειρηματίες πετρελαίου και αερίου κ.α. Οι ισχυρές χρηματοδοτήσεις του Heritage κατεδείκνυαν τη δυναμική των συμφερόντων που πλαισίωναν το ίδρυμα και τους οικονομικούς και πολιτικούς στόχους που είχαν συγκεκριμένα δίκτυα οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων.

Το 1986 κατά την άσκηση της δεύτερης θητείας του ο πρόεδρος Reagan σε μια ομιλία του στο Heritage Foundation, ευχαρίστησε το ίδρυμα για την χρηματοδότηση της προεκλογικής του εκστρατείας ύψους 30 εκατομμυρίων δολαρίων. Η εκλογή του Reagan ανέδειξε το ινστιτούτο σε κυρίαρχο οργανισμό σε σχέση με άλλες δεξαμενές σκέψης.

Το Brookings Institution τοποθετείται μεταξύ των φιλελεύθερων επιχειρηματικών πολιτικών οργανισμών (corporate liberal policy organizations) που διαμορφώθηκαν από το 1916 μέχρι το 1950. Χρηματοδοτείται από την τράπεζα Αμερικής, εταιρείες πετρελαίου και άλλες οργανώσεις και ιδρύματα. Απολαμβάνει δε και κυβερνητικές χορηγίες από τις Η.Π.Α. τη Κίνα, την Ιαπωνία, το Κατάρ και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, με την εγχώρια και διεθνή κρίση να γίνεται εντονότερη, το Brookings Institution δεσμεύτηκε με τη σύνταξη μιας μακροσκελούς πολιτικής πρότασης με τίτλο «Ατζέντα για τη δεκαετία του 1980» η οποία εξέφρασε την συντηρητική στροφή στην οικονομική πολιτική. Με την δημιουργία της ατζέντας αυτής γίνεται εμφανής η συντηρητική μετάλλαξη της φυσιογνωμίας του ινστιτούτου τόσο ιδεολογικά όσο και πολιτικά. Καθώς επίσης και του προσανατολισμού του σχετικά με την οικονομική και κοινωνική πολιτική των Η.Π.Α.

Το Institute for Policy Studies ιδρύθηκε το 1963, θεωρείται μια αριστερή δεξαμενή σκέψης και ιστορικά ανήκει στη δεύτερη γενιά. Το IPS με καταστατική δέσμευση δε χρηματοδοτείται από την εκάστοτε κυβέρνηση. Κυρίαρχο στόχο αποτελούσε η επιδίωξη «να αποτελέσει μια γέφυρα μεταξύ τόσο των προοδευτικών δυνάμεων της κυβέρνησης και των πολιτών όσο και μεταξύ των κινημάτων της χώρας με τα κινήματα για τον τρίτο κόσμο». Παρέχει προγράμματα σχετικά με τον οικολογικό τουρισμό, τη βιώσιμη ανάπτυξη, την διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας. Τα προγράμματα αυτά επιδιώκουν την ενθάρρυνση του δημόσιου διαλόγου και τη συμβολή τους στην επιτυχία των κοινωνικών κινημάτων εν γένει.

Το IPS υφίσταντο τον περιορισμό της δημόσιας προβολής λόγω του ότι διατύπωναν αντίθετες απόψεις καθώς τον ίδιο περιορισμό προβολής υφίσταντο και άλλοι οργανισμοί κατά την περίοδο του Reagan, παρότι εξυπηρετούσαν εθνικά και δημόσια συμφέροντα των Η.Π.Α.

Όσον αφορά τη μελέτη της υπόθεσης των Contras, το ιδεολογικό πλαίσιο της ηγεσίας Reagan ήταν «οι μαχητές της ελευθερίας», η «ειρήνη και η εξασφάλιση της δημοκρατίας» στη Κεντρική Αμερική.

Πόσο σημαντικός ήταν ο ρόλος του Reagan και γιατί;

Ο Reagan έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην επέμβαση στη Νικαράγουα που η ηγεσία αυτής της χώρας είχε αναπτύξει σχέσεις με την Ε.Σ.Σ.Δ.. Η αποφασιστικότητά του στον σχεδιασμό και την υλοποίηση αυτής της επέμβασης διακρίνεται σε δυο περιόδους: κατά την πρώτη περίοδο είχε διασφαλίσει τη συγκατάθεση των νομοθετικών σωμάτων των Η.Π.Α. και την εξασφάλιση δημόσιας δαπάνης. Στη δεύτερη περίοδο που καταδεικνύεται η επιμονή του στην εν λόγω υπόθεση κατέφυγε σε χρηματοδότηση από τρίτες χώρες λόγω της απαγόρευσης ομοσπονδιακών δαπανών. Και επεδίωκε τον περιορισμό της επιρροής της Ε.Σ.Σ.Δ. και των απελευθερωτικών κινημάτων στη Λατινική Αμερική.

Ποια ήταν η συμβολή των δεξαμενών σκέψης;

Η συνολική επιρροή των δεξαμενών σκέψης στη διαμόρφωση και υλοποίηση των πολιτικών αποφάσεων της κυβέρνησης Reagan στην υπόθεση Ιράν Contras αποδείχθηκε ότι ήταν περιορισμένη. Η ήπια επιρροή τους, προσδιορίζεται και από τη φύση της

υπόθεσης αυτής κάθε αυτής καθότι, ήταν μια περιφερειακή επέμβαση των κυβερνήσεων Reagan προς Τρίτη χώρα που είχε δεσμούς με την Ε.Σ.Σ.Δ.. Δεν ήταν μια επέμβαση στον πυρήνα της αναμέτρησης των υπερδυνάμεων, όπου προέκυπταν κίνδυνοι για μια απευθείας σύγκρουση.

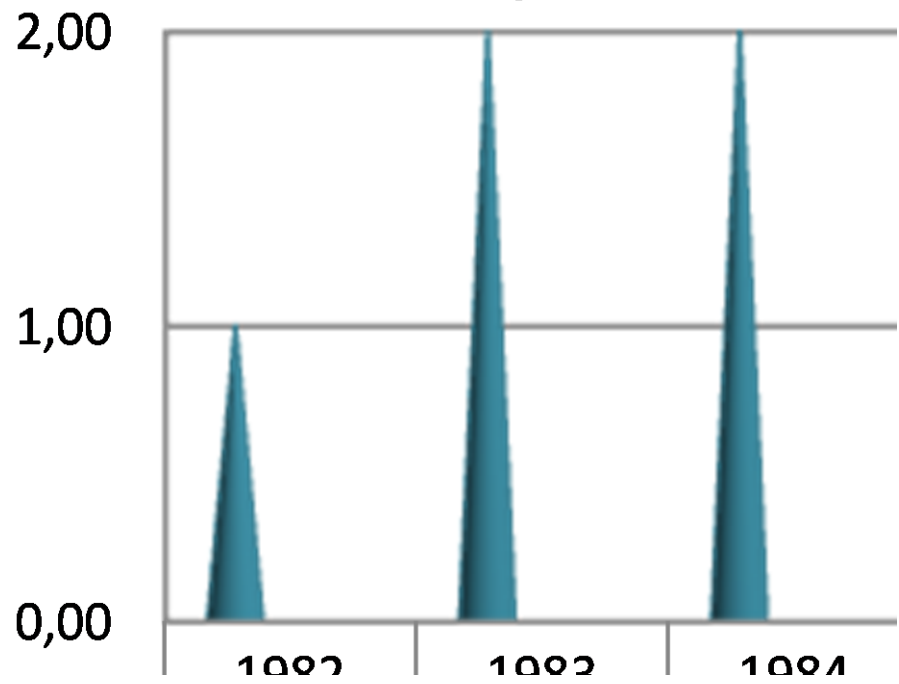
Ωστόσο, είναι πασιφανές ότι το Heritage Foundation επέδειξε τη μέγιστη επιρροή συγκριτικά με τις άλλες δυο δεξαμενές σκέψης. Τόσο η πολιτική που ακολούθησε ο Reagan όσο και οι μελέτες, οι αναλύσεις, τα υπομνήματα και οι εκθέσεις του Heritage Foundation παρουσιάζουν πολλά κοινά σημεία, καθώς συμφωνούν σε πολλές από τις προτεινόμενες πολιτικές κατευθύνσεις του ινστιτούτου, τόσο ο πρόεδρος Reagan όσο και το ρεπουμπλικανικό κόμμα. Όπως: στον τερματισμό της ανάπτυξης δικτατορικών καθεστώτων που ασκούσε επιρροή η Ε.Σ.Σ.Δ. στο Δυτικό Ημισφαίριο, στην οργάνωση μονάδας καταδρομών στη Νικαράγουα (τους Contras) ώστε να εξασφαλίσουν οι Η.Π.Α. την αποκατάσταση της ειρήνης στη Κεντρική Αμερική και τη διασφάλιση της δημοκρατίας και ανεξαρτησίας της Νικαράγουας. Τέλος, συμφωνούν στην παντός είδους ενίσχυση των Contras ως το μόνο φορέα άσκησης πίεσης για να διασφαλίσουν την υλοποίηση της δέσμευσης των Sandinistas.

Συνοπτικά, στο γράφημα 1, παρουσιάζεται ο αριθμός των δημοσιεύσεων αναφορικά με το βαθμό επιρροής των υπό εξέταση δεξαμενών σκέψης στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της κυβέρνησης Reagan στη Νικαράγουα. Διαπιστώνουμε ποσοτικά ότι το Heritage Foundation δημοσίευσε οκτώ εκθέσεις-μελέτες ενώ το Brookings Institute ομοίως και το IPS άσκησαν ελάχιστη έως μηδενική επιρροή καθώς το μεν σχολίαζε μόνο τις πολιτικές εξελίξεις και το δε εξέφρασε την αντίθετη θέση του στην πολιτική του Reagan στη Νικαράγουα.

ΓΡΑΦΗΜΑ 1

Ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης στην υπ Κόντρας

αριθμός εκθέσεων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Η πυρηνική απειλή, η προώθηση των πυρηνικών εξοπλισμών και των πολιτικών ελέγχου και «παγώματος» του πυρηνικού οπλοστασίου των Η.Π.Α κατά την περίοδο 1981-1989. Ο ρόλος του Reagan και των δεξαμενών σκέψης.

6.1 Ιστορική προσέγγιση

6.1.1 Η διακυβέρνηση Reagan-η πολιτική της στους πυρηνικούς εξοπλισμούς.

Η προώθηση της κούρσας των εξοπλισμών των Η.Π.Α. ως υπερδύναμης συγκαταλέγεται στις βασικές επιδιώξεις της κυβέρνησης Reagan τη δεκαετία του 1980. Ο Reagan στη θητεία του ως πρόεδρος των Η.Π.Α. υλοποίησε με συνέπεια το δόγμα του εθνικού συμβουλίου των Η.Π.Α. NSC-68, το σχέδιο του Heritage Foundation, «*Mandate for Leadership*» και τη στρατηγική της «ισορροπίας του πυρηνικού οπλοστασίου των Η.Π.Α. έναντι της Ε.Σ.Σ.Δ..

Το 1980 ο Reagan επικράτησε στις εκλογές έναντι του Jimmy Carter και επανεξελέγη το 1984 σε δεύτερη θητεία³⁹⁸. Στην ίδια περίοδο επικεφαλής της Ε.Σ.Σ.Δ. και Γενικός Γραμματέας του Κομμουνιστικού Κόμματος της Ε.Σ.Σ.Δ. ήταν ο Yuri Andropov έως το 1984 που απεβίωσε. Στη συνέχεια την ηγεσία της ανέλαβε Ε.Σ.Σ.Δ. ο Konstantin Chernenko Oustinovits έως το 1985 που απεβίωσε. Τέλος, από το 1985 έως το 1991 ηγέτης της Ε.Σ.Σ.Δ. ανέλαβε ο Mikhail Sergeyevich Gorbachev.

Στο γενικότερο στρατηγικό επίπεδο, την πρώτη τετραετία τα κύρια χαρακτηριστικά των επιλογών του Reagan είχαν ως βάση: την περαιτέρω προώθηση της ανάσχεσης και της περικύκλωσης της Ε.Σ.Σ.Δ., την προώθηση των πυρηνικών εξοπλισμών και εξοπλιστικών προγραμμάτων νέας τεχνολογίας και την ψυχροπολεμική ένταση. Στη δεύτερη τετραετία η όξυνση της έντασης στη διεθνή κοινότητα ανήλθε με τη συμμετοχή του Reagan στην υπόθεση των Contras. Στη συνέχεια όμως ο Reagan συνετέλεσε σε μια υποχώρηση της ψυχροπολεμικής έντασης στα πλαίσια της σχεδιαζόμενης βελτίωσης των σχέσεων Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ., των διμερών συναντήσεων σε επίπεδο κορυφής που

---

³⁹⁸ Το 1981 ύστερα από την ομιλία του στο ξενοδοχείο Hilton στην Washington πραγματοποιήθηκε απόπειρα δολοφονίας του προέδρου Reagan από τον John Hinckley. Ο Hinckley δικάστηκε και απαλλάχτηκε των κατηγοριών λόγω παραφροσύνης και στάλθηκε σε ψυχιατρική κλινική μονάδα. Del Quentin Wilber, *Rawhide Down: The Near Assassination of Ronald Reagan*, 1st ed. (New York: Henry Holt and Company, 2011).

ακολούθησαν και στην υπογραφή της τελικής Συνθήκης στην Ουάσιγκτον το 1987. Το 1989 έως το 1993 πρόεδρος των Η.Π.Α. εξελέγη ο George W. Bush ο πρεσβύτερος που ήταν αντιπρόεδρος επί της προεδρίας Reagan.

Ο Reagan επεδίωκε να ενισχύσει την πεποίθηση στην κοινή γνώμη των Η.Π.Α. ότι ο «επεκτατισμός» και η «διείσδυση» της Ε.Σ.Σ.Δ. αποτελούσε την κυρίαρχη απειλή για την ασφάλεια της χώρας αλλά και διεθνώς. Με αυτή την ρητορική επεδίωκε την περαιτέρω αύξηση των δαπανών για τον εξοπλισμό των Η.Π.Α. και τον εκσυγχρονισμό της στρατιωτικής ισχύος της που ήταν και γνωστή επιδίωξη του στρατιωτικού-βιομηχανικού συμπλέγματος της χώρας.

Τα στελέχη της κυβέρνησης Reagan ισχυρίζονταν εντονότερα ότι ενώ η Σοβιετική Ένωση ενίσχυε την στρατιωτική της ισχύ, οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης την περιόριζαν. Με αποτέλεσμα την δημιουργία μιας στρατιωτικής ανισορροπίας που σύμφωνα με τον Reagan τοποθετούσε τις Η.Π.Α. σε μειονεκτική θέση έναντι της Ε.Σ.Σ.Δ.. Ήδη από το 1982 ο Reagan επεσήμανε την στρατιωτική υπερίσχυση της Ε.Σ.Σ.Δ.. ως το «σημείο τρωτότητας» των Η.Π.Α.³⁹⁹ Σε αυτούς τους ισχυρισμούς που αφορούσαν τη φύση της σχέσης των δύο υπερδυνάμεων και τις κύριες απειλές τόσο για την εθνική ασφάλεια των Η.Π.Α. όσο και διεθνώς βασίστηκε η πολιτική μεταξύ των Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ.. Επίσης, καθορίστηκαν και οι πολιτικοί στόχοι και στρατηγικές.

Η πολιτική του Reagan απέναντι στην Σοβιετική Ένωση χαρακτηρίζεται από τις στρατηγικές της «καταστολής» και της «αμοιβαιότητας». Με τη στρατηγική της καταστολής επεδίωκε να ανακόψει και να θέσει τέλος στη διείσδυση της Ε.Σ.Σ.Δ. σε περιοχές και χώρες καθώς και την ανάσχεση στο ιδεολογικό και πολιτικό πεδίο του επεκτατισμού του «Σοβιετικού κομμουνισμού». Αντίθετα με τη στρατηγική της «αμοιβαιότητας» επεδίωκε μια ασαφή πολιτική και στη λογική ότι παρόλη την αντιπαλότητα το θέμα των διμερών σχέσεων θα είναι σε εξέλιξη. Η στρατηγική της «αμοιβαιότητας» αναφερόταν και στην δημιουργία των προϋποθέσεων για την υλοποίηση διεθνών συμφωνιών.

Η κυβέρνηση Reagan για να επιτύχει τόσο την καταστολή απέναντι στη Ε.Σ.Σ.Δ. όσο και την αμοιβαιότητα από την πλευρά της Σοβιετικής ηγεσίας αρχικά υιοθέτησε την

---

³⁹⁹ Ronald, Reagan, *A Time for Choosing: The Speeches of Ronald Reagan, 1961-1982* (Chicago: Regnery, Gateway, 1983). Η σύλληψη της έννοιας «σημείο τρωτότητας» προέρχεται από τον Paul H. Nitze Charles Mohr, "For the U.S. A Hard-Liner Paul Hentry Nitze," *New York Times*, December 1, 1981.

πολιτική της «σύνδεσης» («linkage»). Ο Reagan έθεσε ως απαραίτητη προϋπόθεση για τη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων την αλλαγή της συμπεριφοράς της ηγεσίας της Ε.Σ.Σ.Δ.. Συνέδεσε αυτή την διεθνή συμπεριφορά με τρία ζητήματα: το πρώτο ήταν οι εμπορικές συναλλαγές Ανατολής-Δύσης. Παρά το γεγονός ότι οι οικονομικοί δεσμοί μεταξύ των δυο συνασπισμών (Ανατολικό- Δυτικό μπλοκ) αναπτύσσονταν ραγδαία όπως επισημαίνει ο Haig, η Ε.Σ.Σ.Δ. δεν ανταποκρινόταν στις προσδοκίες τους να περιορίσει τη στρατιωτική της ισχύ⁴⁰⁰. Το δεύτερο αφορούσε στην προετοιμασία συναντήσεων κορυφής με τη συμμετοχή τόσο στελεχών της κυβέρνησης Reagan όσο και αντίστοιχα στελεχών της Ε.Σ.Σ.Δ.. Το τρίτο αφορούσε το ότι η κυβέρνηση Reagan αρχικά συνέδεε τις διαπραγματεύσεις για τον έλεγχο των εξοπλισμών με τη «διεθνή συμπεριφορά» της Ε.Σ.Σ.Δ.. Ωστόσο, το 1982 ο Reagan αποσύνδεσε τις διαπραγματεύσεις αυτές από τη «διεθνή συμπεριφορά» της Ε.Σ.Σ.Δ. και ανακοίνωσε ένα νέο γύρο διαπραγματεύσεων για τον περιορισμό των εξοπλισμών Strategic Arms Reduction Talks (START)⁴⁰¹.

6.1.2 Η προώθηση των πυρηνικών εξοπλισμών, θέσεις και δράσεις για τον έλεγχο των εξοπλισμών και του «παγώματος».

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 διαμορφώνονταν σενάρια πυρηνικής επίθεσης της Δύσης τα οποία είχαν ως αποτέλεσμα από τη μια πλευρά την εντατικοποίηση της «κούρσας των εξοπλισμών» και από την άλλη τη πυροδότηση μιας μεγάλης εκστρατείας μαζικών ευρωπαϊκών αντιπυρηνικών κινημάτων ενάντια στην εγκατάσταση νέας γενιάς πυραύλων στην Ευρώπη.

Επιπλέον, στις αρχές της δεκαετίας του 1980 διαμορφωνόταν μια κοινωνική πλειοψηφία που απαιτούσε από την κυβέρνηση Reagan πραγματικό περιορισμό των όπλων των δυο υπερδυνάμεων Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ. που θα επέφερε σημαντική μείωση του ρίσκου της διεξαγωγής ενός πυρηνικού πολέμου και την μείωση των αμυντικών δαπανών⁴⁰².

⁴⁰⁰ Haig, *Caveat: Realism, Reagan, and Foreign Policy*.

⁴⁰¹ Λεπτομέρειες για τη Συνθήκη START βλ στο υποκεφάλαιο 6.3.2

⁴⁰² Το 1980 αναπτύχθηκε η πρωτοβουλία των έξι ηγετών των τεσσάρων ηπείρων υπέρ της επικράτησης της παγκόσμιας ειρήνης και του αποπλισμού των υπερδυνάμεων. Την κίνηση των έξι ηγετών πλαισίωσαν ο πρόεδρος της Σουηδίας Ούλωφ Πάλμε, η Ινδή πρωθυπουργός Ιντιρα Γκάντι, ο πρόεδρος της Αργεντινής

Το 1980 ο George F. Kennan και ο στρατηγός Hyman G. Rickover Διευθυντής Προώθησης Ναυτικών Εξοπλισμών (Director of Naval Nuclear Propulsion) υποστήριζαν την αμοιβαία μείωση κατά 50% των πυρηνικών εξοπλισμών μέχρι το τέλος της δεκαετίας με την προϋπόθεση ότι θα συμφωνούσαν για την αμοιβαία μείωση κατά 7% κάθε χρόνο⁴⁰³.

Η κυβέρνηση Reagan αντιμετώπισε το ρεύμα του «παγώματος» των εξοπλισμών με την παρουσίαση διαπραγματευτικών προτάσεων (1981 και 1982) για τον περιορισμό των στρατηγικών όπλων και με την ανακοίνωση της πολιτικής της «Μηδενικής-Επιλογής» («Zero-Option»)⁴⁰⁴ σχετικά με την ανάπτυξη των πυραύλων ενδιάμεσου βεληνεκούς στην Ευρώπη.

6.2 Η προώθηση των εξοπλισμών και οι Συνθήκες.

6.2.1 Η προμήθεια των πυραύλων MX.

Αναλαμβάνοντας την προεδρία των Η.Π.Α. ο Reagan μετέβαλε το δόγμα της αμοιβαίας πυρηνικής αποτροπής (Mutual Nuclear Deterrence)⁴⁰⁵ των Η.Π.Α. και εγκατέλειψε το δόγμα της «Αμοιβαίας Εξασφαλισμένης Καταστροφής» (Mutual Assured Destruction - MAD)⁴⁰⁶ που εκπροσωπούσε τον αμοιβαίο φόβο των δύο χωρών, υιοθετώντας το δόγμα της επιθετικής πυρηνικής στρατηγικής της Δύναμης Αντίκρουσης ή Ικανότητας Πρώτου Πλήγματος (First Strike Capability). Το Κογκρέσο ψήφισε σε ποσοστό 50% για την ολοκλήρωση του πυρηνικού προγράμματος MX.

Ραούλ Αλφονσίν, ο πρόεδρος του Μεξικού Μγκέλ Ντελαμαντρίζ, ο πρόεδρος της Τανζανίας Τζούλιους Νιερέρε και ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας Ανδρέας Παπανδρέου, Χρήστος Ροζάκης, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: 1981-1990 Ιστορία Του Ελληνικού Έθνους* τόμ. ΙΣΤ' (Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 2000).

⁴⁰³ Το 1981 με την πρόταση για την μείωση των εξοπλισμών του απονεμήθηκε και το βραβείο ειρήνης Albert Einstein.

⁴⁰⁴ Λεπτομέρειες για τη πολιτική της «Μηδενικής Επιλογής» βλ. στο υποκεφάλαιο 6.4

⁴⁰⁵ Lawrence Freedman, *The Evolution of Nuclear Strategy* (New York: St. Martin's Press, 1981): 155-171 John Foster Dulles (υπουργός εξωτερικών των Η.Π.Α το 1954), "The Evolution of Foreign Policy," *Department of State Bulletin* τόμος :30, 25 Ιανουαρίου (1954).

⁴⁰⁶ Lawrence Freedman, *The Evolution of Nuclear Strategy* (New York: St. Martin's Press, 1981): 247.

6.2.2 Οι Συνθήκες SALT και START

Τα οπλοστάσια των δύο υπερδυνάμεων διευρύνονταν παρά τη διαπραγμάτευση SALT I (1969). Επιπροσθέτως, η αποτυχία επικύρωσης της συνθήκης SALT II (1979) και η απόφαση της κυβέρνησης Reagan για τη δημιουργία του προγράμματος SDI («Πρωτοβουλία Στρατηγικής Άμυνας») ⁴⁰⁷ συνέβαλαν στην ενίσχυση της κοινωνικής δυσαρέσκειας και ενέτειναν την ανασφάλεια της κοινωνίας σχετικά με την επικινδυνότητα διεξαγωγής πυρηνικού πολέμου.

Η συνθήκη SALT II συνιστούσε περισσότερο ένα μέσο για τη δημιουργία κανόνων που θα περιόριζαν την κατασκευή όπλων παρά την παύση της κούρσας των εξοπλισμών. Οι ρήτρες της συμφωνίας SALT I το 1969 αγνοούσαν το στρατηγικό πλεονέκτημα των πυραύλων MIRV (Multiple Independently Targetable Reentry Vehicles), όπου κάθε βαλλιστικός πύραυλος είχε τη δυνατότητα να μεταφέρει αρκετές πυρηνικές κεφαλές που στόχευαν διαφορετικές εχθρικές πόλεις ή στρατιωτικές βάσεις και ήταν επαρκείς στο να εξαφανίσουν τους στόχους ⁴⁰⁸. Πολλοί ειδικοί θεωρούσαν ότι οι διαπραγματεύσεις SALT I και II συνέβαλαν στο ελάχιστο στην παύση του «ποιοτικού» αγώνα εξοπλισμών και στον περιορισμό της επερχόμενης «επιστημονικής επανάστασης» των οπλοστασίων των δύο υπερδυνάμεων. Η κυβέρνηση Reagan πρόβαλλε την αντίθεσή της στη συνθήκη SALT II γνωστοποιώντας ότι θα αυξήσει την εθνική στρατιωτική ισχύ ⁴⁰⁹.

Η συνθήκη START αποτελούσε τη συνέχεια των διαπραγματεύσεων SALT II και αφορούσε στη μείωση του αριθμού των κεφαλών των βαλλιστικών πυραύλων στο 1/3, περίπου 5.000 για τις Η.Π.Α. και τη Ε.Σ.Σ.Δ. αντίστοιχα. Μείωση των βαλλιστικών πυραυλικών συστημάτων ICBMs, περιορισμούς στην ικανότητα των πυραύλων να μεταφέρουν κεφαλές, τον καθορισμό ενός ανώτατου ορίου ακολούθως με τα επίπεδα των συμφωνιών SALT σχετικά με τα βαριά βομβαρδιστικά και τέλος μειώσεις και περιορισμούς σε άλλα στρατηγικά συστήματα συμπεριλαμβανομένων των πυραύλων

⁴⁰⁷ Λεπτομέρειες για το πρόγραμμα SDI στο υποκεφάλαιο 6.5

⁴⁰⁸ Για περίπου ισοδύναμο πλήθος κεφαλών, οι Ρώσοι διαθέτουν συντριπτική υπεροχή σε μεγάλωνους («απόδοση» ή καταστρεπτική ικανότητα των πυρηνικών κεφαλών)

⁴⁰⁹ Edward M. Kennedy, Mark O. Hatfield, *The Case for a Freeze in Freeze: How You Can Help Prevent Nuclear War* (New York: Bantam Books, 1982).

cruise καθώς και των βομβαρδιστικών. Το 1982 ο πρόεδρος Reagan ανακοίνωσε ένα νέο γύρο διαπραγματεύσεων για τον περιορισμό των εξοπλισμών START⁴¹⁰.

Ο Reagan και ο Gorbachev στη Σύνοδο της Γενεύης διατύπωσαν νέες προτάσεις για τη Συνθήκη Στρατηγικής Μείωσης των Εξοπλισμών START (Strategic Arms Reduction Talks)⁴¹¹.

6.3 Η πολιτική του «Zero-Option» ενόψει της διαπραγμάτευσης για τη Συνθήκη Ενδιάμεσης Πυρηνικής Ισχύος INF (Intermediate-range Nuclear Forces).

Κατά τη διάρκεια της πρώτης θητείας του ο Reagan ακολούθησε την πολιτική του Ν.Α.Τ.Ο. την οποία εφάρμοσε μέσα από την πολιτική της «μηδενικής επιλογής» «Zero Option». Μια διαδικασία διαπραγματεύσεων για την απόσυρση όλων των πυραύλων ενδιάμεσου βεληνικού της Ε.Σ.Σ.Δ. από την Ανατολική Ευρώπη με αντάλλαγμα τη δέσμευση των Η.Π.Α. να μην αναπτύξουν τους πυραύλους Cruise και Pershing II στις περιοχές. Δημιουργός της πολιτικής πρότασης ήταν ο νέο-συντηρητικός Richard Perle (υφυπουργός άμυνας για την διεθνή ασφάλεια επί Reagan και ταυτόχρονα μέλος της δεξαμενής σκέψης American Enterprise Institute-AEI).

Ο Reagan με την Οδηγία Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας 15 (National Security Decision Directive 15) που εξέδωσε έθεσε τις βάσεις της πολιτικής της «μηδενικής επιλογής». Σύμφωνα με τον Reagan η ηγεσία της Ε.Σ.Σ.Δ. έπρεπε να αποδεχθεί ή να απορρίψει την πρόταση (take it or leave it)⁴¹².

Η κυβέρνηση Reagan ενέκρινε την πολιτική του «Zero-Option»⁴¹³ θεωρώντας ότι είχε «προπαγανδιστική αξία» προκειμένου να εκτονώσει την εναντίωση των αντιπυρηνικών κοινωνικών κινημάτων. Ο Reagan ισχυριζόταν ότι η πρόταση της «μηδενικής επιλογής» πήγαζε από τις εξελίξεις της πυρηνικής πολιτικής στη Δυτική Ευρώπη.

---

⁴¹⁰ Wittner, *Toward Nuclear Abolition: A History of the World Nuclear Disarmament Movement*.

⁴¹¹ Λεπτομέρειες για τη START βλ. στο υποκεφάλαιο 6.7.1

⁴¹² Ronald Reagan, "Theater Nuclear Forces: Intermediate-Range Nuclear Forces" (Washington D.C.: National Security Council, 1981), <http://www.fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-015.htm>.

⁴¹³ Η πολιτική της «μηδενικής επιλογής» περιελάμβανε μια σειρά ενεργειών: υλοποιούσε θεμελιώδεις αντικειμενικούς στόχους, χρησίμευε στην εκτόνωση σε κάποιο βαθμό των αντιπυρηνικών αντιλήψεων και αποτελούσε το κατάλληλο εργαλείο «μέτρησης» των επιχειρημάτων ή της επίθεσης από τη σκοπιά της προπαγάνδας. Σύμφωνα με τον Reagan και τον Weinberger η πολιτική αυτή θα κατέτασσε την ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης σε αμυντική θέση στον Ευρωπαϊκό πόλεμο προπαγάνδας. Ταυτόχρονα με αυτή την πολιτική ο Reagan πετύχαινε εν μέρει την εκτόνωση της κοινής γνώμης.

Ωστόσο, ο φιλελεύθερος πολιτικός αναλυτής Strobe Talbott (μέλος του Brookings Institution και ανταποκριτής στο περιοδικό “Time”) θεώρησε ανέφικτη τη πολιτική του Zero-Option. Υποστήριζε ότι εξυπηρετούσε περισσότερο τους σκοπούς της προπαγάνδας του Reagan παρά την εξασφάλιση ενός συμβιβασμού με την Ε.Σ.Σ.Δ.⁴¹⁴.

Η Ε.Σ.Σ.Δ. απέρριψε την πολιτική του «zero option». Επειδή, δεν περιελάμβανε τις Βρετανικές και Γαλλικές δυνάμεις αλλά και προφανώς επειδή αποτελούσε μια άنيση πρόταση όπου η Ε.Σ.Σ.Δ θα έπρεπε να απομακρύνει τους πυραύλους SS-20 ενώ οι Η.Π.Α. να δεσμευτούν ότι δεν θα αναπτύξουν αντίστοιχους πυραύλους στην περιοχή⁴¹⁵.

6.4 Η προώθηση του στρατηγικού προγράμματος «Πρωτοβουλία Στρατηγικής Άμυνας» («Strategic Defense Initiative» SDI).

Το 1981 η κυβέρνηση Reagan υποστήριξε δαπάνες 222.8 δις. δολαρίων στο στρατό των Η.Π.Α το 1983, μια αύξηση της τάξεως των 33.8 δις. δολαρίων. Ο Reagan πρότεινε μια αύξηση των αμυντικών δαπανών περίπου 7% κάθε χρόνο μεταξύ 1981 και 1985, συνολικά πάνω από ένα τρις δολάρια. Οι αμυντικές δαπάνες απορροφούσαν πάνω από το 30% του κρατικού προϋπολογισμού για περισσότερα από τέσσερα χρόνια. Με τη μεγάλη αύξηση των αμυντικών δαπανών αποσκοπούσε τόσο στην επέκταση της στρατιωτικής βιομηχανίας και την εξέλιξή της ως δεσπόζουσας μεταξύ των επιχειρήσεων των Η.Π.Α. όσο και στην αύξηση θέσεων εργασίας και την παραγωγή και εξαγωγή πολεμικού υλικού σε χώρες επιρροής των Η.Π.Α. Τέλος, με την παραγωγή πυραυλικών συστημάτων προηγμένης τεχνολογίας απέβλεπε και στο να οδηγήσει σε εξάντληση την Ε.Σ.Σ.Δ. μέσω μιας δυσβάστακτης κούρσας εξοπλισμών⁴¹⁶. Το 1984 ο Reagan επανεξελέγη πρόεδρος των Η.Π.Α. έναντι του πρώην αντιπροέδρου των Η.Π.Α. επί προεδρίας Carter (1977-1981), Walter Mondale⁴¹⁷.

Το Μάρτιο του 1983 ο Reagan ανακοίνωσε το νέο αντι-πυρηνικό δόγμα των Η.Π.Α. στοχεύοντας στην δημιουργία μιας απόρθητης αντιπυραυλικής ασπίδας με την

⁴¹⁴ Strobe, Talbott, *Deadly Gambits: The Vivid Inside Story of Arms Control Negotiations*, Vintage Bo (New York: Random House, 1985).

⁴¹⁵ Jason-Saltoun Chiampan, Andrea Ebin, “The Euromissiles Crisis to the Intermediate Range Nuclear Forces Treaty, 1979-1987,” 2011, www.thereaganfiles.com.

⁴¹⁶ Heritage Foundation Samuel Cohen, *The Strategic Defense Initiative: A Shield, Not A Sword* (Washington D.C., 1988).

⁴¹⁷ Richard Halloran, “Reagan to Request \$38B Increase in Military Outlays,” *New York Times* (New York, March 5, 1981). Tom Wicker, “In the Nation A Collision Course,” *New York Times*, May 26, 1981.:23

εγκατάσταση αμυντικών συστημάτων και νέων όπλων υψηλής τεχνολογίας ακόμη και στο διάστημα. Για το σκοπό αυτό προώθησε ένα τεράστιο εξοπλιστικό πρόγραμμα για τις αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις με αιχμή του δόρατος το αμφιλεγόμενο πυρηνικό πρόγραμμα που έγινε γνωστό ως «πόλεμος των άστρων».

Ο Brian Green μέλος του Heritage Foundation παρουσίασε στο ίδρυμα, τη μελέτη του για το εξοπλιστικό διαστημικό πρόγραμμα SDI και τους λόγους σύμφωνα με τους οποίους η ανάπτυξη του δεν παραβίαζε τους όρους της Αντιβαλλιστικής συνθήκης ABM. Όπως είχε δηλώσει στοιχειοθέτησε τη μελέτη του στη βάση πληροφοριών που έλαβε από στέλεχος της κυβέρνησης Reagan που ήθελε να διατηρήσει την ανωνυμία του.

Επίσης, σύμφωνα με την έκθεση του Grant Loeb στο Heritage Foundation οι σύμμαχοι συνέβαλλαν τα δέοντα στην υποστήριξη της διεξαγωγής έρευνας για την υλοποίηση του προγράμματος SDI⁴¹⁸.

6.5 Η εγκατάσταση των πυραύλων Pershing II και Cruise στη Δυτική Ευρώπη και η μη αποδοχή της καταρχήν Συμφωνίας της διαπραγμάτευσης της Γενεύης.

Ο Paul Nitze ήταν μέλος της Επιτροπής της CPD το 1950. Επίσης, το 1950 υπήρξε μέλος του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας των Η.Π.Α. και διαμορφωτής της απόφασης του NSC-68 που αποτέλεσε τη διαχρονική στρατηγική των Η.Π.Α. Το 1976 ήταν αντίθετος με τον έλεγχο των εξοπλισμών και σύμφωνος με την πολιτική της «μηδενικής επιλογής» του Richard Perle. Το 1982 ο πρέσβης των Η.Π.Α. Paul Nitze ήταν ο επικεφαλής των διαπραγματεύσεων των Η.Π.Α. στην ανεπίσημη συνάντηση με τον ομόλογό του πρέσβη της Ε.Σ.Σ.Δ. Yuli Kvitsinsky, γνωστή και ως «η βόλτα στο δάσος» («walk in the woods») στη Γενεύη.

Οι δύο «διαπραγματευτές» συμφώνησαν καταρχάς στην μείωση κατά 62% των πυραύλων της Ε.Σ.Σ.Δ. SS-20 και την αποδοχή της ανάπτυξης ισάριθμων πυραύλων Tomahawks των Η.Π.Α. στην περιοχή. Ωστόσο, η συμφωνία δεν επετεύχθη, θεωρήθηκε άνιση στρατιωτικά επειδή οι Tomahawks είχαν τη δυνατότητα μεταφοράς περισσότερων

---

⁴¹⁸ Η έκθεση παρουσίαζε αναλυτικά την συμβολή της κάθε χώρας σύμμαχο των Η.Π.Α. στην ολοκλήρωση της έρευνας για την ανάπτυξη του SDI. Grant Loeb, *Growing Allied Role In SDI Research* (Washington D.C., 1988).

ανεξάρτητων πυρηνικών κεφαλών από ότι οι SS-20 με αποτέλεσμα οι Η.Π.Α. να αποκτούσαν σημαντικό πλεονέκτημα πυροδότησης⁴¹⁹.

Τέλος, το Νοέμβριο του 1983 οι Η.Π.Α. προέβησαν στην ανάπτυξη των πυραύλων Pershing II στην Δυτική Γερμανία, την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο παρά τις έντονες μαζικές αντιπολεμικές διαδηλώσεις τόσο στη Δυτική όσο και την Ανατολική Ευρώπη. Η εγκατάσταση των πυραύλων ενίσχυσε τη στρατιωτική υπεροχή των Η.Π.Α. στην περιοχή⁴²⁰. Η Ε.Σ.Σ.Δ. διέκοψε κάθε διαπραγμάτευση αποχωρώντας από τις συνομιλίες για τη μείωση των στρατηγικών όπλων (START). Σε αντίποινα η Ε.Σ.Σ.Δ. προέβη στην ενίσχυση της πυρηνικής της ισχύος στις χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας στην Ανατολική Γερμανία και την Τσεχοσλοβακία⁴²¹.

6.6 Οδεύοντας στη Τελική Συμφωνία ανάμεσα σε Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ. για τη μείωση των πυρηνικών όπλων με την υπογραφή της Συνθήκης INF.

6.6.1 Η Σύνοδος Κορυφής της Γενεύης.

Το 1984 η συνάντηση του Reagan με τον υπουργό εξωτερικών της Ε.Σ.Σ.Δ. Andrei Gromyko στην Ουάσιγκτον αποτελούσε θετικό σημείο εξέλιξης των επίσημων διπλωματικών σχέσεων μεταξύ των δυο υπερδυνάμεων Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ. Συνιστούσε την πρώτη διπλωματική επαφή ύστερα από την επέμβαση της Ε.Σ.Σ.Δ. στο Αφγανιστάν (1979) πριν από πέντε έτη. Ο Robert McFarlane σύμβουλος εθνικής ασφαλείας σε συνάντησή του με τον πρέσβη της Ε.Σ.Σ.Δ. Anatoly Dobrynin μετέφερε τις προθέσεις του Reagan ότι δηλαδή: «ο πρόεδρος θεωρεί ότι έχει επιτελέσει την βασική αποστολή της προεδρίας του, η οποία ήταν να αποκαταστήσει τη δυνητική ισχύ των Η.Π.Α. και έχει την πεποίθηση ότι πρέπει να αναβαθμίσει σταδιακά τις σχέσεις της χώρας με την Ε.Σ.Σ.Δ. και να επιτύχει μια συμφωνία για την μείωση των πυρηνικών όπλων»⁴²².

---

⁴¹⁹ Paul Nitze, Talbott Strobe, *The Master of the Game: Paul Nitze and Nuclear Peace* (New York: Knopf Double day, 1988). Keith L. Shinko, "The Hard Line According to Richard Perle and Caspar Weinberger," in *Images and Arms Control: Perceptions of the Soviet Union in the Reagan Administration* (London U.K.: University of Michigan, 1991).

⁴²⁰ R. Kugler, *Commitment to Purpose: How Alliance Partnership Won the Cold War* (Washington D.C.: Rand Publishing, 1995):422.

⁴²¹ Peter J. Scoblic, *U.S. Vs. Them: Conservatism in the Age of Nuclear Terror*, Reprint (London U.K.: Penguin Books, 2009):120-123.

⁴²² AN.A.T.O.ly Dobrynin, *In Confidence* (New York: Random House, 1995):563.

Τον Νοέμβριο του 1985, πραγματοποιήθηκε η συνάντηση της συνόδου κορυφής Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ. στην Γενεύη. Οι δυο ηγέτες κάλυψαν ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων. Η συνάντηση δεν κατέληξε σε κάποια σημαντική νέα συμφωνία σχετικά με τις διαμάχες στην περιοχή ή την επίλυση των εκκρεμών ζητημάτων ελέγχου των εξοπλισμών. Ωστόσο, οι δυο ηγέτες συμφώνησαν στην πραγματοποίηση δυο ακόμη συναντήσεων στην Ουάσιγκτον και στη Μόσχα αντίστοιχα στο εγγύς μέλλον⁴²³. Σε κοινή τους δήλωση διατύπωσαν νέες προτάσεις για τις συνθήκες INF και START και επανέλαβαν την γνωστή φράση: «δεν μπορείς να κερδίσεις σε έναν πυρηνικό πόλεμο για το λόγο αυτό πρέπει να μην επιτεθείς».

6.6.2 Η Σύνοδος Κορυφής στο Reykjavik, «*grand compromise*».

Το 1986 στη Σύνοδο του Reykjavik της Ισλανδίας, οι ηγέτες των δύο χωρών Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ. προσήλθαν στην υλοποίηση μιας κοινής συμφωνίας για τον αφοπλισμό των πυρηνικών⁴²⁴.

Στις προκαταρκτικές διαδικασίες για την προετοιμασία της Συνόδου στο Reykjavik οι Gorbachev και Reagan αντάλλασαν απόψεις αφοπλισμού. Ο Gorbachev υποστήριξε ότι η εφαρμογή των μειώσεων εξαρτιόνταν από τη δέσμευση του Reagan για τον περιορισμό των δοκιμών του προγράμματος SDI σε εργαστηριακούς χώρους αποκλειστικά για μια δεκαετία και ότι το SDI θα μπορούσε να αναπτυχθεί όταν ολοκληρώνονταν οι μειώσεις. Οι Η.Π.Α. όπως ισχυρίζεται ο Gorbachev υπό αυτές τις συνθήκες πλεονεκτούσαν σχετικά με την δυνατότητα πρώτου πλήγματος όπως και την πιθανότητα άμυνας ενάντια σε ένα δεύτερο πλήγμα αντιποίνων. Ωστόσο, ο Reagan απέρριψε την πρόταση ισχυριζόμενος ότι η ανάπτυξη του προγράμματος SDI δεν είναι διαπραγματεύσιμη. Το κλίμα της συνδιάσκεψης συνοψίζεται στην άποψη του υπουργού εξωτερικών της Ε.Σ.Σ.Δ. Shevardnadze επικαλούμενος ότι: «όταν οι μελλοντικές γενεές μελετήσουν τα

⁴²³ Shultz, P. George, *Turmoil and Triumph: My Years as Secretary of State*.

⁴²⁴ Mikhail S. Gorbachev, *Nuclear Disarmament by the Year 2000: A Soviet Prognosis* (New York: Richardson & Steirman, 1986). Shultz, *Turmoil and Triumph: My Years as Secretary of State*:699-705. Mikhail Gorbachev, *Perestroika* (New York: Harper&Row, 1987):230.

πρακτικά της Συνόδου Κορυφής και διαπιστώσουν πόσο κοντά είχαμε φτάσει προς μια συμφωνία δεν θα μας το συγχωρήσουν»⁴²⁵.

Η πραγματικότητα ωστόσο ήταν ότι οι δύο ηγέτες απείχαν παρασάγγας από τη σύναψη μιας από κοινού συμφωνίας⁴²⁶.

6.6.3 Η υπογραφή της συνθήκης INF στην Ουάσιγκτον το 1987.

Η αποτυχία των διαπραγματεύσεων για τον αφοπλισμό στη Σύνοδο του Reykjavik οδήγησε το Gorbachev να μεταβάλει τη θέση του και να προτείνει την ανάγκη διαχωρισμού των διαπραγματεύσεων της συνθήκης Ενδιάμεσης Πυρηνικής Ισχύος INF από το επίμαχο ζήτημα ανάπτυξης του συστήματος αντιπυραυλικής άμυνας SDI⁴²⁷.

Ο Reagan αποδέχτηκε την πρόταση του Gorbachev και η συνθήκη INF υπογράφηκε στην Σύνοδο Κορυφής στην Ουάσιγκτον τον Δεκέμβριο του 1987.

Ωστόσο, η υπογραφή της συνθήκης INF αποτέλεσε ιστορικής σημασίας γεγονός καθώς ήταν η πρώτη φορά που μια ολόκληρη σειρά πυρηνικών όπλων μειώθηκε. Εν τούτοις, η συνθήκη INF απαιτούσε από κάθε πλευρά να μειώσει τις πυρηνικές τις δυνάμεις σε ποσοστό 4%, που σήμαινε ότι μέχρι την πλήρη υλοποίηση της συνθήκης το έτος 1991, η Σοβιετική Ένωση θα είχε καταστρέψει 889 ενδιάμεσου βεληνεκούς πυραύλους και 957 μικρού βεληνεκούς πυραύλους. Αντίστοιχα οι Η.Π.Α. 677 ενδιάμεσου βεληνεκούς και 169 μικρού βεληνεκούς πυραύλους⁴²⁸.

6.7 Ο ρόλος του Reagan.

Η εξωτερική πολιτική ενός κράτους είναι αποτέλεσμα της διεθνούς δομής, των εγχώριων επιρροών και των περίπλοκων σχέσεων μεταξύ τους. Καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει και η εσωτερική πολιτική κατάσταση της χώρας καθώς και η θέση της ηγεσίας της για τη διαμόρφωση της συνολικής εξωτερικής πολιτικής του κράτους. Το διεθνές σύστημα

---

⁴²⁵ Chiampan Ebin, “The Euromissiles Crisis to the Intermediate Range Nuclear Forces Treaty, 1979-1987.”

⁴²⁶ “The Reagan Files,”:348. Shultz, *Turmoil and Triumph: My Years as Secretary of State*:771.

⁴²⁷ Freedman, *The Evolution of Nuclear Strategy*. “Understanding the End of the Cold War: A Compendium of Declassified Documents and Chronology of Events” (Washington D.C.: National Security Archive, 1998).

⁴²⁸ Chiampan, Andrea Ebin, “The Euromissiles Crisis to the Intermediate Range Nuclear Forces Treaty, 1979-1987.”David Trachtenberg, “INF: Invitation to Cheat?,” *National Review* (Washington D.C., March 1988).

εξαρτάται από: την εσωτερική πολιτική κατάσταση, τη διεθνή κατάσταση και την ηγεσία της χώρας. Η μελέτη των αντιλήψεων των πολιτικών ηγετών αποτελεί βασικό παράγοντα για την ερμηνεία των συστημικών πιέσεων. Ο ηγέτης κάθε κράτους αξιολογεί το μέγεθος και το είδος της απειλής και προετοιμάζεται ώστε να υπερασπισθεί τα εθνικά συμφέροντα με βάση τα δεδομένα και κατά την κρίση του.

Πόσο σημαντικός ήταν και γιατί ο ρόλος του Reagan στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. όσον αφορά τις πολιτικές προώθησης, ελέγχου και «παγώματος» των εξοπλισμών;

Το ζήτημα του ελέγχου και «παγώματος» των πυρηνικών εξοπλισμών των δύο υπερδυνάμεων Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ. αποτελούσε ελάχιστο σημασίας ζήτημα της κυβέρνησης Reagan το 1981. Αντιθέτως προτεραιότητα ήταν ο εξοπλισμός των Η.Π.Α. με νέα πυρηνικά όπλα προηγμένης τεχνολογίας. Η πλειοψηφία των στελεχών της κυβέρνησης προέρχονταν από την Committee on Present Danger-CPD μια ομάδα «πολεμοχαρών» (hawkish group) που αποτελούσαν την αντιπολίτευση κατά την προεδρία Κάρτερ και που χαρακτήριζαν την πολιτική ελέγχου των πυρηνικών εξοπλισμών «ριψοκίνδυνη».

Ωστόσο, τα σενάρια πυρηνικής επίθεσης της Δύσης που διαμορφώθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1980 από τη μια επέφεραν τη συνέχιση της κούρσας των εξοπλισμών από την άλλη τη δημιουργία μαζικών ευρωπαϊκών αντιπυρηνικών κινημάτων. Η κυβέρνηση Reagan για την αντιμετώπιση του ρεύματος για τον έλεγχο ή το «πάγωμα» των εξοπλισμών που αναπτυσσόταν στις Η.Π.Α. παρουσίασε διαπραγματευτικές προτάσεις (το διάστημα 1981-1982) με σκοπό τον περιορισμό των στρατηγικών όπλων και ανακοίνωσε την πολιτική της «Μηδενικής Επιλογής» («Zero Option») που αφορούσε την ανάπτυξη των πυραύλων ενδιάμεσου βληνικού στην Ευρώπη. Το 1982 ο Reagan ανακοίνωσε ένα νέο γύρο διαπραγματεύσεων για τον περιορισμό των εξοπλισμών στις διαπραγματεύσεις START.

Ο Reagan σταθερός στις απόψεις του επέβαλε με αποφασιστικότητα την ανάπτυξη του πυρηνικού οπλοστασίου των Η.Π.Α. Με βάση την κατά καιρούς διατυπωμένη θέση του ότι, επιδίωξή του ήταν η αποκατάσταση της δυνητικής ισχύος των Η.Π.Α. και με αυτή την προϋπόθεση η βελτίωση των σχέσεων των Η.Π.Α. με την Ε.Σ.Σ.Δ.. Τη πολιτική

αυτή υλοποίησε στο δεδομένο πλαίσιο του NSC-68 και του σχεδίου «*Mandate for Leadership*».

Η «Συντηρητική Επανάσταση» που ήταν βασικός τίτλος του “*Mandate for Leadership*” αφορούσε στην επιδίωξη του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος για να λάβει η χώρα μια πορεία με βάση τους ιδεολογικούς και πολιτικούς προσδιορισμούς του ρεπουμπλικανικού κόμματος. Επιδίωξή τους ήταν να επιβληθεί στη χώρα αλλά και στο εξωτερικό το νεοφιλελεύθερο μοντέλο στην οικονομία και η συνέχεια των επεμβάσεων σε τρίτες χώρες με σαφή αντιπαράθεση ανάμεσα στο συντηρητισμό και στις φιλελεύθερες και αριστερές αντιλήψεις άλλων πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων στις Η.Π.Α.».

Ο Reagan επέλεξε το στρατηγικό δόγμα της Δύναμης Αντίκρουσης ή Ικανότητας Πρώτου Πλήγματος (First Strike Capability) που στην ουσία αποτελούσε μια στρατηγική κήρυξης πυρηνικού πολέμου.

Ο Dick Cheney⁴²⁹ και οι υποστηρικτές του σχεδίαζαν την υλοποίηση της πολυδάπανης οπλικής πλατφόρμας -SDI⁴³⁰ η οποία μετονομάστηκε αργότερα σε «Πόλεμο των Άστρων» (Star Wars)⁴³¹.

Το πρόγραμμα SDI θα αποτελούσε το έναυσμα μιας νέας κούρσας εξοπλισμών στο διάστημα το οποίο θα είχε συνέπειες τόσο στην οικονομία των Η.Π.Α. όσο και στη διεθνή οικονομία. Επίσης, στη περαιτέρω ένταση στο επίπεδο των διεθνών σχέσεων και την περαιτέρω όξυνση της πόλωσης ανάμεσα στις δυο υπερδυνάμεις Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ.⁴³². Τέλος, ύστερα από τη δημόσια προβολή του προγράμματος ο Reagan αρνούσαν να το χρησιμοποιήσει ως διαπραγματευτικό όπλο όπως τον συμβούλευαν στελέχη της

---

⁴²⁹ (Στέλεχος του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος και μέλος της Βουλής των Αντιπροσώπων των Η.Π.Α. 1979-1989. Διετέλεσε Υπουργός Άμυνας 1989-1993 και αντιπρόεδρος του George W. Bush 2001-2009 υπέρ της διεξαγωγής του πολέμου στο Αφγανιστάν),

⁴³⁰ Λεπτομέρειες για το SDI βλ. στο υποκεφάλαιο 6.5

⁴³¹ Lou Dubose, Jake Berstain, *Vice: Dick Cheney and the Hijacking of the American Presidency*:51-53.

⁴³² Beth, A.Fischer, *The Reagan Reversal: Foreign Policy and the Cold War* (Missouri: University of Missouri Press, 1997):77-78. Για τον ρόλο του Reagan στην ανάπτυξη του προγράμματος SDI παραπέμπουμε τα εξής βιβλία: George, P.Shultz, *Turmoil and Triumph: My Years as Secretary of State* (New York: Charles Scribner's Sons, 1993):246-64.Caspar, W. Weinberger, *Fighting for Peace: Seven Critical Years in the Pentagon* (New York: Warner Books, 1983):291-329. Karsten, Zimmerman, *Decision in March: The Genesis of the "Star Wars" Speech.* " *In The Reagan Administration:A Reconstruction of Strength?*, ed. Haftendorn, Helga and Schissler, Jakob (New York: Walter de Gruyter, 1988):143-58. Martin, Anderson, *Revolution* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1988):80-99.

κυβέρνησης και εμπειρογνώμονες, εμμόνοντας στην επίκληση της θέσης του ότι θα έκανε τον κόσμο ασφαλέστερο⁴³³.

Την ίδια αποφασιστικότητα επέδειξε ο Reagan υλοποιώντας την απόφαση του Κάρτερ για την ανάπτυξη των πυραύλων Pershing II και Cruise⁴³⁴ στην Δυτική Ευρώπη, το 1983 παρά τις έντονες αντιδράσεις που εξέφραζαν τόσο η Ε.Σ.Σ.Δ. αλλά και ηγέτες από άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Η υλοποίηση του προγράμματος εγκατάστασης των ενδιάμεσων πυρηνικών πυραύλων είχε αποφασιστεί από τον Carter, ώστε να αντισταθμίζονται οι σοβιετικοί πυρηνικοί πύραυλοι SS-20. Οι υποστηρικτές της διατήρησης της ειρήνης στην περιοχή τα λεγόμενα «Κινήματα για την Ειρήνη» με ισχυρότερα όσα δραστηριοποιούνταν στη Γερμανία και τη Μεγάλη Βρετανία καθώς και πλήθος εμπειρογνομόνων, θεωρούσαν ότι έπρεπε να αναβάλλουν ή και ακόμα να ακυρώσουν την ανάπτυξη των πυραύλων ως ένδειξη παραδοχής της εφαρμογής των συμφωνιών για τον έλεγχο των εξοπλισμών⁴³⁵.

Κατά τη διάρκεια της δεύτερης θητείας του ο Reagan συνετέλεσε στην υποχώρηση της ψυχροπολεμικής έντασης στα πλαίσια της βελτίωσης των σχέσεων μεταξύ των δυο υπερδυνάμεων. Ακολούθησαν διμερείς συναντήσεις σε επίπεδο κορυφής μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων. Το 1985 ο Reagan και ο Gorbachev στη Σύνοδο της Γενεύης διατύπωσαν νέες προτάσεις για τη Συνθήκη START και INF.

Το 1986 στη σύνοδο κορυφής στο Reykjavik οι ηγέτες των δυο υπερδυνάμεων απείχαν παρασάγγας από τη σύναψη μιας κοινής συμφωνίας για το «πάγωμα» των εξοπλισμών. Ο Reagan έμεινε σταθερός στη θέση του για την προώθηση του προγράμματος SDI, παρά τις διαφωνίες όσων στήριζαν την κατάργησή του ως αποτέλεσμα της πολιτικής για τη μείωση των επιθετικών όπλων⁴³⁶. Τέλος, το 1987 στην Ουάσιγκτον συμφώνησαν, στη μείωση μιας ολόκληρης σειράς πυρηνικών όπλων.

Συμπερασματικά, ο Reagan πρωτοστάτησε: στη προώθηση του προγράμματος SDI, στις πολιτικές ανάκτησης της ισχύος των Η.Π.Α. στο διεθνές σύστημα καθώς και τη προώθηση πολιτικών επικράτησης των Η.Π.Α. έναντι της Ε.Σ.Σ.Δ.. Για την υλοποίηση των ανωτέρω στόχων έπαιξε καθοριστικό ρόλο. Προέβη σε συνδυαστική πολιτική τόσο

⁴³³ Lou, Cannon, *President Reagan: The Role of a Lifetime* (New York: Simon and Schuster, 1991):326.

⁴³⁴ Λεπτομέρειες για τους πυραύλους Pershing και Cruise βλ. στο υποκεφάλαιο 6.6

⁴³⁵ Andrew White, *Symbols of War: Pershing II and Cruise Missiles in Europe* (London U.K.: Merlin Press, 1983).

⁴³⁶ Λεπτομέρειες για τη Σύνοδο Κορυφής στο Ρέικιαβικ και το πρόγραμμα SDI βλ. στο υποκεφάλαιο 6.7.2

στη κούρσα των πυρηνικών εξοπλισμών όσο και στην υπογραφή συνθηκών. Οι επιλογές του αυτές είχαν και κοινωνικές συνέπειες καθώς αναπτύχθηκαν κινήματα τόσο για τον περιορισμό των εξοπλισμών όσο και για έναν συμβιβασμό ανάμεσα στις δυο υπερδυνάμεις.

6.7 Ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης.

- **Ο ρόλος του: Heritage Foundation.**

Το Heritage Foundation άσκησε τη μεγαλύτερη επιρροή στις πολιτικές της κυβέρνησης Reagan για την προώθηση των πυρηνικών εξοπλισμών, καθώς δημοσίευσε πλήθος εκθέσεων-μελετών που ενίσχυαν τις πολιτικές της κυβέρνησης. Αποτελούσε σημαντικό κέντρο συνάντησης των εμπειρογνομόνων που συνέβαλλαν στη συγκρότηση του συντηρητικού προγράμματος της περιόδου Reagan, «Mandate for Leadership». Το ίδρυμα λάμβανε οικονομικές ενισχύσεις από επιχειρηματίες που υποστήριζαν το Ρεπουμπλικανικό κόμμα. Η δραστηριότητά του υποστήριζε την κυβέρνηση τόσο στο οικονομικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο θέσεων και κατά τη δεύτερη προεκλογική εκστρατεία του Reagan.

Ωστόσο, είχε μια μετριοπαθή στάση όσον αφορά τα ζητήματα ελέγχου των πυρηνικών εξοπλισμών. Επισημαίνεται ότι δεν είχε δημοσίευσε καμία σχετική έκθεση ή μελέτη για το «πάγωμα» ή και για τον έλεγχο των πυρηνικών εξοπλισμών.

Μέλη του Heritage Foundation αντιτίθονταν στην διαδικασία επικύρωσης της Συνθήκης SALT II καθώς θεωρούσαν ότι εφόσον η Ε.Σ.Σ.Δ. είχε παραβιάσει ανελλιπώς βασικές ρήτρες της ανεπικύρωτης συνθήκης, δεν υπήρχε ουσιαστικός λόγος οι Η.Π.Α. να συνεχίσουν να τηρούν τους όρους της συνθήκης και να καταστρέψουν τα «πανάκριβα» πυρηνικά υποβρύχια για μια ζημιογόνα στρατηγική αποτροπής⁴³⁷. Η κυβέρνηση Reagan πρόβαλλε την αντίθεσή της στη συνθήκη SALT II γνωστοποιώντας ότι θα αυξήσει την εθνική στρατιωτική ισχύ.

---

⁴³⁷ Όπως αναφέρει στην έκθεσή του για το Heritage Foundation ο Kim R. Holmes, *A Strategy For U.S. SALT II Compliance* (Washington D.C., 1985). Για περισσότερες πληροφορίες παραπέμπουμε τις εκθέσεις για το Heritage Foundation των Kim R.Holmes, “SALT II: Rest in Peace” (Washington D.C.: Heritage Foundation Lecture Series No.40, 1985).Colin S.Gray, “Moscow Is Cheating,” *Foreign Policy* no. 56 (1984): 141–152. Και Manfred R.Hamm, *Soviet SALT Cheating: The New Evidence* (Washington D.C., 1983).

Το 1982 στην οδηγία NSDD36 ο Reagan στην απόφασή επί των διαπραγματεύσεων START επεσήμανε ότι η συμφωνία SALT II δεν αποτελεί αποδεκτό θεμέλιο για μια τελική, ισότιμη και επαληθεύσιμη συμφωνία μείωσης των εξοπλισμών μεταξύ Η.Π.Α. και ΕΣΣΔ. Επιπλέον, υποστηρίζει ότι η επικύρωση της συμφωνίας SALT II θα αποτελούσε ένα μεγάλο λάθος λόγω των σημαντικών ανισοτήτων όσον αφορά την ισχύ των δυο υπερδυνάμεων⁴³⁸.

Ο Reagan στην οδηγία NSDD173 αναφέρει ότι, η ΕΣΣΔ παραβίασε επανειλημμένως τις υποχρεώσεις της για τον έλεγχο των εξοπλισμών όπως τεκμηριώνεται πλήρως στις περιεκτικές εκθέσεις προς το Κογκρέσο τον Ιανουάριο του 1984 και το Φεβρουάριο του 1985. Για παράδειγμα σχετικά με την μη επικυρωμένη συμφωνία SALTII αυτές οι παραβιάσεις περιελάμβαναν τη δοκιμή και την ανάπτυξη ενός δεύτερου συστήματος ICBM και τη δημιουργία των τους SS-X-25 .

Επιπλέον ο Reagan ανέφερε ότι η ΕΣΣΔ προέβη και στην παραβίαση των ρητρών που με αμοιβαία συμφωνία που είχαν συμπεριλάβει στις συνθήκες SALT I, ABM και του πρωτοκόλλου της Σύμβασης της Γενεύης σχετικά με τα χημικά, βιολογικά και τοξικά όπλα. Επίσης επεσήμανε ότι οι παραβιάσεις που πραγματοποιεί η ΕΣΣΔ επηρεάζουν όλο και περισσότερο την εθνική ασφάλεια των Η.Π.Α. και ανέφερε ότι προκειμένου να διασφαλιστεί η βασική εθνική ασφάλεια των Η.Π.Α. αλλά και να θεωρηθεί ως σημείο αναφοράς της περαιτέρω δράσης των Η.Π.Α. αποτελεί προϋπόθεση στο να διατηρηθεί η ακεραιότητα και η συνέχεια του προγράμματος εκσυγχρονισμού των εξοπλισμών της στρατιωτικής ισχύος των Η.Π.Α.⁴³⁹ Στην οδηγία NSDD178 περιγράφεται η συνέχιση του μακροπρόθεσμου προγράμματος εκσυγχρονισμού της στρατιωτικής ισχύος των Η.Π.Α.⁴⁴⁰

Με αφορμή την 10^η επέτειο του Heritage Foundation πραγματοποιήθηκε η ομιλία της Jeane Kirkpatrick μόνιμου αντιπρόσωπου των Η.Π.Α. στον Ο.Η.Ε. (1981-1985) και ανώτατο διοικητικό μέλος του American Enterprise Institute-AEI σε ζητήματα άμυνας. Το θέμα της ομιλίας της αφορούσε «τις προκλήσεις της συντηρητικής κυβέρνησης

---

⁴³⁸ National Security Decision Directive Number 36 “*U.S. Approach to START Negotiations-IP*”, May 25, 1982 The White House, Washington.

⁴³⁹ National Security Decision Directive Number 173 “*Building an interim framework for mutual restraint*”, June 10, 1985 The White House, Washington.

⁴⁴⁰ National Security Decision Directive Number 178 “*Strategic forces modernization*”, July 10, 1985 The White House, Washington.

σχετικά με την εξωτερική πολιτική». Στην ομιλία της άσκησε κριτική στην Ε.Σ.Σ.Δ. ισχυριζόμενη ότι «έχει καθιερώσει μια τεράστια αυτοκρατορία χειραγωγώντας αδύναμες κυβερνήσεις και ασκώντας βία». Τάχθηκε υπέρ της πολιτικής της κυβέρνησης Reagan για τον εκσυγχρονισμό της στρατιωτικής ισχύος των Η.Π.Α. την οποία περιέγραψε ως «το θεμελιώδη λίθο στον οποίο πρέπει να στηριχτεί μια αποτελεσματική εξωτερική πολιτική». Τέλος, υπερασπίστηκε την πολιτική του Reagan στην Λατινική Αμερική, ως παράδειγμα της υποστήριξης των Ηνωμένων Πολιτειών στην κυβέρνηση του Ελ Σαλβαδόρ και ως «ένα πετυχημένο μοντέλο δημοκρατίας». Επιπλέον σε άρθρο της στην εφημερίδα New York Times επέκρινε την πολιτική της Ε.Σ.Σ.Δ. Υποστηρίζοντας ότι, η Ε.Σ.Σ.Δ. στόχευε στο να σχηματίσει μια «απέραντη αυτοκρατορία»⁴⁴¹.

Το Heritage Foundation σύμφωνα με τον Baker Spring, ερευνητή του ιδρύματος σε ζητήματα που αφορούσαν την εθνική ασφάλεια, στις αρχές της δεκαετίας του 1980 είχε αναλάβει την οικονομική υποστήριξη μιας ομάδας εμπειρογνομώνων σε θέματα πυρηνικής ασφάλειας και πολιτικής του διαστήματος εν γένει. Η επιρροή της εν λόγω ομάδας ήταν μεγάλη καθώς το Heritage Foundation είχε κοινοποιήσει την υποστήριξή του για τον εκσυγχρονισμό της στρατιωτικής ισχύος των Η.Π.Α. σε μια σειρά εκθέσεων⁴⁴². Επικεφαλής της ομάδας ήταν ο στρατηγός Daniel Graham⁴⁴³, πρώην πρόεδρος της Μυστικής Υπηρεσίας Άμυνας (Defense Intelligence Agency-DIA) το 1974-1976 και σύμβουλος του Reagan από το 1976. Προτεραιότητα της κυβέρνησης Reagan ήταν η περαιτέρω αύξηση των δαπανών για τον εξοπλισμό των Η.Π.Α. και τον εκσυγχρονισμό της στρατιωτικής της ισχύος.

---

⁴⁴¹ William E. Farrell, "MRS. Kirkpatrick Criticizes Soviet," *New York Times* (New York, October 5, 1983).

⁴⁴² Σύμφωνα με το ανώτερο μέλος του ιδρύματος Heritage Theodore Crackel η εφαρμογή της πολιτικής της κυβέρνησης Reagan για τον εκσυγχρονισμό των εξοπλισμών αποτελούσε ζήτημα μείζονος σημασίας. Theodore J. Crackel, *Reforming "Military Reform"* (Washington D.C., 1983). Επιπλέον ο Grant Loeds πολιτικός αναλυτής στο Heritage Foundation υποστήριξε με σθένος την ανάπτυξη του προγράμματος SDI παρά το υψηλό κόστος δημιουργίας του ως αντιστάθμιση των απειλητικών ICBM πυραύλων της Σοβιετικής Ένωσης. Βλέπε τις εκθέσεις του για την αποστολή, τη δομή και το κόστος του SDI. Loeb, Grant *Strategic Defense: How Much Will It Really Cost?* (Washington D.C., 1987). Και Grant Loeb, *SDI'S Trillion Dollar Dividend* (Washington D.C., 1988).

⁴⁴³ Daniel O. Graham, *Confessions of a Cold Warrior* (Fairfax: VA: Preview Press, 1995). Ο Graham ήταν επίσης μέλος της «Ομάδας Β» της επιτροπής που δημιουργήθηκε το 1976 από τον διευθυντή της CIA George H.W. Bush για την παροχή μιας αμερόληπτης εκτίμησης του βαθμού της Σοβιετικής απειλής. Θεωρούσαν ότι η CIA υποτιμά το κίνδυνο που προέρχεται από τους πυρηνικούς εξοπλισμούς της Σοβιετικής Ένωσης. Το πόρισμα της επιτροπής συνομιζόταν στο ότι οι πύραυλοι ICBMs της Σοβιετικής Ένωσης πρόβαλαν σημαντική απειλή για τις Η.Π.Α. και υποστήριζαν ότι εάν οι Η.Π.Α. δεν ισορροπήσουν την ισχύ τους η Σοβιετική Ένωση θα επικρατήσει σε έναν πυρηνικό πόλεμο. Ibid:101.

Το 1981 στην οδηγία NSDD12 ο Reagan ανακοίνωσε το πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της στρατιωτικής ισχύος των Η.Π.Α. με σκοπό την στρατιωτική ισορροπία με την ΕΣΣΔ. Επεσήμανε ότι: είναι σημαντικό να λαμβάνουν υπόψη ότι εκτός από το πρόγραμμα εκσυγχρονισμού των στρατιωτικών δυνάμεων, θα προέβαινε σε πρωτοβουλίες και ενέργειες προς την αναζήτηση περισσότερων πόρων για την βελτίωση, τον εκσυγχρονισμό και την ενίσχυση των συμβατικών δυνάμεων καθώς και στην έρευνα και την ανάπτυξη, βελτιώνοντας έτσι την ετοιμότητα των υφιστάμενων δυνάμεων των Η.Π.Α. Επίσης όσον αφορά τον εξοπλισμό των Η.Π.Α. στο σημείο 5 περιλαμβάνονται οδηγίες για την ανάπτυξη των πυραύλων εδάφους MX⁴⁴⁴.

Στην οδηγία NSDD13 υποστήριζε ότι ο θεμελιώδης στόχος της εθνικής στρατηγικής των Η.Π.Α. είναι η επίτευξη της αποτροπής μιας άμεσης επίθεσης –ιδίως πυρηνικής επίθεσης- στις Η.Π.Α. Η πυρηνική ισχύς των Η.Π.Α. ανέφερε ότι έχει καίρια σημασία τόσο για την πρόληψη μιας πυρηνικής επίθεσης στη χώρα ή τους συμμάχους των Η.Π.Α. όσο και στην προστασία των εθνικών των Η.Π.Α. συμφερόντων σε επίπεδο πυρηνικών συγκρούσεων⁴⁴⁵. Επίσης, στην οδηγία NSDD32 επισημαίνει ότι: ο εκσυγχρονισμός της στρατιωτικής ισχύος και η επίτευξη της στρατιωτικής ισοδυναμίας με την ΕΣΣΔ θα αποτελούσε προτεραιότητα στις προσπάθειές του για την ανοικοδόμηση των στρατιωτικών ικανοτήτων των Η.Π.Α. Δηλώνοντας ότι οι Η.Π.Α. θα ενισχύσουν την στρατηγική της πυρηνικής αποτροπής αναπτύσσοντας την ικανότητα να συντηρούν παρατεταμένες πυρηνικές συγκρούσεις⁴⁴⁶.

Το 1982 στην οδηγία NSDD35 περιλαμβάνονται τροποποιητικές οδηγίες για την ανάπτυξη των πυραύλων εδάφους MX⁴⁴⁷. Επιπροσθέτως στην οδηγία NSDD69 αναφέρεται στην ανάπτυξη του προγράμματος των πυραύλων MX. Η ολοκλήρωση του προγράμματος των MX αποτελεί προτεραιότητα. Πρόκειται για την κατασκευή 100 πυραύλων εδάφους επιπλέον για τον εξοπλισμό των Η.Π.Α. Οι 100 αυτοί πύραυλοι

---

⁴⁴⁴ National Security Decision Directive Number 12 “*Strategic forces modernization program*”, October 1, 1981 The White House, Washington.

⁴⁴⁵ National Security Decision Directive Number 13 “*Nuclear weapons employment policy*”, October 19, 1981 The White House, Washington.

⁴⁴⁶ National Security Decision Directive Number 32 “*U.S. National Security Strategy*”, May 20, 1982 The White House, Washington.

⁴⁴⁷ National Security Decision Directive Number 35 “*The M-X Program*”, May 17, 1982 The White House, Washington.

προβλεπόταν να τοποθετηθούν σε τόξο κοντά στην αεροπορική βάση Francis E. Warren⁴⁴⁸. Το 1983 στην οδηγία NSDD91 ανακοίνωσε τις αλλαγές στο πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της στρατιωτικής ισχύος των Η.Π.Α.⁴⁴⁹

Ο Graham συνέβαλε καθοριστικά στην διαμόρφωση του προγράμματος SDI καθώς είχε αναφέρει ήδη από τις αρχές της προεκλογικής εκστρατείας του Reagan για την προεδρία των Η.Π.Α., την ιδέα του για τη δημιουργία μιας αμυντικής ασπίδας προστασίας των Η.Π.Α. και των συμμάχων τους⁴⁵⁰ από μια επερχόμενη επίθεση βαλλιστικών πυραύλων. Η ομάδα αυτή αναζητούσε έναν «χορηγό» που θα τους εξασφάλιζε τις απαραίτητες υποδομές για τη διεξαγωγή της έρευνας και της σύνταξης της έκθεσης που σκόπευαν να ολοκληρώσουν. Η έκθεση αυτή ονομαζόταν High Frontier⁴⁵¹. Ο Graham έχοντας την υποστήριξη του Heritage Foundation αλλά και την σύνδεση του δικτύου του ιδρύματος με σημαντικά στελέχη της κυβέρνησης Reagan διέυρνε την πρόσβασή του στο Λευκό Οίκο. Τέλος, η υποστήριξη του Heritage ενίσχυε την αξιοπιστία του σχεδίου του Graham.

Το 1981 ο Reagan στην οδηγία NSDD8 επεσήμανε τη σημαντικότητα της δημιουργίας διαστημικών προγραμμάτων σε ένα ευρύ φάσμα για την κάλυψη τόσο των εμπορικών και κοινωνικών αναγκών όσο και των αναγκών εθνικής ασφαλείας. «Με την εν λόγω απόφαση ορίζεται η εθνική πολιτική στο διάστημα η οποία θα καθοδηγεί τις ανάλογες δραστηριότητες για την ανάπτυξη του προγράμματος Space Transportation System». Τόνισε δε ότι σε συνεργασία με την NASA και το υπουργείο άμυνας θα επιβεβαιωθεί η χρησιμότητα του δορυφόρου στην άμυνα και την ένταξη των αποστολών εθνικής ασφαλείας σε ένα δορυφορικό σύστημα⁴⁵².

Το 1981 ο Graham παρουσίασε τις ιδέες του για την στρατιωτικοποίηση του διαστήματος στο εθνικό συνέδριο ασφαλείας στην Washington D.C. Επιπλέον, ο Karl R.

---

⁴⁴⁸ National Security Decision Directive Number 69 “*The M-X Program*”, November 22, 1982 The White House, Washington.

⁴⁴⁹ National Security Decision Directive Number 91 “*Strategic forces modernization program changes*”, April 19, 1983 The White House, Washington.

⁴⁵⁰ Όπως ανέφερε ο Brian Green στην έκθεσή του στο Heritage Foundation, οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης υποστήριζαν την Στρατηγική Αμυντική Πρωτοβουλία-SDI του Reagan. Η έκθεση περιλαμβάνει δηλώσεις των Σύμμαχων χωρών της Δυτικής Ευρώπης των Η.Π.Α. σχετικά με το SDI. Brian Green, *Western Europe Warms to SDI* (Washington D.C., 1986).

⁴⁵¹ Donald R. Baucom, *The Origins of SDI 1944-1983* (Kansas: University Press of Kansas, 1992):132-3

⁴⁵² National Security Decision Directive Number 8 “*Space Transportation System*”, November 13, 1981 The White House, Washington.

Bendetsen (πρώην υφυπουργός του ναυτικού των Η.Π.Α.), υποστήριξε το εγχείρημα του Graham, συνδέοντάς τον με επιχειρηματίες του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος. Η συμβολή του Bendetsen υπήρξε καθοριστική για την ίδρυση της δεξαμενής σκέψης “High Frontier” του Graham στη Βιρτζίνια⁴⁵³. Ο Reagan είχε αναθέσει στον Bendetsen τη σύσταση μιας ομάδας ειδικών για τη σύνταξη μιας αμυντικής πυραυλικής πολιτικής κατά τη διάρκεια της θητείας του ως πρόεδρος των Η.Π.Α. Η ερευνητική ομάδα περιελάμβανε αρκετές διακεκριμένες προσωπικότητες όπως ο Dr. Edward Teller, εφευρέτης της βόμβας υδρογόνου⁴⁵⁴.

Το πόρισμα της ερευνητικής ομάδας συνοψιζόταν στο ότι ο μόνος τρόπος αντιμετώπισης της απειλής από τη Ε.Σ.Σ.Δ. ήταν η χρήση υψηλής τεχνολογίας και παρότρυνε τον Reagan να συστήσει μια ομάδα εργασίας για τον καθορισμό της απαιτούμενης τεχνολογίας με σκοπό την δημιουργία ενός αμυντικού διαστημικού πυραυλικού συστήματος⁴⁵⁵. Ο Graham πρότεινε την τεχνολογία αναχαιτίσεων κινητικής-ενέργειας ενώ ο Teller την τεχνολογία των X-ray laser.

Το High Frontier συγκροτούνταν από εμπειρογνώμονες στους τομείς της πυραυλικής άμυνας, του ελέγχου των εξοπλισμών, στα πυρηνικά όπλα και στα στρατηγικά συστήματα εν γένει. Με τη συμβολή του Heritage Foundation το 1983 το High Frontier δημοσίευσε την έκθεση με θέμα: *High Frontier: Μια Νέα Εθνική Στρατηγική* («*High Frontier: A New National Strategy*»)⁴⁵⁶, που εξέφραζε το όραμα του οργανισμού για τη δημιουργία αμυντικού συστήματος με ηπειρωτικές και διαστημικές βάσεις το οποίο είχε τη δυνατότητα στόχευσης και εξουδετέρωσης πυρηνικών πυραύλων με ακτίνες λέιζερ⁴⁵⁷. Τέλος, απετέλεσε τη σημαντικότερη συμβουλευτική δεξαμενή σκέψης σε θέματα πυραυλικής άμυνας⁴⁵⁸. Το 1983 η κυβέρνηση Reagan ανακοίνωσε την Πρωτοβουλία

---

⁴⁵³ Graham, Confessions of a Cold Warrior.:114

⁴⁵⁴ Baucom, The Origins of SDI 1944-1983.:145-9

⁴⁵⁵ Ibid.:151

⁴⁵⁶ Τη «Νέα Εθνική Στρατηγική» υποστήριξε ακράδαντα το Heritage Foundation με τη σύνταξη εκθέσεων όπως την έκθεση C.Richard Whelan, Wanted: A Space Policy to Defend America (Washington D.C., 1983). Donald Abelson, A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy.

⁴⁵⁷ Ο Thomas,Owens Mackubin μέλος της Γερουσίας των Η.Π.Α. σε έκθεσή του για το Heritage Foundation συνόψιζε τα πλεονεκτήματα της ανάπτυξης ενός αμυντικού πυρηνικού πυραυλικού συστήματος στο διάστημα. Thomas,Owens Mackubin Space Weapons: The Key to Assured Survival (Washington D.C., 1984).

⁴⁵⁸ Abelson, A Capitol Idea: Think Tanks and U.S. Foreign Policy:45.

Στρατηγικής Άμυνας (SDI). Με την ανάπτυξη του SDI θα δημιουργούνται μια ασπίδα προστασίας των Η.Π.Α. σε περίπτωση εκτόξευσης Σοβιετικών πυρηνικών πυραύλων.

Το 1983 στην οδηγία NSDD116 ο Reagan προσδιόρισε τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν σε διαβουλεύσεις με το Κογκρέσο και τις συμμαχικές κυβερνήσεις σχετικά με την πρωτοβουλία στρατηγικής άμυνας⁴⁵⁹.

Με την οδηγία NSDD119 ο Reagan παρείχε καθοδήγηση σχετικά με την πρωτοβουλία στρατηγικής άμυνας των Η.Π.Α. και ανέφερε ότι: «δεδομένου του αβέβαιου μέλλοντος της επιθετικής αποτροπής, πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια για τον εντοπισμό εναλλακτικών τρόπων αποτροπής του πυρηνικού πολέμου και προστασίας των εθνικών συμφερόντων ασφαλείας». Ανακοίνωσε την έναρξη ενός προγράμματος επικεντρωμένο στην απόδειξη της τεχνολογικής σκοπιμότητας για την ενίσχυση της αποτροπής και την μείωση του ρίσκου ενός πυρηνικού πολέμου μέσω μιας μεγαλύτερης εξάρτησης από τις στρατηγικές αμυντικές ικανότητες. Επεσήμανε ότι οι Η.Π.Α. θα αναλάβουν την ολοκλήρωση ενός προγράμματος για την ανάπτυξη και την επίδειξη βασικών τεχνολογιών που σχετίζονται με τις έννοιες της άμυνας εναντίον των βαλλιστικών πυραύλων. Το τεχνολογικό αυτό σχέδιο όπως προσδιορίστηκε από την μελέτη τεχνολογικής άμυνας του προγράμματος R&D θα αποτελούσε τον γενικό οδηγό για την έναρξη του προγράμματος. Για τη στρατηγική αμυντική πρωτοβουλία (SDI Strategic Defense Initiative) ανελήφθη δέσμευση να παρουσιαστεί για τον οικονομικό προϋπολογισμό του έτους 1985 ως συνετή εφαρμογή των συστάσεων της μελέτης τεχνολογιών που σχετίζονται με την άμυνα⁴⁶⁰.

Στις 25 Νοεμβρίου 1985 ο Reagan σε επιστολή του στον Graham ανέφερε ότι «εκτιμώ την σημαντική έρευνα που διεξήγατε για την ενίσχυση της εθνικής ασφάλειας [...] το project High Frontier προσέφερε στη χώρα μια έρευνα ανεκτίμητης αξίας για την οποία θα είναι ευγνώμονες οι μελλοντικές γενιές.»⁴⁶¹ Το 1991 ο Reagan με αφορμή την 10^η επέτειο του οργανισμού High Frontier, επεσήμανε πάλι την καθοριστική συμβολή του Graham και των συνεργατών του στην διαμόρφωση της στρατηγικής της πυραυλικής

---

⁴⁵⁹ National Security Decision Directive Number 116 “Strategic Defense Initiative: Congressional and allied consultation”, December 2, 1983 The White House, Washington.

⁴⁶⁰ National Security Decision Directive Number 119 “Strategic defense Initiative”, January 6, 1984 The White House, Washington.

⁴⁶¹ Ibid:44.

άμυνας⁴⁶². Η συμβολή του High Frontier ήταν ζωτικής σημασίας τόσο για την ενίσχυση όσο και για την προώθηση της στρατηγικής αμυντικής πρωτοβουλίας-SDI. Τέλος, το High Frontier ήταν επιφορτισμένο με την παρουσίαση στον Reagan και τα στελέχη της κυβέρνησης ενός ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης και λειτουργίας ενός αμυντικού διαστημικού συστήματος.

Όπως διατεινόταν ο Baker Spring «ο βασικός σκοπός του Heritage Foundation ήταν να απομυθοποιήσει την αξία της εθνικής ασφάλειας υπό το πρίσμα της πολιτικής της αμοιβαίας καταστροφής (δόγμα Mutual Assured Destruction-MAD) και συγκεκριμένα να δραστηριοποιηθεί ως προς την «αποδέσμευση» της χώρας από τους περιορισμούς της συνθήκης ABM»⁴⁶³. Ο διπολισμός που αναδείχθηκε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο έκανε κάθε κράτος να θεωρεί το άλλο κυρίαρχη απειλή για την ασφάλειά του και να επιδιώκει την ανάπτυξη αμυντικών μέτρων τα οποία όμως εκλαμβάνονταν από το πρώτο ως επιθετικά και βίαια. Η πολιτική των Η.Π.Α. μετά τον πόλεμο εστίαζε στην ενίσχυση των στρατιωτικών δυνάμεων στα πλαίσια της συνέχισης της πολιτικής της αποτροπής και στην σθεναρή υποστήριξη του ελέγχου των εξοπλισμών όπως όριζε η πολιτική της αποτροπής.

Σύμφωνα με τον Spring «το Heritage συνεργαζόμασταν τόσο με τη Βουλή όσο και την Γερουσία για τη σύνταξη νομοθεσιών που επεδίωκαν την καθοδήγηση των διαμορφωτών πολιτικής σχετικά με τις νομοθετικές ρήτρες της συνθήκης ABM.». Επιπροσθέτως, υποστήριζε ότι «η συνεργασία μας με το Κογκρέσο αποτελούσε ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα για το πώς το Heritage Foundation ενεργοποιούνταν στους τομείς της εξωτερικής πολιτικής και της εθνικής ασφάλειας». Τέλος, αναφέρει ότι «οι θέσεις του Κογκρέσου αποτελούσαν και θέσεις του Heritage Foundation. Δεν ασκούσαμε πολιτικές lobby αλλά εκπαίδευσης»⁴⁶⁴.

Αντίθετα, υπήρχαν δεξαμενές σκέψης όπως το Brookings Institution που επέκριναν τις στρατηγικές ανάπτυξης πυρηνικών πυραυλικών συστημάτων στο διάστημα. Η προβολή των αντιτιθέμενων στην πυραυλική άμυνα δεξαμενών σκέψης ήταν περιορισμένη όπως αποδεικνύεται από τις ερευνητικές δημοσιεύσεις τους, τις καταθέσεις στο Κογκρέσο και τις εμφανίσεις τους στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

---

⁴⁶² Ibid:45.

⁴⁶³ Ibid:46.

⁴⁶⁴ Ibid:49.

Η μετριοπαθής στάση του Heritage όσον αφορά τον έλεγχο των πυρηνικών εξοπλισμών γίνεται εμφανής στην έκθεση του Bruce Weinrod προέδρου του τομέα εξωτερικής πολιτικής και αμυντικών μελετών του Heritage Foundation. Στην εν λόγω έκθεση για τον έλεγχο των εξοπλισμών κατέληγε στο συμπέρασμα ότι η κυβέρνηση Reagan έπρεπε να διαχωρίσει τις στρατηγικές άμυνες από εκείνες του ελέγχου των εξοπλισμών. Θεωρούσε ότι ο Reagan έπρεπε να αναπτύξει πολιτικές με σκοπό την αμοιβαία μετάβαση σε μια αμυντική στρατηγική ισορροπία. Σταθεροποιώντας τις στρατηγικές σχέσεις με την «προστασία» των αντιποίνων. Εν συνεχεία, την υλοποίηση δραστικών περιορισμών στις αμυντικές στρατηγικές ισχύος⁴⁶⁵.

Το 1981 στην οδηγία NSDD15 ο Reagan παρουσίασε τις θέσεις του σχετικά με τον πρώτο γύρο διαπραγματεύσεων για τον περιορισμό των Ενδιάμεσου-βεληνεκούς Πυρηνικών δυνάμεων (INF). Στόχευε μεταξύ άλλων στην μετακίνηση των SS-20 και στην απόσυρση των SS-4 και SS-5 σε αντάλλαγμα με τη μη ανάπτυξη των Pershing II και των GLCMs. Καθώς και στη διαπραγμάτευση για την επίτευξη μιας παγκόσμιας στρατηγικής ισορροπίας, και εν συνεχεία στην υλοποίηση σημαντικών περιορισμών στα αμυντικά πυρηνικά οπλικά συστήματα⁴⁶⁶

Ο Reagan στη πρώτη θητεία διακυβέρνησης ακολούθησε την πολιτική της «μηδενικής επιλογής» μια διαδικασία διαπραγματεύσεων για την απόσυρση όλων των ενδιάμεσου βεληνεκούς πυραύλων της Ε.Σ.Σ.Δ. από την Ανατολική Ευρώπη με αντάλλαγμα τη δέσμευση των Η.Π.Α για τον τερματισμό της ανάπτυξης αντίστοιχων πυραύλων στην περιοχή⁴⁶⁷. Η πολιτική της «μηδενικής επιλογής» απορρίφθηκε από την Ε.Σ.Σ.Δ. καθώς θεωρήθηκε άνιση.

Αναφορικά με τις εξελίξεις στη Σύνοδο Κορυφής της Γενεύης ο Manfred Hamm ανώτατο μέλος του Heritage Foundation υποστήριξε ότι: οι Η.Π.Α. θα έπρεπε να τηρήσουν σθεναρή στάση εφόσον η Ε.Σ.Σ.Δ. δεν άλλαζε την πυρηνική της στρατηγική όπως: τον περιορισμό όλων των πυρηνικών συστημάτων των Η.Π.Α. και τον περιορισμό μόνο των μακράς-εμβέλειας συστημάτων της Ε.Σ.Σ.Δ. Εάν δεν αποδεχόταν τον περιορισμό των SS-18 και SS-19 ηπειρωτικών πυραύλων, δε διαχώριζε τον περιορισμό

⁴⁶⁵ Bruce Weinrod, *Strategic Defense: Implications for Arms Negotiations* (Washington D.C., 1985).

⁴⁶⁶ National Security Decision Directive Number 15 “*Theater nuclear forces (Intermediate-Range /nuclear Forces)*”, November 16, 1981 The White House, Washington.

⁴⁶⁷ National Security Decision Directive Number 86 “*U.S. Approach to INF Negotiations*”, March 28, 1983 The White House, Washington.

των επιθετικών εξοπλισμών με την ανάπτυξη του προγράμματος SDI και δε συμμορφωνόταν πλήρως με τις υπάρχουσες εξοπλιστικές συμφωνίες⁴⁶⁸.

Το 1986 στην οδηγία NSDD210 όσον αφορά στο σχέδιο που πρότεινε ο Gorbachev για την μείωση των πυρηνικών εξοπλισμών μέχρι το τέλος του αιώνα ο Reagan μεταξύ άλλων αποφάσισε τον διαχωρισμό των διαπραγματεύσεων για τον περιορισμό των ενδιάμεσους-βεληνεκούς πυρηνικών εξοπλισμών. Επίσης, για τη μη διαπραγμάτευση την παρούσα στιγμή τόσο για των START όσο και για την ανάπτυξη του προγράμματος SDI⁴⁶⁹.

Ο υποδιευθυντής του τομέα αμυντικών πολιτικών μελετών του Heritage Foundation Kim R. Holmes υποστήριξε ότι: οι Η.Π.Α. έπρεπε να δημιουργήσουν ένα αμυντικό βαλλιστικό πυρηνικό σύστημα το συντομότερο δυνατόν με σκοπό να αντισταθμίσουν το στρατηγικό σύστημα της Ε.Σ.Σ.Δ. αλλά και την πιθανή απειλή παραβίασης της συνθήκης ABM από την Ε.Σ.Σ.Δ⁴⁷⁰. Τέλος, μέλη του Heritage Foundation όπως ο Jay P. Kosminsky ήταν κατά των διαπραγματεύσεων για τον έλεγχο των εξοπλισμών START υποστηρίζοντας ότι συμφωνίες όπως η START έθεταν τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης σε πιο ευάλωτη θέση έναντι της ισχύος της Ε.Σ.Σ.Δ⁴⁷¹. Οι θέσεις των εμπειρογνομόνων του Heritage επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό τις πολιτικές αποφάσεις της κυβέρνησης. Ο Reagan έμεινε σταθερός στην αμυντική πολιτική ανάπτυξης της στρατιωτικής ισχύος της χώρας. Η συνάντηση των δυο ηγετών στη Γενεύη δε κατέληξε σε συμφωνία ούτε στην επίλυση των εκκρεμών ζητημάτων ελέγχου των εξοπλισμών. Ο Reagan προέβη σε συμφωνία με τον Gorbachev μόνο όταν ο ίδιος διαχώρισε τις δεσμεύσεις της συνθήκης INF από την ανάπτυξη του συστήματος αντιπυραυλικής άμυνας SDI.

---

⁴⁶⁸ ManFred R. Hamm, *U.S.-Soviet Arms Talks* (Washington D.C., 1986). Επίσης σε άλλη έκθεσή του ο Hamm ανέλυε πως τα συμβατικά όπλα απέτρεψαν έναν πυρηνικό πόλεμο στην Ευρώπη αναφερόμενος στον κυρίαρχο ρόλο του NATO. ManFred R. Hamm, *The Conventional Arms Balance: Detering Nuclear War in Europe* (Washington D.C., 1986).

⁴⁶⁹ National Security Decision Directive Number 210 “*Allied Consultations on the US Response to General Secretary Gorbachev’s January 14, 1986, Arms Control Proposal*”, February 4, 1986 The White House, Washington.

⁴⁷⁰ Kim R. Holmes, *While Opposing Reagan’s SDI: Moscow Pursues Its Own Star Wars* (Washington D.C., 1986). Σε άλλη έκθεσή του ο Holmes αναφερόταν στην ανάγκη επινόησης ενός νέου στρατηγικού δόγματος που θα συμπεριλάμβανε την ανάπτυξη του προγράμματος SDI. Το νέο στρατηγικό δόγμα θα συνδύαζε επιθετική και αμυντική ισχύς με σκοπό την επιβεβαίωση της αποτροπής ενός πυρηνικού πολέμου. Kim R. Holmes, *Basing Deterrence on Strategic Defense* (Washington D.C., 1987).

⁴⁷¹ Jay P. Kosminsky, *Moscow Arms For Arms Control* (Washington D.C., 1989).

Οι εμπειρογνώμονες του Heritage Foundation ήταν αντίθετοι με τις πολιτικές του παγώματος του πυρηνικού ελέγχου (nuclear freeze control). Υποστήριζαν ότι ήταν ανούσιο οι Η.Π.Α. να επιβάλλουν το «πάγωμα των εξοπλισμών» από τη στιγμή που η Ε.Σ.Σ.Δ. κατείχε το στρατηγικό πλεονέκτημα ισχύος. Οι μειώσεις των εξοπλισμών ήταν επιθυμητές αλλά έπρεπε να ολοκληρωθούν σύμφωνα με τις ανάγκες της εθνικής ασφάλειας των Η.Π.Α.⁴⁷² Το στρατηγικό πλεονέκτημα της Ε.Σ.Σ.Δ. επιβεβαιώνεται και σε έκθεση του DIA η οποία αναφέρει την Ε.Σ.Σ.Δ. ως τον μεγαλύτερο παραγωγό εξοπλισμών και την τεράστια διαφορά ισχύος συγκριτικά με τις Η.Π.Α. σε όλους τους τομείς⁴⁷³. Σύμφωνα με μέλη του Heritage Foundation όπως ο Baker Spring οι Η.Π.Α. έπρεπε να ήταν προετοιμασμένες τόσο πολιτικά όσο και στρατιωτικά ώστε να ανταπαντήσουν στο στρατηγικό αμυντικό πρόγραμμα της Ε.Σ.Σ.Δ.. Απαραίτητη προϋπόθεση ήταν ο εκσυγχρονισμός της επιθετικής ισχύος των Η.Π.Α. και η δημιουργία ενός στρατηγικού αμυντικού προγράμματος⁴⁷⁴.

Ο Reagan θεωρούσε ότι οι Η.Π.Α. ήταν πλέον σε θέση ισχύος. Ο Gorbachev διαχώρισε από τη συμφωνία την ανάπτυξη του SDI και ο Reagan αποδέχθηκε την πρότασή του στη Σύνοδο Κορυφής της Ουάσιγκτον με την υπογραφή της συνθήκης INF.

Συμπερασματικά, οι εμπειρογνώμονες του Heritage παρέμβαιναν στη δημόσια συζήτηση με τρεις διαφορετικές στρατηγικές σε τρία διαφορετικά ζητήματα που αφορούσαν την εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης Reagan καθώς και τις παρεμβάσεις της στη διεθνή κοινότητα. Πλειοδοτούσαν στην προώθηση των εξοπλισμών προκειμένου να αποκτήσουν οι Η.Π.Α. το πλεονέκτημα της ισχύος έναντι της Ε.Σ.Σ.Δ. και ως εκ τούτου ήταν αντίθετοι με τις πολιτικές του «παγώματος του πυρηνικού ελέγχου». Τέλος, ήταν μετριοπαθής όσον αφορά τον έλεγχο των πυρηνικών εξοπλισμών.

Οι δεξαμενές σκέψης της αντίθετης πλευράς συνέβαλλαν τόσο στη μετάδοση και προώθηση πληροφοριών όσο και στον εκπαιδευτικό διάλογο σχετικά με την προστασία των Η.Π.Α. στην «πυρηνική εποχή».

---

⁴⁷² Jeffrey G. Barlow, *A Freeze Makes No Sense* (Washington D.C., 1982). Για περισσότερες πληροφορίες παραπέμπουμε τις εκθέσεις: National Security Record: A Report on the Congress and National Security Affairs, *The Flawed Premises Behind a Nuclear Freeze* (Washington D.C., 1982). National Security Record, *Soviet Violations of Arms Agreements* (Washington D.C., 1982). Όπως και το άρθρο του Edward L. Rowny, "A Nuclear Freeze Or a Cut?," *Washington Post* (Washington D.C., March 21, 1982).

⁴⁷³ Όπως αναφέρει στην έκθεση του Heritage Foundation ο Manfred R. Hamm, *New Evidence Of Moscow's Military Threat* (Washington D.C., 1983).

⁴⁷⁴ Baker Spring, *What If Moscow Has Its Own SDI?* (Washington D.C., 1989).

- **Ο ρόλος του: Brookings Institution.**

Οι εμπειρογνώμονες του Brookings Institute άσκησε τη μεγαλύτερη επιρροή στις πολιτικές ελέγχου και «παγώματος» των πυρηνικών εξοπλισμών με τη δημοσίευση πλήθος εκθέσεων-μελετών. Αντίθετα, όσον αφορά τις στρατηγικές ανάπτυξης πυρηνικών πυραυλικών συστημάτων στο διάστημα, συγκαταλέγεται στις δεξαμενές σκέψης εκείνες που τις επέκριναν.

Το έτος 1983 αποτέλεσε «τη χρονιά των πυραύλων» όπως αναφέρει ο Strobe Talbott πολιτικός αναλυτής στο Brookings Institution (από το 2002-σήμερα πρόεδρος του Ιδρύματος), στην περιγραφική μελέτη του για το ζήτημα του ελέγχου των εξοπλισμών στο βιβλίο του «*Deadly Gambits: The Reagan Administration and the Stalemate in Arms Control*⁴⁷⁵». Η χρονιά που οι Η.Π.Α. στόχευαν να κατασκευάσουν νέα επιθετικά όπλα τόσο στη Δυτική Ευρώπη όσο και για την ανάπτυξη του δικού τους οπλοστασίου. Οι πυρηνικοί πύραυλοι και οι βόμβες συνιστούσαν σύμβολα ισχύος. Οι διαπραγματεύσεις για τον έλεγχο των εξοπλισμών για τις Η.Π.Α. ήταν ένας τρόπος καθορισμού των ορίων στην επιθετικότητα της Ε.Σ.Σ.Δ. και στην απειλή διεξαγωγής πυρηνικού πολέμου παρά στον τερματισμό τους.

Ωστόσο, τόσο η Δυτική Ευρώπη όσο και το κογκρέσο στις Η.Π.Α. επεδίωκαν τον έλεγχο των εξοπλισμών. Οι δυο αυτοί παράγοντες είχαν ισχυρή επιρροή. Οι Ευρωπαίοι είχαν τη δυνατότητα να εμποδίσουν την ανάπτυξη των νέων πυραύλων στην Ευρώπη και το κογκρέσο μπορούσε να ανατρέψει τα φιλόδοξα σχέδια της κυβέρνησης για την ισχυροποίηση της εθνικής στρατηγικής άμυνας. Ένα μεγάλο μέρος του κογκρέσου προκειμένου να αναγκάσει την κυβέρνηση Reagan να εμπλακεί στο ζήτημα του ελέγχου

---

⁴⁷⁵ Ο Talbott καταγράφει την έλλειψη καταρτισμένων στελεχών, την προσπάθεια ομολογουμένως απόκρυψης στοιχείων στο ζήτημα του ελέγχου των εξοπλισμών καθώς και τη σφοδρή αντιπαράθεση που διεξαγόταν κυρίως στην μεσαία ιεραρχικά κλίματα των στελεχών του υπουργείου εξωτερικών και άμυνας. Μεταξύ εκείνων που θεωρούσαν ότι η κυβέρνηση έπρεπε να μελετήσει με σοβαρότητα το ζήτημα της υλοποίησης μιας διαπραγματεύσεως με τη Σοβιετική Ένωση ακόμη κι αν αυτό σήμαινε έναν συμβιβασμό, εκείνων που κυρίαρχο μέλημά τους ήταν η νομιμοποίηση ενός προγράμματος στρατηγικού επανεξοπλισμού καθώς και εκείνων που ήταν αντίθετοι με οποιαδήποτε διαπραγμάτευση επί του ζητήματος. Τέλος θεωρεί τον ρόλο του Nitze ως «κυρίαρχο του παιχνιδιού» και εκείνου που συνέβαλε ουσιαστικά στην αποκαλούμενη συμφωνία «ο μεγάλος συμβιβασμός» στη Σύνοδο Κορυφής στο Ρέικιαβικ κατά τη διάρκεια της δεύτερης θητείας του Reagan. Αναφέρετε κυρίως στις συναλλαγές των δύο υπερδυνάμεων, τον περιορισμό του διαστημικού προγράμματος SDI για τις σημαντικές περικοπές στα αμυντικά όπλα των Σοβιετικών και ιδιαίτερα στην μείωση των πυραύλων ICBM.

των εξοπλισμών το 1984 είχε τη δυνατότητα διαμόρφωσης αρνητικού πολιτικού περιβάλλοντος για την επανεκλογή του Reagan⁴⁷⁶.

Αξιοσημείωτη είναι η άποψη του Talbott για τον ρόλο του Reagan. Υποστήριζε ότι ο Reagan δεν γνώριζε πολλά επί του ζητήματος του ελέγχου των εξοπλισμών και δεν τον ενδιέφερε να μάθει. Επίσης, ο Kissinger αναφέρει ότι: ο Reagan εμφάνιζε περιορισμένο ενδιαφέρον ή περιέργεια σχετικά με την αλληλεπίδραση των καταστάσεων και των δυνάμεων στην παγκόσμια αρένα [...]. Ο ιδανικότερος τρόπος για να κερδίσεις για πέντε λεπτά την προσοχή του Reagan ήταν να του «διαμόρφωνες» το περιεχόμενο του λόγου που θα εκφωνούσε δημόσια για ζητήματα εξωτερικής πολιτικής ή πολιτικής [...]. Εκείνο που τον ενδιέφερε ιδιαίτερα ήταν οι ομιλίες του⁴⁷⁷.

Ο Raymond L. Garthoff ανώτατο μέλος του Brookings Institution ειδικός για τον έλεγχο των εξοπλισμών, δημοσίευσε το 1982 μια έκθεση με θέμα: *Ύφεση και Σύγκρουση: Οι σχέσεις Η.Π.Α. - Ε.Σ.Σ.Δ. από τη διακυβέρνηση Nixon στη διακυβέρνηση Reagan (Détente and Confrontation: American-Soviet Relations from Nixon to Reagan)*⁴⁷⁸. Η έκθεσή αφορούσε την Ε.Σ.Σ.Δ. και την Ανατολική Ευρώπη και χρηματοδοτούνταν από κονδύλια του NSC των Η.Π.Α.

Ο Raymond επεσήμανε ότι η εκτόνωση της σύγκρουσης των δύο χωρών Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ. επήλθε στις αρχές της δεκαετίας του 1970 με την διαμόρφωση μιας από κοινού ισότητας στην ανάπτυξη πυρηνικών όπλων. Ωστόσο αποδυναμώθηκε όταν η διακυβέρνηση Νίξον ανέπτυξε διπλωματικές πολιτικές με τη Κίνα. Και έπειτα «στις αρχές της δεκαετίας του 1980 η αποδυναμωμένη στρατηγική του κατευνασμού κατέρρευσε με την πραγματοποίηση της επέμβασης της Ε.Σ.Σ.Δ. στο Αφγανιστάν και την επακόλουθη αντίδραση των Η.Π.Α. όπου πυροδότησε τις συγκρούσεις μεταξύ των δύο χωρών».

Οι σχέσεις των δυο χωρών Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ. από το 1980 και έπειτα χαρακτηρίζονταν ως ένα κράμα «ανταγωνιστικών και συνεργατικών στοιχείων». Το ζητούμενο ήταν η εξασφάλιση μιας από κοινού δέσμευσης για την υλοποίηση διπλωματικών ενεργειών και αποτροπής αναμετρήσεων και ανεξέλεγκτων συγκρούσεων. Η στρατηγική της ύφεσης

---

⁴⁷⁶ Strobe Talbott, *Deadly Gambits: The Vivid Inside Story of Arms Control Negotiations*, Vintage Bo (New York: Random House, 1985):7.

⁴⁷⁷ Ibid.

⁴⁷⁸ Η έκθεση αυτή εκδόθηκε πιο βελτιωμένη το 1994 με τον ομότυπο τίτλο σε μια μελέτη 1.147 σελίδων από το Brookings Institution.

παρέμενε αναγκαία, διατηρώντας τη στρατιωτική ισορροπία μέσω των διαπραγματεύσεων για τον έλεγχο των εξοπλισμών.

Το 1982 στην οδηγία NSDD33 ο Reagan έθεσε τους στόχους της στρατηγικής των Η.Π.Α. στις διαπραγματεύσεις. Οι διαπραγματεύσεις για τον έλεγχο των εξοπλισμών αποσκοπούσαν στην ενίσχυση της αποτροπής ενός πυρηνικού πολέμου και την επίτευξη της σταθερότητας μέσω σημαντικών περιορισμών στα πιο ανεξέλεγκτα πυρηνικά συστήματα, τους βαλλιστικούς πυραύλους και ειδικότερα τους ICBMs. Ενώ παράλληλα, δεσμεύτηκε για τη διατήρηση ενός συνολικού επίπεδου επαρκούς στρατηγικής για την πυρηνική ικανότητα, την αποτροπή συγκρούσεων, την υποστήριξη της εθνικής ασφάλειας των Η.Π.Α. και τη δυνατότητα δεσμεύσεων προς τους συμμάχους⁴⁷⁹.

Το 1984 στα πλαίσια της διαμόρφωσης πολιτικών αποτροπής ενός πυρηνικού πολέμου ο David M. Hamburg πρόεδρος της δεξαμενής σκέψης Carnegie Corporation ανακοίνωσε την παροχή επιχορήγησης ύψους 2.25 εκατομμυρίων δολαρίων στο πανεπιστήμιο Columbia που σε συνεργασία με το Brookings Institution πραγματοποίησαν μελέτες για τον έλεγχο των εξοπλισμών και για τη διαμόρφωση προτάσεων που αφορούσαν πολιτικές ασφαλείας με την Ε.Σ.Σ.Δ.. Στο Columbia το Ινστιτούτο Εξειδικευμένων Μελετών για τη Ε.Σ.Σ.Δ. W. Averell Harriman (Institute for Advanced Study of the Soviet Union W. Averell Harriman), έλαβε επιχορήγηση τριών ετών ύψους 1.5 εκατομμυρίων δολαρίων. Όπως επεσήμανε ο πρόεδρος του πανεπιστημίου Columbia Michael I. Sovern: «Το πρόγραμμα του Carnegie συνέβαλε τα μέγιστα στην ενίσχυση της εθνικής ασφάλειας της χώρας». Τα ερευνητικά προγράμματα του Columbia συνέβαλλαν «πρωτίστως στο να εκπαιδεύουν ειδήμονες σε ζητήματα της Ε.Σ.Σ.Δ. που αφορούσαν την διεθνή ασφάλεια και τον έλεγχο των εξοπλισμών. Δευτερευόντως, με το να επικουρούν τους διαμορφωτές πολιτικής στην αναζήτηση ρεαλιστικών μέτρων για την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας. Και τέλος, να επιτυγχάνουν τη δημόσια κατανόηση των ζητημάτων ζωτικής σημασίας».

Το Brookings, λάμβανε 750.000 δολάρια για διάστημα μεγαλύτερο των τριών ετών. Ο John B. Steinbruner πρόεδρος του τμήματος μελετών εξωτερικής πολιτικής του Brookings Institution, επεσήμανε ότι: οι επιχορηγήσεις διανέμονταν σε μελέτες που

---

⁴⁷⁹ National Security Decision Directive Number 33 “U.S. Approach to START Negotiations”, May 14, 1982 The White House, Washington.

αποσκοπούν στον προσδιορισμό τόσο των διαφορών όσο και των ομοιοτήτων μεταξύ των στρατιωτικών επιχειρήσεων των Η.Π.Α. και της Ε.Σ.Σ.Δ.. Τέλος, οι Sovern και Steinbruner υποστήριζαν ότι οι έρευνες/μελέτες των ιδρυμάτων τους ήταν αμερόληπτες και δεν αποσκοπούσαν σε έναν πολιτικό προσανατολισμό αλλά σε μια πολιτική συνάφεια⁴⁸⁰.

Η κυβέρνηση Reagan αντιμετώπιζε τα ζητήματα ελέγχου και «παγώματος» των πυρηνικών εξοπλισμών με την παρουσίαση διαπραγματευτικών προτάσεων (1981 και 1982) για τον περιορισμό των στρατηγικών όπλων. Το 1982 ο Reagan ανακοίνωσε ένα νέο γύρο διαπραγματεύσεων για τον περιορισμό των εξοπλισμών START. Το 1984 πραγματοποιήθηκε η Σύνοδος Κορυφής της Γενεύης κατά την οποία οι δυο ηγέτες μπορεί να μην κατέληξαν σε συμφωνία αλλά διατύπωσαν νέες προτάσεις για τις συνθήκες INF και START και δεσμεύτηκαν στο εγγύς μέλλον να πραγματοποιήσουν δυο ακόμη συναντήσεις στην Ουάσιγκτον και στη Μόσχα αντίστοιχα.

Ο πολιτικός επιστήμονας και σύμβουλος των υπουργών άμυνας από το 1961 έως το 1981 (από τον Robert McNamara μέχρι τον Harold Brown) William Weed Kaufmann, ήταν από τους σημαντικότερους διαμορφωτές της πυρηνικής αμυντικής στρατηγικής των Η.Π.Α. κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Στα μέσα της δεκαετίας του 1950 ο Kaufmann μέλος της στρατιωτικής δεξαμενής σκέψης RAND Corporation, παρουσίασε τη μελέτη με τίτλο «*Limited War*» («Περιορισμένος Πόλεμος»)⁴⁸¹ που επηρέασε την διαμόρφωση της στρατιωτικής πολιτικής των Η.Π.Α. τη περίοδο αυτή.

Το 1981 η κυβέρνηση Reagan απέρριψε την πολιτική του «περιορισμένου πολέμου» ενώ ο Kaufmann θεώρησε ακραία την αμυντική πολιτική του Reagan με τη χρήση πυρηνικών. Τη διεξαγωγή ενός «παρατεταμένου πυρηνικού πολέμου» με ελεγχόμενες εκτοξεύσεις στο διάστημα έως και ενός μήνα⁴⁸².

---

⁴⁸⁰ “Carnegie Grants To Pay for Arms Race Studies,” *New York Times*, November 4, 1984.

⁴⁸¹ Ο «περιορισμένος πόλεμος» αφορούσε την ενίσχυση των συμβατικών όπλων των Η.Π.Α. έναντι των πυρηνικών στην περιοχή της Δυτικής Ευρώπης για να εμποδίσουν μια πιθανή επίθεση της Σοβιετικής Ένωσης.

⁴⁸² Fred Kaplan, *The Wizards of Armageddon* (California: Stanford University Press, 1983). Το 2004 ιδρύθηκε το Kauffman-RAND Institute for Entrepreneurship Public Policy με κύρια χρηματοδότηση από το ίδρυμα Ewing Marion Kauffman, διευρύνοντας το ερευνητικό πεδίο του think tank RAND σε ζητήματα σχετικά με τη διαμόρφωση πολιτικών για την ενίσχυση των επιχειρήσεων αλλά και ποικίλα ζητήματα όπως υγείας, δικαιοσύνης, άμυνας, κ.α

Το 1985 ο Kaufmann σε έκθεσή του στο Brookings Institution για την μείωση του υπέρογκου οικονομικού ελλείμματος των Η.Π.Α. επεσήμανε τον περιορισμό τόσο της Αεροπορικής όσο και της Ναυτικής ισχύος της χώρας εξοικονομώντας το ποσό των 25 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Ομοίως πρότεινε την ακύρωση της δημιουργίας των πυραυλικών συστημάτων MX, των B-1 βομβών αντί των Stealth, ακυρώνοντας επίσης την κατασκευή των πυραύλων Trident II, υποστηρίζοντας την κατασκευή των Trident I και των Aegis cruiser, εξοικονομώντας περίπου 72 δισεκατομμύρια δολάρια από κάθε αεροπλανοφόρο. Συνολικά, σύμφωνα με τον Kaufmann με την υλοποίηση αυτών των μειώσεων εξοικονομούνταν περίπου 200 δισεκατομμύρια δολάρια που θα μπορούσαν να επενδυθούν για την εξυπηρέτηση και αμυντικών αναγκών⁴⁸³.

Ωστόσο, ο Reagan συνέχισε την ανάπτυξη του πυρηνικού οπλοστασίου των Η.Π.Α. καθώς επιδίωκε την ισχυροποίηση της θέσης των Η.Π.Α. έναντι της Ε.Σ.Σ.Δ. και υπό αυτές τις συνθήκες τη βελτίωση των μεταξύ τους σχέσεων. Το Κογκρέσο ενέκρινε την προμήθεια των πυραυλικών συστημάτων MX. Ο Reagan προώθησε την ανάπτυξη του προγράμματος SDI και υλοποίησε την εγκατάσταση των πυραύλων Pershing II και Cruise στην Δυτική Ευρώπη.

Ομοίως το 1989 ο Lawrence J. Korb πρώην συνεργάτης του υπουργού άμυνας Caspar Weinberger και μέλος του Brookings Institution υποστήριζε ότι: το κογκρέσο έπρεπε να πραγματοποιήσει περικοπές πέραν του ποσοστού πληθωρισμού. Ένα πλήρες πάγωμα των στρατιωτικών δαπανών ύψους 200 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε αντίθεση με τους υπολογισμούς του πενταετούς σχεδίου του υπουργείου άμυνας⁴⁸⁴.

Όπως ανέφερε σε μελέτη του για το Brookings Institution ο Joshua M. Epstein: η απόφαση της Ε.Σ.Σ.Δ. για την πραγματοποίηση περικοπών στα συμβατικά όπλα στην Ευρώπη ενίσχυε σημαντικά την διατήρηση της ασφάλειας του Ν.Α.Τ.Ο. στην περιοχή. Η μελέτη παρουσίαζε τους λόγους για τους οποίους το ΝΑΤΟ θα έπρεπε να προβεί σε αντίστοιχους περιορισμούς της συμβατικής του ισχύος. Μπορεί η εξάλειψη των πυρηνικών όπλων να μην μείωνε τις πιθανότητες διεξαγωγής ενός πυρηνικού πολέμου ούτε ο περιορισμός των συμβατικών όπλων να παρείχε το ισοδύναμο της πυρηνικής αποτροπής. Όμως, οι διαπραγματεύσεις της Συνόδου Κορυφής στο Reykjavik θα έπρεπε

⁴⁸³ "How Much Defense? For What?," *New York Times*, February 9, 1984.

⁴⁸⁴ Andrew Rosenthal, "Pentagon Off Target by \$150 Billion, Studies Say," *New York Times*, May 11, 1989.

να αξιοποιηθούν στο έπακρο⁴⁸⁵. Ακολούθησε η Σύνοδος Κορυφής στην Ουάσιγκτον το 1987 κατά την οποία οι δυο ηγέτες υπέγραψαν την Συνθήκη INF. Ήταν η πρώτη φορά που μια σειρά πυρηνικών όπλων μειώθηκε και από τις δυο πλευρές.

- **Ο ρόλος του: Institute for Policy Studies.**

Οι εμπειρογνώμονες του IPS ακολουθούσαν μια επικριτική θέση όσον αφορά την αύξηση της στρατιωτικής ισχύος των Η.Π.Α. Ωστόσο, άσκησαν ελάχιστη επιρροή στις πολιτικές της κυβέρνησης για τον έλεγχο και το «πάγωμα» των πυρηνικών εξοπλισμών καθώς δημοσίευσαν περιορισμένες εκθέσεις-μελέτες.

Το IPS αποτελούσε τον κυρίαρχο οργανισμό αντιπολίτευσης στην στρατιωτική πολιτική των Η.Π.Α. από την επέμβασή τους στον πόλεμο στο Βιετνάμ μέχρι την επέμβαση στο Αφγανιστάν αποκτώντας την προσοχή των διαμορφωτών πολιτικής. Το 1967 ο Raskin και ο Waskow μέλος του IPS δημοσίευσαν ένα ντοκουμέντο με τίτλο «*A Call to Illegitimate Authority*», που υπεγράφη από αναγνωρισμένους επιστήμονες και θρησκευτικούς ηγέτες που συνέβαλαν στην διαμόρφωση του αντιπολεμικού κινήματος. Το IPS διοργάνωνε σεμινάρια που διεξάγονταν στο κογκρέσο και δημοσίευε πολυάριθμα βιβλία τα οποία αμφισβητούσαν τη κυρίαρχη εθνική στρατηγική ασφαλείας των Η.Π.Α. όπως το βιβλίο με τίτλο «*Gar Alperovitz's Atomic Diplomacy and Barnett's Intervention and Revolution*». Τη δεκαετία του 1970 το FBI διείσδυσε με πάνω από 70 πληροφοριοδότες στις έρευνες της δεξαμενής σκέψης διαπράττοντας υποκλοπές τηλεφώνων και αναζητώντας στοιχεία στα «σκουπίδια» του. Ο πρόεδρος Νίξον είχε κατατάξει τους ιδρυτές του IPS Barnett και Raskin στον «κατάλογο των εχθρών του»⁴⁸⁶.

Το 1978 ιδρύθηκε η Σχολή της Ουάσιγκτον (The Washington School) από το IPS με σκοπό την άσκηση επιρροής στο κογκρέσο και στο Δημοκρατικό Κόμμα. Διδάσκονταν μαθήματα για ζητήματα άμυνας, εξωτερικής πολιτικής και δημόσιας πολιτικής από ειδικούς, μέλη του IPS. Μεγάλο ποσοστό των μελών του κογκρέσου και διοικητικοί υπάλληλοι φοίτησαν στη σχολή. Αρκετοί νομοθέτες επίσης φοίτησαν στη σχολή του όπως οι: Tom Harkin, George Miller, William J. Fulbright.

---

⁴⁸⁵ Joshua M. Epstein, "Preserving Security in Europe; N.A.T.O. Can Hold Its Own," *New York Times*, November 14, 1986.

⁴⁸⁶ Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ιστορία του think tank IPS παραπέμπουμε τον διαδικτυακό τόπο του : <http://www.ips-dc.org/about/history>

Η συμβολή του IPS ήταν κυρίαρχη στη διαμόρφωση των κινημάτων «κλιματικής αλλαγής». Το IPS ενεπλάκη έντονα σε περιβαλλοντικά ζητήματα που απασχολούσαν τα αντι-πυρηνικά κινήματα. Το 1979 ο Saul Landau μέλος του IPS κέρδισε το βραβείο Emmy για τη δημιουργία του ντοκιμαντέρ του με τίτλο «*Paul Jacobs and the Nuclear Gang*» το οποίο αποκάλυπτε τους πραγματικούς λόγους δημιουργίας ενός πυρηνικού προγράμματος και επεσήμανε τους κινδύνους που προκαλεί η ραδιενέργεια σε όσους εκτίθενται σε αυτή. Το 1985 ο William Arkin μέλος του IPS δημοσίευσε το βιβλίο με τίτλο «*Nuclear Battlefields: Global Links in the Arms Race*» το οποίο συνέβαλε καθοριστικά στην κινητοποίηση των αντι-πυρηνικών ακτιβιστών με τις αποκαλύψεις του για τις σημαντικές επιπτώσεις της πυρηνικής ενέργειας στην κοινωνία των Η.Π.Α.

Η δράση του IPS στην πολιτική σκηνή ήταν πιο έντονη το 1983 όταν ο Marcus Raskin ανέλαβε τη δημιουργία μελέτης για τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό ύστερα από αίτημα έξι μελών του Κογκρέσου. Η ομάδα που ανέλαβε τη διεξαγωγή του σχεδίου για τον προϋπολογισμό ανέπτυξε ένα εναλλακτικό σχέδιο το οποίο προέβλεπε τη δημιουργία θέσεων εργασίας πλήρους απασχόλησης και διεξοδικές περικοπές στις αμυντικές δαπάνες. Το σχέδιο ανακοινώθηκε σε ένα σεμινάριο που διοργανώθηκε στο Κογκρέσο⁴⁸⁷.

Στα μέσα της δεκαετίας 1980, το IPS δέχτηκε επιθετική κριτική από τα συντηρητικά Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας και τον Τύπο. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά κάποια άρθρα όπως το «*Moscow's Friends at the Institute of Policy Studies*», το «*They Run America*», το «*Gambling with Subversion*» και το «*The Institute for Policy Studies: Empire on the Left*». Αυτές οι κριτικές αποτελούσαν τη διατύπωση σημαντικών πολιτικών διαφορών χρησιμοποιώντας την ρητορική και τον εκφοβισμό⁴⁸⁸.

Πόσο σημαντικός ήταν και γιατί ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. για την προώθηση, τον έλεγχο και το «πάγωμα» των πυρηνικών εξοπλισμών;

Ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης ως εσωτερικών παραγόντων επιρροής κρίνεται σημαντικός όσον αφορά την ανάλυση της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους.

---

⁴⁸⁷ John Rees, "Moscow's Friends at the Institute for Policy Studies," *American Opinion* (New York, November 1983):30-41, 45-7, 51-4.

⁴⁸⁸ Aryeh Neir, "An Open Letter to the Times Magazine," *Nation* (New York, May 1981). Jean Isaak Rael, "The Institute for Policy Studies: Empire on the Left," *Midstream* (New York, 1980):7-18 . Susan L.M. Huck, "Gambling with Subversion," *American Opinion* (New York, May 1977):9-14 91-9.

Διακρίνουμε ότι ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης στη διαμόρφωση των εν λόγω πολιτικών ήταν παρεμβατικός. Παρέμβαιναν στο σύνολο των ζητημάτων που όξυναν την αντιπαράθεση, που οδηγούσαν σε απειλή αναμετρήσεων, αποσταθεροποιούσαν το διεθνές σύστημα και οδηγούσαν στην απειλή ενός νέου παγκοσμίου πολέμου. Ειδικότερα στα θέματα της κούρσας των πυρηνικών εξοπλισμών, των προγραμμάτων ανάκτησης της κυριαρχίας των Η.Π.Α., του διαστημικού προγράμματος SDI. Ένεκα των οποίων, διακυβευόταν η παγκόσμια ειρήνη. Στις διακρατικές σχέσεις των δυο αυτών υπερδυνάμεων είχε διαμορφωθεί διαχρονικά ένα πλαίσιο ειρηνικής συνύπαρξης. Η επιρροή των δεξαμενών σκέψης ήταν καθοριστικότερη σε πλευρές του πυρήνα της διαχρονικής αναμέτρησης των δυο υπερδυνάμεων που αφορούσαν σε συνολικότερα ζητήματα στρατηγικής μεταξύ τους.

Ωστόσο, οι κινητήριες δυνάμεις που καθόρισαν, τη πολιτική του Reagan ήταν και τα δομικά φαινόμενα, που προσδιόριζαν αυτή την αναμέτρηση στο σύνολο του διπολισμού του παγκόσμιου συστήματος όπως: η κατανομή ισχύος, η κούρσα των πυρηνικών εξοπλισμών, η διαίρεση της Ευρώπης.

6.8 Η σύνοψη του κεφαλαίου - συμπεράσματα.

Ποιος ήταν ο ρόλος του Reagan στη προώθηση των πυρηνικών εξοπλισμών και στη διαμόρφωση πολιτικών μείωσης και ελέγχου του πυρηνικού οπλοστασίου την περίοδο 1981-1989;

Ο Reagan στη θητεία του ως πρόεδρος των Η.Π.Α. υλοποίησε με συνέπεια το δόγμα του εθνικού συμβουλίου των Η.Π.Α. το NSC 68, και το σχέδιο του Heritage Foundation «*Mandate for Leadership*». Εφάρμοσε επίσης και τη στρατηγική της «ισορροπίας» του πυρηνικού οπλοστασίου των Η.Π.Α. έναντι της Ε.Σ.Σ.Δ. με τη προώθηση της κούρσας των εξοπλισμών των Η.Π.Α και με βάση τη θέση του ότι έπρεπε να επανακτήσουν την ισχύ τους οι Η.Π.Α. στην οποία υστερούσαν. Η πολιτική του Reagan απέναντι στην Ε.Σ.Σ.Δ. χαρακτηριζόταν από τις στρατηγικές της «καταστολής» και της «αμοιβαιότητας».

Ο Reagan αποφάσισε να καλέσει τον Gorbachev σε συνάντηση κορυφής καθότι θεωρούσε ότι επιτέλεσε τη βασική αποστολή της προεδρίας του η οποία συνίστατο στην αύξηση της ισχύος των Η.Π.Α. και ότι πλέον ήθελε να προωθήσει τόσο την αναβάθμιση

των σχέσεων των Η.Π.Α. με την Ε.Σ.Σ.Δ. όσο και την επίτευξη μιας Συμφωνίας για τη μείωση των πυρηνικών όπλων.

Το Νοέμβριο του 1985 πραγματοποιήθηκε η Σύνοδος Κορυφής Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ. στη Γενεύη. Η Σύνοδος απέβη άκαρπη καθώς δε κατέληξε σε κάποια συμφωνία όσο αφορά τις διαμάχες για περιοχές του πλανήτη και τον έλεγχο εξοπλισμών. Το 1986 στη Σύνοδο του Reykjavik της Ισλανδίας οι ηγέτες των δύο χωρών Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ. προσήλθαν για την υλοποίηση μιας κοινής συμφωνίας για τον αποπλισμό των πυρηνικών. Όμως απέβη άκαρπη καθότι και οι δυο ηγέτες απείχαν παρασάγγας από τη σύναψη μιας από κοινού Συμφωνίας.

Ο Gorbachev ενόψει της Συνόδου της Ουάσιγκτον μετέβαλε τη θέση του και πρότεινε το διαχωρισμό των διαπραγματεύσεων για τη Συνθήκη Ενδιάμεσης Πυρηνικής Ισχύος INF από το επίμαχο ζήτημα της ανάπτυξης του Συστήματος Αντιπυραυλικής Άμυνας SDI. Ο Reagan αποδέχτηκε τη νέα πρόταση Gorbachev και η Συνθήκη INF υπογράφηκε στη Σύνοδο Κορυφής της Ουάσιγκτον το Δεκέμβριο του 1987. Καθότι η κυβέρνηση Reagan εκτιμούσε ότι ο πυρηνικός αποπλισμός θα της παρείχε σημαντική πολιτική ώθηση. Παρά τις διαφωνίες συνεργατών του και παρά την εχθρική στάση που εκδήλωσαν οι κυβερνήσεις τόσο της Μεγάλης Βρετανίας όσο και της Δυτικής Γερμανίας.

Τέλος, ο Reagan έπαιξε καθοριστικό ρόλο όσον αφορά την ανάπτυξη του διαστημικού προγράμματος SDI. Οι αντιλήψεις του διαδραμάτισαν κυρίαρχο ρόλο, τόσο στην υλοποίηση των πολιτικών ανάκτησης ισχύος των Η.Π.Α. στο διεθνές σύστημα, όσο και στην διασφάλιση της επικράτησης των Η.Π.Α. διεθνώς έναντι της άλλης υπερδύναμης. Επίσης, σχετικά με την προώθηση των εξοπλισμών, οι παράγοντες που συνέβαλλαν καθοριστικά στον έλεγχο και στο «πάγωμά» τους ήταν: ο κοινωνικός αναβρασμός που επικρατούσε παγκοσμίως, κατά της αύξησης των εξοπλισμών και η επιδίωξη συμβιβασμού πρώτα της Ε.Σ.Σ.Δ. ύστερα των Η.Π.Α. για την επίτευξη τελικής συμφωνίας.

Ποιος ήταν ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης;

Με την εκλογή του Reagan στην προεδρία των Η.Π.Α. το Heritage Foundation εξασφάλισε προνομιακή θέση στο πολιτικό κατεστημένο της χώρας. Όσον αφορά τις πολιτικές ελέγχου των εξοπλισμών και του «παγώματος», ήταν αντίθετο στην επικύρωση

της Συνθήκης SALT II και κατά των διαπραγματεύσεων του προγράμματος START για τον έλεγχο των εξοπλισμών. Με ομάδες εργασίας επεξεργάστηκε θέσεις για τη στρατικοποίηση του διαστήματος και για τη χρήση νέων υψηλών τεχνολογιών. Με ιδιαίτερη ενίσχυση της προώθησης του προγράμματος του Reagan SDI ιδρύοντας τη δεξαμενή σκέψης High Frontier. Τέλος ήταν αντίθετο με το «πάγωμα» των εξοπλισμών και ενόψει της Συνόδου Κορυφής της Γενεύης επέμεινε στο ότι μια Συμφωνία έπρεπε να περιλαμβάνει τον περιορισμό των οπλικών συστημάτων της Ε.Σ.Σ.Δ. SS-18 και SS-19 και ότι για να υπογραφεί Συνθήκη έπρεπε να υπάρχει εξαίρεση του προγράμματος SDI.

Οι πολιτικές θέσεις του Heritage Foundation είχαν συντηρητικές καταβολές καθώς το ίδρυμα αποτελούσε τη ναυαρχίδα της συντηρητικής σκέψης με το πρόγραμμα «Mandate for Leadership» και οι ιδρυτές τους ήταν εκπρόσωποι της «Νέας Δεξιάς». Επιπλέον, οι χορηγίες του ιδρύματος προέρχονταν από συντηρητικούς δισεκατομμυριούχους. Στόχος του ιδρύματος ήταν τόσο η διατύπωση όσο και η προώθηση των συντηρητικών πολιτικών της κυβέρνησης Reagan. Το 1986 κατά την άσκηση της δεύτερης θητείας του Reagan το Heritage χρηματοδότησε την προεκλογική εκστρατεία του με 30 εκατομμύρια δολάρια.

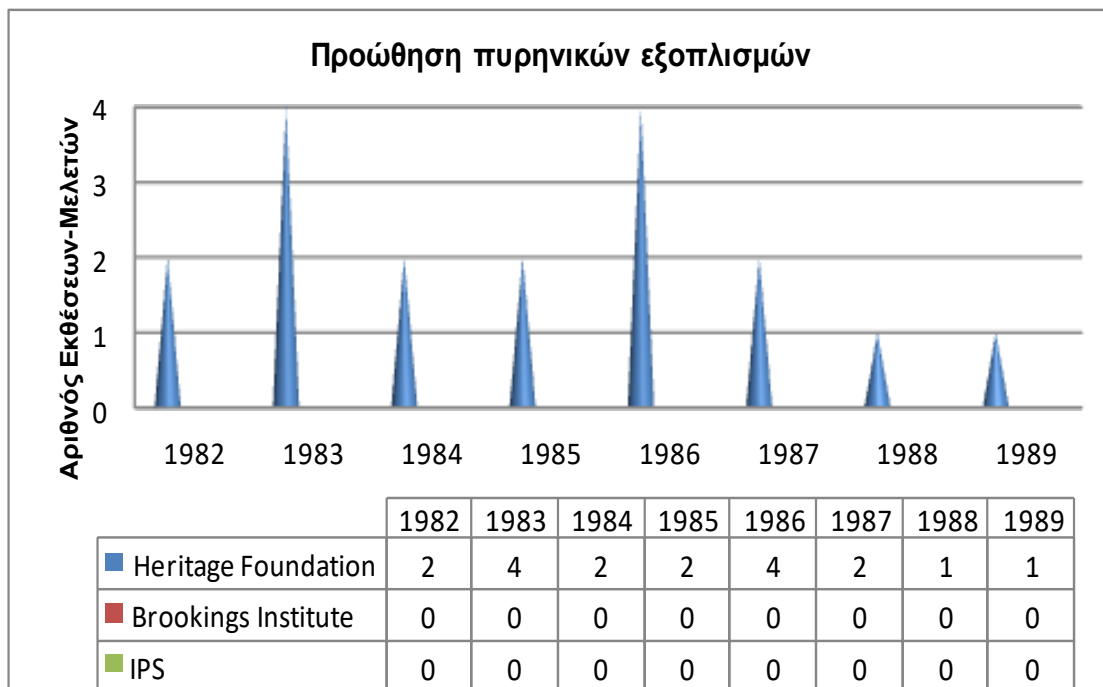
Το Brookings Institute επέκρινε τις στρατηγικές ανάπτυξης πυραυλικών συστημάτων στο διάστημα. Απέδιδε στα εξοπλιστικά προγράμματα την επιδίωξη του Reagan να αποκτήσει σύμβολα ισχύος. Επεδίωκε τη πολιτική κατευνασμού ανάμεσα σε Η.Π.Α. και Ε.Σ.Σ.Δ., την εκτόνωση της σύγκρουσης και την προώθηση των διαπραγματεύσεων για τον έλεγχο των εξοπλισμών. Σε συνεργασία με το πανεπιστήμιο Columbia πραγματοποίησε μελέτες για τον έλεγχο των εξοπλισμών σε μια κατεύθυνση του να είναι αμερόληπτες.

Κατά τη δεύτερη θητεία του Reagan, το Brookings Institute πρότεινε τον περιορισμό της αεροπορικής και της ναυτικής ισχύος της χώρας εξοικονομώντας το ποσό των είκοσι πέντε δις δολαρίων προκειμένου να διατεθούν σε άλλες ανάγκες της χώρας. Επίσης, την ακύρωση της δημιουργίας των πυραυλικών συστημάτων MX καθώς και των πυραύλων TRIDENT II όπου θα εξοικονομούσε η χώρα διακόσια δις δολάρια που θα μπορούσε να επενδυθούν σε άλλες αμυντικές δαπάνες. Τέλος δε θεωρούσε ότι οι διαπραγματεύσεις της Συνόδου Κορυφής στο Reykjavik θα έπρεπε να αξιοποιηθούν στο έπακρο.

Το Institute for Policy Studies (IPS) αποτελούσε τον κυρίαρχο οργανισμό αντιπολίτευσης στη στρατιωτική πολιτική των Η.Π.Α. από την επέμβασή τους στον πόλεμο στο Βιετνάμ μέχρι την επέμβασή τους στο Αφγανιστάν. Η συμβολή του υπήρξε κυρίαρχη για τη διαμόρφωση και κινητοποίηση των αντι-πυρηνικών ακτιβισμών με τις αποκαλύψεις του για σημαντικές επιπτώσεις της πυρηνικής ενέργειας στην κοινωνία των Η.Π.Α. Τέλος, πρότεινε σχέδιο για διεξοδικότερες περικοπές στις αμυντικές δαπάνες της χώρας.

Συνοπτικά στο γράφημα 2 παρουσιάζεται ο αριθμός των δημοσιεύσεων αναφορικά με τον βαθμό επιρροής των εξεταζόμενων δεξαμενών σκέψης στις πολιτικές προώθησης των πυρηνικών εξοπλισμών. Το Heritage Foundation άσκησε την μεγαλύτερη και εντονότερη επιρροή καθώς δημοσίευσε την περίοδο 1982-1989 δεκαοκτώ εκθέσεις-μελέτες υπέρ της αύξησης της στρατιωτικής ισχύος των Η.Π.Α. Εν αντιθέσει το Brookings Institute και το IPS δε δημοσίευσαν καμία έκθεση για την αύξηση της στρατιωτικής ισχύος εφόσον είχαν αντίθετη θέση. Συγκαταλέγονται στις δεξαμενές σκέψης που υποστήριζαν τον έλεγχο και το «πάγωμα» των πυρηνικών εξοπλισμών εν γένει.

ΓΡΑΦΗΜΑ 2

Επιπροσθέτως, στο γράφημα 3 παρουσιάζεται ο αριθμός των δημοσιεύσεων αναφορικά με τον βαθμό επιρροής των εξεταζόμενων δεξαμενών σκέψης στις πολιτικές ελέγχου και «παγώματος» των πυρηνικών εξοπλισμών. Το Brookings Institute άσκησε τη μεγαλύτερη επιρροή στις πολιτικές ελέγχου των πυρηνικών εξοπλισμών με τη δημοσίευση έξι εκθέσεων. Επίσης, πλήθος μελετών για τον έλεγχο των εξοπλισμών και για τη διαμόρφωση προτάσεων που αφορούσαν πολιτικές ασφαλείας με την Ε.Σ.Σ.Δ. πραγματοποιήθηκαν στο Columbia στο Ινστιτούτο Εξειδικευμένων Μελετών για την Ε.Σ.Σ.Δ.. Το IPS άσκησε ελάχιστη επιρροή καθώς δημοσίευσε δυο εκθέσεις για τον έλεγχο «πάγωμα» των εξοπλισμών. Ωστόσο, ακολουθούσε μια επικριτική θέση όσον αφορά την αύξηση της στρατιωτικής ισχύος των Η.Π.Α.

ΓΡΑΦΗΜΑ 3

Διακρίνουμε ότι ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης στη διαμόρφωση των εν λόγω πολιτικών ήταν παρεμβατικός. Οι δεξαμενές σκέψης παρέμβαιναν στο σύνολο των θεμάτων που όξυναν την αντιπαράθεση, που οδηγούσαν σε απειλή αναμετρήσεων, αποσταθεροποιούσαν το διεθνές σύστημα και οδηγούσαν στην απειλή ενός νέου παγκοσμίου πολέμου. Ειδικότερα στα θέματα της κούρσας των πυρηνικών εξοπλισμών,

των προγραμμάτων ανάκτησης της κυριαρχίας των Η.Π.Α., του διαστημικού προγράμματος SDI. Ένεκα των οποίων, διακυβευόταν η παγκόσμια ειρήνη. Οι δεξαμενές σκέψης διαδραμάτιζαν καθοριστικότερο ρόλο σε πλευρές του πυρήνα της διαχρονικής αναμέτρησης οι οποίες αφορούσαν σε συνολικότερα θέματα στρατηγικής ανάμεσα στις δυο υπερδυνάμεις. Ωστόσο, οι κινητήριες δυνάμεις που καθόρισαν, τη πολιτική του Reagan ήταν και τα δομικά φαινόμενα, που προσδιόριζαν αυτή την αναμέτρηση.

Τέλος, η θητεία του προέδρου Reagan συνδέθηκε με τις σημαντικές εξελίξεις που διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο τόσο σε παγκόσμια κλίμακα όσο και στις Η.Π.Α. όπως με τη κοινή συμφωνία ανάμεσα στο Reagan και στο Gorbachev για αμοιβαίο περιορισμό των πυρηνικών εξοπλισμών σε όλα τα πυρηνικά όπλα. Με «ένα βήμα πριν» τον τερματισμό του Ψυχρού Πολέμου, του διπολισμού, τη διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ. και του Ανατολικού μπλοκ που σχηματίστηκε μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ειδικότερα η διάλυση της Ε.Σ.Σ.Δ. που ακολούθησε μετά τη θητεία του Reagan οφειλόταν τόσο στη κρίση της εσωτερικής δομής του συστήματος όσο και της στρατηγικής της ανάσχεσης και περικύκλωσης που συνέχισε ο Reagan όπως και οι προκάτοχοί του. Στα διεθνή γεγονότα οδήγησαν τόσο οι συναντήσεις κορυφής Reagan-Gorbachev στο Reykjavik το 1986 όσο και οι κοινές συμφωνίες στην Ουάσινγκτον το 1987.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διατριβή αποτελεί μια θεωρητική μελέτη και έρευνα που χρησιμοποιεί τη θεωρία για να ερμηνεύσει: τις επιδιώξεις, τις πολιτικές θέσεις και αποφάσεις των Η.Π.Α. ως υπερδύναμης και τη δυναμική των σχέσεων, των αντιπαραθέσεων, αλλά και των συμφωνιών με την Ε.Σ.Σ.Δ.. Καθώς και το ρόλο του Reagan ως ηγέτη και ως διαμορφωτή των εξελίξεων τη περίοδο 1981-1989. Για τις ανάγκες της θεωρητικής ανάλυσης επιλέχθηκαν η θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού ως κύρια θεωρία ανάλυσης και η θεωρία του νεοκλασικού ρεαλισμού για την εξέταση των περιπτωσιολογικών μελετών: της υπόθεσης Ιραν-Contras και των πολιτικών προώθησης, ελέγχου και «παγώματος» των εξοπλισμών των Η.Π.Α.

Με τη θεωρία του πολιτικού ρεαλισμού αναλύθηκαν οι διεθνείς εξελίξεις και εξετάστηκε η συγκρουσιακή μορφή των δυο δυνάμεων Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ. ως έθνη κράτη. Ο ανταγωνισμός και η μεταξύ τους διαρκής σύγκρουση είχε επιπτώσεις τόσο στη διεθνή σταθερότητα και την ασφάλεια, στον έλεγχο των πυρηνικών εξοπλισμών όσο και στην εξασφάλιση της ισχύος ως μέσο άσκησης πολιτικής στα πλαίσια του διπολισμού καθώς και της κυριαρχίας εντός των συνασπισμών από τις Η.Π.Α. και την Ε.Σ.Σ.Δ..

Οι επεκτατικές πολιτικές όσο και οι επεμβάσεις στο εσωτερικό των χωρών των δυο συνασπισμών καθώς και έναντι τρίτων χωρών που εφάρμοσαν οι δυο υπερδυνάμεις, δημιούργησαν ζώνες επιρροής. Οι δυο συνασπισμοί ακολούθησαν τη στρατηγική της εξισορρόπησης αυξάνοντας τις αμυντικές δαπάνες και οδηγώντας τις χώρες τους σε μια κούρσα εξοπλιστικών προγραμμάτων. Η κατά περιόδους πόλωση λόγω του διαδοχικά διαμορφούμενου συστήματος του διπολισμού λειτουργούσε στα πλαίσια της εξισορρόπησης και των κανόνων ασφαλείας μεταξύ των δρώντων.

Οι δυο υπερδυνάμεις λόγω της απουσίας εξουσίας στο διεθνές σύστημα και παρότι οι σχέσεις τους ήταν ανταγωνιστικές και συγκρουσιακές μεριμνούσαν για την ασφάλεια και την εξισορρόπηση των δυνάμεων. Διατηρώντας τις επιδιώξεις τους για να επεκτείνουν την περαιτέρω ισχύ τους και την ανακατανομή αυτής της ισχύος. Τέλος, από το σύνολο των σχέσεων των δυο υπερδυνάμεων επιβεβαιώνεται στο το πλαίσιο αρχών της σχολής σκέψης του πολιτικού ρεαλισμού.

Με τη θεωρία του νεοκλασικού ρεαλισμού αναλύθηκε η εξωτερική πολιτική των κρατών Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ. τη περίοδο 1981-1989. Εξετάστηκε: η επιρροή της εσωτερικής

πολιτικής, των αντιλήψεων των ηγετών, των ηγετικών ελίτ και των δευτερογενών παραγόντων όπως οι δεξαμενές σκέψης στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των κρατών.

Όσον αφορά τη μελέτη της υπόθεσης Ιράν-Contras, η ανάμιξη του Reagan εντασσόταν στα πλαίσια της στρατηγικής της ανάσχεσης των επεμβάσεων της Ε.Σ.Σ.Δ. σε τρίτες χώρες, που συνιστούσε βασική εθνική στρατηγική για όλους τους προέδρους των Η.Π.Α. (NSC-68). Ο Reagan έπρεπε να ανταποκριθεί, τόσο στις απαιτήσεις του εξωτερικού περιβάλλοντος, όσο και των εσωτερικών πολιτικών εξελίξεων λαμβάνοντας υπόψη, τις αντιδράσεις τόσο της κοινής γνώμης, όσο και του πολιτικού κόσμου της χώρας για τις ενέργειές του. Επομένως, οι αντιλήψεις του και οι ενέργειες για την δυναμική αντιμετώπιση της συνεργασίας της ηγεσίας της Νικαράγουα με την Ε.Σ.Σ.Δ. και μάλιστα στην αμερικάνικη ήπειρο, αποτέλεσαν καθοριστικό παράγοντα στην ερμηνεία των πολιτικών εξελίξεων στην υπόθεση. Λαμβανομένου υπόψη και τη παραβίαση ακόμη και διεθνών κανόνων και νόμων της χώρας του στην υπόθεση των Contras.

Όσον αφορά τη μελέτη για τις πολιτικές προώθησης, ελέγχου και «παγώματος» των εξοπλισμών των Η.Π.Α. ο ρόλος του Reagan ήταν σημαντικός για την εφαρμογή, της βασικής στρατηγικής του για την ανάκτηση της ισχύος των Η.Π.Α. μέσω των όπλων νέας γενιάς και υψηλής τεχνολογίας. Η αντίληψη του Reagan ότι η εν λόγω στρατηγική θα συνιστούσε σημαντικό πλεονέκτημα των Η.Π.Α. έναντι της αντιπάλου υπερδύναμης της Ε.Σ.Σ.Δ., τον οδήγησε στην προώθηση του διαστημικού προγράμματος SDI. Η υιοθέτηση αμυντικών στρατηγικών για την απόκτηση της ασφάλειας αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της θεωρίας του νεοκλασικού ρεαλισμού.

Το 1987 η κυβέρνηση Reagan προέβη στην υπογραφή της INF εκτιμώντας ότι, ένα «πάγωμα» των πυρηνικών εξοπλισμών θα της παρείχε σημαντική πολιτική ώθηση. Η υπογραφή της συνθήκης θα ικανοποιούσε μεν τη κοινή γνώμη που είχε ξεσηκωθεί παγκοσμίως με ποικίλες διαδηλώσεις. Θα συνέβαλλε δε τα μέγιστα στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της χώρας εξασφαλίζοντας πλεονεκτήματα για τις Η.Π.Α.

Η εσωτερική κατάσταση της χώρας επέδρασε στην υπόθεση Ιράν-Contras, όταν για παράδειγμα οι εσωτερικές αντιδράσεις οδήγησαν στην απαγόρευση των ομοσπονδιακών δαπανών για την ενίσχυση των Contras. Τέλος, στην περίπτωση της προώθησης των

εξοπλισμών ο παγκόσμιος κοινωνικός αναβρασμός της περιόδου κατά της αύξησης των εξοπλισμών και η υποχώρηση και η επιδίωξη συμβιβασμού, πρώτα της Ε.Σ.Σ.Δ. , ύστερα των Η.Π.Α. για την επίτευξη συμφωνίας συνέβαλλαν καθοριστικά στον περιορισμό και στην μείωσή τους.

Στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής μιας χώρας σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και οι δευτερογενείς δρώντες όπως οι δεξαμενές σκέψης. Επί του προκειμένου η άσκηση επιρροής των δεξαμενών σκέψης στη λήψη πολιτικών αποφάσεων της κυβέρνησης Reagan στην υπόθεση Ιράν-Contras ήταν περιορισμένη. Η ήπια επιρροή των δεξαμενών σκέψης στην υπόθεση, οφειλόταν στο γεγονός ότι αφορούσε μια περιφερειακή επέμβαση των κυβερνήσεων Reagan προς Τρίτη χώρα που είχε δεσμούς με την Ε.Σ.Σ.Δ.. Δεν αποτελούσε μια επέμβαση στον πυρήνα της αναμέτρησης των υπερδυνάμεων, όπου προέκυπταν κίνδυνοι για μια απευθείας σύγκρουση.

Τέλος ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης στις πολιτικές προώθησης, ελέγχου και «παγώματος» των εξοπλισμών ήταν περισσότερο παρεμβατικός. Οι δεξαμενές σκέψης παρενέβαιναν στο σύνολο των θεμάτων: που όξυναν την αντιπαράθεση, που οδηγούσαν σε απειλή αναμετρήσεων, αποσταθεροποιούσαν το διεθνές σύστημα και οδηγούσαν στην απειλή ενός νέου παγκοσμίου πολέμου, και ειδικότερα στα θέματα της κούρσας των πυρηνικών εξοπλισμών, των προγραμμάτων ανάκτησης της κυριαρχίας των Η.Π.Α., του διαστημικού προγράμματος SDI. Ένεκα των οποίων, διακυβευόταν η παγκόσμια ειρήνη. Στις διακρατικές σχέσεις των δυο αυτών υπερδυνάμεων είχε διαμορφωθεί διαχρονικά ένα πλαίσιο ειρηνικής συνύπαρξης. Οι κινητήριες δυνάμεις που καθόρισαν τη πολιτική του Reagan ήταν και τα δομικά φαινόμενα, που προσδιόριζαν αυτή την αναμέτρηση στο σύνολο του διπολισμού του παγκόσμιου συστήματος όπως: η κατανομή ισχύος, η κούρσα των πυρηνικών εξοπλισμών, η διαίρεση της Ευρώπης. Και σε πλευρές του πυρήνα της διαχρονικής αναμέτρησης εκεί, όντως οι δεξαμενές σκέψεις έπαιξαν καθοριστικότερο ρόλο, γιατί αφορούσαν σε συνολικότερα θέματα στρατηγικής ανάμεσα στις δυο υπερδυνάμεις

Ιστορικά, η επιρροή των δεξαμενών σκέψης στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. ξεκινά από το 1900 με τη δημιουργία μεγάλων ιδρυμάτων από εκατομμυριούχους όπως το Russell Sage Foundation, το Carnegie Endowment for International Peace, το Institute

for Government Research (από το 1916 Brookings Institute), το Hoover Institute, το Council on Foreign Relations, και το Ford Foundation. Η δημιουργία των ιδρυμάτων αυτών οφείλεται στην αποφυγή καταβολής φόρων από τους ιδρυτές τους. Τα ιδρύματα λειτουργούσαν σαν ιδιωτική τράπεζα για τους ιδρυτές τους. Το Carnegie Corporation και το Ford Foundation αποτελούσαν τα κυρίαρχα ιδρύματα που συνδέονταν με τη διεξαγωγή κυβερνητικής προπαγάνδας. Για παράδειγμα, το 1939 το Rockefeller Foundation διοργάνωσε μια σειρά μυστικών σεμιναρίων σε μια προσπάθεια να εδραιώσει τη κοινή γνώμη στις Η.Π.Α., υπέρ του πολέμου ενάντια στη ναζιστική Γερμανία.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1940 έγινε πιο συχνή η παρουσία των «εμπειρογνομόνων» («experts») εντός των κυβερνητικών δομών και ιδιαίτερα η επικοινωνία μεταξύ των επιστημόνων και των κυβερνητικών αξιωματούχων. Οι κυβερνητικές υπηρεσίες όπως το NSC και η CIA και κυρίως ο εκτελεστικός κλάδος είχαν στη διάθεσή τους μια μεγάλη δεξαμενή εμπειρογνομόνων, από τους οποίους αντλούσαν επιστημονική γνώση. Όπως, η δεξαμενή σκέψης RAND Corporation. Ωστόσο, η οικονομική τους εξάρτηση από τις κυβερνητικές χορηγίες και τις συμβάσεις με τις εκάστοτε κυβερνήσεις έκανε εμφανή την πολιτική χειραγώγηση των δικτύων αυτών.

Κατά τη περίοδο του Ψυχρού Πολέμου οι δεξαμενές σκέψης άσκησαν σημαντική επιρροή στην κυβέρνηση μέσω των χορηγιών για τη δημιουργία ερευνητικών κέντρων σε πανεπιστήμια. Όπως το Κέντρο Διεθνών Σχέσεων του πανεπιστημίου Harvard, που ερευνούσε και δίδασκε ζητήματα εθνικής ασφάλειας. Οι ακαδημαϊκές μελέτες ανάπτυξης προσέφεραν στο κράτος πληροφορίες και τρόπους αιτιολόγησης των πολιτικών τους. Ωστόσο, στις αρχές της δεκαετίας του 1970 οι ομοσπονδιακές επιχορηγήσεις αποκλιμακώθηκαν αφού οι Η.Π.Α έστρεψαν τους πόρους τους σε άμεσα στρατιωτικές επενδύσεις και σε δεξαμενές σκέψης, αντί για έρευνες σε πανεπιστημιακά τμήματα κοινωνικών επιστημών. Από τη δεκαετία του 1970 ο τομέας των δεξαμενών σκέψης εμφάνισε νέα «ήθη και έθιμα» εφόσον προσδιορίζονταν με βάση τα ιδεολογικά τους κριτήρια. Με το σύνθημα «Οι ιδέες έχουν συνέπειες» συνέβαλλαν στην ιδεολογική πόλωση ανάμεσα στους φιλελεύθερους και τους συντηρητικούς εκείνης της περιόδου. Γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη τη δεκαετία του 1980, αφού πολλά από αυτά είχαν πρόσβαση στους προεδρικούς κύκλους.

Το 1980 με την εκλογή του προέδρου Reagan οι συντηρητικές δεξαμενές σκέψης αποτέλεσαν σημαντικούς παράγοντες στη χάραξη της πολιτικής. Η σημαντικότερη ήταν το Heritage Foundation που ξεκίνησε να επεξεργάζεται τους πιθανούς τρόπους για την συμβολή του στη διαδικασία μετάβασης προς μια συντηρητική κυβέρνηση. Το 1981 με το πρόγραμμα “*Mandate for Leadership: Policy Management in a Conservative Administration*” (« εντολή για εξουσία: πολιτική διαχείριση μιας συντηρητικής κυβέρνησης») συντέλεσε στη πραγματοποίηση στροφής της χώρας προς τα δεξιά. Οι βασικότερες στρατηγικές επιλογές του προγράμματος που μετέπειτα είχαν καθοριστικές συνέπειες τόσο στη χώρα όσο και διεθνώς ήταν τόσο η επιλογή για το νεοφιλελεύθερο μοντέλο στην οικονομία και στο χρηματοπιστωτικό σύστημα όσο και οι στρατιωτικές επεμβάσεις σε άλλες χώρες. Ο Reagan είχε δώσει εντολή να υιοθετηθούν απόψεις από το εν λόγω πρόγραμμα από όλα τα μέλη του Υπουργικού του Συμβουλίου.

Η συμβολή του Heritage Foundation υπήρξε σημαντική και για την εκλογική επικράτηση του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος με επικεφαλής τον Reagan για δυο τετραετίες. Το 1986 κατά την άσκηση της δεύτερης θητείας του ο Reagan σε μια ομιλία του στο Heritage Foundation, ευχαρίστησε το ίδρυμα για την χρηματοδότηση της προεκλογικής του εκστρατείας ύψους 30 εκατομμυρίων δολαρίων.

Μεταξύ του 1981 και 1988, 200 μέλη κορυφαίων αμερικανικών δεξαμενών σκέψης συμμετείχαν στην διακυβέρνηση του Reagan με τη συνεχή παροχή των πολιτικών τους προτάσεων ή με την πρόσληψή τους ως σύμβουλοι του προέδρου. Συγκεκριμένα, πέντε δεξαμενές σκέψης εκπροσωπούσαν κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Reagan. Από αυτές 55 ερευνητές προέρχονταν από το Hoover Institution, 36 από το Heritage Foundation, 34 από το AEI, 32 από την CPD και 18 από το CSIS.

Επίσης, στη δεκαετία του 1980 δημιουργήθηκαν και δεξαμενές σκέψης από πρώην κυβερνητικούς αξιωματούχους, με στόχο να αφήσουν τη δική τους σφραγίδα στην εξωτερική και εσωτερική πολιτική. Δυο από τα σημαντικότερα ερευνητικά κέντρα αποτελούσαν το Carter Center από τον πρόεδρο Jimmy Carter και το Nixon Center for Peace and Freedom από τον πρόεδρο Richard Nixon.

Οι δεξαμενές σκέψης αποτελούσαν κέντρα δικτύωσης με κολοσσούς επιχειρήσεων και το ανθρώπινο δυναμικό τους ήταν στρατευμένο στο ρεύμα του νέο-συντηρητισμού και του πατριωτισμού των Η.Π.Α. Προκειμένου να προωθήσουν: μια συγκεκριμένη

διαχρονική στρατηγική με σημείο αναφοράς την απόφαση του Εθνικού Συμβουλίου των Η.Π.Α. NSC-68 τη πολεμική βιομηχανία ως δεσπόζουσα δύναμη στις Η.Π.Α. και την εξαγωγή όπλων προς συμμάχους και προς τρίτες χώρες. Επίσης, να διασφαλίσουν ζώνες επιρροής ιδιαίτερα σε περιοχές που αφορούσαν στην άντληση πλουτοπαραγωγικών πόρων, πηγών ενέργειας καθώς και στην εξασφάλιση νέων αγορών.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι κυβερνήσεις και διακρατικοί οργανισμοί συνέστησαν δεξαμενές σκέψης που εντάσσονται σε ανώτατα ιδρύματα και σε πολιτιστικούς οργανισμούς, για να προωθήσουν επιλογές υψηλής στρατηγικής και επίλυσης διαφορών σε περιοχές κρίσεων σύμφωνα με συγκεκριμένα συμφέροντα. Ωστόσο, αναπτύχθηκαν και δεξαμενές σκέψης που λειτούργησαν στα πλαίσια μιας σχετικής αυτονομίας και διατήρησαν ως ένα βαθμό την αμεροληψία και την αντικειμενικότητά τους.

Όσον αφορά το βαθμό επιρροής των επιλεγέντων δεξαμενών σκέψης στη διαδικασία λήψης αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής επί Reagan, ορίζεται ως εξής: Το Heritage Foundation άσκησε τη μεγαλύτερη και σημαντικότερη επιρροή στην εξωτερική πολιτική της κυβέρνησης Reagan με το πρόγραμμα “*Mandate for Leadership*” το οποίο συντέλεσε στη διαμόρφωση των ιδεών των κυβερνώντων σε πολιτικές και συνέβαλε στον καθορισμό των θεμάτων της πολιτικής ατζέντας. Το ίδρυμα χρηματοδότησε την δεύτερη προεκλογική εκστρατεία του Reagan το 1986 με 30 εκατομμύρια δολάρια.

Ιδιαίτερα έντονη ήταν η επίδραση του Heritage στην υπόθεση Ιράν-Contras δεδομένου ότι οι εμπειρογνώμονες του ιδρύματος διεξήγαγαν μελέτες στα πλαίσια διαμόρφωσης εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. για τη Νικαράγουα. Πρότειναν την προετοιμασία στρατιωτικών επιχειρήσεων των Η.Π.Α. με την οργάνωση μονάδων καταδρομών της Νικαράγουας (τους Contras) ή και με τη συμβολή χωρών όπως της Ονδούρας σε μια πιθανή επίθεση της Ε.Σ.Σ.Δ. στη περιοχή. Επεσήμαναν την ανάγκη ενίσχυσης των Contras με τη δημιουργία προγραμμάτων όπως το Lend Lease για την προμήθεια στρατιωτικού υλικού. Τέλος, ισχυρίζονταν ότι οι Η.Π.Α. έπρεπε να συνεχίσουν την ενίσχυση των Contras ως φορέα άσκησης πίεσης για να διασφαλίσουν την υλοποίηση της δέσμευσης των Santinistas. Για να εξασφαλίσουν την αποκατάσταση της ειρήνης στη Κεντρική Αμερική και τη διασφάλιση της δημοκρατίας και της ανεξαρτησίας της Νικαράγουας.

Το Heritage ανέλαβε την οικονομική υποστήριξη μιας ομάδας εμπειρογνομόνων σε θέματα πυρηνικής ασφάλειας και πολιτικής του διαστήματος εν γένει με την έκθεση High Frontier η οποία συνέβαλε καθοριστικά στη διαμόρφωση του προγράμματος για τη στρατικοποίηση του διαστήματος SDI⁴⁸⁹. Επίσης, υποστήριζε με σειρά εκθέσεων τον εκσυγχρονισμό της στρατιωτικής ισχύος των Η.Π.Α. Τέλος το Heritage ήταν κατά των διαπραγματεύσεων της συνθήκης για τον έλεγχο των εξοπλισμών START⁴⁹⁰ υποστηρίζοντας ότι έθεταν τις χώρες της δυτικής Ευρώπης σε πιο ευάλωτη θέση έναντι της ισχύος της Ε.Σ.Σ.Δ.. Η στάση του ιδρύματος ήταν αντίθετη με τις πολιτικές του «παγώματος των εξοπλισμών» από τη στιγμή που η Ε.Σ.Σ.Δ. είχε στρατηγικό πλεονέκτημα ισχύος. Ωστόσο ήταν επιθυμητές οι μειώσεις στους εξοπλισμούς εφόσον όμως ήταν σύμφωνα με τις ανάγκες της εθνικής ασφάλειας των Η.Π.Α.

Η επιρροή του Brookings Institute ήταν σημαντική όσον αφορά την άσκηση μιας συντηρητικής οικονομικής πολιτικής. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 όπου η εγχώρια και διεθνής κρίση ήταν έντονη το Brookings Institute συνέταξε μια πολιτική πρόταση με τίτλο «ατζέντα για τη δεκαετία του 1980» με την οποία εξέφρασε τη συντηρητική στροφή στην οικονομική πολιτική. Θεωρούσε ότι η κρίση είναι τόσο οικονομική όσο και πολιτική.

Στην υπόθεση Ιράν-Contras η επιρροή του Brookings Institute στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. στη Νικαράγουα ήταν ελάχιστη. Καθώς, σχολίασε μόνο την επίδραση του σκανδάλου στις προεδρικές εκλογές του 1988. Επεσήμανε επιπλέον το υψηλό τίμημα του Reagan προς όλο τον κόσμο εξαιτίας της σύνδεσής του με το σκάνδαλο και ότι το πρόγραμμα για την ανατροπή των Σαντινίστας στη Κεντρική Αμερική με την ενίσχυση των Contras ήταν επιζήμιο. Το Brookings Institute δεν ήταν ενταγμένο στη στρατηγική του Reagan παρόλο που συνέπλεαν και συνταυτιζόντουσαν

---

⁴⁸⁹ Ομοίως, υπήρχαν και άλλες ισχυρές συντηρητικές δεξαμενές σκέψης όπως το American Enterprise Institute και το Cato Institute. Αξιοσημείωτος σχετικά με το βαθμό επιρροής ήταν και ο ρόλος του Center for Security Policy-CSP, νευραλγικό κέντρο στρατικοποίησης του διαστήματος που και αυτό ασκούσε στρατηγικές lobby. Πρόεδρος του CSP ήταν ο Frank Gaffney Jr, υφυπουργός άμυνας κατά τη διάρκεια διακυβέρνησης του Reagan.

⁴⁹⁰ Ωστόσο, το 1987 ο Reagan υπέγραψε τη Συνθήκη περιορισμού των πυρηνικών εξοπλισμών INF. Ενώ επελέγη η διαδικασία διαπραγματεύσεων και προτάσεων ανάμεσα στις δυο υπερδυνάμεις για τον περιορισμό των πυρηνικών με τη Συνθήκη START⁴⁹⁰.

με ορισμένες επιλογές με τη κυβέρνηση Reagan. Άσκησε κυρίως σφοδρή κριτική για τις συνέπειες της επέμβασης ως επίσημο για της Η.Π.Α..

Επηρέασε σημαντικά τις πολιτικές ελέγχου και «παγώματος» των εξοπλισμών κατά τη διακυβέρνηση Reagan. Η έκθεση με θέμα «Υφεση και Σύγκρουση: οι σχέσεις Η.Π.Α.-Ε.Σ.Σ.Δ. από τη διακυβέρνηση Nixon στη διακυβέρνηση Reagan» του Brookings Institute που αφορούσε την Ε.Σ.Σ.Δ. και την Ανατολική Ευρώπη χρηματοδοτήθηκε από κονδύλια του NSC. Επίσης το ινστιτούτο συνεργαζόταν και με άλλα ινστιτούτα για την πραγματοποίηση μελετών για τον έλεγχο των εξοπλισμών και για τη διαμόρφωση προτάσεων που αφορούσαν πολιτικές ασφάλειας με την Ε.Σ.Σ.Δ.. Λάμβανε επιχορηγήσεις για τη διεξαγωγή μελετών που αποσκοπούσαν στον προσδιορισμό των διαφορών και των ομοιοτήτων μεταξύ των στρατιωτικών επιχειρήσεων των Η.Π.Α. και της Ε.Σ.Σ.Δ.. Σημαντικός ήταν ο ρόλος του Brookings Institute στη διαμόρφωση της πυρηνικής αμυντικής στρατηγικής των Η.Π.Α. κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Το 1985 το ινστιτούτο επεσήμανε τον περιορισμό της αεροπορικής όσο και της ναυτικής ισχύος της χώρας εξοικονομώντας 25 δισεκατομμύρια δολάρια. Πρότεινε την ακύρωση της κατασκευής των πυραυλικών συστημάτων MX, των B-1 βομβών αντί των Stealth και την κατασκευή των πυραύλων Trident II υποστηρίζοντας την κατασκευή των Trident I και των Aegis cruiser, εξοικονομώντας περίπου 72 δισεκατομμύρια δολάρια από κάθε αεροπλανοφόρο. Με την υλοποίηση των εν λόγω μειώσεων τα 200 δισεκατομμύρια που εξοικονομούνταν μπορούσαν να επενδυθούν για την εξυπηρέτηση μεταξύ των άλλων και αμυντικών αναγκών. Το 1989 υποστήριζε το πλήρες πάγωμα των στρατιωτικών δαπανών ύψους 200 εκατομμυρίων δολαρίων. Τέλος ότι το NATO έπρεπε να προβεί σε περιορισμούς της συμβατικής του ισχύος.

Ενώ, η επιρροή του Institute for Policy Studies στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. ήταν μηδενική λόγω των εκ διαμέτρου αντίθετων ιδεολογικών και πολιτικών προσανατολισμών του ινστιτούτου με τις ιδεολογικές και στρατηγικές πολιτικές της ηγεσίας Reagan . Σχετικά με την υπόθεση Ιράν-Contras το IPS δημιούργησε το σχέδιο «Αλλαγής Πορείας: για την ειρήνη στη Κεντρική Αμερική και την Καραϊβική» το οποίο διανεμήθηκε σε εκατοντάδες σχολεία, εργατικά συνδικάτα και οργανώσεις πολιτών προκειμένου να συμβάλουν στην αλλαγή πολιτικής των Η.Π.Α. στην περιοχή. Το 1983 εξέθεσε το «βρώμικο πόλεμο» της CIA με στόχο τη Νικαράγουα και το 1985 δημοσίευσε

έκθεση προσβολής του Κογκρέσου με τίτλο «In Contempt of Congress: The Reagan Record of Deceit and Illegality on Central America», η οποία αποκάλυπτε τις ψευδείς και παραπλανητικές δηλώσεις και παραβιάσεις του νόμου από Αμερικανούς αξιωματούχους. Τέλος, μέσω του Washington Office on Latin America WOLA παρακολουθούσε και δημοσίευε τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Λατινική Αμερική.

Όσον αφορά την επιρροή στη στρατιωτική πολιτική των Η.Π.Α. το IPS συνέβαλε καθοριστικά στη κινητοποίηση των αντι-πυρηνικών ακτιβιστών αποκαλύπτοντας τις σημαντικές επιπτώσεις της πυρηνικής ενέργειας στην κοινωνία των Η.Π.Α. Τέλος το 1983 ομάδα εμπειρογνομόνων του ινστιτούτου διεξήγαγαν σχέδιο για τον προϋπολογισμό αναπτύσσοντας ένα εναλλακτικό σχέδιο όπου προέβλεπε τη δημιουργία θέσεων εργασίας πλήρους απασχόλησης και διεξοδικές περικοπές στις αμυντικές δαπάνες.

Παρόλη την όξυνση και την πόλωση ότι η ανθρωπότητα βρέθηκε στο χείλος του γκρεμού ενώπιον ενός πολέμου πλανητικής καταστροφής η απειλή αυτή αφορούσε περισσότερο στη πρόταξη μιας ρητορικής για την ενίσχυση της ισχύος της μιας πλευράς σε βάρος της άλλης και για τη συνοχή των συμμαχιών των δύο μπλοκ. Παρόλες τις διακυμάνσεις της αντιπαλότητας και της προσέγγισης τελικά λειτουργούσαν δικλείδες ασφαλείας.

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου κυριαρχήθηκε από την υποχώρηση του στρατιωτικού ανταγωνισμού που προκάλεσε κατασπατάληση πόρων οδηγώντας την ανθρωπότητα στο να αποτελέσει την αποθήκη πολεμικών εξοπλισμών. Παρά τις περιφερειακές υπαρκτές συγκρούσεις και την ανάδειξη νέων πεδίων ισχύος στο διεθνές σύστημα. Στη θέση του στρατιωτικού ανταγωνισμού υπαισέρχεται κυρίαρχα ο οικονομικός ανταγωνισμός. Η επικράτηση της αγοράς αποτελεί τη νέα εξέλιξη καθώς και η προώθηση ζωνών επιρροής που σχετίζονται με την εξασφάλιση πλουτοπαραγωγικών πόρων και πηγών ενέργειας. Σημαντικό παράμετρο αποτελεί η αλόγιστη σπατάλη πόρων και η καταστροφή του περιβάλλοντος σε πλανητικό επίπεδο στο βωμό της οικονομικής ισχύος.

Η εξισορρόπηση και η ισορροπία της περιόδου του Ψυχρού Πολέμου με τους κανόνες των δυο υπερδυνάμεων, τον έλεγχο και την κυριαρχία επί των συμμάχων των συνασπισμών της περιόδου παραχωρούν τη θέση τους ως εξέλιξη σε ένα νέο διεθνές

σύστημα εξισορρόπησης, ισορροπίας και αναζήτησης ανάλογων μηχανισμών ειρηνικής επίλυσης των διαφορών.

Στη περίοδο του διπολισμού προβλήθηκαν μεταξύ των άλλων και ιδεολογικοί όροι που αφορούσαν στην ελευθερία, στη δημοκρατία, το κομμουνισμό. Η διένεξη και ο ανταγωνισμός αφορούσε σε βαθύτερα αίτια που έχουν σχέση με την ισχύ και την επικράτηση στο διεθνές σύστημα. Τη νέα περίοδο του πολυπολισμού προβάλλονται νέοι όροι όπως η τρομοκρατία και η «σύγκρουση πολιτισμών» ενώ, στην ουσία αφορούν στη νέα αναδιανομή της ισχύος σε ανακατανομές, καταμερισμούς, σε σφαίρες επιρροής, διασφάλιση πλουτοπαραγωγικών πόρων πηγών ενέργειας και αγορών. Η δύναμη των ιδεών αποκτά βαρύτητα και λειτουργεί καταλυτικά σε ορισμένες ιστορικές περιόδους. Οι ιδέες αποκτούν υλική δύναμη, αποτελούν σημαντικό παράγοντα και δύναμη διαμόρφωσης και προώθησης των εξελίξεων. Όπως επίσης και οι ηγεσίες τόσο στις αλλαγές κατευθύνσεων όσο και τη διαχείριση κρίσεων.

Οι δεξαμενές σκέψης συνεχίζουν να επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. Σημαντική υπήρξε η στήριξη της εξωτερικής πολιτικής του προέδρου Μπάρακ Ομπάμα από τη δεξαμενή σκέψης Center for American Progress- CAP που ιδρύθηκε το 2003 από τον πρώην διευθυντή προσωπικού του προέδρου Clinton τον John Podesta. Η δημιουργία του βασίστηκε στη δομή του Heritage Foundation, με σκοπό την ιδεολογική ενίσχυση του Δημοκρατικού Κόμματος. Χρησιμοποίησε περισσότερο στρατηγικές πλησιέστερες με αυτές των ομάδων πίεσης και των λόμπι, όπως την άμεση επαφή με τα πρόσωπα που χαράσσουν την πολιτική, την τακτική προβολή στα media, κ.α. αποτελώντας πεδίο «αγοραπωλησίας ιδεών». Το CAP αποτέλεσε μια από τις ισχυρότερες δεξαμενές σκέψης του Δημοκρατικού Κόμματος και συνέβαλλε τα μέγιστα τόσο κατά τη πρώτη θητεία του Ομπάμα όσο και στην πολιτική που θα ακολουθούσε κατά τη δεύτερη θητεία του ως πρόεδρος των Η.Π.Α.

Το κείμενο προτάσεων διακυβέρνησης με τίτλο «Change for America: a Progressive Blueprint For The 44th President» το 2009, που συνέταξαν οι μεγαλύτερες αριστερές δεξαμενές σκέψης New Democracy Project και Center for American Progress Action Fund για το CAP αποτέλεσε τον «οδηγό» της προοδευτικής σκέψης. Αποσκοπούσε στην άσκηση επιρροής αντίστοιχης με αυτή του προγράμματος «Mandate for Leadership». Τα

ιδρυτικά μέλη του προέρχονται από τον χρηματοπιστωτικό τομέα και το δίκτυο επενδυτικών τραπεζών και ασφαλιστικών τραπεζών⁴⁹¹.

Τέλος η μεγάλη συμβολή των δεξαμενών σκέψης στις Η.Π.Α. συντελείται μεταξύ των δύο κυβερνήσεων των Ρεπουμπλικάνων και των Δημοκρατικών. Η πιο επιδεκτική σε αλλαγές χρονική στιγμή της διακυβέρνησης θεωρείται το διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ των κυβερνήσεων. Μια δεξαμενή σκέψης συμμετέχοντας στις προεκλογικές διεργασίες μιας κυβέρνησης μπορεί να λάβει πλεονεκτική θέση όσον αφορά τη διαμόρφωση των πολιτικών εξελίξεων αλλά και να πιέσει για την τοποθέτηση των μελών της σε θέσεις ισχύος. Επιβεβαίωση της σημαντικότητας των μεταβατικών περιόδων στην άσκηση επιρροής αποτέλεσε η δραστηριότητα που ανέπτυξε το Heritage Foundation και το CAP.

Η διαχρονική λειτουργία των δεξαμενών σκέψης ως μια από τις ελάχιστες πηγές έρευνας και εξειδίκευσης έχει καταστήσει τη παρουσία τους χρήσιμη. Στο βαθμό που η ζήτηση για επιστημονική έρευνα που εκπορεύεται από τους πολιτικούς δρώντες και την κοινωνία αυξάνεται συνεχώς, ο ρόλος των δεξαμενών σκέψης δεν προβλέπεται να υποβαθμιστεί στο εγγύς μέλλον. Οι δεξαμενές σκέψης έχουν διευρύνει τις δραστηριότητές τους διεκδικώντας ενεργότερο ρόλο στη πολιτική των Η.Π.Α. αλλά και διεθνώς. Καθώς, αποτελούν παράγοντες του συστήματος δυνάμεων επιρροής και παρέχουν επιστημονική και ιδεολογική κάλυψη, υποστήριξη των πολιτικών και συμβάλουν στη διαμόρφωση ορισμένων αποφάσεων.

---

⁴⁹¹ Καλλιόπη, Σταυροπούλου, “Think Tanks Και Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική Οι Σχεδιασμοί Για Την Μέση Ανατολή Και Την Τουρκία,” *Foreign Affairs* Μάιος, no. 15 (2013).

ΠΗΓΕΣ-ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Πρωτογενείς πηγές.

Έγγραφα του Εθνικού Αρχείου Ασφαλείας: The National Security Archive-NSA Washington DC, USA και το Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας των Η.Π.Α. National Security Council (NSC).

Δημόσια έγγραφα από την προεδρική βιβλιοθήκη: Ronald W. Reagan, the Reagan Presidential Library, Orlando Florida.

Ακροάσεις του Κογκρέσου: Hearings.

Έγγραφα από τα αρχεία τους στελέχους του Ρέιγκαν, Oliver North.

Κυβερνητικά έγγραφα: S. Rep. No 100-216.

Οδηγίες : National Security Decision Directives (NSDD).

Έκθεση (Report) της επιτροπής του κογκρέσου, Tower's Committee.

Εκθέσεις (Reports), ενημερωτικά δελτία (Newsletters), σύντομα ενημερωτικά άρθρα (op-ted) από τις δεξαμενές σκέψης Heritage Foundation, Brookings Institute και Institute for Policy Studies.

Υπομνήματα της CIA.

Δευτερογενείς πηγές.

Abella, Alex. *Soldiers of Reason The RAND Corporation and the Rise of the American Empire*. Harcourt, 2008.

Abelson, D.E. "Do Think Tanks Matter? Opportunities, Constraints and Incentives for Think Tanks in Canada and the United States." *Global Society* 14, no. 2 (2000): 213–236. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13600820050008458>.

Abelson, Donald. *Do Think Tanks Matter? Assessing the Impact of Public Policy Institutes*. Quebec: McGill-Queen's University Press, 2001.

Abulof, Uriel. "What Is the Arab Third Estate?" *Huffington Post*. December 28, 2013.

Acheson, Dean. *Present at the Creation My Years in the State Department*. New York: Norton, 1969.

Adams, David. *The American Peace Movements*. New Haven CT: Advocate Press, 1985.

- Adelman, L. Kenneth; Nitze, H. Paul. *Can America Catch Up?* New York, 1984.
- Adler Emanuel, Haas Peter. *Conclusion: Epistemic Communities World Order and the Creation of a Reflective Research Program*. London U.K.: Cambridge University Press, 1992.
- Ahmad, Mahmood. "Behind The Scene: The Contributions of think tanks in US Policy-Making." *Qurtuba.edu.pk*. Accessed March 06, 2012. http://www.qurtuba.edu.pk/thedialogue/The Dialogue/2_2/4_M_Ahmad.pdf.
- Allison, Graham. *Essence of Decision: Explaining the Cuban Missile Crisis*. 2nd ed. New York: Longman, 1971.
- Althusser, Louis. *Politics and History Montesquieu, Rousseau, Hegel and Marx*. London: New Left Books, 1972.
- Anderson, Martin. *Impostors in the Temple*. New York: Simon and Schuster, 1992.
- . *Revolution*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1988.
- Andrew, Christopher. *For the President's Eyes Only: Secret Intelligence and the American Presidency from Washington to Bush*. New York: Harper Collins, 1995.
- Araujo, Richard. *The Sandinista War on Human Rights*. Washington D.C., 1983.
- Aron, Raymond. "The Anarchical Order of Power," *Daedalus* 95, no. 2 (1966) σ. 483-484.
- Bacevic, Andrew. *Washington Rules: America's Path to Permanent War*. New York: Metropolitan Books, 2010.
- Bacon, Francis. *New Atlantis*. London: H3Ewald, 1928.
- Barlow, G. Jeffrey. *A Freeze Makes No Sense*. Washington D.C., 1982.
- Baron, Martin. "Teaching Human Rights Violations." *The Washington Post*. October 01, 1996.
- Baucom, R. Donald. *The Origins of SDI 1944-1983*. Kansas: University Press of Kansas, 1992.
- Beit-Hallahmi, Benjamin. *The Israeli Connection: Whom Osrael Arms and Why*. London U.K.: Tauris & Co, 1987.
- Bengoechea Miranda, Roger. *The Civil War in Nicaragua: Inside the Sandinistas*. New Jersey: New Brunswick, 1994.
- Bentley F., Arthur. "The Process of Government: A Study of Social Pressure." *The Principia Press*. Bloomington Indiana, 1949.

- Bergman, Ronen. *The Secret War with Iran*. New York: Free Press, n.d.
- Berstein Carl, Marco Politi. *Seine Heigkeit Johannes Paul II. Und Die Geheimdiplomatie Des Vatikans*. Germany: Berstelsmann, 1997.
- Bhagwati, Jagdish. *The World Trading System at Risk*. Princeton: Princeton University Press, 1991.
- Biddle, Wayne. "Neutron Bomb: AN Explosive Issue." *International New York Times*. November 15, 1981.
- Black, C.E. & Helmreich, E.C. *Twentieth Century Europe: a History*. New York: Random House, 1972.
- Blumenthal, Sidney. *The Rise of the Counter-Establishment*. New York: Perennial Library, 1988.
- Blumenthal, Sidney. *The Rise of the Counter-Establishment: From Conservative Ideology to Political Power*. New York: Perennial Library, 1988.
- Boemeke, M.F., Feldman, G.D., Glaser, E. "The American Commission to Negotiate the Peace: An Historian Looks Back." In *The Treaty of Versailles: A Reassessment after 75 Years*, 189. Cambridge, 1998.
- Boland, Edward. *The Boland Amendment*. Washington D.C., 1982.
- Bowman, Robert. *Star Wars: A Defense Insider's Case Against the Strategic Defense Initiative*. California: J P Tarcher, 1986.
- Brecher, M. *India and World Politics: Krishna Menon's View of the World*. London: Oxford University Press, 1968.
- . *The New States of Asia*. London: Oxford University Press, 1963.
- Brewster, Ben. *For Marx*. London: Radical Thinkers, 2005.
- Bronson, Rachel. *Thicker Than Oil: America's Uneasy Partnership with Saudi Arabia*. New York: Oxford University Press, 2006.
- Brownfeld C. Allan and Waller J. Michael. *The Revolution Lobby*. Washington D.C.: Council for Inter-American Studies, 1985.
- Brownstein Ronald;Easton Nina. *Reagan's Ruling Class*. Washington D.C.: Presidential Accountability Group, 1982.
- Brunt, Peter. *Studies in Greek History and Thought*. New York: Oxford University Press, 1993.

- Bull Hedley, *H Αναρχη Κοινωνία: Μελέτη της Τάξης στην Παγκόσμια Πολιτική*, Αθήνα, Ποιότητα, 2001.
- Bundy, McGeorge. "MX Paper: Appealing, But Mostly Appalling." *New York Times*. April 17, 1983.
- Burchill, Scott. *Theories of International Relations*. London U.K.: Palgrave Macmillan, 2005.
- Cal, Jilson. *American Government: Political Development and Institutional Change*. United Kingdom: Taylor & Francis, 2009.
- Campbell, John Coert. *Defense of the Middle East*. New York: Council on Foreign Relations by Harper, 1960.
- Cannon, Lou. "Where Delegating Goes Awry." *Washington Post*, May 13, 1985.
- Cannon, Lou. *President Reagan: The Role of a Lifetime*. New York: Simon and Schuster, 1991.
- Caroll, D.James, Fritchler, A. Lee, Smith, L.R.Bruce. "Public Administration Review." *Public Administration Review* 45, no. 6 (1985): 805–814.
- Carr H. Edward. *The Twenty Years Crisis 1919-1939*. New York: Macmillan, 1939.
- Carr H. Edward. *The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*, Second Edition (London: The Macmillan Press and Harper Publisher, 1946).
- Cartledge Paul. *H Αρχαία Ελληνική Πολιτική Σκέψη Στην Πράξη*. Edited by Μαρία Οικονομίδου. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 2011.
- Chiampan, Andrea Ebin, Jason-Saltoun. "The Euromissiles Crisis to the Intermediate Range Nuclear Forces Treaty, 1979-1987," 2011. www.thereaganfiles.com.
- CIA. *Contra Organizations: The Contra Story*. Washington D.C., 2007.
- Cochran, Th. *Nuclear Weapons Databook. Soviet Nuclear Weapons*. Vol. IV. New York: Harper Business, 1989.
- Cohen, Samuel. *The Strategic Defense Initiative: A Shield, Not A Sword*. Washington D.C., 1988.
- Correa, Rafael. "Ecuador's Path." *New Left Review* 77, 2012.
- Corry, John. "On 13, Sandinistas Vs Miskitos." *New York Times*. July 29, 1986.
- Cowen, Tyker. *The Great Stagnation: How America Ate All The Low-Hanging Fruit of Modern History, Got Sick and Will Feel Better*. Massachusetts: Dutton Adult, 2011.

- Cox, Christopher. *Committee on US National Security and Military/commercial Concerns with the People's Republic of China*. California, 1999.
- Crackel, J.Theodore. *Reforming "Military Reform."* Washington D.C., 1983.
- D'Souza, Dinesh. *Ronald Reagan: How an Ordinary Man Became an Extraordinary an Extraordinary Leander*. New York: A Touchstone book by Simon & Schuster, 1997.
- Dahl, Robert. *Who Governs?: Democracy and Power in an American City*. New Haven: Yale University Press, 2005.
- Dahl, Robert. *A Preface to Democratic Theory*. University of Chicago Press, 1956.
- Dallek, Robert. *Partners in Power Nixon and Kissinger*. New York: Harper Collins, 2007.
- Dallin, Alexander. *Black Box: KAL 007 and the Superpowers*. California: University of California, 1985.
- Daniele, Ganser. *NATO's Secret Armies: Operation GLADIO and Terrorism in Western Europe*. U.K. London: Frank Cass, 2005.
- Das Basu, Sanchita. "Asia's Regional Comprehensive Economic Partnership." *ISEAS*. August 27, 2012.
- Davis Jack. *A New Freedom Fighter Aid Strategy*. Washington D.C., 1987.
- Dehghan, Black Ian and Saeed Kamali. "Hassan Rouhani, Ultimate Insider Who Holds Key to a More Moderate Iran." *The Gurdian*. June 20, 2013.
- Destler I.M., Daalder Ivo H. *A New NSC for a New Administration*. Washington D.C., 2000.
- Diane, Stone. *Think Tank Traditions: Policy Research and the Politics of Ideas*. Manchester University Press, 2004.
- Dibb, Paul. *The Soviet Union: The Incomplete Superpower*. 2nd ed. London U.K.: Macmillan, 1988.
- Dickey, Christopher. *With the Contras: a Report in the Wilds of Nicaragua*. New York: Simon and Schuster, 1985.
- Dobrynin, Anatoly. *In Confidence*. New York: Random House, 1995.
- Dohan, Anthony. *Ronald Reagan: Address to the National Association of Evangelicals. "Evil Empire."* Orlando: Public Papers of President Ronald W. Reagan, The Reagan Presidential Library, 1983.

- Domhoff William, Dye, Thomas. *Power Elites and Organization*. California: Newbury Park: Sage Publications, 1987.
- Domhoff, William, ; Dye, Thomas. *Power Elites and Organization*. Sage Focus. California: Newbury Park, 1987.
- Donald, Abelson. *A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy*. Canada: McGill-Queen's University Press, 2006.
- . *A Capitol Idea: Think Tank & U.S. Foreign Policy*. McGill-Queen's University Press, 2006.
- . "Think Tanks and U.S. Foreign Policy: A Historical Perspective' in U.S." *Journal of The U.S. Department of State* 7, no. 3 (2002).
- Donald, Rumsfeld. *Known and Unknown: A Memoir*. Reprint. New York: Sentinel Trade, 2012.
- Dowd, Kevin Hutchinson, Martin. *Alchemists of Loss: How Modern Finance and Government Intervention Crashed the Financial System*. 1st ed. New York: John Wiley and Sons, 2010.
- Doyle W., Michael. "Liberalism and World Politics." *The American Political Science Review* 80, no. 4 (1986).
- . *Ways of War and Peace: Realism, Liberalism and Socialism* (New York: W.W. Norton and Company, 1997), σ. 45-48.
- Draper, Theodor. *A Very Thin Line*. New York: Simon & Schuster, 1991.
- Dror, Yehezkel. *Η Ικανότητα Της Διακυβέρνησης*. Ι.Σιδέρης, 2008.
- Dubose Lou, Berstain Jake. *Vice: Dick Cheney and the Hijacking of the American Presidency*. First. New York: Random House, 2006.
- Dulles, John Foster. "The Evolution of Foreign Policy." *Department of State Bulletin* 30 (1954).
- Durst, Samantha &, Thurber. *Bridging the Border Transforming Mexico-U.S. Relations*. Boston: Rowman and Littlefield, 1997.
- Dye, Thomas. "Oligarchic Tendencies in National Policy-Making: The Role of the Private Policy-Planning Organizations." *The Journal of Politics* 40, no. 2 (1978).
- . *Who's Running America? The Reagan Years*. Third. USA: Prentice-Hall, 1983.

- Easterbrook, Gregg. "Ideas Move Nations." *Atlantic Monthly* 257, no. January (1986): 66–80.
- Ebbert, Jean, Marie-Beth Hall and Edward Latimer Beach. *Crossed Currents: Navy Women in a Century of Change*. London U.K.: Brassey's, 1999.
- Einstein, Albert. "Why Socialism?" *Monthly Review*. New York, 1949.
- Epstein, M. Joshua. "Preserving Security in Europe; NATO Can Hold Its Own." *New York Times* 1. November 14, 1986.
- Eric, Hobsbawm. *Η Εποχή Των Άκρων: Ο Σύντομος Εικοστός Αιώνας 1914-1991*. Αθήνα: Θεμέλιο, 2010.
- . "Το Τέλος Των Αυτοκρατοριών." In *Η Εποχή Των Άκρων: Ο Σύντομος Εικοστός Αιώνας 1914-1991*, 259–286. Αθήνα: Θεμέλιο, 2010.
- Farber, David. *Take Hostage: The Iran Hostage Crisis and America's First Encounter with Radical Islam*. New Jersey: Princeton University Press, 2009.
- Farrell, E. William. "MRS. Kirkpatrick Criticizes Soviet." *New York Times*. October 05, 1983.
- Farrell, John. *Tip O'Neill and the Democratic Century: A Biography*. 1st ed. Boston: Little Brown, 2001.
- Fayazmanesh, Sasan. *The United States and Iran: Sanctions, War and the Policy of Dual Containment*. London U.K.: Routledge, 2008.
- Fidel, Castro. *Speech : Meets Officials At UN: Departs For Home*. New York, 1979.
- Fischer, A. Beth. *The Reagan Reversal: Foreign Policy and the Cold War*. Missouri: University of Missouri Press, 1997.
- Fiske, John. "The Federal Union." *Harper's Magazine*. New York, February 1885.
- Foelber, Robert. *The Limits of Arms Control*. Heritage Foundation Washington D.C., 1983.
- Fozouni Bahman, "Confutation of Political Realism," *International Studies Quarterly* 39, no. 4 (1995).
- Franceschini, Alberto. *Τι Είναι Οι Ερυθρές Ταξιαρχίες*. Αθήνα: Τυποεκδοτική, 2004.
- Francis, Samuel T. *Dealing with Terrorists: A Better U.S. Policy Is Needed*. Washington D.C., 1984.
- Freedman, Lawrence. *The Evolution of Nuclear Strategy*. New York: St. Martin's Press, 1981.

- Frum, David. *How We Got Here: The '70s*. New York: Basic Books, 2000.
- Fukuyama, Francis. *The End of History and the Last Man*. New York: Free Press, 1992.
- . *The Origins of Political Order: From Prehuman Times to the French Revolution*. London U.K.: Macmillan: Straus and Giroux, 2011.
- Fulbright, J. Willian. "Sen. J.W. Fulbright's Final Speech in the United States Senate." 1974.
- Gabriel, Almond. *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Sage Publications, 1989.
- Gacek, Christopher. *Logic of Force: The Dilemma of Limited War in American Foreign Policy*. New York: Columbia U.P., 1994.
- Gaddis, Lewis John. "Comments on General Trends of U.S. Foreign Policy." *Review on Current Trends: U.S. Foereign Policy*. New York, 1984.
- . "Strategies of Containment." *Review on Current Trends: U.S. Foereign Policy*. New York, 1984.
- . *We Now Know: Rethinking Cold War History*. Oxford: Clarendon Press, 1997.
- George F. Kennan: An American Life*. New York: The Penguin Press, 2011.
- Garrison, Dee. *Bracing for Armageddon: Why Civil Defense Never Worked*. New York: Oxford University Press, 2006.
- Garthoff, L. Raymond. *Detente and Confrontation: American-Soviet Relations from Nixon to Reagan*. Washington D.C., 1982.
- Gary, Brett. "American Liberalism and the Problem of Propaganda." Pennsylvania, 1992.
- . *Mass Communications Research, the Rockefeller Foundation and the Imperatives of War 1939-1945*. North Tarrytown, New York, 1991.
- Gates, R. *From the Shadows: The Ultimate Insider's Story of Five Presidents and How They Won the Cold War*. New York: Simon & Schuster, 2007.
- Gelb, H. Leslie. "Rostow, Not Exactly on the Inside Track, Gets Derailed." *New York Times*. January 16, 1983.
- Gelb, Leslie. "Reagan to Propose Missile Terms." *New York Times* 1. November 17, 1981.
- George, Bush W. "Bush Speech." *New York Times*. October 07, 2001.

- Gerald, Delanty. *Social Science, Beyond Constructivism and Realism*. London U.K.: Open University Press, 2000.
- Getler, Michael. "Carter Directive Modifies Strategy for a Nuclear War." *Washington Post*. August 06, 1980.
- . "Neutron Decision: Singpost for the Allies." *Washington Post*. August 15, 1981.
- Gilpin, Robert. *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία: Η Διεθνής Οικονομική Τάξη*. 3rd ed. Αθήνα: Ποιότητα, 2002.
- Gilpin, Robert. "The Richness of the Tradition of the Political Realism," *International Organization* 38, no. 2 (1984): 287–304.
- Glazov, Jamie. "The Black Book of the Sandinistas." *FrontPage Magazine*. New York, November 2006.
- Gleb, H. Leslie. "Arms Talk Team Gives Message Without Words." *New York Times*. January 24, 1985.
- Goddard Donald, Coleman K., Lester. *Trail of the Octopus: From Beirut to Lockerbie- Inside the DIA*. London U.K.: Bloomsbury, 1993.
- Gorbachev, S. Mikhail. *Nuclear Disarmament by the Year 2000: A Soviet Progra*. New York: Richardson & Steirman, 1986.
- . *Perestroika*. New York: Harper&Row, 1987.
- Graham, O. Daniel. *Confessions of a Cold Warrior*. Fairfax: VA: Preview Press, 1995.
- Gray, S.Colin. "Moscow Is Cheating." *Foreign Policy* no. 56 (1984): 141–152.
- Green, Brian. *U.S. - Soviet Arms Accords Are No Bar To Reagan's Strategic Defense Initiative*. Washington D.C., 1985.
- . *Western Europe Warms to SDI*. Washington D.C., 1986.
- Gutman, Roy. *Banana Diplomacy: The Making of American Policy in Nicaragua 1981-1987*. Cambridge: Touchstone Books, 1989.
- . *Banana Diplomacy: The Making of American Policy in Nicaragua 1981-1987*. Cambridge: Touchstone Books, 1989.
- Gwertzman, Bernard. "Arms Control Job Is Lost by Rostow: Wider Shultz Role." *New York Times*. January 13, 1983.
- Haass, Richard. "Think Tanks and U.S. Foreign Policy: A Policy-Maker's Perspective." *An Electronic Journal Of The U.S. Department Of State* 7, no. 3 (2002).

- Haig, M., Alexander. *Caveat: Realism, Reagan, and Foreign Policy*. New York: Macmillan, 1984.
- Halloran, Richard. "Reagan to Request \$38B Increase in Military Outlays." *New York Times*. March 05, 1981.
- Hames, T., Feasey, R. *Anglo-American Think Tanks Under Reagan and Thatcher*. Edited by T. Adonis, A., Hames. Manchester: Manchester University Press, 1994.
- Hamm, R. Manfred. *New Evidence Of Moscow's Military Threat*. Washington D.C., 1983.
- . *Soviet SALT Cheating: The New Evidence*. Washington D.C., 1983.
- . *The Conventional Arms Balance: Deterring Nuclear War in Europe*. Washington D.C., 1986.
- . *U.S.-Soviet Arms Talks*. Washington D.C., 1986.
- Hans, Spier. *Social Order and Risks of War*. New York: George W. Steward, 1952.
- Harold, D., Lasswell. *Propaganda Technique in the World War*. London: Paul Keagan, Trench, Trubner & Co., 1927.
- Harold, D., Lasswell. *The Policy Orientation in The Policy Sciences*. Edited by Lerner, Daniel, and Lasswell, D., Harold. California: Stanford University Press, 1951.
- Harris, Geoffrey. *The Dark Side of Europe: The Extreme Right Today*. Endinburgh: Endinburgh University Press, 1994.
- Harris, B. John, Markusen, Eric. "Arms Control VS. The Freeze." In *Nuclear Weapons And The Threat Of Nuclear War*. Cambridge: Ballinger Publishing Company, 1984.
- . , ed. "Current Proposals to Reduce the Threat of Nuclear War." In *Nuclear Weapons and the Threat of Nuclear War*. California: Harcourt Brace Jovanovich, 1986.
- Hastedt, Glenn. *Controlling Intelligence*. London: Frank Cass, 1991.
- Hazeldine, Tom. "The North Atlantic Counsel: Complicity of the International CrisisGroup." *New Left Review* 63 (2010). www.newleftreview.org.
- Heath, Jim; *Decade Od Disillusionment: The Kennedy Johnson Years*. Second. Indiana: Indiana University Press, 1976.
- Hendrix E., Steven. *The New Nicaragua: Lessons in Development, Democracy, and Nation-Building for the United States*. Praeger, 2009.

- Henry, Laurin. *Presidential Transitions*. Washington D.C.: Brookings Institution, 1960.
- Heritage Foundation. *Annual Report*. Washington D.C., 2003.
- Hevesi, Dennis. "William Kaufmann, Nuclear Strategist Who Helped Reshape Policy, Dies at 90." *New York Times*. December 21, 2008.
- Hiro, Dilip. *The Longest War: The Iran-Iraq Military Conflict*. London U.K.: Routledge, 1990.
- Hobbes, Thomas. *Leviathan: Thomas Hobbes*. Revised 16. USA: Pacific Publishing Studio, 2011.
- . *Thomas Hobbes and Political Theory*. Edited by Mary Dietz G. Kansas: University Press of Kansas, 1990.
- Holmes, R.Kim. *A Strategy For U.S. SALT II Compliance*. Washington D.C., 1985.
- . *Basing Deterrence on Strategic Defense*. Washington D.C., 1987.
- . "SALT II: Rest in Peace." 1985.
- . *While Opposing Reagan's SDI: Moscow Pursues Its Own Star Wars*. Washington D.C., 1986.
- Holsti J. Kalevi, "The Necrologists of International Relation," *Canadian Journal of Political Science* 18, no. 4 (1985): 675–95.
- Houghton David, Patric. *US Foreign Policy and the Iran Hostages Crisis*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- "How Much Defense? For What?" *New York Times*. February 09, 1984.
- Huck, Susan L.M. "Gambling with Subversion." *American Opinion*. New York, May 1977.
- Huntington P., Samuel. *Clash of Civilizations*. New York: Simon & Schuster, 1996.
- Institution, Brookings. *Toward Peace in the Middle East: Report of a Study Group*. Washington D.C., 1975.
- "IPS Twentieth Anniversary Celebration Committee." *Human Events*. April 02, 1983.
- Ikenberry G.John, *America Unrivaled: The Future of the Balance of Power* (Ithaca, New York: Cornell University Press, 2002): 211.
- Isaak Jean, Rael. "The Institute for Policy Studies: Empire on the Left." *Midstream*. New York, 1980.

- Jack, Donnelly. *Realism and International Relations*. London U.K.: Cambridge University Press, 2000.
- Jackson Robert & Sorensen Georg, *Introduction to International Relations*, Oxford: Oxford University Press, 1999).
- Jaideep, Singh. "Clear and Present Danger: The Hawks Relaunch a Cold-War Relic." *The Washington Montly*, November 2004.
- James, A. Smith. *The Idea Brokers Think Tanks and the Rise of the New Policy Elite*. New York: The Free Press, 1991.
- James Patrick, "Structural Realism and the Causes of War," *Mershon International Studies Review* 39, no. 2 (1995) p. 181-208.
- Jenkins, Craig and Shumate, Teri. "Cowboy Capitalists and the Rise of the 'New Right': An Analysis of Contributors to Conservative Policy Formation Organizations'." *Social Probleems* 33, no. 2 (1985): 130–45.
- John, Booth. *The End and the Begginig: The Nicaragua Revolution*. 2nd ed. Boulder, Colorando: Westview Press, 1985.
- John, Pollard. *The Fascist Experience in Italy*. London: Routledge, 1968.
- Joseph M. Grieco, "Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Crititque of the Newest Liberal Institutionalism," *International Organization* 42, no. 3 (1988): 485–507.
- Kaplan, Fred. *The Wizards of Armageddon*. California: Stanford University Press, 1983.
- Karnow, Stanley. *Vietnam: History*. Revised. India: Penguin Books, 1997.
- Kaufman, Robert. *In Defense of the Bush Doctrine*. Kentucky: University Press of Kentucky, 2008.
- Keohane O. Robert, *Theory of World Politics: Structural Realism and Beyond*, ed. Finifter W. Ada, *The American Political Science Association* (Washington D.C., 1983)
- Kelso, William. *American Democratic Theory*. WestPoint: Greenwood Press, 1978.
- Kennan, F. George. "'Long Telegram'." *Foreign Relations of the United States* VI (1946): 666–709.
- Kennedy, Robert. *Thirteen Days: A Memoir of the Cuban Missile Crisis*. New York: W.W. Norton and Company, 1999.
- Kennedy, M.Edward, Hatfield, O.Mark. *The Case for a Freeze in Freeze: How You Can Help Prevent Nuclear War*. New York: Bantam Books, 1982.

- Kent, Weaver. "The Changing World of Think Tanks." *Political Science and Politics* (1989).
- King Luther, Martin. *I Have a Dream: Writing and Speeches That Changed the World*. Edited by James Washington W. New York: Harper Collins, 1992.
- Kingdon, John. *Agendas, Alternatives, and Public Policies*. Second Edi. New York: Longman, 1995.
- Kinzer, Stephen. "Sandinista-Contra Cease-Fire Opens Way to a Durable Peace, Rival Nicaraguan Factions Say." *New York Times*. May 25, 1988.
- Kissinger, Henry. *Diplomacy*. New York: Simon & Schuster, 1994.
- . *Years of Renewal*. New York: Simon & Schuster, 1999.
- Klare T., Michael, Andersen David. *A Source of Guns: The Diffusion of Small Arms and Light Weapons in Latin America*. Washington D.C.: Arm Sales Monitoring Project/FAS, 1996.
- Kosminsky, P. Jay. *Moscow Arms For Arms Control*. Washington D.C., 1989.
- Krasner, Stephen. *Defending the National Interest*. New Jersey: Princeton University Press, 1978.
- Kristol, Irving. "What Is a Neoconservative?" *Newsweek*. New York, 1976.
- Kruger, Richard. *The Nicaragua Connection: A Threat to Central America*. Washington D.C., 1982.
- Kugler, R. *Commitment to Purpose: How Alliance Partnership Won the Cold War*. Washington D.C.: Rand Publishing, 1995.
- Kurtz, Howard. "Meese Helps Group to Raise Funds." *Washington Post*, 1982.
- Lakoff Sanford, York F. Herbert. *A Shield in Space? Technology, Politics and the Strategic Defense Initiative*. Berkley: University of California, 1989.
- Lapham, Lewis. "Tentacles of Rage: The Republican Propaganda Mill, A Brief History." *Harper's Magazine*, September 2004.
- Lapid, Yosef. "The Third Debate." *International Studies Quarterly* 33 (1989).
- Lawrence Jacobs, Page Benjamin. "Who Influences U.S. Foreign Policy?" *American Political Science Association* 99 (2005).
- Lay. S. James, and James Lay S. *A Report to the National Security Council- NSC 68. Foreign Relations*. Washington D.C., 1950.

- LeMoune, James. "The World; Sandinistas, In a Corner, May Make Concessions." *The New York Times*. December 20, 1987.
- LeRoy Bennet, *International Organizations: Principles and Issues* (New Jersey: Prentice-Hall, 1991).
- Levy, Bernard-Henri. *American Vertigo: Travelling America in the Footsteps of Tocquaville*. Random House, 2007.
- Lewis, Bernard. *Cultures in Conflict: Christians, Muslims and Jews in Age of Discovery*. London U.K.: Oxford University Press, 1996.
- Lindquist, Evert, Michael Lusztig, Alex Tan, Kent Weaver, James G Mcgann, Donald E Abelson, and Christine M Carberry. "Following Suit or Falling Behind? A Comparative Analysis of Think Tanks in Canada and the United States." *Political Science* 3 (1998).
- Lingeman, Richard. *The Noir Forties: The American People From Victory to Cold War*. New York: Nation Book, 2012.
- Linklater, Andrew. *Marxism*. London U.K.: Palgrave Macmillan, 2005.
- Loebs, Grant. *Growing Allied Role In SDI Research*. Washington D.C., 1988.
- . *SDI'S Trillion Dollar Dividend*. Washington D.C., 1988.
- . *Strategic Defense: How Much Will It Really Cost?* Washington D.C., 1987.
- Lori M., Wallach. "A Dangerous Mews Manifesto for Global Capitalism." *Le Monde Diplomatique*, February 1998.
- Lyle, Rossitter. *The Liberal Mind: The Psychological Causes of Liberal Madness*. Free World Books, 2006.
- MacAskill, Ewen. "Edward Snowden Is Revealed as the NSA Whistleblower." *The Observer*. December 29, 2013.
- Machiavelli Niccolo, *The Discourses on the First Decade of Levy*, ed. Bernard Crick Leslie J. Walker (London: Penguin Books, 1970).
- Mackinder, J.Halford. *Democratic Ideas and Reality*. U.K. London: Faber and Faber, 2009.
- Mahood, H. R. *Pressure Groups in American Politics*. Charles Scribner's sons, 1967.
- Mann, James. *The Rise of the Vulcans: The History of Bush's War Cabinet*. London: Penguin Books, 2004.

- Marshall, George. *European Initiative Essential to Economic Recovery*. Washington D.C., 1947.
- Marshall Jonathan, Hunter Jane, Scott Dale Peter. *The Iran-Contra Connection: Secret Teams and Covert Operations in the Reagan Era*. Montreal: Black Rose Books, 1987.
- Martin, Anderson. *Revolution The Reagan Legacy*. Hoover Press Publication, 1988.
- Matthew, Ouimet. *The Rise and Fall of the Brezhnev Doctrine in Soviet Foreign Policy*. Chaper Hill and London: University of North Carolina Press, 2003.
- Maurer R., Pardo. *The Washington Papers: The Contras, 1980-1989 A Special Kind of Politics*. Washington D.C.: Praeger by The Center for Strategic and International Studies, 1990.
- Mayer, Jane. "Covert Operations: The Billionaire Brothers Who Are Waging a War Against Obama." *The New Yorker*. New York, August 2010. http://www.newyorker.com/reporting/2010/08/30/100830fa_fact_mayer?currentPage=all.
- . "Obama's Challenge to an Endless War." *The New Yorker*. New York, May 2013.
- McCartney, James. "Listing Costs Of Iran-Contra Affair: Allies Upset, Credibility Damaged." *The Washington Inquirer*. December 15, 1986.
- McCullough, David`. *The Path Between the Seas: The Creation of the Panama Canal 1870-1914*. 1st ed. New York: Simon & Schuster, 1978.
- McFate, Sean. "Briefing: U.S. Africa Command: Next Step or Next Stumble?" *Oxford Journal* 107, no. 426 (2008): 111–120.
- McGann, James "Think Tanks and Policy Advice in the US." *Foreign Policy Research Institute, USA* (2005): 3.
- . *Comparative Think Tanks, Politics and the Public Policy*. Edward Elgar Publishing, 2006.
- . *Think Tanks and Policy Advice in the United States*. London: Routledge Research in American Politics, 2007.
- McGovern, George. *Grassroots: The Autobiography of George McGovern*. 1st ed. New York: Random House, 1977.

- McIntyre, Kenneth. “The Right’s False Prophet.” *The American Conservative*, May 2012.
- Mearsheimer, John, Walt, Stephen. *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*. Farrar Strauss and Giroux, 2007.
- Mearsheimer J. John, *The Tragedy of Great Powers Politics* (New York: W.W. Norton and Company, 2001).
- . *Η Τραγωδία Της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων* (Αθήνα: Ποιότητα, 2011) σ. XIV.
- Medvetz, T. “Think Tanks as an Emergent Field.” *New York: Social Science Research Council* October (2008): 1–10.
- Meese, Edwin. *With Reagan: The Inside Story*. Washington D.C.: Regnery, Gateway, 1992.
- Merriam, E., Chares. *New Aspects of Politics*. Chicago: Chicago University Press, 1970.
- Mertin, E. *The Soviet Union and the Olympic Games of 1980 and 1984: Explaining Boycotts to Their Own People*. Oxon: Routledge, 2007.
- Mervin, David. *Ronald Reagan and the American Presidency*. New York: Longman, 1990.
- Meyer, S.David. *A Winter of Discontent: The Nuclear Freeze and American Politics*. New York: Praeger Publishers, 1990.
- Michel, Foucault. *Εξουσία, Γνώση Και Ηθική*. Αθήνα: Ύψιλον, 1987.
- . *Η Μικροφυσική Της Εξουσίας*. Αθήνα: Ύψιλον, 1991.
- Mills C. Wright. *The Power Elite*. New York: Oxford University Press, 1956.
- Miroff, Bruce. “The Moral Clarity of George McGovern.” *The New York Times*. October 21, 2012.
- Mohr, Charles. “For the U.S. A Hard-Liner Paul Henry Nitze.” *New York Times*. December 01, 1981.
- Monbiot, George. “Plutocracy’s Boot Boys,” 2012.
- Moose, Claude. *Οι Θεσμοί Στην Κλασική Ελλάδα*. Edited by Μαρία. Παπαηλιάδη. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2002.
- Morris, Ian. *The Measure of Civilisation: How Social Development Decides the Fate of Nations*. U.K. London: Profile Books, 2013.

- . *Why the West Rules- For Now: The Patterns of History and What They Reveal About the Future*. Canada: Toronto: McClelland and Stewart, 2011.
- Morgenthau J. Hans, *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace* (New York: Alfred Knopf, 1948, 1978, 5th ed.).
- Muravchik, Joshua. *Think Tank Of the Left*. Washington D.C., 1981.
- Murray, Williamson. *The Iraq War: A Military History*. Massachusetts: Belknap Press, 2005.
- Newhouse, John. *Cold Dawn: The Story of SALT*. 1st ed. New York: Holt, Rinehart & Winston, 1973.
- Nixon, Richard. *The Memoirs of Richard Nixon*. New York: Grosset and Dunlap, 1978.
- Nolan, David. *The Ideology of the Sandinistas and the Nicaraguan Revolution*. Coral Gables: University of Miami Press, 1984.
- North, Oliver. *Release of American Hostages In Beirut*. Washington D.C., 1985.
- Nye, Joseph. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004.
- O'Ballance, Edgar. *Civil War in Lebanon, 1975-92*. London U.K.: Palgrave Macmillan, 1998.
- Obama, Barak. *P5+1 Negotiations with Iran*. Washington D.C., 2013.
- . *Statement by the President on Syria*. Washington D.C., 2013.
- Odom, E.William. *Jimmy Carter's Controversial Nuclear Targeting Directive PD-59 Declassified*. Washington D.C., 1980.
<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nukevault/ebb390/docs/7-25-80 PD 59.pdf>.
- Ortiz Dunbar, Roxanne. *The Miskito Indians of Nicaragua (The Minority Rights Group Report, No.79)*. Public Interest Pubn, 1988.
- Oscar Arias, Sanchez. *Agreement on Procedure for Establishing Firm and Lasting Peace in Central America*. Guatemala, 1987.
- . "Oscar Arias Sanchez Biographical." *The Nobel Peace Prize*, 1987.
- Owens Thomas, Mackubin. *Space Weapons: The Key to Assured Survival*. Washington D.C., 1984.
- Paret Peter. *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear War*. New York: Princeton University Press, 1986.

- Parfitt, Tom. "Russia Exaggerating South Ossetian Death Toll, Says Human Rights Group." *Gurdian*. August 13, 2008.
- Parker, Geoffrey. *Geopolitics: Past, Present and Future*. London: Pinter, 1998.
- Parmar, Inderjeet. *Think Tanks and Power in Foreign Policy: A Comparative Study of the Role and Influence of the Council on Foreign Policy Relations and the Royal Institute of International Affairs 1939-1945*. London U.K.: Palgrave Macmillan, 2004.
- Parsi, Trita. *Treacherous Alliance: The Secret Dealings of Israel, Iran and the United States*. New Haven CT: Yale University Press, 2007.
- Pastor, Robert. *Whirlpool: U.S. Foreign Policy Toward Latin America and the Caribbean*. Princeton: Princeton University Press, 1992.
- Patterson, James. *Grand Expectations: The United States, 1945-1974*. Reprint. Oxford: Oxford University Press, 1996.
- Paul, Kennedy. *The Rise and Fall of Great Powers*. New York: Vintage Books, 1987.
- Pechman, Joseph. *Setting National Priorities: Agenda for the 1980s*. *The Brookings Institution*. Washington D.C., 1980.
- . *Policy Planning Organizations: Elite Agendas and America's Rightward Turn*. Philadelphia: Temple University Press, 1987.
- Peter, Haas. *Introduction: Epistemic Communities International Policy Coordination*. London U.K.: International Organization, 1992.
- Peter, Hall. *The Political Power of Economic Ideas: Keynesianism Across Nations*. New Jersey: Princeton University Press, 1989.
- Pfeiffer, Jack. *Bay of pigs declassified: The Secret CIA Report on the Invasion of Cuba*. Washington D.C.: The National Security Archive, 1981.
- Polk, Virginia. *Why Costa Rica Needs U.S. Help*. Washington D.C., 1984.
- . *Why Costa Rica Needs U.S. Help*. Washington D.C., 1984.
- Polsby W., Nelson. *Democracy and Power in an American City*. New Haven CT: Yale University Press, 1961.
- . *Community Power and Political Theory*. New Haven: Yale University Press, 1963.

- Preeg H., Ernest. *Traders in a Brave New World: The Uruguay Round and the Future of the International Trading System*. Chicago: University of Chicago Press, 1995.
- Randall L. Schweller, “Neorealism’s Status-Quo Bias: What Security Dilemma?,” *Security Studies* 5, no. 3 (1996): 90–121.
- Randolph S. Churchill, Winston S. Churchill. *The Six Day War*. Boston: Houghton Millfin Co, 1967.
- Rathmell, Andrew. *Secret War in the Middle East: The Covert Struggle for Syria 1949-1961*. London U.K.: I.B. Tauris, 1995.
- Raucher, Alan. “The First Foreign Affairs Think Tanks.” *American Quarterly* 30, no. 4 (1978): 493–513.
- Reagan, Ronald. *A Time for Choosing: The Speeches of Ronald Reagan, 1961-1982*. Chicago: Regnery, Gateway, 1983.
- . *An American Life: Ronald Reagan*. New York: Pocket Books, 1990.
- . “Theater Nuclear Forces: Intermediate-Range Nuclear Forces.” Washington D.C.: National Security Council, 1981. <http://www.fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-015.htm> .
- . “Transcript of Reagan’s Remarks on the Hostages.” *New York Times*. July 01, 1985.
- Reagan, T. Donald. *For the Record: From Wall Street to Washington*. San Diego: Harcourt Brace Jovanovich, 1988.
- Rees, John. “Moscow’s Friends at the Institute for Policy Studies.” *American Opinion*. New York, November 1983.
- Reeve, Simon. *One Day In September The Full Story Of The 1972 Munich Olympics Massacre And The Israeli Revenge Operation “Wrath Of God.”* Reprint. New York: Arcade Publishing, 2011.
- Reston, James. “Washington Reagan and Andropov.” *New York Times*. January 09, 1983.
- . “Washington: Haig On The Stand.” *New York Times*. January 11, 1981.
- Reuters. “Ο παραγμένος Καύκασος από την Τσετσενία στο Σόλτσι.” *Ελευθεροτυπία*. 2013.
- Ricci, David. *The Transformation of American Politics*. New Heaven and London: Yale university Press, 1993.

- Rich, Andrew. *Think Tanks, Public Policy, and the Politics of Expertise*. New York: Cambridge University Press, 2004.
- . “US Think Tanks and the Intersection of Ideology, Advocacy, and Influence.” *NIRA Review* 8, no. 1 (2001): 54–59.
- Rich Andrew and Weaver Kent. “Think Tanks in the National Media.” *Harvard Journal of Press/Politics* 5 (2000): 81–103.
- Richard, Lindeman. *The Noir Forties: The American People From Victory to Cold War*. New York: Nation Book, 2012.
- Riga, L., Kennedy, J. “Mitteleuropa as Middle America?” *Ab Imperio* 4 (2006).
- Risse-Kappen, Thomas. “Did Peace Through Strength?” End the Cold War? Lessons from INF.” *International Security* 16, no. 1 (1991): 162–188.
- Robert, Perry, and Peter Kornbluh. “Iran-Contr’as Untold Story.” *Foreign Policy*, 1988.
- Robinson, Linda. *Intervention or Neglect: The United States and Central America Beyond the 1980s*. New York: Council on Foreign Relations Press, 1991.
- Rodriguez, Luis Jose. *El Dilema: 600 Dias de Vertigo*. Barcelona: Editorial Planeta, 2013.
- Roelofs, Joan. *Foundations and Public Policy: The Mask of Pluralism*. New York: State University of New York, 2003.
- Rogelio, Pardo-Maurer. *The Contras, 1980-1989: A Special Kind of Politics*. London U.K.: Praeger Publishers, 1990.
- Rogers, David. “US Role in Mining Nicaragua Harbors Reportedly Is Larger Than the Forst Thought.” *Wall Street Journal* April (1984): 49.
- Ronald, Steel. *Pax Americana*. New York: Viking Press, 1967.
- Rosenau, James. *The Scientific Study of Foreign Policy*. New York: Nicholas Pub. Co., 1980.
- Rosenthal, Andrew. “Pentagon Off Target by \$150 Billion, Studies Say.” *New York Times*. May 11, 1989.
- Ross, Kristin. *May '68 and Its Afterlives*. 1st ed. Chicago: University of Chicago Press, 2002.
- Ross Thomas and Wise David, “*The Invisible Government*” (Random House: New York, 1964).

Rose Gideon, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy", *World Politics*, Vol. 51, No.1 (October 1998): 144-172.

Rotblat, Joseph. *Scientists the Arms Race and Disarmament*. Edited by Joseph Rotblat. London: Taylor & Francis Ltd, 1982.

Rothbard, Murray. "The Foreign Policy of the Old Right." *Libertarian Studies* 2, no. 1 (1978): 85–96.

Rowley H., Storer. "Nicaraguans Reach No Accord, Recess Talks." *Chicago Tribune*. January 30, 1988.

Rowny, L.Edward. "A Nuclear Freeze Or a Cut?" *Washington Post*. March 21, 1982.

Russell Bertrand. "The Ethics of War." *International Journal of Ethics* 25, no. 2 (1915): 127–142.

Salaverry, Jorge. *A U.S. Response to the Sandinistas' New Promises*. Washington D.C., 1988.

———. *Contras Score Military Gains Inside Nicaragua*. Washington D.C., 1987.

Saloma, John. *Ominous Politics: The New Conservative Labyrinth*. 1st ed. New York: Hill & Wang Pub., 1984.

———. *Ominous Politics: The New Conservative Labyrinth*. 1st ed. New York: Hill & Wang Pub., 1984.

Sanders, Jerry. *Peddlers of Crisis: The Committee on the Present Danger*. South end Press, 1983.

Saunders Stonor, Frances. *The Cultural Cold War: The CIA and the Word of Arts and Letters*. New York: The New Press, 2000.

———. *Who Paid the Piper*. London U.K.: Granda Publications, 1999.

Scharfen, J.R. *The 1984 Boland Amendment*. Washington D.C., 1985.

Schwarzenberger George, *Power Politics: An Introduction to the Study of International Relations and Post-War Planning*, London U.K.: Jonathan Cape, 1941.

Scoblic, J. Peter. *U.S. Vs. Them: Conservatism in the Age of Nuclear Terror*. Reprint. London U.K.: Penguin Books, 2009.

Scott M., James. *Deciding to Intervene: The Reagan Doctrine and American Foreign Policy*. Durham and London: Duke University Press, 1996.

- Scumpeter A., Joseph. *Capitalism, Socialism and Democracy*. 3rd ed. New York: Harper Perennial Modern, 2008.
- Sherrill, Robert. "Gene Rostow's Propaganda Club." *The Nation*. New York, 1979.
- Shinko, L.Keith. "The Hard Line According to Richard Perle and Caspar Weinberger." In *Images and Arms Control: Perceptions of the Soviet Union in the Reagan Administration*. London U.K.: University of Michigan, 1991.
- Shribman, David. "Group Goes From Exile to Influence." *New York Times*. November 23, 1981.
- Shultz, P. George. "Schultz Memorandum to Reagan." 1983.
 ———. *Turmoil and Triumph: My Years as Secretary of State*. New York: Charles Scribner's Sons, 1993.
- Simpson, Cristopher. *Science of Coercion: Communication Research & Psychological Warfare 1945-1960*. 1st ed. USA: Oxford University Press, 1996.
- Sklar, Holly. *Washington's War on Nicaragua*. Boston, MA: South end Press, 1988.
- Smith, Hedrick. "Working Profile: Eugene V. Rostow." *New York Times*. December 03, 1982.
- Spanier, John. *American Foreign Policy Since World War II*. New York: Holt, Rinehart & Winston, 1980.
- Speck, Mary. "Sandinistas, Opposition Ok Accord On Elections." *Chicago TribuneTribune*. August 05, 1989.
- Spiegel L., Steven. *The Other Arab-Israel Conflict: Making America's Middle East Polisy, from Truman to Reagan*. Chicago: University of Chicago Press, 1985.
- Spring, Baker. *What If Moscow Has Its Own SDI?* Washington D.C., 1989.
 ———. *Zenith STAR Experiment To Test Laser Weapon in Space*. Washington D.C., 1989.
- Spykman, Nicholas. *America's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power*. New Jersey: Transaction Publishers, 2007.
 ———. *The Geography of Peace*. First. San Diego California: Harcourt, Brace and Company, 1944.
- State Bulletin. "Shanghai Communique." *Shanghai LXVI*, no. 1708 (1972): 435–38.

- Staten L., Clifford. *The History of Nicaragua*. Santa Barbara, CA: Greenwood Press, 2010.
- Stanley Hoffmann, "Theory and International Relations," ed. Rosenau N. James, New York: The Free Press, 1969.
- Stone, Diane. *Capturing the Political Imagination Think Tanks and the Policy Process*. Frank Cass, 1996.
- . "Think Tank Transnationalisation and Non-Profit Analysis, Advice and Advocacy." *Global Society* 14, no. 2 (2000): 153–172.
- Stone, Gace Living. *America's Backyard: The United States and Latin America from the Monroe Doctrine to the War on Terror*. London U.K.: Zed Book, 2009.
- Studies, The Institute for Policy. *Annual Report 2002*. Washington D.C., 2002.
- Sullivan, Margaret. "School of the Dictators." *The New York Times*. September 28, 1996.
- Sundquist, James L. *Dynamics of the Party System: Alignment and Realignment of Political Parties in the United States*. Revised. Washington D.C.: The Brookings Institution, 1983.
- Talbott, Strobe. *Deadly Gambits: The Vivid Inside Story of Arms Control Negotiations*. Vintage Bo. New York: Random House, 1985.
- Talbott, Strobe Nitze, Paul. *The Master of the Game: Paul Nitze and Nuclear Peace*. New York: Knopf Double day, 1988.
- Taylor, Peter J. "The United States and American Hegemony." In *Political Geography of the Twentieth Century*. London: Taylor & Francis, 1993.
- "The Cybernetic Theory of Decision: New Dimensions of Political Analysis (Princeton University Press, 1974, 2003)." *Group* (2003).
- The Mendeley Support Team. "Getting Started with Mendeley." *Mendeley Desktop*. London: Mendeley Ltd., 2011.
- Thomas T., Michael. *American Policy Toward Israel: The Power and Limits of Beliefs*. London U.K.: Routledge, 2007.
- Tocqueville, Alexis de. *Democracy in America*. Cambridge: Sever and Francis, 1863.
- Trachtenberg, David. "INF: Invitation to Cheat?" *National Review*. Washington D.C., March 1988.

- Trotta, Daniel. "At U.N., Brazil's Rouseff Blasts U.S. Spying as Breach of Law." *Reuters*. September 24, 2013.
- Truman B., David. *The Governmental Process: Political Interests and Public Opinion*. Connecticut: Praeger, 1981.
- Tse Tung, Mao. *Chairman Mao Tse Tung on People's War*. 1st printi. Beijing: Foreign Languages Press, 1963.
- . *Chairman Mao Tse Tung on People's War*. 1st ed. Beijing: Foreign Languages Press, 1967.
- . *Selected Military Writings of Mao Tse Tung*. 1st printi. Beijing: Foreign Languages Press, 1963.
- "Understanding the End of the Cold War: A Compendium of Declassified Documents and Chronology of Events." Washington D.C.: National Security Archive, 1998.
- United Nations Framework Convention on Climate Change*, 1992.
- Unites States, Congress, House. *Report of the Congressional Committees Investigation the Iran-Contra Affair: With Supplemental, Minority, and Additional Views*. Washington D.C., 1987.
- Vagts, Alfred. *The History of Militarism*. New York: Norton, 1937.
- Vlahos, Kelly. "How Think Tanks Think." *Antiwar*, 2012. <http://original.antiwar.com/vlahos/2012/04/23/how-think-tanks-think/>.
- Volsky, George. "Contras Agree to Talks On Sandinistas' Terms." *The New York Times*. March 11, 1988.
- Votano, J.R., M. Parham, L.H. Hall, L.B. Kier, and L.M. Hall. "No Title." *Chemistry & Biodiversity* 1, no. 11 (2004): 1829–1841.
- Waldmeir, Patti. *Anatomy of a Miracle: The End of Apartheid and the Birth of the New South Africa*. New Brunswick: Rutgers University Press, 1998.
- Walesa, Lech. *The Struggle and the Triumph: An Autobiography*. New York: Arcade Publishing, 1994.
- Walker, Thomas. *Nicaragua: The First Five Years*. New York: Praeger, 1985.
- Wallace, Bill. "Bay Area Protesters Sentenced in Georgia/Jail, Probation for 3 Convicted of Trespassing at Army School." *San Francisco Chronicle*. July 13, 2002.

- Waller, C. Douglas. *Congress and the Nuclear Freeze: An Inside Look at the Politics of a Mass Movement*. Amhest, Massachusetts: The University of Massachusetts Press, 1987.
- Walt, Stephen. *Στρατηγικές Αντίστασης Στην Ηγεμονία Των Η.Π.Α.* Αθήνα: Καστανιώτη, 2007.
- . *The Origins of Alliances* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1987).
- Walter Russell, Mead. “The New Israel and the Old: Why Gentile Americans Back the Jewish State.” *Foreign Affairs* (2008).
- . “The New Israel and the Old: Why Gentile Americans Back the Jewish State.” *Foreign Affairs* 87, no. 4 July/August (2008).
- Theory of International Politics*. 1st ed. Illinois: Waveland Pr Inc, 2010.
- Waltz N., Kenneth. *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής* (Αθήνα: Ποιότητα, 2010).
- . *Man the State and War: A Theoretical Analysis* (New York: Columbia University Press, 2001).
- . *Theory of International Politics* (London U.K.: Addison-Wesley, 1979).
- . “Structural Realism after Cold War,” *International Security* 25, no. 1 (2000): 5–41.
- Wang, Chaohua. “Diary.” *London Review of Books* 29, no. 13 (2007).
- Wastell, David and Henderson, Barney. “Syria Crisis: G20 Summit-September 6 as It Happened.” *The Telegraph*. September 09, 2013.
- Weaver, R Kent. “The Changing World of Think Tanks World Changing Think Tanks.” *World* (1989)
- Weinberger, W. Caspar. *Fighting for Peace: Seven Critical Years in the Pentagon*. New York: Warner Books, 1983.
- Weiner, Tim. “Jean Kirkpatrick, Reagan’s Forceful Envoy, Dies.” *New York Times*. December 2006.
- Weinraub, Bernard. “Foundations Assist Conservative Cause: Institutions Finance Publications, Political Research Groups and Scholars to Spread Ideas.” *New York Times*. January 20, 1981.
- . “Heritage Foundation 10 Years Later.” *The New York Times*. September 30, 1983.

- Weinrod, Bruce. *El Salvador: What's Next?* Washington D.C., 1983.
- . *Strategic Defense: Implications for Arms Negotiations*. Washington D.C., 1985.
- Weinsbrot, Mark. “The Trans-Pacific Partnership Treaty Is the Complete Opposite of ‘Free Trade’.” *The Gurdian*. November 19, 2013.
- Weinsman R. Steven. “Reagan Willing to Broaden Talks on Nuclear Arms.” *New York Times*. May 14, 1982.
- Wendt, Alexander. *Social Theory of International Politics*. London U.K.: Cambridge University Press, 1999.
- Westad, Odd Arne. *The Global Cold War: Third World Interventions and the Making of Our Times*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Wheeler, Charles. “Heritage Chiefs Recall Decade of Growth, Power.” *Washington Times*, April 29, 1987.
- Whelan, C.Richard. *Wanted: A Space Policy to Defend America*. Washington D.C., 1983.
- White, Andrew. *Symbols of War: Pershing II and Cruise Missiles in Europe*. London U.K.: Merlin Press, 1983.
- Wiarda, Howard. *Conservative Brain Trust: The Rise, Fall, and Rise Again of the American Enterprise Institute*. United Kingdom: Lexington Books, 2009.
- . “The New Powerhouse: Think Tanks and Foreign Policy.” *American Foreign Policy Interests*, 30 (2008).
- . *Think Tanks and Foreign Policy The Foreign Policy Research Institute and Presidential Politics*. United Kingdom: Lexington Books, 2010.
- Wicker, Tom. “In the Nation A Collision Course.” *New York Times*. May 26, 1981.
- Wilber, Del Quentin. *Rawhide Down: The Near Assassination of Ronald Reagan*. 1st ed. New York: Henry Holt and Company, 2011.
- Wilber N., Donald. *Mohamman Mosaddeq and the 1953 Coup in Iran (Modern Intellectual and Political History of the Middle East)*. Edited by Malcolm Gasiorowski J., Mark and Byrne. 1st ed. New York: Syracuse University Press, 2004.
- Willets, Peter. *The Non-Aligned Movement: The Origins of a Third World Alliance*. London: Frances Pinter Ltd., 1982.
- William James, Fulbright. *The Arrogance of Power*. New York: Random House, 1966.

- William S. Cohen; George J. Mitchell. *Men of Zeal a Candid Inside Story of the Iran-Contra Hearings*. New York: viking press, 1988.
- Wilson Q., James. “American Exceptionalism.” *The American Spectator*. Virginia, September 2006.
- Wittner, S. Lawrence. *Nuclear Abolition: A History of the World Nuclear Disarmament Movement*. Stanford CA: Stanford University Press, 2003.
- Wittner, S. Lawrence. *Confronting the Bomb: A Short History of the World Nuclear Disarmament*. California: Stanford University Press, 2009.
- Wohlforth C. William, *The Elusive Balance: Power and Perceptions During the Cold War* (Ithaca: Cornell University Press, 1993).
- Woodward, Bob. *Veil: The Secret Wars of the CIA, 1981-1987*. London: Headline, 1988.
- Yale Burton. *Testing Reagan: Soviet MiGs in Nicaragua*. Washington D.C., 1984.
- Young W., John. *Η Ευρώπη Του Ψυχρού Πολέμου, 1945-1991*. Αθήνα: Πατάκη, 2001.
- Zimmerman, Karsten. *Decision in March: The Genesis of the “Star Wars” Speech.* In *The Reagan Administration: A Reconstruction of Strength?* Edited by Haftendorn, Helga and Schissler, Jakob. New York: Walter de Gruyter, 1988.
- Zinn, Howard. “The Power and the Glory: Myths of American Exceptionalism.” *Boston Review* 30, no. 3/4 (2005): 20.
- Αξιώτης, Θεόδωρος. *Ατλαντίδα*. Γεωργιάδης-Βιβλιοθήκη των Ελλήνων, 2003.
- Αποστολίδης, Τασος. *Νεφέλες-Οι Κωμωδίες Του Αριστοφάνη 3*. Μέδουσα, 2000.
- Αρβανιτόπουλος, Κωνσταντίνος. *Το Θεσμικό Πλαίσιο Διαμόρφωσης Της Εξωτερικής Πολιτικής Των Η.Π.Α*. Αθήνα: Ποιότητα, 2009.
- Γκεβάρρα Γκαδέα Ίλντα, Χιμένες Αλμπέρτο Γρανάδο, Κορμιέ Ζαν. *Τσε Γκεβάρρα*. Αθήνα: Καστανιώτη, 2003.
- Γκράμσι, Αντόνιο. *Αντόνιο Γκράμσι: Οι Διανοούμενοι*. Αθήνα: Στοχαστης, 2005.
- . *Αντόνιο Γκράμσι: Παρελθόν Και Παρόν*. Αθήνα: Στοχαστης, 2005.
- Ευρυβιάδης, Μάριος. “ΜΚΟ: ‘Κρατικά’ Εργαλεία Προπαγάνδας, Ελέγχου Και... Πλουτισμού.” *Επισκόπηση*, 2011.
- . “Οι Νεοσυντηρητικοί Των Η.Π.Α. Και ο Πόλεμος Στο Ιράκ.” *Γεωστρατηγική* 4 (2004): 87.
- . “Ο Προασπιστής Της Ειρήνης Τζώρτζ Μακάβερν.” *e-Afipnisi.gr*, 2012.

- Ευρυβιάδης, Μάριος και, Ιγνατίου, Μιχάλης. *CIA Ο Απόρρητος Φάκελος Του Αντρέα*. Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, 2010.
- Ιτσινέ, Νίκος. “Κόσσοβο: Νέο Πρότυπο Διάσπασης Κρατών.” *Καθημερινή*. 2013.
- Καστοριάδης, Κορνήλιος. *Μπροστά Στον Πόλεμο*. Αθήνα: Ύψιλον, 1986.
- Κλειτσικας Νίκος, Speranzoni Andrea. *Φαινόμενο Τρομοκρατίας: Ο Ελληνικός Νεοφασισμός Μέσα Από Τα Απόρρητα Έγγραφα Των Μυστικών Υπηρεσιών*. Αθήνα: Προσκήνιο, 2003.
- Κονδύλης, Παναγιώτης. “Η ‘Σύγκρουση Των Πολιτισμών Και Οι Απόψεις Του Σάμιουελ Χάντινγκτον’.” *Το Βήμα*. December 21, 1997.
- Κοτζιάς, Νίκος. *Το Ενεργητικό Δημοκρατικό Κράτος Και η Παγκοσμιοποίηση*. Αθήνα: Καστανιώτη - Σειρά Αναστοχασμός, 2004.
- Κούπουλ, Άδης, Γκονζάλες Φροϊλαιν. *CIA Κατά Τσε*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή, 1997.
- Κουσκουβέλης Ηλίας, *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις* (Αθήνα: Βιβλιοθήκη Θεωρίας Πολιτικής Φιλοσοφίας των Διεθνών Σχέσεων και Φιλοσοφίας του Δικαίου, Ποιότητα, 2004)
- Μιτεράν, Φρανσουά Μαρσέ, Ζόρζ Φάμπρ, Ρομπέρ. *Κοινό Πρόγραμμα Για Μια Δημοκρατική Διακυβέρνηση Της Γαλλίας*. Αθήνα: Αρμός, 1972.
- Ν., Χρουτσώφ. “Λογοδοσία Στην ΚΕ Του ΚΚΣΕ Στο XX Συνέδριο Του Κόμματος.” Αθήνα: Πολιτικές και Λογοτεχνικές εκδόσεις, 1956.
- Νίκος, Κοτζιάς. *Ελλάδα Αποικία Χρέους: Ευρωπαϊκή Αυτοκρατορία Και Γερμανική Πρωτοκαθεδρία*. Αθήνα: Πατάκη, 2013.
- Παπανδρέου, Ανδρέας. *Η Δημοκρατία Στο Απόσπασμα*. Αθήνα: Λιβάνη, 2006.
- Παπασωτηρίου, Χαράλαμπος. *Η Κίνα Από Την Ουράνια Αυτοκρατορία Στην Ανερχόμενη Υπερδύναμη Του 21 Ου Αιώνα*. Αθήνα: Ποιότητα, 2013.
- Παπασωτηρίου, Χαράλαμπος; *Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα Και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*. Γ'. Αθήνα: Ποιότητα, 2002.
- Πετρίδης, Παύλος. *Εξουσία Και Παρεξουσία Στην Ελλάδα 1957-1967*. Αθήνα: Προσκήνιο, 2000.
- Πουλαντζάς Α., Νίκος. *Το Κράτος, η Εξουσία, ο Σοσιαλισμός*. Αθήνα: Θεμέλιο, 2001.
- Πουλαντζάς, Νίκος. *Νίκος Πουλαντζάς-Κείμενα: Μαρξισμός, Δίκαιο, Κράτος*. Αθήνα: Νήσος § Ινστιτούτο Νίκος Πουλαντζάς, 2009.
- Πλατιάς Αθανάσιος, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη*, Εστία, Αθήνα 1999.

- Ροζάκης, Χρήστος. *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: 1981-1990 Ιστορία Του Ελληνικού Έθνους*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 2000.
- Σαρρής, Νεοκλής. *Η Άλλη Πλευρά-Πολιτική Και Διπλωματική Χρονογραφία Της Εισβολής Στην Κύπρο Και Του Διαμελισμού Της (από Τουρκικές Πηγές)*. Αθήνα: Γραμμή, 1982.
- Σπυρόπουλος, Γεώργιος Μ. *Διεθνείς Σχέσεις Ρεαλιστική Προσέγγιση Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα, Ποιότητα, 2010.
- Σταυροπούλου, Καλλιόπη,. “Think Tanks Και Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική Οι Σχεδιασμοί Για Την Μέση Ανατολή Και Την Τουρκία.” *Foreign Affairs* Μάιος, no. 15 (2013).
- Τέρνερ, Άντερ. “Η Αποτυχία Της Ελεύθερης Αγοράς Στον Χρηματοοικονομικό Τομέα.” *Το Βήμα*2. 2013.
- Τουνγκ, Μάο Τσε. *Το Κόκκινο Βιβλίο*. Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση, 1966.
- Φέρβεντ, Χέντρικ. “Το Νόημα Της Λέξης Απαρτχάιντ.” *Το Βήμα*. December 01, 2002.

Ηλεκτρονικές διευθύνσεις

Από την ιστοσελίδα της δεξαμενής σκέψης RAND Corporation σχετικά με την ιστορική αναδρομή της ίδρυσης και της εξέλιξης του οργανισμού :<http://www.rand.org/about/history.html>

Για την ιστορία και το περιεχόμενο του National Security Archive παραπέμπουμε την ιστοσελίδα του: http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nsa/the_archive.html

Για το ιστορικό και την εξέλιξη του νόμου Freedom of Information Act (FOIA) παραπέμπουμε την ιστοσελίδα του National Security Archive:

<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nsa/foialeghistory/legistfoia.htm>

Για την ιστορία και το περιεχόμενο του National Security Archive παραπέμπουμε την ιστοσελίδα του: http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nsa/the_archive.html

Presidential Transition Act (1963): <http://www.gsa.gov/portal/content/103158>.

To United States Institute of Peace <http://www.usip.org/>.

Presidential Transition Act (1963): <http://www.gsa.gov/portal/content/103158>.

Πληροφορίες για το *Manhattan Institute for Policy Research* μεταβείτε στον διαδικτυακό τόπο του Ινστιτούτου: <http://www.manhattan-institute.org/>

Επίσημη ιστοσελίδα του ιδρύματος Heritage Foundation website, www.heritage.org/about

Charity Navigator website, <http://www.charitynavigator.org>

Ιστορική αναδρομή της δεξαμενής σκέψης IPS από την ιστοσελίδα της <http://www.ips-dc.org/about/history>

Πληροφορίες σχετικά με τον οργανισμό ΟΕΕC παραπέμπουμε στο διαδικτυακό ιστότοπο: <http://www.oecd.org/general/organisationforeuropeaneconomicco-operation.htm>

Πληροφορίες σχετικά με την ιστορία του NATO παραπέμπουμε τον διαδικτυακό ιστότοπο: <http://www.nato.int/nato-welcome/index.html>

Πληροφορίες σχετικά με το έργο του Ράσελ παραπέμπουμε τον αρχειακό διαδικτυακό ιστότοπο: <http://www.mcmaster.ca/russdocs/russell.htm>

Bruce Miroff, “The Moral Clarity of George McGovern,” The New York Times, October 21, 2012, <http://www.nytimes.com/2012/10/22/opinion/the-moral-clarity-of-georgemcgovern.htm>

Jason Saltoun-Ebin, Andrea Chiampan “The Euromissiles Crisis to the Intermediate Range Nuclear Forces Treaty, 1979-1987,” 2011, www.thereaganfiles.com

Παράρτημα

Χρονοδιάγραμμα επιλεγμένων δεξαμενών σκέψης σύμφωνα με το έτος ιδρύσεώς τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1⁴⁹²

Ίδρυμα	Χρονολογία ιδρύσεως	Έδρα	Διαδικτυακός τόπος
Carnegie Endowment for International Peace	1910	Washington, DC	www.ceip.gr
Brookings Institution	1916	Washington, DC	www.brook.edu
Hoover Institution on War, Revolution and Peace	1919	Stanford, CA	www.hoover.stanford.edu
Century Foundation	1919	New York, NY	www.tcf.org
Council on Foreign Relations	1921	New York, NY	www.cfr.org
Battelle Memorial Institute	1929	Columbus, OH	www.battelle.org
American Enterprise Institute for Public Policy Research	1943	Washington, DC	www.aei.org
RAND	1946	Santa Monica, CA	www.rand.org
Foreign Policy Research Institute	1955	Philadelphia, PA	www.fpri.org
American Security Council Foundation	1956	Culpeper, VA	www.ascfusa.org
ANSER (διαμορφώθηκε με την ενίσχυση του RAND)	1958	Arlington, VA	www.anser.org
East-West Center	1960	Honolulu, HA	www.eastwestcenter.org
Atlantic Council of the United States	1961	Washington, DC	www.acus.org
Hudson Institute	1961	Washington, DC	www.hudsonde.org
Center for Strategic Studies and International	1962	Washington, DC	www.csis.org

⁴⁹² Donald Abelson, *A Capitol Idea Think Tanks & U.S. Foreign Policy*.

Studies				
Institute for Policy Studies	1963	Washington, DC	www.ips-dc.org	
Arms Control Association	1971	Washington, DC	www.armscontrol.org	
Center for Defense Information	1972	Washington, DC	www.cdi.org	
Institute for Contemporary Studies	1972	Oakland, CA	www.icspress.com	
Heritage Foundation	1973	Washington, DC	www.heritage.org	
Worldwatch Institute	1974	Washington, DC	www.worldwatch.org	
Cato Institute	1977	Washington, DC	www.cato.org	
American Foreign Policy Council	1982	Washington, DC	www.afpc.org	
Carter Center	1982	Atlanta, CA	www.cartercenter.org	
American Defense Institute	1983	Alexandria, VA		
American Institute for Contemporary German Studies	1983	Washington, DC	www.aicgs.org	
Economic Policy Institute	1986	Washington, DC	www.epinet.org	
British American Security Council (USA)	1987	Washington, DC	www.basicint.org	
Institute for International Studies (Stanford)	1987	Stanford, CA	www.stanford.edu	
Alexis de Tocqueville Institution	1988	Washington, DC	www.adti.net	
Center for Security Policy	1988	Washington, DC	www.centerforsecuritypolicy.org	
Middle East Forum	1990	Philadelphia, PA	www.meforum.org	
Watson Institute for International Studies	1991	Providence, RI	www.watsoninstitute.org	
Boston Research for the 21 st Century	1993	Cambridge, MA	www.brc21.org	

Empower America (Citizens for a Sound America)	1993	Washington, DC	www.empoweramerica.org
Nixon Center for Peace and Freedom	1994	Washington, DC	www.empoweramerica.org
Project for the New American Century	1997	Washington, DC	www.newamericancentury.org
Center for American Progress	2003	Washington, DC	www.americanprogress.org

ΠΙΝΑΚΑΣ 2⁴⁹³

Κατάταξη διακεκριμένων δεξαμενών σκέψης στους τομείς της εξωτερικής πολιτικής και των διεθνών σχέσεων παγκοσμίως για το έτος 2017.

-
1. Brookings Institution (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)
  2. Carnegie Endowment for International Peace (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)
  3. Chatham House (CH) (Ηνωμένο Βασίλειο)
  4. Council on Foreign Relations (CFR) (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)
  5. Center for Strategic and International Studies (CSIS) (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)
  6. German Institute for International and Security Affairs (SWP) (Γερμανία)
  7. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) (Σουηδία)
  8. China Institutes of Contemporary International Relations (CICIR) (Κίνα)
  9. International Institute for Strategic Studies (IISS) (Ηνωμένο Βασίλειο)
  10. European Council on Foreign Relations (ECFR) (Ηνωμένο Βασίλειο)
  11. French Institute of International Relations (IFRI) (Γαλλία)
  12. Woodrow Wilson International Center for Scholars (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)
  13. RAND Corporation (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)
-

⁴⁹³ James McGann, “Think Tanks and Civil Societies Program,” *International Relations Program* (University of Pennsylvania Philadelphia, PA USA, January 2017).

-
14. Al-Ahram Center for Political and Strategic Studies (Αίγυπτο)
  15. Cato institute (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)
  16. Transparency International (Γερμανία)
  17. Center for a New American Security (CNAS) (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)
  18. Center for American Progress (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)
  19. Shanghai Institute for International Studies (SIIS) (Κίνα)
  20. Atlantic Council of the United States (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)
  21. Hoover Institute (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)
  22. International Crisis Group (ICG) (Βέλγιο)
  23. Heritage Foundation (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)
  24. Polish Institute of International Affairs (PISM) (Πολωνία)
  25. Instituto Affari Internazionali (IAI) (Ιταλία)
  26. Norwegian Institute of International Affairs (NUPI) (Νορβηγία)
  27. Institute for International and Strategic Relations (IRIS) (Γαλλία)
  28. Australian Strategic Policy Institute (APSI) (Αυστραλία)
  29. China Institute of International Studies (CIIS) (Κίνα)
  30. Egmont Institute, Royal Institute for International Relations (Βέλγιο)
  31. Clingendael, Netherlands Institute of International Relations (Ολλανδία)
  32. German Council on Foreign Relations (DGAP) (Γερμανία)
  33. Real Instituto Elcano, Elcano Royal Institute (Ισπανία)
  34. Institute for United States and Canada Studies, IMEMO-RAS (Ρωσία)
  35. Royal United Services Institute (RUSI) (Ηνωμένο Βασίλειο)
  36. Centre for Eastern Studies (OSW) (Πολωνία)
  37. Belgrade Center for Security Policy (FNA Center for Civil-Military Relations)
(Σερβία)
  38. Council on Foreign and Defense Policy (SVOP) (Ρωσία)
  39. Peace and Research Institute Oslo (PRIO) (Νορβηγία)
  40. Center for Strategic and International Studies (CSIS) (Ινδονησία)
  41. Hudson Institute (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)
  42. Human Rights Watch (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)
  43. Institute for Defense and Strategic Studies (IDSS) (Σιγκαπούρη)
-

-
44. Swedish Institute of International Affairs (UI) (Σουηδία)
  45. Gulf Research Center (GRC) (Σαουδική Αραβία και Ελβετία)
  46. Center for Security and Defense Studies (Ουγγαρία)
  47. Center for Strategic Studies (Ιορδανία)
  48. European Centre for International Political Economy (ECIPE) (Βέλγιο)
  49. Singapore Institute of International Affairs (SIIA) (Σιγκαπούρη)
  50. Regional Center for Strategic Studies (RCSS) (Σρι Λάνκα)
  51. Kofi Annan International Peace and training Center (Γκάνα)
  52. Center for Strategic and Budgetary Assessments (CSBA) (Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής)
  53. Institute for International Relations (IIR) (Δημοκρατία της Τσεχίας)
  54. Institute of Peace and Conflict Studies (Ινδία)
  55. East Asia Institute (Δημοκρατία της Κορέας)
  56. Institute for Southeast Asian Studies (ISEAS) (Σιγκαπούρη)
  57. Prague Security Studies Institute (PSSI) (Δημοκρατία της Τσεχίας)
  58. Strategic Studies Institute (Νότια Αφρική)
  59. Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ΕΛΙΑΜΕΠ) (Ελλάδα)
  60. Institute for National Security Studies (FNA) Jaffee Center for Strategic Studies (Ισραήλ)
  61. Institute of Foreign Affairs and National Security (Δημοκρατία της Κορέας)
  62. Institute of Strategic and International Studies (ISIS) (Μαλαισία)
  63. Security and Defense Agenda (Βέλγιο)
  64. South African Institute of International Affairs (SAIIA) (Νότια Αφρική)
  65. Center for Democratic Development (Γκάνα)
-